

DANION VASILE

**POSTUL ȘI
RELAȚIILE
CONJUGALE**

**Repere
Poticniri
Pogorăminte**

Preluarea textului (fie în formă tipărită – în ziare, reviste, foi parohiale – sau în formă electronică, pe blog-uri sau site-uri) este liberă, cu menționarea exactă a sursei citate. Pentru varianta în formă electronică se va prelua textul postat pe www.areopag.ro.

© Pentru prezenta ediție, Editura Areopag

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

VASILE, DANION

Postul și relațiile conjugale : repere, poticniri, pogorăminte / Danion Vasile. –

București : Areopag, 2024

ISBN 978-606-9678-47-3

Danion Vasile

**POSTUL ȘI
RELAȚIILE
CONJUGALE**

Repere. Poticniri. Pogorăminte

Editura Areopag
București, 2024

Despre educația în dragoste

Cuvânt înainte

Pr. Prof. Dr. Docent Mihai Valică

A scrie o carte cu tema *Postul și relațiile conjugale* pare un act de curaj și de asumare a unor eventuale controverse sau reacții nepotrivite, venite din partea celor ce consideră că acest subiect pare necuviincios și că nu ar trebui pus în discuție. Însă, consider că scopul nu este necuviincios, ci foarte potrivit pentru viața de familie a unor creștini atenți la nuanțe și la înaintarea în duhovnicie.

Această carte ar putea să-i ajute într-un mod inteligent cu anumite informații folositoare pe care le conține, dar și cu unele clarificări destul de importante ce au fost făcute privind darul lui Dumnezeu – dragostea, rădăcina nașterii noastre.

Desigur că această carte nu are intenția să fie un text dogmatic sau un îndreptar pastoral, care să dea răspunsuri finale la problemele familiei creștine contemporane, ci cartea cuprinde doar câteva observații pertinente.

Niciun scriitor nu scrie pentru că a găsit un răspuns la o problemă; scriitorul sau artistul nu oferă răspunsuri, ci creează trăind ceea ce încearcă să lucreze în ei, ca un proces continuu de căutare, în cazul de față, în ceea ce privește sintagma: educația în dragoste sau dragostea în educație!?

Viața conjugală între creșteți și vă înmulțiți (Facere 1, 28) și sfatul paulin de abținere „cu termen redus”: *să nu vă lipsiți unul de altul, decât cu bună învoială pentru un timp, ca să vă îndeletniciți cu postul și cu rugăciunea, și iarăși să fiți împreună, ca să nu vă ispitească satana, din pricina neînfrânării voastre. Și aceasta o spun ca un sfat, nu ca o poruncă* (1 Corinteni 7, 5-6) este tema de pe care o supune atenției noastre scriitorul, eseistul și teologul Danion Vasile.

Sfântul Clement al Alexandriei numește familia „Casa lui Dumnezeu”, cu referire la cuvintele Mântuitorului: *unde sunt doi sau trei, adunați în numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor* (Matei 18, 20). Apoi se întreabă: „oare nu sunt bărbatul și femeia uniți de Dumnezeu?” (vezi Stromate 3, 10, 68). Astfel, *celula familială, ca Sfântă Taină, se constituie într-o mică împărăție a cerurilor, anticipând profetic marea Împărăție a iubirii lui Dumnezeu* (idem, 3, 12, 84).

Mântuitorul nostru Iisus Hristos, la nunta din Cana Galileii, unde săvârșește prima minune, la intervenția mamei Sale, înalță starea căsătoriei în Hristos și în Biserica Sa, la demnitatea de Taină Sfântă, comparând-o cu cea mai puternică legătură mistică, cea dintre Hristos și Biserică (Efeseni 5, 23). Așadar unde sunt doi sau trei în iubire este prezent Hristos, or „acolo unde este Hristos este și Biserica Sa”, spune Sfântul Ignatie al Antiohiei. Drept urmare, natura familiei creștine este una eclezială, motiv pentru care Sfântul Apostol Pavel o numește „Biserica din casă” (Romani 16, 5; 1 Corinteni 16, 19), iar Sfântul Ioan Gură de Aur o numește „Biserica mică”, unde *femeia slujește la altarul casei ca o icoană tainică a Bisericii* (P.G. 62, 387).

În relația de iubire a soțului și a soției ca Taină a Bisericii, iubirea trupească a soților este pasiunea pentru cineva și nu pentru ceva, dorirea celui alt ca persoană și nu ca obiect de satisfacție carnală. Dacă familia nu-și însușește baza spirituală a unirii conjugale, ca fundament eclezial, deci, ca simbol mistic al unirii lui Hristos cu Biserica Sa, atunci puritanismul și cuvi-oșia fals înțeleasă vor înlocui nevoia de dragoste, într-o frică de dragoste și într-o învinuire reciprocă a soților, dusă ca o „mare vină morală” până la scaunul duhovnicului.

Biserica a rezistat în istoria sa dualismului elenistic, gnosticismului, marcianismului puritan, care contesta Vechiul Testament, maniheismului blasfemiator, care considera materia necurată, montanismului ascetic straniu, precum și derapajelor morale ale lui Origen, care s-a castrat, pentru care a fost condamnat de Biserică, și derapajelor teologice ale lui Tertulian, care considera dragostea păcătoasă chiar și în căsătorie, sau ideilor fixe ale lui Augustin, care considera dragostea ca fiind lascivitate, crezând că poate fi acceptată în cadrul căsătoriei numai pentru nașterea de prunci.

Tradiția civilizației elenistice susținea că materia este rea, iluzorie și numai spiritul sau netrupescul este bun. La Mântuitorul Iisus Hristos nu găsim nici un element care să facă aluzie că există vreun conflict între spirit și materie, ba dimpotrivă, prin Întrupare Hristos și-a asumat materia, care *suspina și avea dureri întrucât a fost supusă deșertăciunii* (Romani 8, 20-22).

Or, Biserica în lupta sa împotriva dualismului gnostic a ținut cont doar de ce spune însuși Hristos, privitor la relațiile dintre bărbat și femeie: *N-ați citit*

că Cel ce i-a făcut de la început i-a făcut bărbat și femeie? Și a zis: Pentru aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi de femeia sa și vor fi amândoi un trup. Așa încât nu mai sunt doi, ci un trup. Deci, ce a împreunat Dumnezeu omul să nu despartă (Matei 19, 4-6). Biserica a reușit să salveze, în esență, orientarea ei nedualistă, rămânând totuși res-tantă, în parte, în ceea ce privește împreunarea erotică (erosul).

Sfântul Apostol Pavel recomandă căsătoria nu exclusiv pentru naștere de prunci, ci și din pricina neînfrânării omului: *dacă însă nu pot să se înfrâneze, să se căsătorească. Fiindcă mai bine este să se căsătorească, decât să ardă* (1 Corinteni 7, 9). Deci, căsătoria are și rolul de prevenție morală, după rânduiala pusă de Dumnezeu, atât în perioada postului cât și în afara lui (1 Corinteni 7, 2-5).

Recomandările Sfântului Apostol Pavel despre necăsătorie, cu toate nuanțele pe care le sugerează, „au creat probleme în Biserică, pentru că au umbrat caracterul nedualist inițial al învățaturii creștine, dându-i o culoare dualistă de-a lungul veacurilor”, spune Părintele Filothei Faros (*Firea dragostei*, Ed. Egumenița, 2005, pp. 278-279).

Din păcate termenii paulini „duh” și „trup” vor fi interpretați dualist de gnostici (Marcion). Astfel „fecioria fizică va fi considerată tot mai mult o virtute superioară, căsătoria rămânând ceva pentru cei slabi (...), pentru că erosul era asimilat unui rău necesar, în vederea perpetuării speciei, care, însă, ar fi trebuit evitat de cei tari duhovnicește” (Părintele Filothei Faros, *Firea dragostei*, Ed. Egumenița, 2005, p. 280). Această mentalitate o găsim foarte răspândită mai ales în rândul monahilor, care își fac, și în zilele noastre „o

republică” separatistă și elitistă cu pretenții de „purtătoare de cuvânt eclezial” și de conducere unică a Bisericii, la nivel înalt, uneori chiar agresivă. Pietatea dualistă neoplatonică a acestor închipuiți *a zdruncinat atât de mult teologia noastră tradițională, încât a ajuns să se prezinte ca o culme a spiritualității ortodoxe* (Idem, p. 300). Cei ce judecă în această manieră se aseamnă cu „înțelepciunea (ideologia - n. m.) greacă care se găsește întotdeauna în durerile nașterii, dar niciodată nu naște”, spune Sfântul Grigore de Nyssa.

Niciunde în Vechiul Testament nu era recomandată necăsătoria și nici nu era lăudată fecioria, ba dimpotrivă, Patriarhii și împărații erau preocupați de înmulțirea populației iudaice. Fata lui Iafte se jelește pentru că a rămas fecioară!

Referatul biblic respinge dualismul neoplatonic și precizează că omului nu i-a fost dat suflet, ci că *a fost făcut omul cu suflet viu* (Facere 2, 7). Septuaginta traduce cuvântul „suflet” cu „nephesh”, care se referă la omul în integralitatea lui indestructibilă.

Trebuie precizat că omul nu posedă un „nephesh”, ci el era un „nephesh”. Omul era o unitate de putere, de viață și nu o creatură „ruptă” în trup și suflet ca valori inegale. „Nephesh” apare și cu înțelesul de locaș al simțurilor și al dorințelor și al inteligenței.

Măsura înfrânării nu este standardizată în Ortodoxie. Este vorba doar de voință și de împreună hotărâre conjugală, care depinde de firea anatomică a fiecărui partener, de vârstă, de temperament, de caracter, de compatibilitate fiziologică și duhovnicească, și de educația creștinească în dragoste, dobândită în familie sau pe parcursul conviețuirii celor doi soți.

Părinții răsăriteni numesc dragostea conjugală „darul lui Dumnezeu” și nu o consideră o problemă.

(Ioan Gură de Aur, *Omilia a XI a la Coloseni*, EPE, vol. 22, 346), iar mulți Sfinți Părinți necăsătoriți accentuează faptul că dragostea (erosul) dintre soți este „ceea ce unifică” (Dionisie Areopagitul, *Despre numele dumnezeiești*, cap. 4, 12, EPE, Filocalia, vol. 3, p. 113, 24).

Deci, reperatele și pogorămintele despre care scrie teologul și scriitorul Danion Vasile și le fac soții singuri și nu au nevoie de aprobări și dezlegări speciale, întrucât soții, prin Taina Cununiei, formează *Biserica de acasă*; eventual ei pot primi sfaturi duhovnicești date de cei competenți în îndrumarea familiei creștine în duhul Ortodoxiei autentice.

Într-adevăr, este nevoie de un ascetism în viața de familie, însă, total diferit de cel neoplatonic. Ascetismul în *Biserica de acasă* are ca scop cultivarea dragostei din familie, și la nivel conjugal, *după chipul și asemănarea între Hristos și Biserica Sa*, însă, să nu se urmărească mortificarea trupului, ci mortificarea egocentrismului, ce cheamă *firea dragostei* la o răstignire de sine.

Postul și relațiile conjugale – sau când și de ce să-ți pui pofta în cui

„Care este câștigul postului și al înfrânării, de vreme ce dragostea este sfâșiată? Niciunul! Căci câte ocări, câte probleme, cât război nu iese sigur de aici?”^{[73; 64]¹}

Sfântul Ioan Gură de Aur

Sexualitatea conjugală este un subiect de discuție aproape tabu în mediile creștine. Pe de o parte, pentru că este dificil să abordezi acest subiect într-un mod echilibrat. Pe de altă parte, pentru că implicarea într-o astfel de discuție i-ar putea pune într-o poziție incomodă pe cei care sunt conștienți de faptul că modul în care se raportează la sexualitate este diferit de perspectiva creștină.

Lucrul acesta se vede foarte simplu când e vorba de raportarea la relațiile conjugale în perioada postului. Există două atitudini radical diferite – cea a creștinilor care sunt ancorați serios în viața duhovnicească (și care vor să țină posturile *cu sfințenie*), și a celor care spun că înfrânarea de la relațiile sexuale în

¹ Din pricina faptului că am folosit un număr mare de citate, pentru a nu îngreuna citirea am preferat să trec între paranteze drepte și cu font de tip *subscript* mai întâi numărul cărții, așa cum apare în bibliografia de la sfârșitul cărții, iar apoi pagina sau paginile la care se află citatul. De exemplu, acest citat este din volumul Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cuvântări despre viața de familie*, Editura Învierea, Arhiepiscopia Timișoarei, 2005, de la pagina 64.

perioada posturilor nu își are sens, pentru că slăbește legătura dintre soți și deschide poarta divorțului. Poate că ar trebui scrise două cărți diferite, care să abordeze subiectul pentru cele două categorii de public țintă. Eu încerc totuși să scriu pentru oameni din ambele categorii.

După ce am scris trilogia *Tinerii și sexualitatea*, am purtat discuții legate de viața conjugală în familie cu un mare număr de persoane interesate de perspectiva asupra acestui subiect. (E interesant faptul că, făcând referire la relațiile conjugale, Sinodul V-VI Ecumenic, din anii 691-692, le numește „unire și comuniune cu soția legitimă”^[2; 280], iar în traducerea românească a *Pidalionului*², aceste cuvinte apar ca „împreunarea și împărtășirea cea către legiuita femeie”^{[19; 248].})

De ani de zile pregătesc o carte amplă despre această temă. Ea va avea titlul *Poemul iubirii împlinite – Sfaturi despre relațiile conjugale*. În acești ani am observat că există un interes deosebit legat de tema relațiilor sexuale în zilele de post. De aceea, m-am gândit că ar fi de folos să adun într-un volum separat articolele care conțin răspunsurile la întrebările cel mai des întâlnite pe această temă.

Tipăresc aici doar articolele legate de relațiile conjugale în zilele de post alimentar. Pentru a nu mări foarte mult volumul de față, celelalte articole la care am lucrat până acum privitoare la înfrânarea soților (înainte și după primirea Sfintei Împărtășanii, la înfrânarea soților în duminici și sărbători, la înfrânarea

² *Pidalionul* este cea mai cunoscută carte ortodoxă care conține canoanele Sfintelor Sinoade Ecumenice, ale celor Locale și ale Sfinților Părinți care au fost primite de Sinoadele Ecumenice.

pe perioada sarcinii și a alăptării, la înfrânarea în timpul zilelor în care femeia are ciclu etc.) vor fi tipărite în volumul *Poemul iubirii împlinite – Sfaturi despre relațiile conjugale* (care va vedea în curând lumina tiparului).

Poate că, pentru cititorii care nu m-au ascultat pe internet vorbind despre acest subiect sau pentru cei care nu au citit ceva scris de mine pe tema relațiilor sexuale în post, ar trebui să îmi precizez foarte clar, de la început, poziția. De care parte a baricadei mă aflu?

Dacă aș fi considerat că răspunsul poate fi rezumat într-o propoziție sau într-o frază, nu cred că aș mai fi scris această carte. De fapt, o scriu tocmai pentru că eu cred că în același timp ambele *baricade* (adică susținătorii postului și contestatarii săi) au dreptate și în același timp greșesc. Nu în aceeași măsură, evident – și lucrul sper că este destul de clar lămurit în volumul de față.

Dar, te rog, nu te pripzi să mă consideri lipsit de curaj, nu te gândești că încerc să fiu la mijloc tocmai pentru a fi pe placul tuturor. Ci așteaptă să vezi ce am de spus...

Cred că postul este unul dintre stâlpii care pot suda foarte puternic relația dintre soții creștini, dar în același timp este și unul dintre factorii care o pot slăbi și o pot canaliza neintenționat spre divorț, atunci când nu este ținut cum trebuie.

Aceasta nu înseamnă, în niciun caz, că postul e ceva neutru și că poate fi folosit ca un cuțit, în bine sau în rău. Postul este bun, fiind rânduit de Dumnezeu și de Biserică. Problema e că omul zilelor noastre, care trăiește într-un mediu în care sexualitatea e suită pe un pedestal asemenea unui idol, are dificultăți în a înțelege rostul acestui tip de post. Pe de altă parte, în același timp, unele femei credincioase care s-au măritat cu

bărbați puțin-credincioși (dacă nu chiar atei) încearcă să le impună postul conjugal soților lor, neținând seama de neputințele și de slăbiciunile acestora. (Există și situații în care soții încearcă să le impună soțiilor să respecte zilele de post, dar acestea sunt mai rare. Numărul femeilor care vin la biserică este, evident, mult mai mare decât cel al bărbaților – fapt care se reflectă și în raportul dintre femeile care vor să țină post și al soților care nu vor să se lase *înduplecați* să o facă.)

M-aș bucura să te regăsești în multe dintre întrebările care își au răspunsul în această carte. Poate că aștepti cu nerăbdare să ajung la subiect. Pe mine mă exasperează cărțile care au prefețe sau introduceri lungi, a căror lectură parcă îmi diminuează interesul față de subiectul respectiv. Poate că unii abia așteaptă să afle când au „dreptul” să calce postul, iar alții să găsească motive de îndreptățire pentru a ține postul cu *strășnicie*. Cu toate acestea, cred că este foarte important ca, înainte de a ajunge în *miezul* problemei, să vorbim despre ceva care pare colateral, dar este extrem de important. E ca și cum tu ai vrea să înveți să faci jogging, iar eu vreau să te pun mai întâi să faci niște exerciții de încălzire. Sau poate nu am dat exemplul potrivit, pentru că poți face jogging și fără încălzire. E ca și cum ai încerca să înveți o limbă străină, memorând doar vocabularul. Fără să știi gramatica.

Mie mi se pare oarecum forțată folosirea termenului de „viață conjugală creștină” ca substitut pentru „relațiile sexuale dintre soții creștini”. Totuși, în familia creștină, iubirea trupească depășește nivelul de act sexual, fiind o poartă pentru manifestarea unei forme de iubire mai înaltă. Mai exact, în viața de familie iubirea trupească nu e (sau nu ar trebui să fie) doar iubire trupească.

Cred că, în toate cele ce țin de viața creștină, e nevoie de o abordare empirică. Adică nu poți înțelege viața creștină doar prin prisma vechi-testamentară a cărturarilor și a fariseilor, care se mulțumeau cu o cunoaștere rațională a adevărului. E nevoie de trăire. Poate că pare ridicol, dar, ca să înțelegi raportul dintre post și viața sexuală în familia creștină, trebuie să înțelegi mai întâi viața creștină. Fără a trăi viața creștină, nu poți înțelege cum trebuie nici postul și nici raportarea corectă la sexualitate.

Uneori creatorii de reclame se folosesc de aluzii sexuale mai mult sau mai puțin explicite pentru a vinde produse care nu au vreo legătură directă cu reclamele aferente. Dacă m-ar interesa ca această carte să se vândă cât mai bine, poate ar trebui să includ în introducere trei glume picante și două aluzii deocheate, care să mă *împrietenească* din start cu un anumit segment al cititorilor – și anume cu cei care caută informații care doar să valideze perspectiva lor, dobândită în urma lecturării fugitive a unor postări care au primit multe aprecieri pe rețelele de socializare. Nu cred însă că o astfel de abordare ar putea avea efecte pozitive reale.

Unele articole conțin doar scurte comentarii ale mele pe marginea unor texte scrise de unii sfinți sau de părinți contemporani. Am încercat să reduc contribuția personală la acest volum nu pentru a mă ascunde sub umbrela unor sfinți sau părinți cunoscuți, ci pentru că sunt de părere că orice opinie personală poate fi subiectivă. De aceea am ezitat să prezint și un punct de vedere personal, cu toate că sunt de părere că e bine ca o învățătură să fie susținută și prin experiență. (Mai ales că unii sfinți care au îmbrăcat haina monahală – cum este de exemplu Sfântul Paisie Aghioritul – au putut scrie despre astfel de lucruri chiar

mai bine decât cei căsătoriți tocmai pentru că au fost luminați de Dumnezeu pentru nevoințele lor.)

O prietenă, cititoare a manuscrisului electronic al acestei cărți, mi-a scris: „Esența experienței mele este aceea că familia a mers mai bine când am renunțat la «lege» și m-am preocupat de a mă dăruii cât mai mult celuilalt în orice nevoie. Mai înainte am avut un duhovnic care a «împătimit» firea și m-a pus multă vreme între ciocan și nicovală, între Dumnezeu și soțul meu. Mi-am exercitat libertatea și am plecat și am găsit duhovnic care pune pe primul plan, fără nicio îndoială, pacea și liniștea casei.”

Sper că în această carte am reușit să arăt că învățăturile sfinților fac tocmai acest lucru – adică pun pe primul plan pacea și liniștea casei, prin înțelegerea dintre soți.

Trebuie să recunosc că, după ce am scris multe cărți, aceasta este prima care m-a ajutat să îmi dau seama că unele din lucrurile puse în mod artificial pe seama Sfintei Scripturi, a sfinților sau a tradiției bisericești nu sunt reale. Cum este ideea falsă că Legea Veche le cerea iudeilor să nu aibă relații conjugale în ziua de Sabat. Sau ideea greșită că în familiile creștine relațiile conjugale trebuie să fie neglijate cât mai mult – în timp ce celebrul tratat *Despre feciorie*, Sfântul Ioan Gură de Aur arată că Sfântul Apostol Pavel „pe cei căsătoriți îi pune din când în când să se înfrâneze, după ce îi lasă să-și potolească vreme îndelungată simțurile în limanul vieții conjugale^[45; 64]”.

După cum veți putea vedea în diferite citate din cartea de față, în loc să prezinte o variantă utopică a familiei, în care soții pun pe primul loc înfrânarea și pe al doilea iubirea, scrierile sfinților arată cât se poate de clar că înfrânarea soților trebuie să se facă doar în deplină înțelegere și cu acordul ambilor soți. Orice altă

înfrânare poartă în chip mincinos numele de post, fiind de fapt o pervertire a acestuia.

Sunt conștient că această carte este incompletă, că are neclarități etc. E evident că orice carte poartă pecetea autorului ei – cu plusurile și cu minusurile de rigoare. Dar vreau să știți că am scris aceste răspunsuri cu dorința sinceră de a oferi niște repere. Repere de care m-am folosit la rândul meu – și care m-au făcut ca, la mai mult de douăzeci și cinci de ani de la căsătorie, să simt că o iubesc din ce în ce mai mult pe soția mea, cu toate ispitele și poticnirile apărute pe parcurs.

Îmi dau seama de faptul că mulți creștini nu sunt interesați de problema raportului dintre post și relațiile conjugale. De altfel, din ce în ce mai puțini creștini sunt interesați astăzi ce învață Biserica, ce învață Sfânta Scriptură, ce învață Sfinții Părinți. Asistăm la renașterea ereziei gnosimahilor³, chiar dacă nu suntem conștienți de acest lucru.

Sunt conștient și de faptul că dorința mea sinceră de a încerca să prezint învățătura sfinților pe această temă spinoasă nu este suficientă pentru abordarea

³ Sfântul Ioan Damaschin, în tratatul său Despre eresuri, vorbește și despre acești eretici: „Gnosimahii [luptătorii împotriva cunoașterii], care se împotrivesc oricărei cunoașteri creștinești, zicând că cei ce caută cunoștințe în dumnezeieștile Scripturi fac un lucru de prisos, fiindcă Dumnezeu nu cere de la creștin altceva decât fapte bune. Așadar, este mai bine să viețuiască omul cât mai simplu și să nu fie curios în privința vreunei învățături rezultate din activitatea [intelectuală] cognitivă”^[43; 276-277].

unui subiect atât de important pentru viața de familie.⁴ Am să fac o paralelă, vorbind despre un apropiat al Sfântului Porfirie Kavsokalivitul. O ucenică a sfântului, doamna Gheorghia Samartzi din Atena, relatează următoarele: „În Ilion, cartierul nostru, trăia domnul Mihale Manolas, forjor de profesie și om neșcolit, dar cu râvnă dumnezeiască. După ce-și termina serviciul, întreg timpul liber și-l afierosea celor duhovnicești. Citea Sfînții Părinți ai Bisericii, Sfânta Scriptură și ne ținea predici. Avea harisma de a transmite cuvântul lui Dumnezeu și în fiecare seară ne adunam la el acasă, făceam Paraclisul Maicii Domnului și apoi ne ținea o predică. La aceste predici participa și vrednicul de pomenire D. Panagopoulos. Acolo l-am întâlnit și pe Sfântul Porfirie, care venise de câteva ori și, cu discreție, îl corecta pe domnul Mihale ori de câte ori acesta greșea. De multe ori, după predică, era sunat de sfânt: «Ceea ce ai preluat de la cutare sfânt n-ai înțeles bine. Nu e așa cum ai spus..., ci așa...». Fără a fi studiat teologia, sfântul îi făcea niște observații binevenite și, cu toate că nimeni nu-l ținea la curent, cunoștea cu precizie ceea ce catehetul nostru ne învăța” [58; 264-265].

Oare dacă acest catehet cu viață sfântă înțelegea greșit unele lucruri din învățătura Sfînților Părinți, eu nu pot face același tip de greșeli? Ba da, bineînțeles că da. Și nu scriu lucrul acesta nici cu smerenie, nici cu falsă smerenie, ci cu sinceritate și amărăciune. Studiile mele teologice nu mă ridică deasupra acestui forjor, ci doar măresc posibilitatea ca greșelile din învățăturile mele să fie mai fine și mai greu de observat.

⁴ Preacuviosul Iosif Vatopedinul se plângea: „Cât de mulți sunt astăzi cei ce vorbesc (sau scriu – n.n.) și cât de puțini cei ce făptuiesc!” [38; 398].

Așa că mă rog Sfântului Porfirie, pe care îndrăznesc să spun că îl iubesc de multă vreme (care m-a ajutat recent să ajung din nou la mormântul lui din Sfântul Munte și care cu mulți ani în urmă a și făcut o minune în viața mea): „Sfinte Porfirie, mare făcătorule de minuni, ajută-i pe cei care vor citi această carte să păstreze în mințile lor doar ceea ce este cu adevărat de folos și să treacă cu vederea tot ceea ce este greșit. Ajută-i să înțeleagă așa cum trebuie învățăturile creștine despre familie și să meargă fără poticnire pe calea mântuirii. Iar pe mine ajută-mă să înțeleg greșelile pe care le fac și să le pot îndrepta, ca să nu provoc smin-teală aproapelui meu. O, sfinte al lui Dumnezeu, ajută-mă să mă pocăiesc pentru toate greșelile pe care le-am făcut și să pun început bun mântuirii, spre folosul meu și al aproapelui meu. Amin.”

PARTEA ÎNTÂI:

ÎNVĂȚĂTURI SCRIPTURISTICE, PRAVILE ȘI SFATURI DESPRE POSTUL CONJUGAL

Despre asumarea benevolă a postului

„Mi se relatează frecvent în ultima perioadă cum femeile își pedepsesc soții, invocând motive religioase pentru a le refuza inițiativa sexuală. Nici bărbații «dogmatici» nu sunt receptivi la nevoile fizice firești ale soțiilor lor, pentru că «este post și nu este permis actul sexual în perioada aceasta». Între a nu fi permis și a nu fi încurajat este o nuanță mult prea ignorată. (...) Sigur, e important să ai bun simț în privința frecvenței contactului sexual în perioada postului, însă nu-l supune pe partener la abținerea dacă decizia nu a fost luată împreună cu el. Și, chiar dacă ați convenit să vă abțineți, iar soțul te dorește în perioada «interzisă» de post, nu știu dacă te vei mântui mai sigur după normele legii decât conform celor ale iubirii.”⁵

Elena Darie, psihoterapeut

Una dintre întrebările cele mai importante legate de viața soților creștini este: „Postul presupune și înfrânare de la relațiile conjugale sau nu?” La această întrebare, unii duhovnici contemporani spun că nu.

⁵ Din articolul Intimitatea fizică în viața relația conjugală, pe <https://cabinet-psihologie-elenadarie.ro/intimitatea-fizica-in-relatia-conjugala/>.

Un creștin mărturisește: „Am fost la duhovnicul meu și l-am întrebat de relațiile dintre soți în timpul postului. Mi-a răspuns simplu: «Există taina căsătoriei, dar nu există taina postului»”⁶ Aceasta este realitatea – unii duhovnici, majoritatea dintre ei preoți de mir, spun (nu numai la scaunul de spovedanie) că nu există o legătură între postul de mâncare și postul conjugal. (Și aceasta pentru că nu există multe materiale pe această temă. De exemplu, în cursul de liturgică pentru facultățile de teologie al părintelui profesor univ. dr. Ene Braniște, *Liturgica generală*⁷, la capitolul *Posturile din cursul anului bisericesc* nu există nicio referire la necesitatea înfrânării soților în vremea postului. Totuși, părintele profesor arată în volumul său *Liturgica specială* că „pentru cei căsătoriți, în noțiunea de post se înțelege și înfrânarea de la împreunarea cu soțiile (cf. I Corinteni 7, 5)”^[27; 513].

Iată și o întrebare similară, pusă pe un forum de discuții pe teme ortodoxe de un absolvent al unei facultăți de teologie ortodoxă din România⁸: „Am o nelămurire... în studenție, la cursul de drept canonic s-a spus un lucru pe care nu îl prea înțeleg: cum că miercurea și vinerea din afara posturilor (mari – n.n.) nu sunt oprite relațiile între bărbat și femeie. Cum să înțeleg asta? Citez: «În principiu, postul înseamnă și înfrânarea de la relațiile conjugale ale soților. Dar în-

⁶ <https://tainacasatoriei.wordpress.com/2007/05/25/despre-relatiile-sexuale-in-timpul-sarcinii/> (comentariu semnat „Un calin-tm”, scris în 24 aprilie 2009).

⁷ Am verificat în ediția a treia, apărută la Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2002.

⁸ <https://forum.teologie.net/viewtopic.php?f=12&t=1590&start=40>.

tre zilele de post se numără și toate miercurile și vinerile de peste an (afară de cele cu harți), acestea însă nu sunt zile cu oprire de la relațiile conjugale, după cum spune și canonul 13 al Sfântului Timotei al Alexandriei: ‘Întrebare: Celor însoțiți cu împreunarea nunții, în care zile ale săptămânii trebuie a li se propune să se ferească de împreunare unul cu altul și în care au voie? Răspuns: Cele ce le-am spus mai înainte le spun și acum. Apostolul zice: *Să nu vă lipsiți unul de altul decât numai prin înțelegere, la timp anumit, ca să vă îndeletniciți cu rugăciunea, și iarăși să vă împreunați, ca să nu vă ispitească pe voi satana, pentru neînfrânarea voastră* (I Cor. 7, 5). De nevoie însă trebuie a se feri sâmbăta și duminica, pentru că în acestea se aduce Domnului jertfa cea duhovnicească.’» Sau nu înțeleg eu bine?”

Răspunsul primit pe forum de la părintele ieromonah Petru Pruteanu⁹ a fost următorul: „Nu ați înțeles bine. Nu doar Sfântul Timotei, ci și orișice preot întreg la minte, vă va spune că, dacă ambii soți nu sunt de acord pentru postul de miercuri și vineri (și cu oricare alt post), atunci trebuie găsit un echilibru și, după principiul Sf. Pavel (I Cor. cap. 7), să existe «buna învoire a amândurora». Dar ideal este ca toate zilele de post alimentar să fie însoțite și de postul conjugal.” Sunt de acord aproape în totalitate cu poziția exprimată în acest răspuns, mai puțin cu propoziția inițială. Studentul care întreba nu avea ce să înțeleagă greșit, din moment ce el cita pur și simplu pasajul din curs în care profesorul respectiv spunea clar că zilele de

⁹ Întrebarea și răspunsul au fost postate în luna mai a anului 2016. După câțiva ani, în 2022, părintele Petru Pruteanu a fost ales și hirotonit arhiepiscop, cu titlul de „episcop de Caffa”, fiind și episcop vicar în Mitropolia Rusă pentru Europa Occidentală.

miercuri și vineri nu sunt zile de post conjugal, aducând în sprijinul afirmației sale ideea că nici Sfântul Timotei al Alexandriei nu le-a menționat ca atare.)

Citind în întrebare citatul din acel curs de drept bisericesc, mi-am adus aminte că la unul dintre cursurile la care am asistat ca student al Facultății de Teologie Ortodoxă din București un cunoscut părinte profesor, am fost surprins să aud că nu e păcat ca soții să aibă relații conjugale în timpul posturilor, din moment ce Taina nunții este mai mare decât postul. Îmi aduc și acum aminte reacția dură a unei maici, care îmi era colegă de an, și care și-a manifestat public dezacordul față de afirmația respectivă a părintelui profesor.)

Alți preoți căsătoriți, fără să nege în mod direct necesitatea înfrânării conjugale, afirmă în discuții private că nu există o învățătură clară a Bisericii Ortodoxe despre acest subiect. Iar alții, însă, recunosc cu sinceritate că nu sunt specialiști într-o astfel de problemă și că sfaturile pe care le dau la scaunul de spovedanie provin mai degrabă din propria experiență legată de viața conjugală decât din cunoașterea învățaturii patristice pe această temă.

Mulți preoți căsătoriți se regăsesc aproape în întregime în poziția părintelui Michael Gillis: „Sunt voci sonore ale Tradiției Ortodoxe care au susținut că cei căsătoriți ar trebui să se înfrâneze de la relațiile sexuale în timpul perioadelor de post. Unii au mers într-adevăr de departe încât să afirme cu tărie că aceasta e chiar învățătura Bisericii. Nu sunt expert în astfel de lucruri, așa că nu o să mă hazardez în a susține ori nu că aceasta este într-adevăr învățătura Bisericii sau e pur și simplu o părere izvorâtă din evlavie. Însă, de vreme ce mi s-a pus această întrebare, vă voi împărtăși viziunea mea despre această chestiune. (...) După cum spune Sfântul Isaac Sirul, este important să primești sfat de

la cei care au un mod de viață ca al tău. După cum ar fi întrucâtva ciudat ca un sihastru să ceară sfat unei mame (indiferent cât de sfântă ar fi) cu privire la diferite aspecte ale vieții monahale, care ei îi sunt cu desăvârșire străine, tot astfel este bizar ca o persoană căsătorită să ceară sfat călugărilor cu privire la un anume aspect care nu s-a aflat niciodată în sfera vieții lor duhovnicești.¹⁰ Aceasta nu înseamnă că un om cu viață sfântă nu poate da un sfat bun, dar ar trebui să ții seama că e vorba de o părere referitoare la un lucru pe care acesta nu îl cunoaște prin prisma propriei experiențe. De altfel, spusele Sfinților Părinți abundă în avertizări privitor la faptul că e nepotrivit a da sfat despre ceva prin care tu însuși nu ai trecut.

În al doilea rând, indiscutabil sunt perioade în care cei căsătoriți se pot înfrâna pentru a se dedica unei rugăciuni mai intense dar, după cum spune Scriptura (și Starețul Tadei de la Vitovnița), este de trebuință acordul mutual. Acordul mutual nu înseamnă însă ca unul să îl facă pe celălalt să se simtă vinovat ori murdar ori păcătos deoarece el ori ea nu dorește să se înfrâneze la fel de mult ca celălalt – îndeosebi pentru sporirea în rugăciune. Aici se aplică regula fratelui mai neputincios. După cum monahii mănâncă orice li se servește la masă fără a pune întrebări pentru a nu ofensa gazda, tot așa, în căsnicie, soțul trebuie să slujească soției, și soția soțului. Mă refer aici la înfrânarea

¹⁰ Această idee, reprezentativă pentru unii preoți de mir, se regăsește și în textul părintelui Vladimir Pucikov *Despre intimitatea conjugală în timpul postului și altele cu glas tare*, produs între anexele acestui volum. Am comentat acolo această idee, așa că nu voi repeta aici opinia mea asupra acestei poziții.

în vederea intensificării rugăciunii, nu deschid discuția despre ritmurile fizice și psihice ale felului fiecăruia de a fi ori despre «trebuințele» personale care suportă schimbări de-a lungul vieții, potrivit unor felurite circumstanțe. Toate acestea trebuie întâmpinate în duh de dragoste, de jertfire de sine și de grijă a unuia față de celălalt.

Și iată că am ajuns și la cel de-al treilea și cel mai important aspect. Multe sunt căile prin care se ajunge la sfințenie. Încă și mai multe și felurite sunt situațiile în care se găsesc oamenii de-a lungul vieții. Cum anume ar putea fi pusă în practică o formă ori alta de înfrânare ori de nevoință ascetică, aceasta depinde de fiecare situație în parte. În unele mariaje, în care relația celor doi este puternică și viața sexuală este armonioasă și împlinitoare pentru ambii parteneri (iertăți-mă că sunt atât de explicit, însă subiectul o cere), perioadele de abținere prin acord mutual nu sunt dăunătoare (dacă se petrec într-adevăr pentru sporirea în rugăciune, și nu pentru simplu fapt că e post. E o diferență uriașă aici. A posti fără a te ruga este o formă de ipocrizie). Însă, multe cupluri întâmpină dificultăți în relația lor, astfel că a menține afecțiunea și armonia în viața sexuală este în sine o nevoință ascetică. Numai gândiți-vă la cineva care se luptă cu anorexia ori bulimia ori cu oricare altă dereglare de alimentație. Fiece nouă zi constituie pentru acea persoană o luptă ascetică în ceea ce privește hrana. Numai a urma o dietă normală și sănătoasă cu mese regulate și cu porții decente constituie o uriașă nevoință ascetică. În oglindă, fiecare cuplu căsătorit trebuie să găsească calea potrivită lor prin care să se îndeletnicească cu rugăciunea, prin care să mențină pacea în relația lor, cale care, mai presus de orice, să îi apropie de Dumnezeu.

Personal, îmi displac declarațiile radicale care stabilesc când să se înfrâneze cuplurile de la relațiile trupești și când nu. Pentru că sunt atât de mulți factori implicați – nu e ca și cum ai opta pentru o salată în locul unui hamburger. Poate pentru un călugăr, chiar și pentru un călugăr cu viață sfântă, care nu a fost niciodată căsătorit, este posibil să nu perceapă mare diferență între înfrânarea de la relațiile trupești în căsătorie și înfrânarea de la ulei, vin la masă; însă, cei căsătoriți știu că nu-i totuna. (...) Pentru un monah, poate, căsătoria poate fi văzută mai cu seamă prin prisma satisfacerii patimilor, dar orice om care a avut parte de o relație conjugală sănătoasă știe că sexul în căsătorie este ceva cu mult mai mult decât satisfacerea patimilor trupești – după cum a mânca este mult mai mult decât a-ți satisface lăcomia. De fapt, relația trupească bună, sănătoasă, în cuplurile căsătorite, cere o mare stăpânire de sine. Există, totuși, momente când abținerea de la relații trupești poate fi de folos pentru a spori în rugăciune și, dacă cei doi cad de acord asupra unei perioade de înfrânare (și acordul este sincer și mutual și nu aduce prejudicii relației), atunci negreșit se pot înfrâna. Însă, trebuie să fie din nou împreună «ca diavolul să nu-i ispitească».¹¹

Această perspectivă este considerată laxă de unii părinți ieromonahi, pentru care lipsa unor criterii fixe și clare privitoare la înfrânarea conjugală este similară cu dinamitarea bazelor vieții creștine în viața de familie.

Polemica dintre preoții de mir și preoții de mănăstire legată de înfrânarea în viața de familie nu este o problemă recentă. Este o problemă veche, care însă în ultimele decenii pare să se mai fi atenuat într-o anumită măsură. Unul dintre motive este că mărirea ratei

¹¹ <https://www.pravmir.com/marriage-sex-and-lent/>.

divorțurilor în familiile creștine i-a făcut pe duhovnicii de la mănăstiri să fie mai reținuți în a prezenta soților rețete rigide de înfrânare.

Cine are dreptate? Preoții de mir, care merg pe linia pogorământelor în ceea ce privește postul conjugal, sau preoții de mănăstire, care preferă acrivia? (Există, evident, și preoți de mir care merg cu înțelepciune pe linia acriviei, și ieromonahi care merg cu înțelepciune pe linia pogorământelor, dar aici fac referire la poziția majoritară.)

Pentru a cunoaște răspunsul la această întrebare ne putem folosi și de lecția pe care o oferă trecutul. Am citit undeva o notă privitoare la un profesor de istorie occidental, care prezenta un criteriu simplu de diferențiere între satele și orașele protestante și cele catolice din vechime. La nouă luni după începerea postului Păresimilor și al Crăciunului, în așezările catolice se observa o scădere drastică a nașterilor. La nouă luni după ce catolicii prăznuiau Învierea sau Nașterea Domnului se observa o creștere clară a numărului nașterilor. Și această descreștere și creștere analizată de cercetători era specifică doar așezărilor catolice, nu și celor protestante. Profesorul de istorie respectiv arăta că, în vechime, familiile catolice respectau postul conjugal. Mai ales în ultimele decenii, catolicii au neglijat aproape total acest post, așa că astfel de statistici – dacă s-ar face astăzi, nu ar mai fi relevante.

Dar, fie că ne place, fie că nu, tradiția Bisericii ne arată că postul alimentar ar trebui să fie însoțit și de cel conjugal. Voi aduce în sprijinul acestei afirmații atât argumente scripturistice, patristice și canonice, cât și argumente din scrierile părinților contemporani sau din cărțile de cult.

Știu că nu sunt infailibil. Dacă cineva – și nu trebuie să fie preot sau teolog – îmi va aduce argumente

că am greșit în ceea ce scriu, am să îmi recunosc greșeala. Dar, în privința citatelor patristice sau pravilelor pe care le voi reproduce în volumul de față, cred că lucrurile sunt prea limpezi pentru a putea fi înțelese în alt fel.

Mărturisesc că îmi este teamă că prin argumentele respective aş putea da fără să vreau *apă la moară* soțiilor care sunt foarte scrupuloase în ținerea posturilor conjugale și care își *refuză* soții în numele unei asceze bolnăvicioase – împingându-i fără să își dea seama pe calea desfrâului. Precizez încă de la început că, decât să scriu un astfel de text, mai bine nu aş scrie nimic.

În *Didahia celor Doisprezece Apostoli* se află un fragment care arată diferența dintre creștinii care își asumă calea crucii și ceilalți: „Dacă vei putea să porți tot jugul Domnului (cf. Matei 11, 29¹²), vei fi desăvârșit; dar, dacă nu vei putea, fă ce poți”^[5: 566]. Din păcate, în zilele noastre cei care fac doar „ce pot”, refuzând chemarea de a purta jugul Domnului, nu se mulțumesc să își vadă de neputințele lor, ci încearcă să le impună și celorlalți comoditatea lor ca dreptar de normalitate. Adică un fel de dictatură *pacifistă*.

Totuși, în loc de a contrazice astfel de poziții prin prezentarea diferitelor argumente în favoarea postului conjugal, voi atrag atenția asupra faptului că principiul esențial pentru ținerea acestui post este armonia și înțelegerea dintre soți. Nu este vorba de un post pe care îl ții cum vrei tu, cât vrei tu etc. Ci este un post în care trebuie să ții seama mai ales de libertatea,

¹² *Luați jugul Meu asupra voastră și învățați-vă de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima și veți găsi odihnă sufletelor voastre.*

de modul de a iubi și de neputințele persoanei cu care ai pornit pe calea familiei.

Pentru că, după cum învăța Sfântul Sofronie de la Essex, „toată facerea omenească, dacă nu se săvârșește din deplină libertate, nu poate avea valoare veșnică”^[62; 63]. Iar Sfântul Paisie Aghioritul spunea că „Dumnezeu vrea mai mult decât toate ca noi să fim plini de bucurie și de odihnă lăuntrică. Dumnezeu nu este tiran, ca să ne silească, ci ne lasă liberi”^[39; 445].

Libertatea este esențială în tot ceea ce ține de viața creștină, de la primirea credinței și până la împlinirea poruncilor dumnezeiești. „Lege s-a dat, ca cu slobodă voire fieștecine să primească nevoița creștinismului” – au stabilit Sfinții Părinți adunați la Sinodul din Cartagina în Canonul 119^[19; 530]¹³.

Sfântul Nicodim Aghioritul tâlcuiește: „Fiindcă, după cum spune canonul 110 al acestui sinod, s-a dat o lege împărătească, poruncind și oarecum silindu-i pe [ereticii] donatiști să se unească cu soborniceasca Biserică, pentru aceasta canonul acesta zice că s-a dat o lege ca aceasta, ca fieștecine să primească creștinismul cu slobodă și volnică alegere. Fiindcă fapta bună după numele său trebuie să fie aleasă și de bună voie, iar nu silită și silnicită. Că cele ce se fac de silă și de

¹³ În *Canoanele Bisericii Ortodoxe* – vol. II, *Canoanele Sinoadelor Locale*, ediție bilingvă, Editura Basilica, București, 2022, apare numerotat ca și canonul 108 Cartagina (p. 212). Preasfințitul Nicodim Milaș scria că „Zonara scoate din acest canon, cu tot dreptul, legea fundamentală a doctrinei creștine. Zonara zice că omul singur trebuie să aleagă virtutea, iar nu să i se smulgă cu sila; virtutea să nu se exercite forțat, ci de bună voie. Așadar, cine vrea să primească creștinismul, acela trebuie să facă acest lucru liber și din voința sa proprie, iar nu de silă și din necesitate, deoarece ceea ce este din necesitate și din silă nu este ferm și trainic”^[53; 270].

nevoie nu sunt adevărate și statornice, ci nestatornice și vremelnice. Pentru aceea și Domnul zice: «Cel ce voiește în urma Mea a veni» (Matei 16, 24) și celelalte. Vezi, însă, că nevoița a numit canonul credința creștină, arătând cu aceasta că creștinul trebuie a se iscusi și a se nevoi în toată fapta bună, în înfrânare, în smerita cugetare, în dragoste și întru toate celelalte. Că acela ce întru acestea nu se nevoiește, numai cu numele este creștin, iar nu și cu lucrul”^[19; 530-531].

Acest reper al libertății atârnă foarte greu și oarecum pune în cumpănă toate argumentele teologice care vor fi prezentate privitoare la modul în care trebuie ținut postul conjugal.

Apoi, mai există un aspect, extrem de important, atunci când vine vorba despre raportul dintre înfrânare și relațiile conjugale: făcând o comparație între iubirea față de poftele trupești în relațiile conjugale cu iubirea de averi, Sfântul Ioan Gură de Aur scria: „Pe cel ce trăiește cu femeia sa după lege până la adânci bătrâneți, nimeni nu l-ar huli (...) În multe locuri l-ar putea vedea pe Pavel legiuind pentru conviețuirea după lege, lăsând pe fiecare de a se bucura de această poftă, ba încă și de a intra în a doua căsătorie și, în fine, face multă vorbă despre aceasta, și nicăieri nu pedepsește, pe când pe cel îndrăgostit de bani îl pedepsește pretutindeni. În privința averilor, de multe ori a poruncit Hristos de a fugi de această boală, iar pentru depărtarea de femeie n-a poruncit. Ascultă ce spune de averi: *Oricine dintre voi care nu se leapădă de tot ce are nu poate să fie ucenicul Meu* (Luca 14, 33), pe când despre femeie nicăieri nu spune a o depărta, căci știa ce tiranie a pus în om prin dragostea către femeie”^[46; 57].

Dacă ar fi făcut comparația între lupta cu lăcomia pântecelui și „depărtarea de femeie”, Sfântul Ioan

Gură de Aur ar fi tras concluzii asemănătoare: și aceasta pentru că apropierea de femeie, atunci are loc în cadrul familiei, nu este o patimă. Și tocmai de aceea este și mai grea înfrânarea conjugală decât înfrânarea de alimente „de dulce”.

În slujba de la a doua căsătorie apare și următoarea rugăciune, în care se face referire la răbdarea „aprinderii trupești,,: „Doamne, Iisuse Hristoase, Cuvântul lui Dumnezeu, Cel ce Te-ai înălțat pe cinstita și de viață făcătoarea Cruce și ai rupt zăpădul care era asupra noastră și ne-ai izbăvit pe noi din stăpânirea diavolului, curățește fărădelegile robilor Tăi, pentru că, neputând răbda zăduful și greutatea zilei și aprinderea trupească, vin împreună la primirea nunții a doua, precum ai pus lege prin Pavel apostolul, vasul Tău cel ales, care a zis pentru noi, smeriții, că mai bine este a se căsători în Domnul decât a arde...” [17; 109].

La întrebările: „Preoții împreunându-se cu soțiile lor pot sluji sau nu Liturghia? În ziua Liturghiei se pot împreuna?”, Sfântul Simeon, Arhiepiscopul Tesalonicului, răspunde că „unele ca acestea sunt lucruri ale nesocotirii și neînfrânării. (...) Dacă nu mai mult, cel puțin în ziua și în noaptea cea dinaintea Liturghiei și în cea de după Liturghie trebuie neapărat a se feri” [72; 214]. Dar la întrebarea: „Bărbați și femeile împreună neînfrânându-se în Postul cel Mare, de vor voi să se cuminece, ce trebuie să facă duhovnicul?”, același sfânt are o poziție mult mai îngăduitoare față de poftele și neputințele trupești: „La Sfintele Păresimi, toți mireni sunt dator să se înfrâne, căci toate zilele acestea sunt date lui Dumnezeu și sunt zeciuieli ale vieții noastre, ale rugăciunii, ale rugii și ale osteneții noastre. Deci, de vreme ce cei din lume și într-aceste zile pățimesc cu desfătare și nu se opresc unii de către alții,

când vor să se mai oprească? De vreme ce Moise, pentru ca să primească cuvintele lui Dumnezeu pe Tablele de piatră, pe munte a petrecut în curăție și nemâncat 40 de zile și 40 de nopți, cu mult mai vârtos trebuie a se înfrâna de la pofta trupească cei ce doresc să se împărtășească cu Trupul și Sângele lui Hristos prin Sfintele Taine. De nu vor avea osârdie a se înfrâna în toate zilele acestea, cel puțin în câteva zile trebuie să se înfrâneze. De vreme ce cei ce au luat Legea au petrecut trei zile întru curăție, cu atât mai vârtos în mai multe zile trebuie să petreacă în curăție cei ce vor să primească Dumnezeiescul Trup și Sânge al lui Hristos” [72; 215-216].

Aici este rezumatul poziției creștine, patristice și bisericești legat de înfrânarea soților. Pe de o parte, „la Sfintele Păresimi, toți mireni sunt datori a se înfrâna, căci toate zilele acestea sunt date lui Dumnezeu și sunt zeciuieli ale vieții noastre, ale rugăciunii, ale rugii și ale osteneții noastre.” Însă, în același timp, „de nu vor avea osârdie a se înfrâna în toate zilele acestea, cel puțin în câteva zile trebuie să se înfrâneze”. În puține cuvinte, Sfântul Simeon, Arhiepiscopul Tesalonicului, reușește să prezinte și poziția fermă, a acriviei canonice, dar și pogorământul care se poate face uneori, atunci când soții „nu au osârdie” pentru o înfrânare completă în zilele de post.

Citatul din Sfântul Simeon al Tesalonicului pare a avea o anumită lipsă de claritate. Nu spune la fel de ferm că călcarea postului conjugal ar face parte din lucrurile „nesocotirii și neînfrânării”, cum spusese despre legăturile trupești ale preoților cu soțiile lor înainte și după săvârșirea Sfintei Liturghii.

Și aceasta pentru că nici Biserica, în pravilele ei care au fost acceptate de Sfintele Sinoade Ecumenice, nu a rânduit canoane fixe pentru soții care calcă postul

conjugal. Ci doar pentru soții care calcă sfințenia căsătoriei prin păcatul desfrâului.

Lucrul acesta se întâmplă pentru simplul fapt că postul conjugal este de alt tip decât postul alimentar. În postul conjugal este important ca el să fie o scară duhovnicească pentru amândoi soții, nu doar pentru unul dintre ei. De aceea, prioritară nu este ținerea cu orice preț a postului, nici faptul de a-i impune celuiilalt să postească peste măsurile și peste voia lui. Ci în postul conjugal este important ca amândoi soții să urce, împreună, pe scara postului, cel „mai tare” lăsându-l pe cel „mai slab” să stabilească perioadele și ritmul urcușului.

De fapt, chemarea la înfrânarea conjugală în vremea postului care răzbate din cuvintele Sfântului Simeon al Tesalonicului, chiar dacă nu este nici amenințătoare și nici chiar dură, este cea mai eficientă chemare, pentru că respectă libertatea soților. Sfântul Simeon, care s-a călugărit din tinerețe și nu a cunoscut din experiență viața conjugală, nu are o perspectivă originală în această problemă. Dar valoarea poziției sale stă tocmai în faptul că reușește, fiind vrednic ucenic al Sfântului Grigorie Palama, să prezinte învățătura Bisericii despre acest subiect. El nu îi cheamă pe soți la nevoița postului cu amenințări și anateme, ci cu blândețe și cu înțelegere față de eventualele lor slăbiciuni și neputințe. Tocmai de aceea, arătând o cunoaștere adâncă a omului căsătorit, folosește leacul potrivit în funcție de boala pacienților.

Într-o novelă a împăratului Leon Filosoful¹⁴ găsim o scurtă prezentare a rostului familiei: „Cel care a

¹⁴ Împăratul Leon al VI-lea, numit Filosoful sau Înțeleptul, a fost împărat bizantin între anii 886 și 912.

creat omul din pământ îi adaugă un ajutor din propriile sale mădulare, formând o femeie din coasta sa, astfel încât ea, cunoscând motivul propriei sale creații, să fie prin aceasta învățată, ca printr-o lege, să fie binevoitoare față de soțul ei și să păstreze dragostea nealterată față de el. Așadar, femeia care gândește astfel și păstrează voința în acord cu soțul este cu adevărat un ajutor și nu înșală promisiunea Creatorului, dar cea care a dobândit o gândire opusă nu mai este recunoscută ca atare, nici ca fiind din carnea lui, nici ca fiind o parte a lui, chiar dacă unirea a căutat cu ardoare să-i aducă într-un singur trup”^[11; 483].

În mod similar, dacă soțul nu este binevoitor față de soția sa și nu păstrează „nealterată” dragostea față de ea, sparge unitatea familiei. Și, cu toate că unirea lor caută „cu ardoare” să îi aducă într-un singur trup, nu reușește.

În viața de familie prioritară este păstrarea iubirii „nealterate”. Iar postul adevărat este un mijloc care contribuie la păstrarea acestei iubiri. În timp ce postul care clatină această iubire nu este decât un post formalist, fățarnic, care vădește o înțelegere greșită a poruncilor lui Dumnezeu și a poruncilor bisericești.

Despre ținerea postului „întru greșeală”

„Este foarte greu să se înțeleagă soții în privința timpului hotărât postului și rugăciunii...” [45; 50-51]

Sfântul Ioan Gură de Aur

Vorbind despre importanța înțelegerii și armoniei dintre soț și soție, Sfântul Ioan Gură de Aur spune: „Nimic să nu fie mai de cinste pentru o femeie decât bărbatul ei, iar de bărbat nimic să nu fie iubit mai cu aprindere decât femeia lui. Armonia dintre femeie și bărbat păzește împreună viața noastră a tuturor și face să se susțină întreaga lume. Căci după cum atunci când femeia se clatină, se prăbușește întregul cămin, la fel și când soții trăiesc în neînțelegere se răstoarnă întreaga noastră viață.

Căci vezi: lumea este alcătuită din cetăți, cetățile sunt alcătuite din case, casele sunt alcătuite din bărbați și din femei. Dacă a intrat războiul între bărbați și femei, atunci a intrat în case, iar când sunt tulburate casele, sunt răsturnate și cetățile, iar când are loc o răsturnare de cetăți, atunci, cu necesitate, s-a umplut de tulburare, de război și de luptă și lumea întreagă. De aceea a pus Dumnezeu multă purtare de grijă în cazul acesta; de aceea nu a permis El ca să fie alungată de bărbatul ei femeia, decât numai din pricină de adulter.”¹⁵

¹⁵ Sfântul Ioan Gură de Aur, pe [https://doxologia.ro/armo-
nia-dintre-barbat-femeie-cheia-armoniei-intregii-lumi](https://doxologia.ro/armo-
nia-dintre-barbat-femeie-cheia-armoniei-intregii-lumi). (Textul Sfântului Ioan Gură de Aur *Nu deznădăjduiți* se găsește în *Patrologia Graeca*, vol. 51, 1862, pp. 364-371.)

Din păcate, în multe familii a intrat războiul dintre soți, și casele au fost tulburate. În Pravila de la Govora (din 1640) este relatată o cutremurătoare întâmplare adevărată cu un preot care, pentru că în seara de dinaintea Utreniei Învierii din noaptea Sfințelor Paști – „din pricini binecuvântate”, cum ar spune unii, a fost refuzat de preoteasă de la unirea trupească – a ajuns să păcătuiască cu un animal. (Întâmplarea este smintitoare – și dacă ar fi avut loc în zilele noastre, mass-media ar fi repetat la nesfârșit refrenele despre căderile preoților. Faptul că a avut loc în secolul al XVII-lea, când scandalurile de acest gen nu aveau o răspândire la fel de mare, precum și faptul că în zilele noastre vechile pravile sunt citite de către preoți din ce în ce mai rar, face ca această întâmplare să pară aproape neverosimilă. Dar includerea ei în pravila de la Govora arată că traducătorul (călugărul Mihail Moxalie de la Mănăstirea Bistrița) a considerat că este de folos tocmai pentru că pune degetul pe o rană veche – faptul că în viața de familie de multe ori unul dintre soți îl refuză pe celălalt din pricina postului poate duce la căderi mult mai grave...

„Muierea căreia i se va părea a se ține către bărbatul ei de tocmeala trupului (adică cea care își va refuza bărbatul de la unirea conjugală – n.n.) și va merge bărbatul ei de va curvi ori cu o muiere ori cu un dobitoc, așa cum se va arăta după vina lui, acel păcat spre muiere se întoarce¹⁶; drept aceea învățăm că cea care

¹⁶ Și în *Pravila de la Târgoviște* găsim aceeași învățătură: „Femeia care va fi măritată și va socoti să se ție [înfrâneze – n.n.] de la bărbatul ei și nu se va culca cu dânsul, iar el se va duce de va curvi sau cu o femeie, sau cu un dobitoc, sau într-alt loc unde-i va părea, acel păcat și acel canon și pedeapsă nu sunt ale bărbatului, ci ale muierii”^[15; 185]. Evident, când femeia

vrea să se ție (înfrâneze – n.n.), cu voia bărbatului ei să se ție, și omul așijderea și el cu voia muierei lui să se ție, ca să nu fie ținerea lor întru greșeală. Deci acestea așa li se întâmplă lor (celor care se înfrânează fără acordul soților sau soțiilor lor – n.n.), precum celor ce curvesc și ca preacurvarilor, și ca acelora ce fac păcate cu dobitoacele.

Că am aflat o poveste așa; iară s-au întâmplat de am socotit-o și am scris-o: un preot oarecare era într-un oraș și avea muiere; erau și tineri amândoi, și ajunseseră până în Sâmbăta cea Mare seara. Și preotul a gătit tot după rânduiala praznicului și seara s-a culcat în pat cu muierea lui; iară lui îi veni războiul de la dracul cel de curvie; vru să se amestece cu muierea lui, iar ea nu îl lăsă; deci el se sculă și veni și fu (adică păcătui – n.n.) cu un dobitoc și nu știa aceasta muierea lui. Iar strălucind Sfânta Duminică a Paștilor, preotul a făcut Utrenia. Făcea și Liturghie și erau cu dansul toți oamenii. Iar după ridicarea pâinii celei dumnezeiești (după epicleză – n.n.) și după priceștenie (împărțășire – n.n.), nooră (poate că e vorba de nor – n.n.) de păsări în multe chipuri ce mâncau sânge căzură împrejurul bisericii; ca niște portari oarecare îi întâmpinau dimpreună și aruncau arme; și oamenii foarte (poate că lipsește cuvântul repede – n.n.) au închis ușile tare; iar înlăuntru stăteau oamenii și muierele. Și, dacă se dădu Sfânta Priceștenie, auzi preotul și văzu ce se întâmplă și zise: «Greșeala mea este și a namea (posibil, numai a mea – n.n.); acest întuneric de păsări pentru mine a venit»; și spuse înaintea tuturor oamenilor; și așa strigară toți oamenii «Doamne miluiește» și deschiseră poarta cea mare și ieșiră, și niciunul nu

păcătuieste pentru că bărbatul a refuzat-o, canonul și pedeapsa sunt ale bărbatului.

fu vătămat de păsări; și așa toți oamenii au ieșit, iar mai apoi de toți și muierea preotului începu a ieși. Și încă fiind între uși (pășările – n.n) o răpiră și rupseră cu amănuntul trupul ei cu oasele și întru gurile lor îl luară de zburară.

Această preslăvită vedere ne-a spus-o nouă preotul, cu scriptură către folosul nostru; drept aceea se cade ca tot să se facă cu luare aminte, ca nu într-o părere bună vicleșugul păcatului să fie”^[10; 116].¹⁷

Merită reținută formularea de la sfârșitul citatului: „se cade ca tot să se facă cu luare aminte, ca nu într-o părere bună vicleșugul păcatului să fie”. Poate că unii dintre cei care citesc această pravilă înțeleg refuzul preotesei – doar era chiar cu câteva ore înaintea slujbei Învierii. „Oare părintele respectiv nu mai putea să aștepte?” Aceasta era, însă, strict problema lui. A preotesei lui era problema de a nu-și respinge soțul, pentru ca ținerea postului de către ea să nu fie „întru greșeală”.

Ce s-ar fi întâmplat dacă ea ar fi acceptat să împlinească dorințele soțului ei? Lucruri mai puțin grave decât cele care au avut loc. Ea nu s-ar mai fi împărțășit în noaptea de Paști. Preotul ar fi slujit cu nevrednicie (din moment ce a slujit după ce păcătuisese cu animalul respectiv, e lesne de înțeles că ar fi slujit și după ce s-ar fi unit trupește cu soția lui). Dar nu ar mai fi păcătuit cu

¹⁷ Ca să se înțeleagă cât de grav era păcatul păcătuirii cu dobitoacele, care se numește și bestialitate, merită menționat faptul că după legile civile din vechime acest păcat era pedepsit cu moartea. În *Pravila de la Târgoviște a lui Matei Basarab*, tipărită în 1652, citim: „Bărbatul care se va împreuna cu dobitoc parte femeiască, sau muierea care se va împreuna cu dobitoc parte bărbătească, acelora întâi să li se taie capetele, după aceea se ard în foc cu acel dobitoc împreună, cu care se va fi împreunat”^[15; 446].

un animal. Iar preoteasa lui nu ar mai fi avut o moarte năprasnică. Ba chiar, dacă ar fi dus o viață de nevoiță și pocăință, ar fi putut ajunge amândoi la sfințenie...

Oricum, merită reținută povăța respectivă, pentru că este reprezentativă pentru modul în care pravi-
lele Bisericii înțeleg raportarea la acest subiect: „Învățăm că cea care vrea să se ție, cu voia bărbatului ei să se ție, și omul așijderea și el cu voia muierii lui să se ție, ca să nu fie ținerea lor întru greșală”.

Sfântul Fotie, patriarhul Constantinopolului, scria: „Postul este curățire de patimi, când e ținut în particular și în sine; dar în adunări și în sărbători e o otravă ce strică în multe feluri celui ce-l folosește, fie că acesta se face sminteală altora, fie că se laudă cu el, sau se îngâmfă și se desparte de ceilalți”^[14; 324].¹⁸ Sfântul Fotie menționa aici și faptul că postul este otravă atunci când te desparte de ceilalți. Atunci, cum ar putea fi numit postul când unul dintre soți pune propria dorință de înfrânare deasupra nevoilor și dorințelor celuilalt, deschizând fără să vrea în fața acestuia poarta largă a preacurviei?

Tocmai pentru a arăta că în viața de familie înțelegerea dintre soți este mai mare decât postul, Sfântul Ioan Gură de Aur răspundea unei întrebări imaginare:

„- Ce să mă fac, mă poate întreba cineva, dacă bărbatul nu-și poate stăpâni poftele, iar eu vreau să mă înfrânez?

- Trebuie să te pleci neapărat poftelor lui. Chiar dacă n-ai vrea să faci aceasta, dulcele lanț al căsătoriei, ce te încătușează, te târăște după poftele soțului și te trage către cel cu care dintru început te-ai legat. Dacă

¹⁸ Evident, Sfântul Fotie cel Mare nu se referea aici la postul conjugal, dar învățătura lui prezintă un reper esențial privitor la postul care poate strica în loc să folosească.

te împotrivești și rupi lanțul, nu numai că nu scapi de lanțuri, dar mai ești și cumplit pedepsită.

Femeia care vrea să se înfrâneze fără voia bărbatului ei, nu numai că pierde răsplata înfrânării, dar va da socoteală înaintea lui Dumnezeu și de căderea lui în adulter și va fi mai vinovată decât bărbatul ei.

- Pentru ce?

- Pentru ce? Pentru că, lipsindu-l de legăturile trupești la care-i dă dreptul legea căsătoriei, l-a împins spre prăpastia desfrânării”^[45; 86-87]¹⁹. Și, mai direct, Sfântul Ioan Gură de Aur spune: „Unei soții nu-i este îngăduit să trăiască în înfrânare nici măcar scurtă

¹⁹ Francisc de Sales, care a fost episcopul catolic al Genevei în prima parte a secolului al XVII-lea, prezenta un reper pentru viața conjugală a familiilor catolice: „Pe perioada Vechiului Legământ, Dumnezeu a dezaprobat ca oamenii să ceară în zilele de sărbătoare restituirea unui împrumut, dar niciodată nu a dezaprobat ca datornicii să plătească ceea ce datorau dacă suma respectivă le era solicitată în aceste zile. Această regulă ar trebui să slujească drept călăuză celor căsătoriți în privința obligațiilor reciproce” (din *Filotheea sau O introducere în viața duhovnicească*, Charlotte: TAN Books, 2010, Partea a doua: Sfaturi privitoare la apropierea sufletului de Dumnezeu prin rugăciune și prin Sfintele Taine, cap. 20, pg. 109, citat de James Walther în articolul *Sunt relațiile sexuale în Post păcătoase?* - <https://www.catholicintimacy.com/journal/is-sex-during-lent-sinfu/>). În citat se face referire la zilele din „anul iertării”: *În anul al șaptelea vei face iertare. Iertarea însă va fi aceasta: tot împrumutătorul, care dă împrumut aproapelui său, să îi ierte datoria și să n-o mai ceară de la aproapele său sau de la fratele său, că s-a vestit iertarea în cinstea Domnului Dumnezeului tău. De la cel de alt neam să ceri datoria; iar ce vei avea la fratele tău, să-i ierți* (Deuteronom 15, 1-2). Citatul arată că refuzarea soțului sau a soției în zilele de post era considerată o greșală și în spațiul apusean. Lucrul acesta este firesc, deoarece principiul este scripturistic și a fost analizat și în scrierile Sfinților Părinți.

vreme fără voia bărbatului ei”^[45; 87]. Atenție, nu e vorba aici doar de posturile lungi, ci nici măcar pentru „scurtă vreme”.

Oricum, nu trebuie să se înțeleagă din citatele de mai sus că trebuie să se țină seama doar de dorințele bărbatului, sau că ar trebui să se țină seama mai mult de ele decât de ale femeii sale. Sfântul Ioan Gură de Aur prezintă foarte clar învățătura potrivit căreia în această privință nu este bărbatul *cap* femeii sale, cum se întâmplă de obicei, ci sunt pe poziție de egalitate. În tâlcuirile la capitolul 7 din Epistola către Corinteni, după ce spune: „Firească este conducerea bărbatului [în raport cu femeia]”^[73; 62], continuă arătând că: „Bărbatul nu are stăpânire asupra trupului său, ci femeia. Multă este egalitatea și nu este nicio superioritate”^[73; 63].

Aici este prezentat un alt principiu esențial pentru familia creștină – faptul că în viața conjugală cei doi sunt într-o deplină egalitate. Dar doar în viața conjugală, iar în rest „în chip firesc femeia se supune bărbatului. Și asta pentru că egalitatea ar produce luptă. Și nu numai pentru aceasta, ci și pentru înșelarea care s-a întâmplat la început. De aceea, când a fost adusă la ființă [femeia], nu a fost supusă îndată [bărbatului]. Iar când a adus-o pe ea la bărbat, nici ea nu a auzit din partea lui Dumnezeu ceva de acest fel, nici bărbatul nu a spus către ea ceva asemănător, ci i-a zis că os din oasele lui și carne din carnea lui era (cf. Facerea, 2, 23). La început nu i-a pomenit nicidecum de supunere. Dar, când s-a folosit rău de stăpânie, atunci pe dreptate a auzit *Către bărbatul tău întoarcerea ta* (Facerea 3, 16)”^[73; 42].

Lipsa de dreaptă socoteală duce în prăpastie în viața de familie, ca de altfel și în viața monahală. Canonul 5 al Sinodului Local Proto-deftera de la Constantinopol (861) vorbește despre roadele amare ale

lipsei de dreaptă socoteală: „Descoperim că lepădările [de lume prin intrarea în mănăstire – n.n.] fără discernământ și neexamine prealabil produc multă pagubă bunei rânduiei monahale. Căci unii, aruncându-se pe ei înșiși în chip pripit în viața monahală și fiind neglijenți față de greutatea ascezei, se reîntorc în chip deplorabil la viața carnală și voluptoasă” [3; 265].

Exact ca și monahii la care face referire acest canon, care după ce s-au apucat de nevoințe fără dreaptă socoteală ajung să lepede viața călugărească, tot așa există și soți care, vrând să se curățească de păcatele „tinereții” prin înfrânări fără măsură, cad apoi în alte păcate.

Cheia nevoinței – atât în viața monahală, cât și în viața de familie – este dreapta socoteală. Dar, în timp ce în mănăstire povățuirea duhovnicească și ascultarea ajută la evitarea extremelor, în viața de familie lipsa unei legături strânse cu duhovnicul poate duce la căderi grave.

Părintele stareț Laurențiu Popa învăța că „suferința celui care postește trebuie să fie o permanentă bucurie – când postești, nu te chinui. Suferința celui care postește este fără îndoială o batjocură, Dumnezeu nu vrea un astfel de post.”²⁰ Trebuie diferențiat aici între osteneala postului ținut de bună-voie, unde nevoința este aducătoare de cunună, fiind o suferință senină, și purtarea unei cruci pe care soțul sau soția te forțează să o duci, fără să ții seama de voia ta. Acest din urmă post nu ar trebui să poarte numele de post, fiind o denaturare a postului, un post *împotriva firii*,

²⁰ Părintele Laurențiu Popa, starețul Mănăstirii Cozia Veche, în articolul *Despre felurile postirii omului bolnav*, Ziarul *Lumina* din 9 aprilie 2013.

un post care generează crispări și tensiuni care subminează încet-încet temeliile familiei.

Sfântul Paisie Aghioritul a spus câteva cuvinte importante despre modul în care trebuie să îi înțelegem pe alții. Chiar dacă nu se referă la relațiile conjugale, totuși aceste cuvinte ne oferă implicit o cheie de înțelegere a modului în care soții trebuie să renunțe la a-și impune unul celuilalt propriul ritm de viață și propriile dorințe și să încerce să fie cât mai receptivi la nevoile și așteptările celuilalt: „Ca să-i ajutăm pe oameni să devină duhovnicești, nu trebuie să-i nedreptățim. Îi nedreptățim atunci când vrem să-i facem precum noi înșine; adică atunci când le dăm să mănânce ceea ce mănâcă și noi. Nu ținem cont de dispoziția celuilalt, de setea, de foamea lui”^[39; 421]. „Din clipa în care cineva se pune în situația celuilalt (înțelege greutatea prin care trece), atunci se presupune că îl iubește cu adevărat. Atunci se scoate pe sine (iubirea de sine) din dragostea sa și le rabdă pe toate”^[39; 425].

Din păcate, în puține familii se respectă astfel de principii. Dar, în cele în care se respectă, este iubire adevărată și înțelegere. Doar acolo unde relațiile conjugale sunt armonioase se poate vorbi de post conjugal. Acolo unde unul dintre soți îl respinge pe celălalt din pricină că nu îl (mai) iubește, că nu (mai) este atras de el, înfrânarea respectivă nu poate primi cununa postului. Ea e cu totul diferită de post, ba chiar poate fi un anti-post, din moment ce – chiar dacă la nivel exterior seamănă cu postul – totuși efectele sunt diferite și chiar contrare.

În multe familii iubirea a fost înlocuită de rutină, de obișnuință, de plictiseală și chiar de indiferență. Răceala dintre soți nu are valoarea înfrânării, pentru că nu poate fi vorba de înfrânare câtă vreme celălalt nu îți mai este drag; ba chiar simți un fel de eliberare

prin faptul că nu îți risipești timpul și energia într-o relație trupească banală, care nu te mulțumește, nu te împlinește, nu te bucură.

Doar atunci când soții se iubesc, doar atunci când soții se țin de mână pe calea mântuirii, doar atunci înfrânarea lor este nevointă și are plată de la Dumnezeu. Doar pentru astfel de soți sunt scrise textele care urmează, de fapt pentru ei și pentru cei care vor să își întemeieze o familie și vor să cunoască mai bine învățătura ortodoxă despre postul conjugal.

Învățăturile Sfintei Scripturi

Luați aminte, poporul meu, la legea mea, plecați urechile voastre spre graiurile gurii mele. Deschide-voi în pilde gura mea, spune-voi cele ce au fost dintru început, câte am auzit și am cunoscut și câte părinții noștri ne-au învățat. Nu s-au ascuns de la fiii lor, din neam în neam, vestind laudele Domnului și puterile Lui și minunile pe care le-a făcut. Și a ridicat mărturie în Iacob și lege a pus în Israel. Câte a poruncit părinților noștri ca să le arate pe ele fiilor lor, ca să le cunoască neamul ce va să vină, fiii ce se vor naște și se vor ridica, și le vor vesti fiilor lor, ca să-și pună în Dumnezeu nădejdea lor și să nu uite binefacerile lui Dumnezeu și poruncile Lui să le țină.

(Psalmul 77, 1-9)

În mediile creștine este puțin cunoscut faptul că în Vechiul Testament legătura trupească a soților era considerată atât de importantă încât nici măcar în ziua Domnului, de Sabat, nu li se cerea soților în mod explicit renunțarea la ea²¹.

Mai mult chiar, nici nu trebuia ca bărbații să meargă la oaste în primul an după căsătorie: *Dacă cineva și-a luat femeie de curând, să nu se ducă la război și să nu i se pună nicio sarcină; lasă-l să rămână*

²¹ Vezi mai jos nota despre sărbătoarea *Yom Kippur* – singura zi din an în care se evreii se înfrânau de la relațiile conjugale.

slobod la casa sa timp de un an, ca să o veselească²² pe femeia sa, pe care a luat-o (Deuteronom 24, 5).

Cu toate acestea în Legea Veche găsim mai multe referiri privitoare la importanța înfrânării conjugale în anumite perioade de timp pentru întărirea legăturii cu Dumnezeu.

În cartea *Ieșirea* aflăm că înaintea arătarea slavei Domnului pe Muntele Sinai Moise le-a cerut iudeilor să trăiască în înfrânare de la relațiile conjugale vreme de trei zile. *Zis-a Domnul către Moise: „Pogoră-te de grăiește poporului să se țină curat astăzi și mâine, și să-și spele hainele, ca să fie gata pentru poimâine, căci poimâine Se va pogori Domnul înaintea ochilor a tot poporul pe Muntele Sinai”. (...) Pogorându-se deci Moise din munte la popor, el a sfințit poporul și, spălându-și ei hainele, le-a zis Moise: „Să fiți gata pentru poimâine și de femei să nu vă atingeți” (Ieșirea 19, 10-11, 14-15).* Sfântul Chiril al Alexandriei tâlcuiește această poruncă astfel: „Prin spusa că nu trebuie să se împreune cu femeile, ci să se abțină de la împreunarea cu acelea, le poruncește mortificarea plăcerilor trupului”^[29; 346]. În Faptele Apostolilor se face referire la *postul sărbătorii ispășirii, care se face la evrei toamna* (Faptele Apostolilor 27, 9). Acest post le-a fost cerut evreilor de Însuși Dumnezeu: *Aceasta să fie pentru voi lege veșnică: în luna a șaptea, în ziua a zecea a lunii, să postiți și nicio muncă să nu faceți, nici băștinașul, nici străinul care s-a așezat la voi. Aceasta e cea mai mare zi de odihnă pentru voi și să smeriți sufletele voastre prin post. Aceasta este lege veșnică* (Lev. 16, 29-30). Tradiția evreiască arată că postul acesta presupune și înfrânare de la relațiile conjugale

²² Este foarte clară formularea – „ca să o veselească pe femeia sa”. Nu e nevoie de comentarii.

(Mișna Yoma 8, 1).²³ „Ebr. *Tannu eth-naphșoteykhem* are sensul literal *îndurerați-vă sufletul și desemnează în Textul Masoretic ansamblul diferitelor mortificări voluntare (reducerea hranei, suprimarea relațiilor conjugale etc.) pe care israeliții credincioși și le autoimpuneau în semn de căință și ascultare față de Dumnezeu în toate împrejurările impuse de lege. Starea de post începea seara și înceta în seara zilei următoare*”^[21; 375].

Când regele Saul s-a hotărât să îl omoare pe David, acesta a fugit în Nob, la preotul Ahimelec. David i-a cerut de mâncare, iar preotul Ahimelec a răspuns: „*Pâine obișnuită n-am la îndemână, dar este pâine sfințită; dacă oamenii tăi s-au înfrânat de la femei, pot să mănânce*”. Iar David a răspuns preotului și i-a zis: „*Femei n-am avut cu noi nici ieri, nici alaltăieri, de când am plecat, și vasele (trupurile) oamenilor sunt curate; deși călătoria nu este după orânduială religioasă, pâinea va rămâne curată în vasele (trupurile) lor.*” Și i-a dat lui preotul pâinea sfințită... (I Regi 21, 4-6). (Acest pasaj apare în diferite tâlcuiri patristice ca fiind în legătură cu necesitatea înfrânării de la relațiile conjugale înainte de primirea Sfintei Împărtășanii. Tâlcuirea acestui citat biblic, ca și a celui anterior din *Ieșirea*, privitor la înfrânarea iudeilor înainte de pogorârea slavei lui Dumnezeu pe Muntele Sinai, este reluată în multe citate incluse în această

²³ Detalii pe https://www.sefaria.org/sheets/80077.3?lang=bi-&p2=Mishnah_Yoma.8.1&lang2=bi. „Yom Kipur este singura zi de post la care ne obligă Tora (Legea Vechiului Testament – n.n.). Evreilor le este interzis să bea, să facă baie, să întrețină relații sexuale sau să poarte pantofi de piele (ceea ce creează o imagine destul de ciudată – oameni îmbrăcați cu hainele lor cele mai bune, dar cu adidași în picioare – n.a.) - Eduard Kupferberg, Iom Kipur (<https://rabinat.ro/yom-kipur/>).

carte. Așa cum este reluată, chiar de mai multe ori, tâlcuirea cuvintelor Sfântului Apostol Pavel despre înfrânarea soților din capitolul al șaptelea al Primei epistole către Corinteni, de către diferiți sfinți sau părinți contemporani. Am considerat că este mai de folos să includ cât mai multe mărturii, chiar dacă sunt asemănătoare, tocmai pentru fixarea învățăturilor pe care le conțin. Altfel, toată cartea ar fi putut fi rezumată într-un articol mai amplu, care, deși ar fi fost mai ușor de citit, nu ar fi avut același impact.)

Merită amintit, tot din Vechiul Testament, un cuvânt prin care Dumnezeu îi muștra pe cei care țineau post doar de mâncare, crezând că este suficient ca prin el să atragă binecuvântarea lui Dumnezeu asupra lor. Domnul îi cere profetului Isaia: *Strigă din toate puterile și nu te opri, dă drumul glasului să sune ca o trâmbiță, vestește poporului Meu păcatele sale și casei lui Iacov fărădelegile sale. În fiecare zi Mă caută, pentru că ei voiesc să știe căile Mele, ca un popor ce înfăptuiește dreptatea și de la legea Dumnezeului său nu se abate. Ei Mă întreabă despre legile dreptății și doresc să se apropie de Dumnezeu. „Pentru ce să postim, dacă Tu nu vezi? La ce să ne smerim sufletul nostru, dacă Tu nu iei aminte?” Da, în zi de post, voi vă vedeți de treburile voastre și îi asupriți pe toți lucrătorii voștri. Voi postiți ca să vă certați și să vă sfădiți și să bateți furioși cu pumnul; nu postiți cum se cuvine zilei aceleia, ca glasul vostru să se audă sus. Este oare acesta un post care Îmi place, o zi în care omul își smerește sufletul său? Să-și plece capul ca o trestie, să se culce pe sac și în cenușă, oare acesta se cheamă post, zi plăcută Domnului? Nu știți voi postul care Îmi place? – zice Domnul. Rupeți lanțurile nedreptății, dezlegați legăturile jugului, dați drumul celor asupriți și sfărâmați jugul lor. Împarte pâinea ta*

cu cel flămând, adăpostește în casă pe cel sărman, pe cel gol îmbracă-l și nu te ascunde de cel de un neam cu tine. Atunci lumina ta va răsări ca zorile și tămăduirea se va grăbi. Dreptatea va merge înaintea ta, iar în urma ta slava lui Dumnezeu (Isaia 58, 2-8).

Este clar că postul de mâncare nu este o simplă dietă, un regim alimentar care aduce automat binecuvântarea lui Dumnezeu. Postul alimentar trebuie însoțit de o schimbare a minții, de o înnoire lăuntrică.

Când proorocul Iona a fost trimis să le spună nini- vitenilor că pentru mulțimea păcatelor lor cetatea va fi distrusă, a pătruns Iona în cetate, zicând: „Patruzeci de zile mai sunt și Ninive va fi distrusă!” Atunci nini- vitenii au crezut în Dumnezeu, au ținut post și s-au îmbrăcat cu sac, de la cei mai mari și până la cei mai mici. Și a ajuns vestea până la regele Ninivei. Acesta s-a sculat de pe tronul său, și-a lepădat veșmântul lui cel scump, s-a acoperit cu sac și s-a culcat în cenușă. Apoi, din porunca regelui și a dregătorilor săi, s-au strigat și s-au zis acestea: „Oamenii și animalele, vite- le mari și mici să nu mănânce nimic, să nu pască și nici să bea apă; iar oamenii să se îmbrace cu sac și către Dumnezeu să strige din toată puterea și fiecare să se întoarcă de pe calea lui cea rea și de la nedrep- tatea pe care o săvârșesc mâinile lui; poate că Dum- nezeu Se va întoarce și Se va milostivi și va ține în loc iuțimea mâniei Lui, ca să nu pierim!” Atunci Dumne- zeu a văzut faptele lor cele de pocăință, că s-au întors din căile lor rele (Iona 3, 4-10).

Chiar dacă învățăturile Noului Testament nu conțin multe referiri la modul de ținere a postului în viața de familie, totuși găsim prezentate toate elemen- tele de care soții au nevoie pentru a merge pe calea mântuirii. Sfântul Apostol Pavel ne spune cât se poate

de clar: *Femeia nu este stăpână pe trupul său, ci bărbatul; tot așa, nici bărbatul nu este stăpân pe trupul său, ci femeia. Să nu vă lipsiți unul de altul decât prin buna înțelegere a amândurora, pentru un timp, ca să vă îndeletniciți cu postul și cu rugăciunea; apoi iarăși să fiți împreună, ca să nu vă ispitească Satana prin neputința voastră de a vă stăpâni* (I Corinteni 7: 4-5).

Care este motivul pentru care se înfrânează soții creștini de la relațiile conjugale? Faptul că se îndeletnicesc cu postul și cu rugăciunea. Ei se îndeletnicesc cu rugăciunea în fiecare zi, dar în zilele de post rugăciunea este întărită de aripile postului. După cum arată clar Sfântul Apostol Pavel, în zilele de post soții se înfrânează nu doar de la mâncare, ci și de la relații conjugale. Ar fi trebuit să fie suficient acest pasaj pentru ca cititorii să se lămurească cu privire la acest subiect. Totuși, pentru că unii – chiar și clerici, nu consideră că acest citat arată dependența postului alimentar de cel conjugal, este nevoie să aducem mai multe argumente.

Sfântul Apostol Pavel le recomanda creștinilor: *Grija de trup să nu o faceți spre poftă* (I Rom. 13, 14). Pentru că *cei ce sunt ai lui Hristos Iisus și-au răstignit trupul împreună cu patimile și cu poftele* (Gal. 5, 24)

Și dă un sfat greu de purtat: *Cei ce au femei să fie ca și cum n-ar avea. (...) Și cei ce se folosesc de lumea aceasta, ca și cum nu s-ar folosi deplin de ea. Căci chipul acestei lumi trece. Dar eu vreau ca voi să fiți fără de grijă. Cel necăsătorit se îngrijește de cele ale Domnului, cum să placă Domnului. Cel ce s-a căsătorit se îngrijește de cele ale lumii, cum să placă femeii. Și este împărțire: și femeia nemăritată și fecioara poartă grijă de cele ale Domnului, ca să fie sfântă și cu trupul și cu duhul. Iar cea care s-a măritat poartă de grijă de cele ale lumii, cum să placă bărbatului. Și aceasta o spun chiar în folosul vostru, nu*

ca să vă întind o cursă, ci spre bunul chip și alipirea de Domnul, fără clintire (I Cor. 7, 29, 31-35).

Aceste învățături ale Sfântului Apostol Pavel oglindesc un principiu de viață creștină prezentat de Însuși Hristos. Fariseii și cărturarii au zis către El: „Ucenicii lui Ioan postesc adesea și fac rugăciuni, de asemenea și ai fariseilor, iar ai Tăi mănâncă și beau”. Iar Isus a zis către ei: „Puteți, oare, să îi faceți pe fiii nunții să postească, cât timp Mirele este cu ei? Dar vor veni zile când Mirele se va lua de la ei; atunci vor posti în acele zile” (Luca 5, 33-35).

Viața creștină este o așteptare a întâlnirii cu Mirele Ceresc, e o formă de post continuu, e alegerea unei vieți răstignite. Lucrul acesta contravine flagrant perspectivei hedoniste contemporane potrivit căreia creștinul trebuie să fie cât mai satisfăcut – pe toate planurile – în lumea aceasta.

Învățăturile Sfintei Scripturi i-au ajutat pe creștinii căsătoriți să aibă o perspectivă transfigurată asupra vieții de familie. Ei înțelegeau relațiile conjugale prin filtrul antropologic pe care îl arată Sfânta Scriptură, potrivit căruia omul trebuie să meargă pe calea sfințeniei, ducând lupta cea bună cu patimile și cu poftele. Și de aceea în vechime înfrânarea conjugală în zilele și perioadele de post era apreciată la justa ei valoare.

După ce vorbește despre importanța înfrânării soților înainte de primirea Sfintei Împărtășanii, Sfântul Nicodim Aghioritul scrie: „De aici încheiem din cea mare pe cea mai mică, că de este destulă spre gătitrea Dumnezeieștii Cuminecături depărtarea de trei zile de la trupeasca amestecare, cu mult mai vârtos este destul pentru aceasta postul cel de trei zile”^[19; 250].

Adică numește înfrânarea de la mâncare „cea mai mică”, iar pe cea conjugală „cea mare”. Deci pune

problema exact invers față de cei care spun că e important să se înfrâneze măcar de la mâncare, căci înfrânarea conjugală ar fi ceva opțional. Nu, ci Sfântul Nicodim arată – ceea ce ar trebui să fie lesne de înțeles pentru toți – că bucuriile unirii conjugale sunt mult mai mari decât bucuriile pântecelui (la oamenii obișnuiți, nu la cei care au probleme în cuplu, evident), și de aceea înfrânarea conjugală e mai importantă și mai grea decât cea alimentară.

Pravile și canoane despre înfrânarea soților

În Pidalion Sfântul Nicodim Aghioritul scrie: „Dumnezeieștile Canoane și decât tipicele sunt mai puternice, când acelea se împotrivesc acestora, și mai ales cele în parte și locale”^[19; 27].²⁴ Și dacă până și diferitele tipice monahale au valoarea mai mică decât sfintele canoane, ce valoare au obiceiurile noastre, ale celor care suntem iubitori de desfătări și disprețuitori ai nevoiței răstignitoare de patimi și poftă lumești? Cu cât obiceiurile noastre se îndepărtează de sfintele canoane, cu atât credința pe care o trăim este mai laxă, mai îndoielnică, mai departe de duhul autentic al Bisericii. În toate aspectele vieții creștine, ignorarea predaniei și a pravilelor duce la crearea unui idol care doar are numele de ortodoxie, când de fapt este doar o versiune pervertită a ei.

De aceea, în privința postului opiniile noastre subiective, precum și învățăturile *cărturarilor și fariseilor* contemporani, care caută să minimalizeze folosul acestuia, ar trebui să fie considerate ca având o valoare mult mai mică decât predaniile și canoanele bisericești.

Unul dintre cele mai importante lucruri legate de postul Sfințelor Paști, ca și de cel din zilele de miercuri

²⁴ O altă versiune a acestui citat: „Sfintele Canoane trebuie să prevaleze în fața obișnuinței, dacă aceasta este potrivnică Sfințelor Canoane...”^[56; 113].

și vineri, este faptul că este de origine apostolică. Canonul 69 al Sfinților Apostoli²⁵ spune: „Dacă vreun episcop, preot, diacon, ipodiaton, citeț sau cântăreț nu postește Sfântul Post de patruzeci de zile al Paștilor, sau miercurea, sau vinerea, să fie caterisit, doar dacă nu cumva este împiedicat din cauza unei neputințe trupești. Iar dacă este laic, să fie afurisit”^[2; 128-19]. (Este lesne de înțeles că pentru unii dintre creștinii contemporani, care caută să trăiască o ortodoxie cât mai lumescă, o ortodoxie *de succes* din care să lipsească nevoia, acest canon pare foarte dur. Pare că asprimea lui contrastează cu iubirea de oameni pe care o întâlnim în cuvintele Mântuitorului din paginile Sfintei Scripturi. În realitate, amenințarea cu caterisirea clericilor și afurisirea laicilor era doar o formă de a-i ajuta să înțeleagă cât de greu este păcatul călcării posturilor.)

Și în acest canon al Sfinților Apostoli, dar și în Constituțiile Apostolice existau referiri la post, însă faptul că postul alimentar trebuia însoțit de postul conjugal nu apărea menționat explicit, fiind de la sine înțeles. Dar această învățătură s-a transmis prin predanie nescrisă, fiind o regulă generală în Biserică.

Tâlcuind Canonul al treilea al Sinodului local de la Cartagina (419), privitor la înfrânarea clericilor de la relațiile conjugale, Sfântul Nicodim Aghioritul atrage atenția asupra existenței unei predanii nescrise –

²⁵ Autoritatea canoanelor Sfinților Apostoli a fost întărită de al Șaselea Sinod Ecumenic în Canonul al doilea: „I s-a părut acestui Sfânt Sinod un lucru foarte bun și foarte important ca cele optzeci și cinci de canoane primite și împuternicite de către Sfinții și Fericii Părinți dinaintea noastră, dar care, desigur, ne-au fost transmise în numele Sfinților și Slăviților Apostoli, să rămână și de acum înainte nedisputate și neclintite, spre tămăduirea sufletelor și vindecarea patimilor”^[2; 169].

„și predania cea prin Apostoli, și pe care au ținut-o din vechime, adică predaniile cele scrise și cele nescrise, după Balsamon și Zonara, și ei asemenea să le păzească” [19; 470].

Ca să înțelegem cât de importante sunt predaniile nescrise, vom cita o parte din Canonul 91 al Sfântului Vasile cel Mare: „Dintre dogmele și propovăduirile păstrate în Biserică, pe unele le avem din învățătura scrisă, iar pe altele le-am primit din tradiția Apostolilor, transmisă în taină. Ambele au aceeași tărie pentru dreapta credință și nicio persoană care ar fi totuși cât de puțin experimentată cu legiuirile bisericesti nu ar contrazice acestea. Căci, dacă am încerca să le respingem pe cele nescrise ale obiceiurilor, ca pe unele care nu au o putere mare, am greși în lucrurile esențiale și am păgubi Evanghelia, circumscriind propovăduirea doar cu numele. De exemplu, ca să amintesc mai întâi un lucru de căpătâi și cel mai comun, cine i-a învățat printr-o epistolă pe cei care au nădăjduit în numele Domnului nostru Iisus Hristos să se însemneze cu semnul Crucii? Ce epistolă ne-a învățat să ne întoarcem către răsărit la rugăciune? Cine dintre sfinți ne-a lăsat în scris cuvintele epiclezei la aducerea pâinii Euharistiei și a potirului binecuvântării? Căci nu sunt suficiente acelea dintre cele pe care le-a menționat apostolul sau Evanghelia, ci le spunem și pe celelalte înainte și după, ca pe unele care au pentru Taină o putere mare, primindu-le din învățătura nescrisă. (...) O zi nu-mi este suficientă pentru a descrie tainele nescrise ale Bisericii” [4; 154-156].

Iar în Canonul 92, Sfântul Vasile cel Mare concluzionează: „Eu consider că este apostolică rămânerea fidelă față de tradițiile nescrise, deoarece se spune: *vă laud că în toate vă aduceți aminte de mine și țineți tradițiile după cum vi le-am dat* [1 Corinteni 11, 2] și

țineți tradițiile pe care le-ați primit, fie prin cuvânt, fie prin epistolă [1 Tesaloniceni 2, 15] (...) Astfel, dacă lipsindu-ne dovezile din cele scrise, v-am aduce, precum într-un tribunal, o mulțime de martori, nu am obține de la voi decizia de eliberare? Eu consider că prin gura a doi și trei martori va sta tot cuvântul. (...) Vechile dogme sunt cinstate fiindcă au venerabilitatea printr-o vechime îndelungată”^[4; 157-158].²⁶

Vorbind despre tradițiile nescrise privitoare la post, nu vrem să se înțeleagă că am afirma în mod greșit că nu au existat și tradiții scrise despre legătura dintre postul de mâncare și cel conjugal. Ci vrem doar să se înțeleagă că tradițiile scrise și cele nescrise au conlucrat, s-au sprijinit reciproc, ajutându-i pe oameni să meargă pe calea cea îngustă a mântuirii. Și mulți creștini, fără să cunoască tradiția scrisă, au transmis mai departe ceea ce cunoșteau din tradiția nescrisă.

Din păcate, în tradiția nescrisă au fost inserate și tot felul de obiceiuri, superstiții și credințe băbești, unele chiar potrivnice tradiției scrise. De aceea este foarte important să se tragă o linie de demarcație clară între ceea ce face și ceea ce nu face parte din Sfânta Tradiție, despre a cărei păstrare Sfântul Vincențiu de Lerin învăța: „În Biserica Universală (adică Sobornicească – n.n.) trebuie mare grijă ca să păstrăm acel lucru care a fost crezut pretutindeni, totdeauna, de

²⁶ Canonul 4 al Sfântului Vasile cel Mare ne oferă un exemplu de tradiție nescrisă, care era păstrată deși nu se regăsea în vreun canon din vechime: „Pentru cei care se căsătoresc a treia oară am dobândit obiceiul de afurisire pe cinci ani, dar nu dintr-un canon, ci ca urmare a celor ce au fost primite mai înainte”^[4; 100].

toți.”²⁷ Acesta este criteriul după care putem separa adevărata predanie de falsele tradiții care sunt validate doar pentru că au argumentul vechimii.

Predania privitoare la folosul înfrânării soților în zilele de post a fost crezută pretutindeni, dintotdeauna, de către toți. Din păcate, încetul cu încetul, această predanie este ignorată.

Nu există niciun sfânt, niciun sinod care să învețe faptul că soții pot să își „amestece trupurile” în zilele de post. Dimpotrivă. Predania care inițial a fost nescrisă privitoare la înfrânarea conjugală în vremea postului a devenit predanie scrisă – și găsim o mulțime de texte în apărarea acestei idei atât în scrierile sfinților, cât și în scrierile canoniștilor bizantini (dintre care Zonara și Balsamon sunt cei mai renumiți) și ale canoniștilor de mai târziu.

Sfântul Vasile cel Mare scria (în canonul 89): „Mă întristează foarte mult faptul că în ultimul timp canoanele Părinților au fost neglijate și toată acrivia bisericilor a fost alungată. Și, dacă această indiferență înaintea puțin câte puțin, mă tem să nu se îndrepte chestiunile Bisericii spre o confuzie totală”^[4; 149].²⁸

Din păcate, mulți creștini aleg această „confuzie totală”, în loc să își asume viața de nevoință dătătoare de viață la care ne cheamă Biserica. Iar soluția pentru a evita această confuzie este recursul la predaniile bisericesti.

²⁷ <https://antonecelmare.ro/catehismintrebare.php?id=103>.

²⁸ În *Pidalion* fragmentul apare tradus așa: „Foarte mă mâhnește că au lipsit de aici Canoanele Părinților și s-a izgonit toată scumpătatea din Biserici. Și mă tem ca nu cumva, sporind câte puțin nebagarea de seamă aceasta, să vină lucrurile în tulburarea cea desăvârșită”^[19; 649].

Zonara tâlcuiește canonul 69 al Sfinților Apostoli astfel: „Canonul solicită ca în Sfânta Patruzecime a Paștilor și în fiecare miercuri și vineri din celelalte săptămâni credincioșii să petreacă în post din toate privințele (adică nu doar de mâncare – n.n.), doar dacă cumva cineva nu poate să postească din cauza unei neputințe trupești. Căci postul a fost conceput din pricina smeririi trupului, iar dacă trupul este copleșit de o boală sau de vreo altă neputință, acea smerire a postului nu este necesară. (...) De remarcat faptul că acest canon pune Sfânta Patruzecime a Paștilor și miercurea și vinerea pe același loc”^[11; 165-166].

În cartea *Sexualitate, căsătorie și celibat în pravilele bizantine*, Patrick Demetrios Viscusso menționează că Balsamon învăța continua aceeași predanie - „După cum scrie Balsamon, înfrânarea în timpul posturilor include nu doar înfrânarea de la unele alimente, ci și de la relațiile conjugale”^[70; 40]²⁹: „Dacă am învățat că nu trebuie să mâncăm pește și nici de dulce în Postul Mare și în zilele de miercuri și vineri, cu atât mai mult trebuie să ne îndepărtăm de la relațiile conjugale. Cei care au păcătuit și au transformat pocăința, care vine de la post și de la înfrânarea de la poftele trupești, în neînfrânarea diavolească (ca și cum nu le-ar fi fost de ajuns toată perioada din afara posturilor ca să își satisfacă aceste pofte) să nu se împărtășească cu Sfintele Taine în ziua de Paști și să primească canon de la preot”³⁰.

Tâlcuind Canonul 29 al Celui de-al Șaselea Sfânt Sinod Ecumenic (681), tot Zonara spune despre Sfinții

²⁹ Rhales and Pottles, 4, 485-486 (n.a.).

³⁰ Tâlcuirea este tradusă de părintele Gheorghe Konispoliatis (din Corfu).

Părinți adunați acolo că „au numit ca «tradiții apostolice și patristice» canonul 69 al Sfinților Apostoli și Canonul 50 al Sinodului din Laodiceea (...) Canonul celor din Laodiceea spune că: «Nu se cuvine să se dezlege joia din ultima săptămână a Postului Patruzecimii și să se necinstească întreaga Patruzecime³¹, ci se cuvine să se postească toată Patruzecimea, mâncându-se mâncare uscată»”^[11; 370].

Părintele Ene Braniște scria în manualul de liturgică pentru facultățile de teologie: „În vechime, Postul Păresimilor era mult mai aspru decât cum se ține astăzi. Toate zilele erau de ajunare, adică abținere completă de la orice mâncare și băutură până la ceasul IX din zi³², în afară de sâmbete și duminici, care erau exceptate de la ajunare”^[26; 208].

Numai o persoană care nu a postit niciodată ajunând până la ora 15.00 și mâncând apoi mâncare uscată ar putea să își dea cu părerea că relațiile conjugale sunt îngăduite în vremea postului. Pentru că cine ține post cu adevărat, fără se desfăteze de toate bunătățile culinare de post „cu timp și fără timp”, acela înțelege că postul e o perioadă de purtare a crucii, în care poftele trupești trebuie înfrânate și iubirea conjugală trebuie manifestată într-un alt mod.

În *Pidalion*, Sfântul Nicodim Aghioritul tâlcuiește Canonul 69 al Sfinților Apostoli astfel: „Tuturor împreună, și celor bisericești, și celor lumești, le poruncește Canonul acesta să postească întocmai și asemenea atât Postul cel Mare, cât și toate miercurile și vinerile, zicând acestea anume: «Oricare episcop, sau

³¹ Deși această excepție era prevăzută de Canonul 41 al Sinodului local din Cartagina, din anul 419.

³² „Ceasul IX e la începutul ultimului sfert al zilei (aproximativ ora 15.00)”^[27; 182].

preot, sau diacon, sau citeț, sau cântăreț, nu postește Sfântul și Marele Post, sau fiecare miercuri și vineri, să se caterisească. Afară numai de nu poate posti pentru vreo boală trupească. Iar de este mirean cel ce nu postește acestea, să se afurisească. Că după Dumnezeiescul Hrisostom (în cuvântul la cei care posteau primele Paști), Sfântul și Marele Post îl postim nu pentru Paști, nu pentru Cruce, ci pentru păcatele noastre... Fiindcă Paștile nu sunt pricină de post și de plâns, ci de veselie și de bucurie. Drept aceea nu se cuvine să spunem că plângem pentru Cruce. Că nu plângem pentru aceea, să nu fie! Ci pentru păcatele noastre. Postim însă Marele Post, după urmarea Domnului, care a postit în munte 40 de zile. Iar cele două zile ale săptămânii le postim, miercurea adică, căci întru această zi s-a făcut sfatul pentru vânzarea Domnului, iar vinerea, căci întru această zi a pățimit cu trupul moartea cea pentru mântuirea noastră, precum Ieromartirul Petru zice în al 15-lea Canon al său³³. Și dumnezeiescul Ieronim: «Fiindcă însă canonul 50 al Sinodului din Laodiceea poruncește ca în tot Sfântul Marele Post să mâncăm bucate uscate; precum și dumnezeiescul Epifanie la eresul 75 zice despre postul de patruzeci de zile că trebuie să se țină cu mâncare uscată și curăție³⁴. Iar Apostolescul acesta Canon, în cuvântul postului a numărat miercurea și vinerea cu

³³ Sfântul Petru, arhiepiscopul Alexandriei (†311): „Nu va aduce nimeni vreo acuză împotriva noastră dacă ținem miercurea și vinerea, în care ni s-a poruncit, pe bună dreptate, conform tradiției, să postim, pe de o parte miercurea, din pricina sfatului făcut de către iudei pentru trădarea Domnului, iar pe de altă parte, vinerea, pentru ceea ce El a pățimit pentru noi” [4; 62].

³⁴ Curăția aceasta presupunea și înfrânarea conjugală.

postul cel de patruzeci de zile. Deci și postul fiecărei miercuri și vineri cu mâncare uscată se cade a se face, asemenea cu postul cel de patruzeci de zile.» Iar mâncarea uscată este a mânca cineva o dată în zi, după al nouălea ceas (15.00) fără untdelemn și vin (...) Împreună mărturisește cu adevărul acesta și dumnezeiescul Epifanie, zicând: «Postul miercurea și vinerea până la ceasul al nouălea să fie»³⁵. Că și Filostorgiu (în cartea a zecea a *Istoriei Bisericești*), zice: «Postul miercurei și al vinerei nu se îngrădește numai în nemâncare de carne, ci se canonisește întru a nu gusta cineva hrană până seara». (...) Zice încă și purtătorul de Dumnezeu Ignatie în epistolia sa cea către Filipeni: «Postul cel Mare să nu-l defăimați, că cuprinde urmarea petrecerii Domnului». (...) Să nu amăgească, dar, unii, zicând că postul de miercuri și de vineri nu este legiuire apostolească. Că, iată, apostolii în Canoanele lor îl numără pe acesta cu postul Marelui Post. [...] Însă, fiindcă iubitorii de trup, vrând a strica Postul cel Mare, și miercurea, și vinerea, ori punând pricină că sunt bolnavi fără a fi, sau și fiind bolnavi zic că nu este îndestul numai untdelemnul și vinul spre a întări slăbiciunea lor, pentru pricinuirile acestea este de trebuință a întreba un doctor iscusit și temător de Dumnezeu ce mâncare poate fi îndestulă spre întărirea slăbiciunii și așa, după rânduiala doctorului, să sloboadă arhiereul, sau duhovnicul, pe bolnav să dezlege postul, și să nu se încredințeze în singure pricinuirile (adică: să nu se bazeze doar pe îndreptățirile – n.n.) bolnavilor, mai ales

³⁵ Iar Sfântul Ioan Gură de Aur scrie: „Sunt unii întrecându-se întru sineși, unii adică două zile petrec fără mâncare; iar alții nu numai de vin și de untdelemn, ci întrebuițarea tuturor bucatelor o leapădă de la masa lor, mâncând numai pâine și bând apă, petrec tot postul”^[19; 121].

când bolnavii cei de acest fel s-ar întâmpla a fi din cei ce se zic de bun neam”^[19; 119-122].

Ar fi fost suficiente poate comentariile de mai sus pentru a înțelege că, din moment ce postul era atât de aspru, nu se punea problema *îndulcirii* lui prin relații conjugale. Totuși, Sfântul Nicodim Aghioritul vine cu explicații limpezi legate de acest subiect: „Iar de întocmai postul de miercuri și vineri cu Sfântul Post cel Mare, arătat este că, precum întru acela nunți nu se fac, după Canonul 52 al Sinodului din Laodiceea, așa nu se cade a se face nici miercurea sau vinerea. Și de este aceasta, arătat că nici cei după lege căsătoriți nu se cade a se împreuna trupește nici într-o miercuri și vineri, pentru cucernicia și cinstirea postului, precum nici în Sfântul Marele Post. Că necuviincios lucru este, pe de-o parte, a nu strica posturile acestea cu mâncări, iar pe de alta a le strica cu trupezca împreunare. Pentru aceasta și Proorocul Ioil, însemnând că în vremea postului se cade a se înfrâna de la împreunare cei căsătoriți, zice: *Sfințiți postul, propovăduiți vindecarea... Iasă mirele din așternutul său și mireasa din cămara sa* (cap. 2). Iar dumnezeiescul Pavel arătat zice că cei căsătoriți după lege întru o unire (adică de comun acord – n.n.) se cade a se depărta de trupezca împreunare, pentru a zăbovi în post și în rugăciuni (I Corinteni 7, 5), adică să se depărteze și când este precum am zis post, și când se roagă și se găsesc a se cumineca cu Dumnezeieștile Taine”^[19; 121].

Trebuie precizat faptul că înfrânarea conjugală în vremea posturilor nu a fost un obicei local, tipic răsăritean. În toată Biserica – chiar dacă perioadele unora dintre posturi variau – zilele de post alimentar presupuneau și post conjugal.

Un canon atribuit starețului irlandez Cumian³⁶ spune: „Cel căsătorit trebuie să se înfrâneze în cele trei posturi de 40 de zile, și sâmbăta, și duminica, noaptea și ziua³⁷, și în cele două zile stabilite (e vorba de miercuri și vineri, stabilite în Canoanele Apostolice – n.n.) și după conceperea copilului și pe toată perioada menstruală a femeii”^[16; 105].

După cum arată un canon atribuit Sfântului Theodor³⁸ de Canterbury, „sunt trei posturi rânduite pentru popor: cele patruzeci de zile de dinaintea Paștilor, când aducem zeciuiala pentru an³⁸, cele patruzeci de zile de dinaintea Nașterii Domnului și cele patruzeci de zile și nopți de după Cincizecime”^[16; 212] (Postul de după Cincizecime apare menționat încă din

³⁶ *Penitențialul* lui Cumian (Cominianus) a fost scris în secolul al VII-lea. Potrivit *Analelor din Ulster*, una dintre cele mai importante surse de istorie medievală irlandeză, autorul acestui text este Sfântul Cumian din Clonfert († 662) - a nu se confunda cu Sfântul stareț scoțian Cumian cel Alb, prăznuit pe 24 februarie (care în *Calendarul catehetic lărgit* este trecut totuși cu altă dată de prăznuire, 6 octombrie: „Sfântul Cuminie, stareț la Iona, în Scoția (669)”^[75: 141].

³⁷ În articolul *Despre prăznuirea duminicii și a sărbătorilor*, din volumul *Poemul iubirii împlinite. Sfaturi despre relațiile conjugale*, arăt că în tradiția Bisericii, continuând tradiția iudaică, ziua Domnului începea de seara și se termina în următoarea seară (mai precis, la *Imnul luminii* de la Vecernie, după cum arată canonul 90 al Sinodului Trulan). De aceea în acest canon starețul Cumian menționează „noaptea și ziua” și nu „ziua și noaptea”, atunci când face referire la înfrânarea de sâmbătă și de duminică – care este diferită de cea din cele „două zile stabilite”, miercurea și vinerea (când postul începe de la miezul nopții anterioare și se termină la miezul nopții respective).

³⁸ Adică postul Paștilor ține mai mult decât a zecea parte dintr-un an.

Constituțiile Apostolice: „După ce ați prăznuit o săptămână Cincizecimea, postiți și după ea o săptămână”^[5; 687]³⁹.

Un canon al starețului Regino din Prum († 915), prevede: „Cel care are relații trupești cu soția sa în cele patruzeci de zile de dinaintea Paștilor și refuză să se înfrâneze de la ea trebuie să facă pocăință vreme de un an...”^[16; 318]. Pocăința aceasta era stabilită de acest stareț nu ca o pedeapsă, ci ca un mijloc de a-i ajuta pe soți să înțeleagă valoarea postului pentru mântuire. Dar, spre deosebire de Balsamon, care lăsa libertate duhovnicului în aprecierea acestui păcat și în canonicitatea lui, acest canon fix putea face rău soților, dacă era aplicat fără discernământ.

Sinodul de la Constantinopol din anul 920 a hotărât: „Toate cele câte s-au chetonomisit (adică toate învățăturile care sunt inovații – n.n.) și s-au făcut, ori după aceasta de se vor face, afară de Bisericeasca predanisire și de învățătura și închipuirea sfinților și pururea pomeniților Părinți, să fie anatema. (...) Cei ce îndrăznesc a zice că Biserica nu păzește curăția și neîntinarea sfințeniei sale (...), să fie anatema. Cei ce pun într-o defăimare pe sfințitele și dumnezeieștile Canoane ale Sfinților Părinți, cei ce și pe Sfânta Biserică o trec cu vederea, anatema să fie. Fiindcă Sfinții Părinți ai noștri împodobesc creștineasca viață și către dumnezeiasca evlavie povățuiesc”^[19; 556]. Și, chiar dacă nu găsim canoane asemănătoare celui menționat, al starețului Regino din Prum, găsim totuși

³⁹ Ulterior, în Apus perioada acestui post s-a mărit până la patruzeci de zile. După cum arată *Typicon*-ul Sfântului Teodor Studitul, postul Sfinților Apostoli se ținea vreme de patruzeci de zile – vezi articolul *Istoria Postului Sfinților Apostoli* pe <https://orthochristian.com/62494.html>.

canoane care să facă referire la importanța păstrării posturilor și la greșeala lepădării lor.

Canonul 19 al Sinodului local din Gangra a stabilit: „Dacă vreunul dintre cei care practică asceza ar desconsidera și ar lăsa la o parte posturile transmise în mod general și păzite de către Biserică, în afară de o necesitate trupească, fiindcă [pe motiv că – n.n.] o rațiune absolută sălășluiește în el, să fie anatema”^[3; 53].

În Pidalion aflăm o traducere mai ușor de înțeles: „Dacă vreunul dintre cei ce se nevoiesc, fără trupească nevoie s-ar mândri și posturile cele predate publicului [norodului] le-ar dezlega, întărind întru sine cugetare de deplinătate, anatema să fie”^[19; 405]. Iar Sfântul Nicodim Aghioritul tâlcuiește: „Eustațienii⁴⁰, toate făcându-le împotriva dumnezeieștilor canoane și a predaniilor, duminicile și în celelalte dezlegate zile [adică în care nu se postea – n.n.] posteau, iar întru cele de post dezlegau, cugetând pentru sine că au ajuns întru deplinătate; și deci nu au trebuință de aici înainte de a posti. Iar acest fel de socoteală îl aveau și mesalienii și ereticii bogomili”^[19; 405].

În zilele noastre există urmași ai ereticilor eustațieni, care consideră că posturile conjugale nu mai trebuie ținute, că oricum s-au rărit momentele în care soții apucă să mai fie împreună trupește (din diferite motive, de multe ori fără voia lor) și că, postind fără voia lor în multe zile *de dulce*, pot recupera tandrețile în zilele de post. Dar Biserica stă împotriva inovațiilor lor, așa cum a stat și împotriva inovațiilor din vechime.

⁴⁰ Ereticii eustațieni, adică episcopul Eustație al Sevastiei din Armenia și cei dimpreună cu el, au fost condamnați la Sinodul local de la Gangra din anul 340.

Învățăturile Sfinților Părinți despre postul conjugal

Rezumând învățătura patristică despre post, Sfântul Grigorie Palama spunea: „Bun este postul care se săvârșește spre ofilirea poftelor, spre smerirea sufletului, spre transformarea urii, spre stingerea mâniei, spre ștergerea ținerii de minte a răului, spre exersarea și curăția cugetării și a rugăciunii. (...) Dacă vei posti în felul acesta, nu numai că vei pătimi și vei muri împreună cu Hristos, ci vei și învia cu El și vei împărăți împreună cu El în vecii cei nesfârșiți, devenind, printr-un asemenea post, altoit (pe El) prin asemănarea morții Lui și vei fi părtaș al învierii și moștenitor al vieții întru El”^[41; 172-173].

Aici putem vedea clar diferența dintre diferitele regimuri alimentare și postul care este cale spre înviere.⁴¹ Ar putea fi suficientă citarea acestui paragraf, pentru a înțelege că postul alimentar trebuie să fie însoțit și de cel conjugal. Dar, pentru a nu se crede că Sfinții Părinți nu au tratat limpede acest subiect în scrierile lor, vom mai reproduce câteva citate.

⁴¹ Oare cei care spun că nu este necesar ca soții să se înfrâneze în vremea posturilor ar putea avea și pretenția de a afirma că unirea conjugală este o formă de pătimire și moarte împreună cu Hristos? Oare ei nu văd diferența dintre trăirea bucuriilor trupești și purtarea crucii? Un răspuns afirmativ ar fi blasfemiator (și ar putea veni doar de la cineva care nu cunoaște viața de familie, sau de la cineva a cărui viață de familie este marcată de dezamăgire și neîmplinire).

Într-o cateheză către cei urmau să fie botezați, Sfântul Chiril al Ierusalimului (313- † 386) arăta legătura dintre postul de mâncare și cel conjugal: „Să aibă bune nădejdi și cei căsătoriți, care se folosesc de căsătorie în chip legiuit, cei care trăiesc după legiuirile Bisericii – nu însă cei care transformă căsătoria în desfrânare din prea multă lipsă de măsură⁴² –, cei care cunosc vremurile de înfrânare spre a se consacra rugăciunii⁴³, cei care aduc la slujbele din biserică, curate, împreună cu hainele, și trupurile, cei care s-au căsătorit în vederea nașterii de copii, iar nu a desfrânării”^[30; 62].

De mare folos pentru a înțelege valoarea postului conjugal sunt învățăturile Sfântului Ioan Gură de Aur (tocmai pentru că, după cum ne spune Sinaxarul, Sfântul Apostol Pavel însuși îi șoptea la ureche⁴⁴ în chip minunat cum să îi tâlcuiască epistolele). În tratatul *Despre feciorie*, el tâlcuiește câteva versete din Epistola întâi către Corinteni a Sfântului Apostol Pavel, zicând: „Vezi cum îi duce pe cei căsătoriți la practicarea înfrânării, fără să trezească bănuieli și fără să-i împovăreze? La începutul sfătuirii sale a lăudat pe față fecioria, spunând: *Bine este omului să nu se atingă de femeie* (I Cor. 7, 1)⁴⁵. Mai pe urmă, însă, adaugă și un

⁴² Această învățătură despre transformarea căsătoriei în desfrânare din pricina neînfrânării se regăsește și în învățăturile Sfântului Ioan Gură de Aur. Din păcate, în zilele noastre această învățătură este ignorată, chiar și de către unii duhovnici...

⁴³ I Cor. 7, 5 (n. trad.).

⁴⁴ Cum putem citi și în viața ucenicului său apropiat, Sfântul Proclu, patriarhul Constantinopolului (care este prăznuit pe 20 noiembrie).

⁴⁵ Am inclus în text indicațiile scripturistice care în traducere apăreau la notele de subsol. Despre folosirea acestor indicații,

sfat, spunând: *Să nu vă lipsiți unul pe altul decât din bună înțelegere* (I Cor. 7, 4).

Pentru ce Pavel și-a exprimat gândul său sub formă de sfat și nu sub formă de poruncă? Pavel n-a spus: «Lipsiți-vă unul de altul, dar din bună înțelegere!» Dar cum a spus? *Să nu vă lipsiți unul pe altul, decât din bună înțelegere*. Pentru ce a procedat așa? Pentru că, în acest chip, cuvintele sale dobândesc mai mare blândețe; dezvăluie gândul învățătorului, că nu cere aceasta cu toată asprimea; de aceea și ascultarea este mai grabnică. Pavel îi mângâie pe ascultătorii săi nu numai prin chipul în care le vorbește, ci și prin faptul că le vorbește în puține cuvinte despre înfrânare, lucru aspru multora în auz; iar înainte de a-i supăra pe ascultători, trece iute la alte idei, mai plăcute la auz, și vorbește pe larg despre ele.

Merită să cercetăm și altă față a problemei: dacă Pavel a spus că *cinstită e nunta și patul neîntinat* (I Cor. 2, 12), pentru ce n-a îngăduit traiul între soți în vreme de post și de rugăciune?

N-ar fi cu totul nepotrivit ca iudeii, cărora prin legi li s-au rânduit toate relațiile lor trupești, cărora li s-a îngăduit să aibă și două femei, să divorțeze de ele și să ia altele în locul lor, să se îngrijească atât de mult să nu aibă nicio legătură trupească cu femeile lor când trebuiau să asculte cuvintele dumnezeiești, și nu o zi

este bine să se știe că, „pentru uzul particular și pentru cercetări științifice, cărțile Noului Testament au fost împărțite în capitole și versete. Împărțirea este de dată mai nouă, deși este redusă de unii până în sec. III. Actuala împărțire în capitole datează din secolul XIII, de la cardinalul Ștefan Langton († 1226), și, după apariția tiparului, a fost adoptată în toate edițiile tipărite ale Bibliei. Actuala împărțire în versete datează de la editorul Robert Ștefan, care o introduce în ediția Vulgatei din 1548”^[52; 7-8].

sau două, ci chiar mai multe (Ieșirea 19, 15) iar noi, creștinii, care ne bucurăm de un har atât de mare, care am primit Duhul Sfânt (I Cor. 2, 12), care am murit și am fost îngropați cu Hristos (Rom. 6, 3-5), care am fost învredniciți de înfiere (Rom. 8, 15, Gal. 4, 5, Efes. 1, 5), care am fost ridicați la o cinste atât de mare, deci noi, creștinii, după ce am primit atât de mari bunătăți, să nu atingem nici râvna iudeilor, care au fost niște copii în ale credinței?

Dacă ai stărui și m-ai întreba din nou: «Pentru ce Moise i-a oprit pe iudei de a avea legături cu femeile lor?», ți-aș răspunde așa: chiar dacă *nunta e cinstită* (Evr. 13, 4), totuși căsătoria nu reușește decât să scape de pângărire pe cel căsătorit, adică să nu-l facă să cadă în desfrânare; nu stă în puterea căsătoriei să facă sfinți. Asta stă în puterea fecioriei. Nu numai Moise sau numai Pavel poruncesc aceasta (adică înfrânarea – n.n.), ci și alții. Ascultă ce spune Ioil: *Sfințiți postul, gătiți postiri sfinte, prăznuiți sărbătoarea... vestiți o adunare sfântă, strângeți laolaltă pe bătrâni* (Ioil 2, 15-16). Dar poate ai să mă întrebi: «Unde se vorbește aici ca să nu avem legături cu femeile noastre?» Ascultă ce zice profetul mai departe: *Să iasă mirele din camera sa de culcare și mireasa din cămara ei* (Ioil 2, 16). Cuvintele lui Ioil merg mai departe decât porunca lui Moise. Dacă nu trebuie să trăiască împreună în timp de post și de rugăciune mirele și mireasa, în care dorințele sunt puternice, în care tinerețea este în floare, în care pofta este de nestăpânit, cu atât mai mult trebuie să facă asta ceilalți, care nu au atâta nevoie de împreunare. Cel care se roagă cum se cuvine, cel care postește, trebuie să arunce de la el toată pofta lumească, toată grija, toată voioșia, să-și adune gândurile din împrăștiere și să se adune în sine însuși. Așa să se

apropie de Dumnezeu. Pentru asta e bun postul, pentru că taie toate grijile sufletului, pentru că împiedică mintea de a mai trândăvi, de a umbla înapoi și înapoi și o face să se întoarcă spre ea însăși. Aceeași idee o strecoară cu dibăcie și Pavel, pentru a-i face pe credincioși să se abțină de la împreunare, folosindu-se de cuvinte foarte potrivite. N-a spus: «Să nu vă lipsiți unul de altul, ca să nu vă pângăriți», ci *ca să vă îndeletniciți cu postul și cu rugăciunea*. Prin urmare, Pavel, prin aceste cuvinte, arată că legătura trupească a unui bărbat cu femeia nu-l duce la necurăție, ci-l face să nu se mai îngrijească de cele duhovnicești. Diavolul încearcă să ne pună piedici în timpul rugăciunii chiar când luăm măsuri de siguranță. Ce nu va reuși să ne facă prin înflăcărarea ochilor minții noastre, dacă ne va găsi sufletul lenevit și slăbit de dragostea noastră față de femeie? Ca să nu pățim aceasta și ca să nu Îl supărăm pe Dumnezeu printr-o rugăciune atât de deșartă, mai cu seamă atunci când ne sârguim să atragem asupra noastră mila lui Dumnezeu, Pavel ne poruncește să ne depărtăm de patul căsniciei în vremea rugăciunii.⁴⁶ (...)

Pavel spune: «Nu poruncesc celor căsătoriți să îmbrățișeze fecioria; mă tem că e greu de îndeplinit. Nu poruncesc nici celor căsătoriți să aibă neconținut legături cu femeile lor. Nu vreau să fiu legiutorul neînfrânării. Am spus: *Să fiți împreună*, ca să vă împiedic de a cădea într-un păcat mai mare, dar n-am avut de gând de a vă împiedica să trăiți în înfrânare, chiar căsătoriți fiind.»

⁴⁶ Evident, acest lucru nu înseamnă că soții nu trebuie să se roage în zilele în care sunt împreună trupește, ci că atât în zilele de post, cât și înaintea primirii Sfintei Împărtășanii trebuie să se înfrâneze.

Prin urmare, Pavel n-a avut de gând să sfătuiască pe omul căsătorit să aibă neconținut legături cu femeia sa. Nu, ci neînfrânarea celor desfrânați a dat o astfel de interpretare cuvintelor lui Pavel”^[45; 47-56]. Vedem afirmată aici cât se poate de limpede importanța postului conjugal, care nu e ceva opțional, nici ceva doar rezervat celor sporiți în viața duhovnicească.

Tocmai ca să sublinieze importanța înfrânării în viața de familie, Sfântul Ioan Gură de Aur spunea: „Poți să faci multe lucruri ca să depărtezi de la tine pofta trupească. Care sunt acestea? Nevoințe, studiu, privegheri, posturi. Unii întreabă: «De ce ne spui toate acestea nouă, care nu suntem călugări?» Nu le spun eu, ci Apostolul Pavel: *Faceți în toată vremea, în Duhul, tot felul de rugăciuni și de cereri, și întru aceasta priveghind cu toată stăruința și rugăciunea pentru toți sfinții* (Efes. 6, 18) și *Îmbrăcați-vă în Domnul Iisus Hristos și grija de trup să nu o faceți spre pofte* (Rom. 13, 14). Acestea nu au fost scrise pentru călugări, ci și pentru oamenii trăitori în lume”^[47; 366-367].

Mai mult chiar, Sfântul Ioan Gură de Aur explică faptul că postul care nu e însoțit de nevoințe este doar un regim alimentar, care nu are roade duhovnicești: „Când postim, nu ajunge să ne abținem de la diferite mâncăruri, dar nu ne ținem departe de păcat; nu mâncăm carne, dar mâncăm sufletele celor săraci; nu ne îmbătăm cu vin, dar ne îmbătăm cu pofte trupești; petrecem ziua în post, dar ne uităm la lucruri rușinoase. În felul acesta, pierdem folosul postului. De aceea, postul de mâncare trebuie însoțit de îndepărtarea de orice păcat, de rugăciune și de luptă duhovnicească. Numai astfel vei aduce jertfă duhovnicească bineplăcută Domnului și vei avea mult folos”^[47; 351].

În același duh cu Sfântul Ioan Gură de Aur, Sfântul Vasile cel Mare spune: „Pentru ca postul să ne fie

vrednic de laudă, nu-i de ajuns numai să ne înfrânăm de la mâncăruri; trebuie să postim post primit și bineplăcut lui Dumnezeu. Iar postul adevărat este înstrăinarea de păcat, înfrânarea limbii, oprirea mâniei, îndepărtarea de poftă, de bârfeli, de minciună, de jurământul strâmb. Lipsa acestora este postul cel adevărat. În ele stă postul cel bun”^[69; 16].

Făcând referire la învățătura Sfântului Proorocul Ioil despre „sfințirea postului” și prin înfrânarea soților (*Gătiți postiri sfinte, prăznuți sărbătoarea cea pentru toți! (...) Să iasă mirele din cămara lui și mireasa din iatacul ei – Ioil 2, 15-16*), Sfântul Vasile cel Mare scria: „Postul este creșterea caselor, mama sănătății, pedagogul tinereții, podoaba bătrânilor, tovarăș bun de drum celor ce călătoresc, tovarăș credincios al soților. Bărbatul nu pune la îndoială cinstea casei sale când vede că femeia lui postește; nici femeia nu se topește de gelozie când bărbatul ei sfințește postul”^[69; 14]. Și, mai explicit, spunea: „Postul cunoaște măsura chiar în căsnicie; și, osândind lipsa de măsură chiar în cele îngăduite de lege, lasă răgaz potrivit stăruinței în rugăciune”^[69; 21].

Sfântul Vasile cel Mare a spus și unul dintre cele mai frumoase cuvinte despre valoarea postului în familiile creștine: „Postul este pentru femei podoaba cea mai potrivită; este frâu pentru oamenii în floarea vârstei, talismanul căsniciei, păzitorul fecioriei. Așa sunt binefacerile pe care le aduce postul în fiecare casă”^[69; 29].⁴⁷ Din păcate, în multe familii creștine „talismanul”

⁴⁷ Sfântul Ioan Gură de Aur spune: „Dacă înainte ca omul să fie rănit sufletește (adică înainte de cădere – n.n.), postul era pentru el medicament, cu atât mai mult este nevoie de medicament acum, când suntem în război cu diavolul. Dacă Adam

postului este lepădat, soții neînfrânându-se de la relații conjugale (ba uneori nici măcar de la mâncăruri *de dulce*). Dar ei ar trebui să ia seama la avertizarea Sfântului Vasile: „E mai mică primejdia atunci când un soldat aruncă pavăza și fuge decât atunci când un creștin aruncă postul, arma cea tare și puternică”^[69; 26].

Dacă nu ne folosim de arma postului, vom rămâne în lanțurile poftelor trupești. Vrem sau nu să recunoaștem, dacă nu ne luptăm cu aceste pofte, ne vor ține în robia lor. Sfântul Ioan Gură de Aur spunea că „mare, mare de tot este tirania obișnuinței. Atât de mare, încât instaurează sila în natură⁴⁸. Iar dacă obișnuința o naște, e limpede că tot ea o și stinge”^[73; 108]. Dar, dacă există voință, tirania acestei obișnuințe poate fi nimicită: „Într-adevăr, nimic din cele pe care le vrem nu este greu, după cum nimic din cele pe care nu le vrem nu este ușor. Căci noi suntem stăpâni peste toate. De aceea și Scriptura [zice]: *dacă vreți și Mă ascultați, și iarăși dacă nu veți vrea și nu Mă veți*

se supunea acestei porunci, nu ar mai fi auzit cuvintele: pământ ești și în pământ te vei întoarce (Facerea 3, 19). Pentru că Adam nu s-a supus, au urmat moartea, grijile, suferințele și o viață mai grea decât orice moarte. Vedeți cum Se supără Dumnezeu atunci când postul este disprețuit? Și nu puteți să vă închipuiți cât Se bucură El când ținem post. Moartea a intrat în om pentru că a nesocotit postul și este scoasă din el prin post”^[47; 349].

⁴⁸ Nota traducătorului (părintele Marcel Hancheș): „Obișnuința îndelungată pur și simplu te face robot, încât firea nu mai poate acționa altfel decât îi dictează obișnuința. Obișnuința devine pentru om normalitatea și el nu mai poate gândi în alte cadre. Devine astfel sclavul patimilor sale”^[73; 108]. Părintele Marcel Hancheș este un preot de mir care s-a călugărit, primind numele de Iustin - iar soția lui a ales calea monahală. Aceste cuvinte au fost scrise pe când era preot căsătorit.

asculta (Isaia 1, 19-20). „Încât în a vrea și a nu vrea stă totul”^[73; 121].

Vorbind despre faptul că nunțile nu trebuie făcute în zilele de post, Sfântul Simeon al Tesalonicului scria: „Nuntă nu se cuvine a face oricând, căci acest lucru este al trupului și este aducător de veselie trupească, și nu poate cineva a se îngriji de cele ale trupului și a se pocăi, tot deodată având cineva gânduri lumești și a plânge pentru suflet”^[72; 220-221]. Și cum ar putea plânge pentru suflet cei care au parte de bucuriile conjugale? Fiecare perioadă de timp trebuie să le aibă pe cele potrivite ei: zilele de post - înfrânarea, iar zilele în care nu e post - bucuria.

Este mare lucru ca soții să înțeleagă importanța postului. Dar și mai important este să înțeleagă amândoi dreapta socoteală, ca nu cumva extremele impuse de unul dintre ei să ducă mai apoi la surprerea definitivă a posturilor.

Unii dintre creștinii contemporani privesc disprețuitor învățăturile Sfinților Părinți pentru care relațiile conjugale aveau doar două motive – unul era facerea de copii, iar al doilea demolirea poftelor trupești. Ei consideră înguste și încuiate sfaturile sfinților care, alegând crucea monahală și refuzând bucuriile vieții de familie⁴⁹, nu au putut să se bucure din experiență de avantajele acesteia. Dar astfel de contestatari nu pot înțelege nici perspectiva pe care o aveau creștinii căsătoriți din vechime, care lăsau relațiile conjugale într-un plan oarecum secund, tocmai pentru că aveau parte de bucurii mai mari decât cele

⁴⁹ Foarte puțini dintre Sfinții Părinți au fost căsătoriți. Dar Dumnezeu i-a luminat să înțeleagă așa cum trebuie valoarea familiei și să îi poată călăuzi și pe creștinii căsătoriți pe calea spre împărăția cerurilor.

pe care le poate oferi trupul (ceea ce nu însemna în niciun caz o disprețuire a relațiilor conjugale, ci doar așezarea lor într-o anumită rânduială, care nu poate fi înțeleasă decât prin luminare dumnezeiască).

Creștinii căsătoriți ar trebui să aibă ca repere rânduiala și dreapta socoteală – nici desconsiderarea de tip eretic a relațiilor trupești, nici supraevaluarea lor în dauna vieții duhovnicești.

Duhul de înfrânare și duhul rugăciunilor

Cultul Bisericii este cu adevărat o comoară duhovnicească. Așa cum în vechime pictura din biserici era considerată o Evanghelie pentru cei care nu știau să citească, la fel slujbele Bisericii și rugăciunile pe care le rostesc creștinii sunt un fel de catehism de mare folos.

În rugăciunea care trebuie citită în biserică „la începutul Postul Mare și la începutul fiecărui post”, preotul se roagă Domnului: „Nădejdea tuturor marginilor pământului și a celor ce sunt pe mare, departe, Dumnezeu nostru, Care mai înainte ai rânduit prin Legea cea veche și cea nouă aceste (patruzeci de) zile de post, la care ne-ai învrednicit acum să ajungem, de la Tine cerem și Ție ne rugăm: întărește-ne cu puterea Ta, ca să ne nevoim întru ele cu bună nevoie, spre slava numelui Tău celui sfânt și spre iertarea păcatelor noastre, spre omorârea patimilor și stârpirea a tot păcatul, pentru ca, prin pocăință, împreună cu Tine răstignindu-ne și îngropându-ne, să înviem duhovnicește, ridicați din faptele cele moarte și să viețuim cu bună plăcere înaintea Ta în toate zilele vieții noastre. Că Ție se cuvine a ne milui și a ne mântui pe noi, Hristoase, Dumnezeu nostru, și Ție slavă înălțăm, împreună și Celui fără de început al Tău Părinte și Preasfântului și bunului și de viață făcătorului Tău Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin”^[17; 757].

Învățătura aceasta, că postul este o răstignire și o îngropare cu Hristos, ne arată clar că în post trebuie să facem doar ceea ce ne pregătește pentru această răstignire mistică.

În rugăciunea care se citește în zilele de miercuri, creștinul se roagă așa: „Doamne, această smerită rugăciune pe care cu lacrimi o spun către Tine! Eu mă întristez pentru că Te-am întristat, mă mâhnesc că Te-am mâhnit peste măsură, încât mă aduc pe mine Ție și de voia mea mă dau în mâinile Tale, ca să mă tămăduiești cu ierburi amare, ca un doctor bun, precum vei vrea; pentru că altul nu poate să mă vindece, fără numai Tu, Dumnezeuul meu și Ziditorul meu!”^[5; 68].

Iar în zilele de vineri creștinul cere: „Doamne, Iisuse Hristoase, dulcele Mântuitor al sufletului meu! Mărturisesc înaintea Ta, în această zi a răstignirii Tale, întru care ai pătimit și ai luat moarte pentru păcatele noastre, fiind pironit pe cruce, că eu sunt cel ce Te-am răstignit, eu, cu păcatele mele cele multe și cu fărădelegile mele cele grele. Pentru aceea mă rog bunătații Tale celei nespuse să mă faci pe mine părtaș sfintelor Tale pătimiri, pentru ca să mă învrednicesc, prin harul Tău, să rabd și eu asemenea pentru dragostea Ta, precum Tu, Cel milostiv, le-ai răbdat pentru mântuirea mea, întărindu-mă întru aceasta pururea cu aceeași putere și răbdare pe care le-ai avut când Te-au răstignit necugetații vrăjmașii Tăi. Întărește-mă, drept aceea, Doamne, să ridic cu bucurie de astăzi înaintea crucea Ta cu mare pocăință! Sădește în inima mea întristarea morții Tale, să o simt precum a simțit-o iubita Ta Maică, ucenicii Tăi și femeile cele purtătoare de mir, ce stăteau lângă Crucea Ta. Și îmi luminează simțirile mele sufletești, ca Unul Dumnezeu și Ziditor al lumii”^[6; 73].

Ce legătură există între „ierburile amare” și „întristarea morții Tale”, pe de o parte, și desfătările conjugale, de cealaltă parte? Nicio legătură. Însuși Mântuitorul ne-a spus: *Când vor învia din morți, nici nu*

se mai însoară, nici nu se mai mărită, ci sunt ca îngerii din ceruri (Matei 12, 25). Iar postul este, de fapt, un fel de pregătire pentru viața veșnică.

În perioada interbelică, în timpul conferinței cu tema *Rolul Bisericii Ortodoxe în dezvoltarea neamului românesc*, principesa Alexandrina Gr. Cantacuzino a povestit o întâmplare impresionantă: „Să-mi dați voie să fac o mică digresiune și să vă istorisesc un fapt ce m-a impresionat adânc. Acum câteva săptămâni eram la Nisa sub soarele acela minunat, la bătaia cu flori; în mijlocul mulțimii, în mijlocul sutelor de trăsuri împodobite, iată că apare un cărucior cu un paralytic, ofițer invalid, cu pieptul plin de decorații. Nu mișca decât capul, toți îi aruncau flori, apropiindu-se de mine i-am spus: «E bine, viteazule, este mai bine decât în tranșee». Deodată ridică capul, singura parte a trupului său pe care o mai putea mișca și-mi răspunde: «De ce? Mâine vom merge iarăși la luptă dacă va trebui!» Uitase tot, durere, schilodire, neputință; nu mai era decât un suflet, o credință care-l apropia de Dumnezeu!” [71; 25-26].⁵⁰

Curajul lui era ieșit din comun, nu-i așa? Dar același curaj și aceeași dăruire ar trebui să le aibă orice creștin – să fie gata să își asume crucea nevoițelor, pentru a birui patimile și poftetele care îl îndepărtează de calea mântuirii.

Teoria e ușoară și vorbele nu costă nimic, fie că le spui, fie că le scrii. Dar la ce ajută să auzim sau să citim astfel de întâmplări, dacă viețile noastre vor merge înainte ca și până acum?

⁵⁰ Conferința, ținută în data de 23 octombrie 1921, a fost tipărită în broșura cu același titlu de către Societatea Națională a Femeilor Ortodoxe Române.

Poziții ale părinților contemporani

Părinții contemporani continuă, în mod firesc, învățăturile patristice privitoare la înfrânarea soților în vremea posturilor. Părintele Serafim Rose scria: „Dragostea întru căsătorie spre nașterea de prunci nu este privită ca ceva mai rău decât ouăle sau carnea, ci viața pământească a omului este o pregătire pentru cea veșnică – fie ea o viață în căsătorie, fie prin renunțarea la aceasta – unde vom avea parte de sărbătoare veșnică, fără mâncare pământească, iar o parte a nevoinței pe calea spre Împărăție presupune supunerea cărnii de către duh. Sfântul Pavel vorbește despre soțul și soția care se lipsesc unul de altul (I Cor. 7, 5), iar acest fapt este tâlcuit ca referindu-se cu deosebire la pregătirea pentru Sfânta Împărtășanie⁵¹, dar și la alte perioade de post” [60; 72-73].

Părintele Marcel Hancheș scria: „Sfântul Pavel spune în Epistola întâi către Tesaloniceni: *Rugați-vă neîncetat* (I Tes. 5, 17). Aceasta era învățătura lui generală, nu doar cea adresată tesalonicenilor. Acest îndemn le era adresat unor oameni căsătoriți. Dacă ar fi fost incompatibilă rugăciunea cu căsătoria, nu le-ar fi spus unor căsătoriți să se roage neîncetat. Un anumit timp de înfrânare e însă necesar pentru cei căsătoriți

⁵¹ Am tratat tema înfrânării soților înainte și după primirea Sfintei Împărtășanii în articolul *Înfrânarea conjugală înainte și după primirea Sfintei Împărtășanii*, din volumul *Poemul iubirii împlinite. Sfaturi despre relațiile conjugale* – în curs de apariție la Editura Areopag.

spre a gusta din dulceața unei rugăciuni mai îndelungate și mai intense. De aceea e limpede de ce posturile, zilele de praznic, duminica, zilele de miercuri și vineri sunt răstimpuri de înfrânare a soților. Se va spune că poate ei nu vor aceasta. Poate exista îngăduință de la caz la caz, însă, dacă sunt mădulare vii ale Bisericii, își supun cugetele și dorințele rânduielilor Bisericii” [73; 65].

Pentru a clarifica subiectul raportului dintre rugăciune și relațiile conjugale, el precizează: „Relațiile sexuale nu sunt întinate și incompatibile cu rugăciunea. Dar ele arată că omul este încă trupesc și rugăciunea lui nu are vigoarea necesară. De aceea se recomandă înfrânarea – și nu pentru că ar fi necurate relațiile trupești. În general – deși nu e neapărat regulă –, o relație sexuală slăbește tăria minții și ea nu se mai poate încorda la rugăciune. Ne referim la rugăciunea adâncă, nu la rostirea unor cuvinte” [73; 65].

Precizând că baza posturilor trebuie să fie înțelegerea reciprocă a soților, Preacuviosul stareț Tadei de la Vitovnița spunea: „Se cunoaște, și Apostolul spune lămurit, ca soții să nu se înfrâneze peste măsură de mult, ca nu cumva vrăjmașul să-i ispitească. Cei doi trebuie să se înfrâneze cu înțelegere reciprocă. Când și cum trebuie să se înfrâneze? Se știe când trebuie să se înfrâneze de la unirea trupească: în vremea posturilor și în praznicele mari” [66; 53].

La întrebarea: „Care este rânduiala de înfrânare (curăție) și trăire conjugală a soților?”, Sfântul Ilie Cleopa a răspuns: „Biserica nu a fixat soților un program de conviețuire, căci nu poate intra în amănunțele zilnice. Ci, a lăsat totul la știința lor și la posibilitatea de a se iconomisi unul pe altul, potrivit cu natura, cu mijloacele și cu idealul fiecăruia. (...) Pravila Mare a lui Matei Basarab, cap. 170, spune următoarele despre curățenia

trupească a celor doi soți: «Bărbatul și femeia să nu se afle în pofta trupului, nici sâmbăta, nici Duminica, că în aceste zile mai mult se face dumnezeiasca Liturghie. Însă sâmbăta pentru sufletele celor morți, iar Duminica pentru Învierea Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Însă aceasta să fie cu înțelegerea amândurora, adică să fie cu voia bărbatului și a femeii». Iar Molitfelnicul Mare, numit «Trebnic», la pagina 519, spune despre înfrânarea trupească a soților: «În cele patru posturi, precum și miercurea și vinerea este bine ca soții să se înfrâneze de la împreunarea trupească, ca semn că iubim pe Dumnezeu».

Așadar, zilele de înfrânare trupească ale soților sunt cele patru posturi, miercurea, vinerea, sâmbăta⁵², Duminica și toate zilele de post și sărbătorile de peste an”^[33; 42-45].

Pentru unii, această înfrânare este ușoară. Pentru alții, este grea, chiar foarte grea. Părintele arhimandrit Vasilios Bacoianis scria că „înfrânarea este o virtute și are plată de la Dumnezeu când devine luptă. Doar atunci are plată, ceea ce înseamnă că dacă cineva este înfrânat din fire nu primește răsplată, tocmai pentru că înfrânarea lui nu necesită luptă. Adică bărbatul poate să fie neînfrânat în căsătorie, iar femeia să fie înfrânată din fire, dar să se abțină amândoi în zilele de

⁵² Cititorii pot observa și aici faptul că nu toți autorii citați fac referire și la postul de sâmbătă. Și aceasta pentru că în vechime înfrânarea în ziua respectivă era legată de primirea Sfintei Împărtășanii în ziua de duminică. Am abordat acest subiect în articolul Sâmbăta, între Ziua de odihnă și ziua de înfrânare, în volumul meu Poemul iubirii împlinite – Sfaturi despre relațiile conjugale (aflat în curs de apariție la Editura Areopag).

post și la praznice. Însă soțul va avea plată mare, pentru că de unul singur, cu «sabia» lui biruiește pornirile trupului.

Sfântul Ioan Gură de Aur scrie: «Virtutea a fost amestecată cu osteneli și sudori, pentru că ce bucurie ți se va da și ce răsplată vei primi, dacă osteneala nu merge înainte? Pot să vi-i arăt pe mulți care din fire sunt scârbiți de relațiile cu femei. Spuneți-mi, pe aceștia îi vom numi înfrânați, îi vom încununa? Firește că nu! Pentru că înfrânarea înseamnă biruință asupra plăcerilor, în urma luptelor. De aceea, Hristos, pe cei care s-au născut fameni, dar și pe cei care *s-au făcut eunuci*, adică s-au făcut pe ei înșiși neputincioși de a avea relații trupești (vezi Matei 19, 12), nu-i încununează, tocmai pentru că nu s-au luptat» (Omilia 36, 2, *Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan*)^[24: 38-39].

Numai că este foarte greu de precizat până când trebuie dusă această luptă. Unii soți s-au chinuit să reziste pe calea postului, dar în cele din urmă au ajuns să își înșele soțiile și să facă alte lucruri rele. În cartea *Biserica din casă* părintele profesor Gleb Kaleda, un preot căsătorit care a fost hirotonit pe ascuns în Rusia comunistă, face referire la faptul că nerespectarea posturilor poate aduce pedeapsa dumnezeiască: „Un element important al postului în viața de familie este înfrânarea trupească a soților. Încălcarea ei trebuie însoțită de pocăință și de multe ori are ca rezultat sarcinile nedorite, îmbolnăvirea copilului conceput în timpul postului etc. «Posibil ca de boala soției, îi scria Starrețul Ambrozie⁵³ unui creștin, să fiți de vină chiar

⁵³ Este vorba despre Sfântul Ambrozie de la Optina, care a fost văzător cu duhul și mare făcător de minuni.

dumneavoastră: poate nu ați respectat sărbătorile⁵⁴ sau nu ați fost fidel soției, fapte pentru care Dumnezeu v-a pedepsit cu boala ei.» Pedepsa lovește acolo unde soții au greșit”^[49; 206]. Da, dar o astfel de pedeapsă poate lovi acolo unde au greșit intenționat, fie prin desfrâu, fie prin călcarea posturilor pe care ar fi putut să le țină.

Părintele Evghenie Șestun scria că: „Dacă ambii sunt credincioși, știu când sunt permise aceste relații și când nu. Dacă ambii sunt credincioși, astfel de probleme nici nu apar. Ei știu când sunt permise aceste relații și când nu. Cu toate acestea, Sfântul Ioan Gură de Aur spune: «Când într-o familie unul dintre soți este necredincios, pentru a păstra pacea, se permite apropierea fizică chiar și în post»”^[64; 76].

O astfel de poziție este maximalistă – prezintă lucrurile ca și cum problemele apar doar când unul dintre soți este necredincios. Realitatea arată, însă, altfel. Problemele apar și când amândoi sunt credincioși, merg la biserică, se spovedesc etc., dar nu cad de acord în privința ținării posturilor.

Mai ales în familiile în care nu există armonie conjugală – și unde soții se simt neîmpliniți la acest capitol chiar și în afara posturilor, ținerea posturilor

⁵⁴ Chiar dacă unor cititori această idee li se poate părea exagerată, ea poate fi regăsită în învățăturile altor sfinți (cum este, de exemplu Sfântul Chesarie din Arles – vezi predica 43: *Atenționare privind înfrânarea conjugală și ferirea de concubinaj* și predica 44: *Înfrânarea trebuie ținută și cu propria soție. Despre abort. Despre curăția și înfrânarea care trebuie ținute înaintea Duminicii și a praznicelor* (în volumul Sfântul Chesarie din Arles, *Predici*, vol. I, editat de Fathers of the Church Inc., New York, 1956, în colecția „Fathers of the Church. A New Translation”, vol. 31).

poate duce la o îndepărtare a soților, la o fractură între ei. Adică practic postul își pierde rostul și valoarea.⁵⁵

Părintele Serafim Rose numea râvna exagerată a începătorilor în viața ortodoxă cu o formulare care poate părea dură – „sindromul convertitului nebun”. Din păcate, atunci când acest sindrom se manifestă în viața de familie, după o primă etapă care în care se pare că Dumnezeu revarsă binecuvântări peste binecuvântări (perioadă în care unul îi impune celuilalt o asceză mai mare decât cea pe care a rânduit-o Biserica), urmează o etapă de călcare în picioare a posturilor și a regulilor de tot felul – perioadă care poate *culmina* din păcate cu divorțul. Este vrednică de înțeles dorința oamenilor de o termina definitiv cu păcatele de dinainte de căsătorie. Dar tot ce se face fără dreptă socoteală, chiar dacă inițial pare că e bineplăcut lui Dumnezeu, în cele din urmă arată contrariul.

⁵⁵ Acest subiect este abordat în diferite alte articole din această carte, așa că nu va fi dezvoltat și aici.

Perspectiva mirenilor căsătoriți

În problema înfrânării conjugale, consider necesar să citez măcar poziția unui laic. Ne-am obișnuit ca textele religioase să fie scrise de sfinți, sau măcar de preoți sau călugări. Dar, mai ales în privința unirii conjugale este importantă și perspectiva laicilor căsătoriți, care vorbesc despre acest subiect din experiență. O experiență care este într-o anumită măsură diferită chiar și de a preoților căsătoriți (care, evident, au fost și ei laici înainte de a fi hirotoniți, dar pe care poate slujirea la sfântul altar i-a făcut să aibă o viziune mai asemănătoare de cea monahală).

Ca să nu lungesc textul, am avut de ales între a folosi mai multe citate, din scrierile mai multor autori, sau un citat mai lung, de la un singur autor. Am preferat cea de-a doua variantă. Și am ales articolul *Despre sex și Postul cel Mare*⁵⁶, scris de John Sanidopoulos (și postat pe blogul său):

„Una dintre cele mai neclare probleme pe care creștinii ortodocși o întâmpină privitor la Postul Mare este subiectul relației intime dintre soț și soție în această solemnă perioadă de întristare și de pocăință. Unii cred cu tărie că această perioadă de patruzeci de zile, la care se adaugă cele șapte zile ale Săptămânii Mari, ar trebui să fie o perioadă de desăvârșită înfrânare de la relațiile intime pentru a te dedica cu toată

⁵⁶ <https://www.johnsanidopoulos.com/2016/03/sex-and-great-lent.html>. Traducerea a fost făcută de Mihaela Drăghici, căreia îi mulțumesc și pe această cale pentru generosul sprijin.

ființa rugăciunii și postirii, iar trupului s-ar cuveni să îi ofere cât mai puțin răsfăț.

Alții cred că o asemenea cerință este un nonsens total, căci Dumnezeu și Biserica nu au ce căuta în dormitor, și că sexul nu are un impact negativ asupra vieții duhovnicești. Însă, învățătura biblică și patristică se situează undeva la mijloc între aceste două extreme. (...)

Soțul și soția nu ar trebui să se lipsească de relația intimă decât prin acord reciproc, pentru a se dedica postului și rugăciunii. Când perioada asupra căreia au căzut de acord s-a încheiat, ar trebui să se întâlnească din nou trupește, ca să nu fie ispitiți peste puterile lor din pricina unei prea îndelungate înfrânări. (...)

După cum un monah trebuie să facă ascultare de starețul său pentru a-și tăia voia sa cea egoistă, tot așa se cuvine ca soții să se supună unul altuia, pentru a-și tăia voia proprie. Căsnicia, în forma sa ideală, este ca o mănăstire în miniatură. Dar, după cum se petrece cu cei feciorelnici, și căsătoria are diferite niveluri și stadii. În cazuri foarte rare găsești căsnicii în care există consimțământ mutual pentru înfrânarea desăvârșită de la relațiile trupești. În alte rare cazuri, află soți care se decid prin comun acord să se înfrâneze de la relațiile intime, cu excepția momentelor în care doresc să zămislească prunci și, odată ce au dobândit copii, se înfrânează desăvârșit până la sfârșitul vieții. Majoritatea cuplurilor, însă, îndeosebi în anii tinereții, nu manifestă evlavie și determinarea aceasta de a trăi într-o asemenea strictețe. În zilele acestea, majoritatea cuplurilor nu pot cădea de acord când să aibă relații intime, situându-se undeva între a se lipsi unul pe celălalt de întâlnirea trupească ori de a o suprasolicita.

După ce am prezentat pe scurt cazurile ideale, adaug că, pentru cea mai mare parte a cuplurilor, a

deschide subiectul relației trupești este foarte dificil. Ceea ce Biserica încurajează este acordul mutual, fie că izbutesc să îl dobândească singuri, fie cu ajutorul călăuzitorului lor duhovnicesc. Nu există reguli în Biserică atunci când vine vorba despre relația trupească dintre cei căsătoriți, nici măcar pentru perioada Postului Mare. Există sfaturi și principii care să îi ajute pe cei doi să atingă modul ideal de viețuire în cuplu potrivit lor, dar nu există reguli. Cu excepția unuia, care are legătură cu primirea Sfintei Împărtășanii. (...)

Tradiția de a practica înfrânarea în timpul Postului Mare vine din faptul că Biserica încurajează o mai deasă împărtășire cu Sfintele Taine în această perioadă. Acesta este și motivul pentru care avem Sfânta Liturghie oficiată și sâmbătă și duminică și, de asemenea, Liturghia Darurilor mai-înainte-sfințite care, în mod ideal, ar trebui oficiată în fiecare zi din cursul săptămânii, însă, adeseori, nu este oficiată decât o dată sau de două ori pe săptămână. Potrivit tradiției patristice, când Sfântul Apostol Pavel vorbește despre înfrânarea de la relația trupească de comun acord în timpul perioadelor de post și rugăciune, el are în vedere anume pregătirea pentru primirea Sfintei Împărtășanii. Având acestea în minte, precum și versetele de la Ieșire cap. 19, în care cuplurilor li se poruncea să se înfrâneze de la relațiile trupești vreme de trei zile înainte de a contempla prezența lui Dumnezeu, Sfântul Nicodim Aghioritul le face cunoscut creștinilor căsătoriți că este ideal ca ei să se înfrâneze de la relațiile trupești și să postească trei zile înainte de primirea Sfintei Împărtășanii, ceea ce înseamnă că măcar atâta lucru putem face, căci israeliții s-au înfrânat și au trăit în cumpătare vreme de trei zile doar pentru a-L vedea pe Dumnezeu de la distanță, în timp ce noi nu doar

contemplăm prezența dumnezeiască, ci chiar Îl consumăm! Alți Sfinți Părinți spun că încă și mai puțin li s-ar cere celor căsătoriți, până la punctul de a îngădui o singură zi de înfrânare de la relațiile intime înaintea primirii Sfintei Împărtășanii.

Prin urmare, dacă cei căsătoriți trebuie să respecte vreo regulă referitoare la relația intimă în timpul Postului Mare, se cade să fie una stabilită de comun acord, potrivit puterii lor, care să le înlesnească o oarecare doză de nevoință ascetică pentru a spori în viața duhovnicească, dar aceasta trebuie să țină cont îndeosebi de cât de des hotărâsc să se împărtășească cu Sfintele Taine, pentru care trebuie să se înfrâneze trupește cel puțin o zi înainte. Pentru sfaturi mai specifice, cei căsătoriți sunt încurajați să caute călăuzire duhovnicească de la cineva care înțelege tradiția Bisericii, re-zumată anterior.”

Sfântul Simeon al Tesalonicului scria că: „La Sfintele Păresimi, toți mireni sunt datori a se înfrâna, căci toate zilele acestea sunt date lui Dumnezeu și sunt zeciuieli ale vieții noastre, ale rugăciunii, ale rugii și ale osteneții noastre. (...) De nu vor avea osârdie a se înfrâna în toate zilele acestea, cel puțin în câteva zile trebuie să se înfrâneze. De vreme ce cei ce au luat Legea au petrecut trei zile întru curăție, cu atât mai vârtos în mai multe zile trebuie să petreacă în curăție cei ce vor să primească Dumnezeiescul Trup și Sânge al lui Hristos”^{[72; 215-216].⁵⁷}

Aparent, John Sanidopoulos contrazice aici poziția Sfântului Simeon al Tesalonicului, care considera

⁵⁷ Chiar dacă am inclus acest citat și în articolul *Despre asumarea benevolă a postului*, totuși am considerat că este necesară reproducerea lui parțială aici, pentru a fi pus mai ușor în paralel cu poziția lui John Sanidopoulos.

că înfrânarea conjugală pe perioada postului este o datorie pentru soții creștini. De fapt, dacă citim cu atenție textul său, observăm că el prezintă aproape aceeași învățătură cu Sfântul Simeon. Și, punând accentul pe *doza ascetică pentru a spori în viața duhovnicească*, el reușește să prezinte o învățătură mult mai ușor de primit de soții din zilele noastre. Fiind contemporan cu noi, John Sanidopoulos este conștient de cât de puternice sunt atacurile la adresa familiei și își armonizează discursul în funcție de capacitatea de receptare a publicului de astăzi.

Vrem sau nu să recunoaștem, tensiunile legate de postul conjugal au dus de multe ori la certuri și chiar la divorț. Având experiență ca psihoterapeut, Elena Darie scria: „Adesea considerat un subiect tabu, problemele sau tulburările de natură sexuală sunt primele care conduc la dezacord marital. Primul care apare este conflictul, ceea ce generează mânie, dezamăgire, resentimente, teamă, tensiune, condiții în care satisfacția sexuală sau relația sexuală reciproc satisfăcătoare nu mai are loc. Indiferent care apar mai întâi, problemele sexuale sau maritale, este clar că sexualitatea și mariajul se condiționează reciproc.”⁵⁸

Negarea acestei condiționări vedește lipsa de înțelegere a vieții de familie. Și tocmai de aceea mireni nu trebuie forțați de duhovnici să țină postul conjugal, ci trebuie să își asume în deplină libertate povara acestei nevoițe, care trebuie făcută astfel încât să sudeze unitatea familiei, nu să o ruineze.

⁵⁸ În articolul *Intimitatea fizică în viața relația conjugală*, pe <https://cabinet-psihologie-elenadarie.ro/intimitatea-fizica-in-relatia-conjugala/>.

Concluzii

Nădăjduim că argumentele prezentate în aceste articole vor fi de folos celor care vor să cunoască mai bine învățătura ortodoxă privitoare la înfrânarea soților în vremea postului. Atunci când este ținut cu dreptă socoteală, postul sudează legăturile dintre soți⁵⁹ și valoarea lui este cu adevărat foarte mare.

Ceea ce e foarte important este ca soții să înțeleagă că postul nu trebuie să submineze unitatea și înțelegerea dintre ei. Soții trebuie să observe și să înțeleagă, din experiență, cum trebuie să meargă împreună pe calea mântuirii. În viața de familie binele unuia nu poate ignora binele celuilalt. Există un bine egoist – fie că se manifestă prin călcarea posturilor, fie că se manifestă prin ținerea cu cerbicie a lor, tot greșit este – și un bine al ambilor soți. Iubirea nu e o chestie matematică, nu e ceva mecanic, nu e ceva rigid. Iubirea nu poate fi fixată în canoane artificiale și se află într-o tensiune permanentă cu astfel de paturi ale lui Procust.

Doar în numele iubirii – pentru Dumnezeu și pentru soțul sau soția ta – trebuie ținute (sau uneori chiar călcate) posturile. Altfel, când sunt ținute (sau călcate) într-un mod forțat, fariseic, își pierd valoarea. Ba chiar pot duce la mari păcate. Clement Alexandrinul scria: „Cuvintele lui Pavel: *Să nu vă lipsiți unul de altul*

⁵⁹ A se vedea și articolul *Afrodisiacul ignorat*, în volumul *Poemul iubirii împlinite – Sfaturi despre relațiile conjugale*, în care arăt efectele pozitive ale posturilor ținute cu înțelegere între soți asupra relației lor trupești.

decât cu bună înțelegere, pentru un timp, ca să vă în-deletniciți cu rugăciunea⁶⁰ sunt învățatură pentru în-frânare. A adăugat din bună înțelegere, ca să nu strice unul din ei căsătoria; pentru un timp, ca să nu alunece cândva soțul spre păcat din pricina unei înfrânări silite; își cruță soția, dar cade în altă poftă” [32; 221].

Iar în altă parte tot Clement Alexandrinul scria: „Înțelegerea vremelnică între soți (pentru a posti - n.n.) nu îndepărtează desăvârșit ca rușinoase dorin-țele firești, din pricina cărora apostolul îngăduie ca cei doi soți să se apropie iarăși unul de altul, nu spre ne-înfrânare și desfrâu și pentru lucrul diavolului, ci ca să nu cadă în neînfrânare, în desfrâu și în mâinile dia-volului” [32; 223].

Astfel de cuvinte ale lui Clement Alexandrinul, ca și cuvintele Sfântului Ioan Gură de Aur sau ca și cele ale altor Sfinți Părinți despre viața de familie, sunt cu-vinte de mare folos. Prezintă un fel de manual de mân-tuire în viața de familie, așa că mireni au tot ce le tre-buie pentru a spori în viața duhovnicească.

Dar realitatea pe care o vedem în vremurile noastre ne șochează – vedem că în țările ortodoxe rata divorțurilor este mare, vedem că rata avortului în une-le țări ortodoxe este foarte mare. Din moment ce sun-tem fii ai Bisericii celei adevărate, ar fi trebuit ca mărt-uria pe care o dăm celorlalți să fie cu totul alta. Ar fi trebuit ca la creștinii ortodocși să nu existe nici divor-țuri, nici avorturi⁶¹. Ar fi trebuit ca, impresionați de ceea ce văd în familiile creștine, cei de alte confesiuni și religii să treacă la credința ortodoxă. Așa cum tre-

⁶⁰ I Cor. 7, 5 (n. tr.).

⁶¹ Am scris o carte întreagă pe tema avortului - *Despre avort. Motive, traume, consecințe* (Editura Areopag, București, 2018).

ceau păgânii la credința creștină văzând cum în vremea epidemiei de ciumă din secolul al treilea creștinii nu se temeau de moarte și îngrijeau nu doar bolnavii creștini, ci și pe cei păgâni. Că nu îi înmormântau doar pe morții lor, ci și pe cei ai păgânilor, pe care cei din familiile lor se temeau să îi îngroape. Și unii dintre acești creștini mureau, îngrijind alți bolnavi, dar prin moartea lor mărturiseau credința lor în Înviere.⁶²

De aceea, ar trebui să ne pună pe gânduri cuvintele părintelui Filotheos Pharos: „Ce se întâmplă cu făgăduința lui Dumnezeu de a mântui lumea? Foarte adesea avem impresia că Creștinismul nu numai că a ratat mântuirea lumii, dar că, de asemenea, este responsabil pentru decăderea ei. Chiar dacă această impresie poate fi superficială și într-o mare măsură nedreaptă și inexactă, nu trebuie respinsă fără a fi examinată.

Există într-adevăr indicii pentru faptul că ceea ce este considerat a fi creștinism este responsabil pentru multe dezastre, cel puțin în lumea apuseană, iar aceasta instituie imperativa necesitate de a se cerceta în ce măsură ceea ce este considerat drept creștinism este tradiție autentic creștină și în ce măsură este denaturare și falsificare a tradiției autentice.

Valabilitatea unei învățături pentru viață este judecată prin prisma funcționalității ei, însă impresia care domnește este aceea că ceea ce se arată a fi creștinism demonstrează în practică disfuncționalitate, îndeosebi în lumea apuseană. Deși creștinismul lipsit de funcționalitate pe care lumea îl cunoaște astăzi este

⁶² Vezi mai multe în cartea mea recent apărută despre *Învățătura Sfântului Ciprian al Cartaginei despre atitudinea creștină în fața bolii și a morții* (Editura Areopag, București, 2024).

versiunea apuseană a creștinismului, se pare că ea predomină existențial chiar și în acele zone ale lumii unde confesional domină varianta răsăriteană a creștinismului.

Consecințele dezastruoase ale unui creștinism denaturat și disfuncțional din punct de vedere existențial sub multe aspecte decisive fac imperioasă constatarea denaturării, precum și restabilirea tradiției creștine întru autenticitatea ei inițială, o chestiune de viață și de moarte pentru omul contemporan”^[57; 57-58].

Cei care disprețuiesc postul să ia aminte la cuvântul Sfântului Ioan Gură de Aur care zice că „nepăsarea față de obiceiurile străvechi ale Bisericii este ocară la adresa Sfinților Părinți”^[56; 110]. Și această nepăsare poate atrage pedeapsa dumnezeiască⁶³.

Ținerea posturilor, însă, trebuie făcută așa cum arăta Pravila de la Govora: „Învățăm că cea care vrea să se ție (înfrâneze – n.n.), cu voia bărbatului ei să se ție, și omul așijderea și el cu voia muierii lui să se ție, ca să nu fie ținerea lor întru greșeală...”^[10; 116].⁶⁴ Călcarea postului la inițiativa soțului sau a soției nu este o călcare propriu-zisă, ci este un fel de greșeală mai mică prin care se evită o greșeală mai mare. Această greșeală mică nici nu ar trebui privită ca greșeală sau ca păcat, ci ca pe împlinirea datoriei conjugale, în lipsa căreia unitatea familiei ar fi putut fi periclitată.

Francisc de Sales, care a fost episcopul catolic al Genevei în prima parte a secolului al XVII-lea, prezenta un reper similar pentru viața conjugală a familiilor catolice: „Pe perioada Vechiului Legământ, Dumnezeu

⁶³ După cum arăta și Sfântul Ambrozie de la Optina, citat anterior în articolul Poziții ale părinților contemporani.

⁶⁴ Am citat mai pe larg din această pravilă în articolul *Despre ținerea postului „întru greșeală”* din acest volum.

a dezaprobat ca oamenii să ceară restituirea împrumutului în zilele de sărbătoare, dar niciodată nu a dezaprobat ca datorii să plătească ceea ce datorau dacă suma le era solicitată în aceste zile. Această regulă ar trebui să slujească drept călăuză celor căsătoriți în privința obligațiilor reciproce”⁶⁵. În acest citat se face referire la zilele din anul iertării: *În anul al șaptelea vei face iertare. Iertarea însă va fi aceasta: tot împrumutătorul, care dă împrumut aproapelui său, să îi ierte datoria și să n-o mai ceară de la aproapele său sau de la fratele său, că s-a vestit iertarea în cinstea Domnului Dumnezeuului tău.* (Deuteronom 15, 1-2). Citatul arată că în vremea respectivă *refuzarea* soțului sau a soției în zilele de post era considerată o greșeală și în spațiul apusean. Lucrul acesta este firesc, deoarece principiul este scripturistic și a fost prezentat în multe scrieri ale Sfinților Părinți (fiind deci cunoscut în Biserică cu mult înainte de Marea Schismă din 1054).

Trebuie să fim conștienți de faptul că pogorământul la care făcea referire Sfântul Simeon al Tesalonicului privitor la soți – „De nu vor avea osârdie a se înfrâna în toate zilele acestea, cel puțin în câteva zile trebuie să se înfrâneze” putea părea prea îngăduitor cu aproape șase sute de ani în urmă, când sfântul a scris *Tratatul asupra tuturor dogmelor credinței noastre ortodoxe, după principiile puse de Domnul nostru Iisus Hristos și urmașii Săi*. Dar dacă acesta era pogorământul pentru creștinii lipsiți de osârdie din secolul al

⁶⁵ Din *Filotheea sau O introducere în viața duhovnicească*, Charlotte: TAN Books, 2010, Partea a doua: „Sfaturi privitoare la apropierea sufletului de Dumnezeu prin rugăciune și prin Sfintele Taine”, cap. 20, p. 109, citat de James Walther în articolul *Sunt relațiile sexuale în post păcătoase?* - <https://www.catholicintimacy.com/journal/issex-during-lent-sinful>).

XV-lea, oare care ar fi fost pogorământul pe care l-ar fi menționat Sfântul Simeon, dacă ar fi trăit în vremurile noastre? Greu de spus.

În același timp, soții trebuie să înțeleagă că în lipsa postului conjugal nu le este cu putință să dobândească simțurile duhovnicești. Legat de dobândirea acestor simțuri în perioada Postului Mare, Mitropolitul Neofit de Morfu prezenta învățăturile starețului său, părintele Simeon de la Mănăstirea Stavrovouni: „Starețul nostru din mănăstire ne spunea: «Vreau să trăiți Săptămâna Mare». Așa ne spunea: «Fă ce știi, dar trăiește Săptămâna Mare». Fiilor săi duhovnicești, care erau căsătoriți sau angajați, el obișnuia să le spună: «Păstrați 10 zile de concediu pentru a putea trăi în ele 10 zile din Săptămâna Mare și apoi, din Săptămâna Luminată.» (...) «Rodul vieții bisericești de-a lungul întregului an sunt acele zece zile din Săptămâna Mare și zilele care urmează, Liturghiile Învierii din Săptămâna Luminată». Acestea sunt exact cuvintele lui. La fel ca și în cazul portocalului, poți spune: «Portocalul a înflorit și miroase atât de frumos. Totuși, nu-i vei mânca florile.» Apoi, florile de portocal vor crește. Apoi, vor face primul fruct mic. Ce poți face cu o astfel de portocală este să o tai și să faci din ea ceva dulce... Dar cât de mult dulce poți mânca? Vei ajunge la niveluri ridicate de zahăr în cazul în care mănânci prea mult. Scopul este să devină o portocală (coaptă - n.n.). Verde la început, devine portocalie la sfârșit. Ați înțeles? Astfel, îți dai seama că roadele pomului, de pe tot parcursul anului, sunt aceste zece zile. Astfel, este important să ne «exersăm» simțurile. Cum gustăm o portocală? Mâncând-o sau făcând suc de portocale. În câteva cuvinte, gustând-o cumva. Prin urmare, avem nevoie de «simțuri ascuțite». După cum am explicat, pe lângă cele cinci simțuri ale trupului,

avem și cele cinci simțuri ale sufletului. Minte, cugețarea, părerea, închipuirea și simțirea, după Sfântul Ioan Damaschinul. Deci, aceste simțuri ale sufletului și ale trupului trebuie antrenate, trebuie exersate. Postind, ne exersăm simțurile. (...) Îți dai seama că există și «gusturi duhovnicești». Dacă n-ar fi fost aceste gusturi, am fi fost proști. De ce ne-am mai osteni să ascultăm omilii, să participăm la privegheri de toată noaptea și să ne pierdem somnul din cauza asta, nu? Pentru că sufletul dorește din nou și din nou, slujbe, post... Înseamnă că sufletul gustă ceva prin simțurile pe care tocmai le-am descris. Dacă îți exersezi simțurile pe tot parcursul anului, ne spunea starețul nostru, acesta este modalitatea de a dobândi «simțuri ascuțite». Sfântul Porfirie mai mult spunea: «Lasă-ți simțurile să se deschidă.» De îndată ce sosește Harul, simțurile se deschid. Adică, cel puțin, «ascuți». Ascultă liturghia și o înțelegi. Mai înainte erai incapabil să o înțelegi. Ai «citit» Psaltirea și o «simți». Ce înseamnă - simțul ți s-a deschis! Ascultă o predică și ești atent. Aceasta nu doar datorită vorbitorului, ci și datorită faptului că ți s-au deschis simțurile.”⁶⁶

Iată, în rezumat, rostul postului – atât alimentar, cât și conjugal. Faptul că pregătește terenul pentru deschiderea simțurilor duhovnicești. Aceasta nu se întâmplă însă în mod automat, nu e ceva mecanic, ca în practicile orientale, ci e un dar dumnezeiesc.

Să ne ajute bunul Dumnezeu să ne învrednicim de aceste daruri, pentru a merge pe calea mântuirii până la sfârșitul vieții noastre.

⁶⁶ Din *Cum să trăim Săptămâna Mare. Sfaturile Mitropolitului Neofit de Morfou (Cipru)* - mărturia poate fi vizionată pe <https://www.youtube.com/watch?v=NaIbh57GT1s&t=3s>.

PARTEA A DOUA:

RISCURILE ȘI NECESITATEA POGORĂMINTELOR

Călcarea postului – păcat sau neputință?

Pe unul dintre cele mai citite forumuri de discuții pe teme ortodoxe, un cunoscut părinte ieromonah a fost întrebat: „Care păcat e mai mare? Să faci dragoste cu soția în post sau să îți faci plăcerile singur?” Părintele respectiv a răspuns: „Al doilea e păcat, iar primul nici nu este păcat, ci o simplă slăbiciune.”⁶⁷ Iar într-un interviu lămurește punctul său de vedere: „Relațiile trupești între soți în perioada postului nu pot fi considerate un păcat mai mare decât judecarea aproapelui, minciuna, dependența de televizor sau plăcerea de a mânca ciocolată⁶⁸. Până la urmă, soții sunt binecuvântați de Dumnezeu să fie un trup, iar postul conjugal trebuie să fie o măsură convenită de ambele părți ale aceluiași trup, căci nu poate o jumătate de

⁶⁷ <https://forum.teologie.net/viewtopic.php?f=12&t=1590&start=40>.

⁶⁸ Afirmția aceasta este tranșantă (chiar dacă poate va fi greu de înțeles mai ales de către persoanele cărora nu le place ciocolata). Sunt mulți care în perioada posturilor nu vor să aibă relații conjugale, dar pierd timp pe internet, la televizor sau pe rețelele de socializare. Se lasă biruiți de mânie sau de judecată, dar se poartă de parcă „păcatul cel mare” – adică relațiile conjugale – este singurul care trebuie evitat cu orice preț.

trup să o ia la dreapta, iar alta la stânga. Mai ales pentru tinerele familii preoții sunt destul de îngăduitori în această privință (chiar dacă unele femei se scandalizează⁶⁹), dar cred că persoanele care deja au trecut de 40-50 de ani trebuie să dea dovadă de mai multă înfrânare⁷⁰, mai ales că majoritatea, atingând această vârstă, nu mai vor sau nu pot să nască copii.”⁷¹

Pe același forum ieromonahul respectiv scrisese mai înainte: „Unii își închipuie că ar exista canoane (ale Sinoadelor sau ale Sfinților Părinți) cu privire la toate aceste aspecte. Dar iată că ele nu există și, dintr-un anumit punct de vedere, cred că nici nu pot exista.

⁶⁹ De obicei se scandalizează față de astfel de pogorăminte femei care, nefiind împlinite în viața de familie, își concentrează tot elanul ascetic în cât mai multă înfrânare de la relațiile cu soții lor, neînțelegând că o astfel de asceză nu este bineprimită de Dumnezeu. Sau, având chiar probleme – fiind frigide – nu pot înțelege că au o problemă, ci încearcă să vadă problemele la alții, chiar și acolo unde nu există.

⁷⁰ Unele femei, când ajung la menopauză, își pierd într-o anumită măsură interesul pentru relațiile conjugale. Ajung să fie din ce în ce mai absente în timpul actului respectiv și vor să fie înțelese și lăsate în pace cât mai mult. Este tocmai perioada în care soții lor, care încă nu au ajuns la andropauză, încep să exploreze pe coclauri, pentru a-și găsi împlinirea alături de alte femei. Pentru că de soțiile lor au fost neglijați – cu sau fără intenție, pe o perioadă mai lungă sau mai scurtă de timp. Problema este aceeași și în cazul bărbaților care își pierd interesul pentru viața conjugală, în numele unor fantomatice idealuri duhovnicești, și le împing pe femeile lor pe calea desfrâului. Totuși, după vârsta de 40-50 de ani este firesc ca soții să poată ține mai ușor posturile rânduite de Biserică decât o făceau în primii ani de după căsătorie.

⁷¹ https://www.teologie.net/2013/03/21/interviu-despre-postul-cel-adevarat/?fbclid=IwAR3Gl7tR84-XzLuq4wkeER-4tByqAakm4cd7R3qMtE_7jdnTQffeBQhzTVQ.

Sunt chestiuni care diferă de la un om la altul, de la o familie la alta. Tocmai de aceea, Dumnezeu a rânduit și duhovnici diferiți, după măsura și priceperea fiecăruia. Există într-adevăr diferite recomandări, sfaturi sau indicații ale unor personalități bisericești, desprinse cumva din Scriptură și literatura patristică, dar puse în acord și cu practica vieții și cu sfaturile unor medici onești. Acesta sfaturi fie nu au reușit să capete «putere canonică», fie nici nu ar trebui să devină...” (literă de lege – n.n.).⁷²

Subiectul respectiv este foarte delicat, iar răstăl-măcirile își află cu ușurință locul. Am scris mai multe articole în care am arătat că învățătura ortodoxă despre legătura dintre postul de mâncare și postul conjugal este, sau ar trebui să fie, limpede.⁷³

Canonul 69 al Sfinților Apostoli spune: „Dacă vre-un episcop, preot, diacon, ipodiacon, citeț sau cântăreț nu postește Sfântul Post de patruzeci de zile al Paștilor, sau miercurea, sau vinerea, să fie caterisit, doar dacă nu cumva este împiedicat din cauza unei neputințe trupești. Iar dacă este laic, să fie afurisit”^[2; 128-129].⁷⁴

Postul Sfințelor Paști și postul de miercuri și vineri sunt înțelese de mării tâlcuitori bizantini Zonara și Balsamon ca fiind legate și de înfrânarea de la relațiile conjugale. Ignorarea tâlcuitorilor sfințelor canoa-

⁷² <https://forum.teologie.net/viewtopic.php?f=12&t=1590&sta=rt=20>.

⁷³ Cele incluse în prima parte a acestei cărți, *Învățăături scripturistice, pravile și sfaturi despre postul conjugal*.

⁷⁴ Știu că am mai citat acest canon, dar îl citez din nou pentru faptul că voi analiza ulterior excepția sau pogorământul la care face referire.

ne – chiar și a celor mai recentți, cum este Sfântul Nicodim Aghioritul⁷⁵, sau a sfinților contemporani (cum este Sfântul Porfirie Kavsocalivitul⁷⁶) care au mărturisit că pravilele despre postire trebuie înțelese ca având legătură cu postul conjugal, presupune o atitudine similară celor care vor să tâlcuiască Sfânta Scriptură făcând abstracție de Sfânta Tradiție.

Ca să înțelegem cât de multă importanță dă Biserica Ortodoxă postului, precizăm că din cele nouă Porunci Bisericești patru au legătură cu ținerea posturilor. Credincioșii trebuie: „2. Să țină toate posturile de peste an. (...) 4. Să se spovedească și să se cuminece în fiecare din cele patru posturi de peste an ori, dacă în fiecare post nu pot, cel puțin o dată pe an, în Postul Paștilor (...) 6. Să țină toate posturile pe care le-ar orându-i episcopul sau mitropolitul locului în vreme de primejdii, de molime sau de alte necazuri. (...) 9. Să nu facă nunți sau ospețe, sau alte petreceri, în timpul posturilor”. Călcarearea posturilor este un păcat, dacă cei care le calcă ar putea să le țină.

Tocmai pentru a sublinia faptul că binecuvântarea căsătoriei nu exclude virtutea înfrânării, Sfântul Ioan Gură de Aur ne arată că soții au nevoie și de perioade de înfrânare, pentru a ajunge în împărăția cerurilor: „Trebuie să urmăim înfrânarea. *Urmați pacea, zice, și sfințirea, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul* (Evrei 12, 14). Deci, ca să ne învrednicim să Îl vedem, fie că suntem în feciorie, fie la prima nuntă, fie la a doua, pe aceasta [înfrânarea] să o urmăim, ca să avem parte de împărăția cerurilor”^[73; 80].

Mai mult încă, Sfântul Porfirie Kavsocalivitul spunea: „Căsătoria este asceză în iubire. Monahismul

⁷⁵ Care a trăit între anii 1749-1809.

⁷⁶ Sfântul Porfirie Bairaktaris a trăit între anii 1906-1991.

este același lucru”^[50; 73]. Nu cred că este cazul să mai aduc și alte citate în sprijinul dovedirii valorii înfrânării soților în vremea posturilor.

În Canonul 69 al Sfinților Apostoli (citat la începutul acestui articol), cel mai vechi și mai important canon bisericesc privitor la post, se face referire și la situațiile de excepție în care celui care nu postește nu i se aplică afurisania: „doar dacă nu cumva este împiedicat din cauza unei neputințe trupești”.

Balsamon, un mare canonist bizantin, tâlcuiește acest canon astfel: „Postul cel de patruzeci de zile al Paștilor ne-a fost transmis mai întâi de către Domnul, care a postit tot atâtea zile, iar apoi și prin prezentul canon de către Sfinții Apostoli, că se spune: «dacă un credincios nu postește pe parcursul Sfintei Patruzecimi a Paștilor și în fiecare miercuri și vineri, deoarece și în acestea a fost hotărât să mâncăm uscat, precum în Sfânta Patruzecime, dacă este cleric, să fie caterisit, iar dacă este laic, să fie afurisit». Sunt exceptați cei bolnavi, căci aceștia, dacă sunt dezlegați la pește, vor fi iertați, dar la carne nu va fi dezlegat nimeni în nicio miercuri și vineri, cu excepția Paștilor și a altora exceptate, chiar dacă și-ar da ultima suflare. (...) Când auzi despre dezlegare, să nu afirmi că este la carne, căci nu va fi permis nimănui ca, din pricina unei neputințe trupești, să mănânce carne în Patruzecimea cea mare. Dar știm că acest lucru a fost cercetat în chip sinodal în diferite momente, însă nu a fost dată o permisiune”^[11; 166].

Găsim și în alte canoane detalii despre pogorâmintele, despre situațiile în care se poate da dezlegare la post. Iată, de exemplu, canonul 10 al Sfântului Timotei al Alexandriei: „*Întrebare*: Dacă cineva ar fi bolnav și ar fi foarte epuizat de o boală îndelungată și ar veni Sfintele Paști, se cuvine să ajuneze în orice chip sau

clericul să-l dezlege ca să primească mâncarea pe care o poate sau chiar și ulei, și vin, din pricina bolii sale îndelungate?

Răspuns: Se cuvine ca cel bolnav să fie dezlegat [de post – n.n.], ca să se împărtășească de mâncare și băutură, după cât poate suporta, căci este corect ca cel epuizat să se împărtășească de îndată de ulei”^[4; 166].

Sfântul Nicodim Aghioritul tâlcuiește acest canon astfel: „Întrebat fiind dumnezeiescul părinte [Timotei] dacă cel foarte bolnav și leșinat de multă boală se cuvine în Marele Post neapărat a posti, ferindu-se de vin și de untdelemn, ca și cei sănătoși; răspunde că se cuvine a se ierta unul ca acela ca să ia destulă mâncare și băutură, cu care să poată a purta și a-și întări slăbiciunea sa, precum i s-ar rânduie de către vreun doctor temător de Dumnezeu”^[19; 682].

Și femeia însărcinată primește ușurare de povara postului. În canonul 8 al Sfântului Timotei al Alexandriei citim:⁷⁷ „*Întrebare:* Dacă o femeie naște la Paști, se cuvine să ajuneze și să nu bea vin sau este dezlegată de ajunare și de a nu bea vin datorită nașterii?

Răspuns: Ajunarea a fost concepută pentru smerirea trupului. Astfel, dacă trupul este deja în smerenie și în slăbiciune, se cuvine să primească mâncare și băutură după cum vrea și poate suporta”^[4; 164].

(Deși canonul spune limpede că femeia gravidă „se cuvine să primească mâncare și băutură după cum vrea și poate suporta”, Sfântul Nicodim Aghioritul, prin tâlcuirea sa, se îndepărtează de cuvintele Sfântului Timotei

⁷⁷ Deși întrebarea este legată de femeia care „naște la Paști”, adică de cea care se află în ultimele luni de sarcină, totuși canonul a fost înțeles ulterior în sens larg, ca referindu-se la femeile însărcinate, indiferent de perioada în care se află sarcina.

al Alexandriei, reducând dezlegarea doar la untdelemn: „Dezlegarea postului aici se înțelege de a mânca muierea hrana aceea cu care poate a întări slăbiciunea și ticăloșia trupului său cea pricinuită din naștere, precum prin urmare tâlcuiește sfântul. Iar această mâncare este mâncare numai cu untdelemn, că zice sfântul acesta în Canonul 10 că cel ce desăvârșit s-a topit și s-a uscat de boală, cu dreptul este de a mânca untdelemn”^[19; 681]. Acesta este un exemplu în care se vede clar diferența dintre canonul propriu-zis și tâlcuirea lui. Din păcate, există și alte diferențe între canoane și tâlcuirea lor, diferențe care au îngreunat receptarea canoanelor și folosirea lor.)

Din aceste două canoane ale Sfântului Timotei al Alexandriei înțelegem mai clar faptul că cel bolnav sau femeia gravidă nu păcătuiesc când dezleagă postul. Adică da, călcarea postului este un păcat pentru cel sănătos, pentru cel care poate să postească și nu o face, dar pentru ceilalți nu. Formularea canonului 69 Apostolic care justifică pogorământul: „doar dacă nu cumva este împiedicat din cauza unei neputințe trupești”, este întărită – chiar dacă nu era nevoie – și de canoanele Sfântului Timotei al Alexandriei.

Înainte de a trece mai departe, trebuie subliniat faptul că, în practica Bisericii, există o mare diferență între rigorismul unor canoane și pogorământele pe care le fac duhovnicii în aplicarea lor. De altfel, în Kanonikonul Sfântului Ioan Postitorul⁷⁸ – una dintre cele mai importante surse canonice din lumea bizantină – găsim canoane mai puțin aspre decât cele de dinaintea lor. Părintele Răzvan Perșa, unul dintre traducă-

⁷⁸ Sfântul Ioan Postitorul (care mai este numit Postnicul sau Ajunătorul) a fost patriarh al Constantinopolului la sfârșitul secolului al VI-lea.

torii lor în limba română, scria: „Autorul Kanonikonului reduce considerabil epitiimiile regăsite în canoanele anterioare în cazul unor reînțoarceri asumate, impunând totuși mai multe mijloace de penitență. Cu toate acestea, păstrează hotărârile canonice doar în cazul neasumării înțoarcerii” [4; 248].

Sfântul Ioan Ajunătorul justifică această decizie astfel: „Eu consider că faptul că reducem astfel perioadele de pocăință nu li se va părea celor care cugetă în chip corect o chestiune care nu mântuiește. Deoarece, de vreme ce pentru cei care păcătuiesc nu a fost stabilită nici de marele Părinte Vasile, nici de către cei mai vechi dintre Părinții noștri, însuflați de Dumnezeu, nicio ajunare sau priveghere sau un număr de metanii, ci numai îndepărtarea de la Sfânta Împărtășanie, am considerat că se cuvine ca noi, în privința celor care se pocăiesc cu adevărat și se sânguiesc să își is-tovească trupul prin strădaniile aspre și să ducă o viață cu recunoștință, care să contrabalanseze răutatea anterioară, să le răsplătim, după măsura înfrânării, prin diminuarea timpului de pocăință. De exemplu, dacă cineva ar accepta să nu bea vin în anumite zile, am decis și noi să îi scădem un an din epitimia hotărâtă de către Părinți pentru greșeala lui. De asemenea, dacă făgăduiește înfrânarea de la carne pentru un timp, am socotit să-i mai reducem încă un an, iar de la brânză și ouă sau de la pește și ulei, astfel, pentru fiecare înfrânare de felul acesta, să-i mai reducem câte un an. Dar nu numai atât, ci, dacă alege să împăciuiască Dumnezeu prin mai multe plecări de genunchi, se va proceda la fel, și mai mult dacă va arăta o alegere liberă nelipsită de putere și râvnitoare spre milostivire. Iar dacă cineva, după cădere, a venit spre viața iubitoare de Dumnezeu și singuratică, am considerat că este bine să-i acordăm o iertare mai scurtă, corespunzătoare

cu o asemenea purtare, ca prin viața sa să părăsească pe viitor patima cea rea” [4; 255].

Din păcate, se pare că de multe ori pogorămintele din canoanele Sfântului Ioan Ajunătorul nu au dat roade bune, așa că la câteva secole după ce a fost scris, Kanonikonul a fost contestat. Iată răspunsul dat de sinodul adunat de patriarhul Nicolae Grămăticul⁷⁹, pe vremea împăratului Alexie Comnenul, la întrebarea: „Oare se cuvine a pedepsi pe cineva potrivit Canoniconului Ajunătorului?”

„Răspuns: Deoarece acest Canonicon uzează de multă blândețe, pe mulți i-a pierdut. Din cauza aceasta, cei ce cunosc binele și se abat de la el trebuie a se îndrepta.”⁸⁰ (Faptul că Sfântul Ioan Ajunătorul nu încerca să *îmblânzească* predaniile, ci doar le aplică așa cum considera mai bine se poate vedea și în al 19-lea canon al său, în care prevede o afurisire mai mare chiar decât cea rânduită de Sfântul Vasile cel Mare: „Vasile cel Mare spune în Canonul 4 că pentru cei căsătoriți a doua oară unii au hotărât un an, iar alții doi, iar cei căsătoriți a treia oară sunt afurisiți pentru trei și pentru patru ani. Dar se spune că noi am primit obiceiul ca afurisirea să fie de cinci ani pentru cei căsătoriți a treia oară, evident dacă este desfăcută căsătoria și când nu au avut copii din primele căsătorii”^[4; 259] ⁸¹.)

Sfântul Nicodim Aghioritul scrie: „Despre Canoanele Postnicului Balsamon zice așa: «Vedem că cei

⁷⁹ Patriarhul Nicolae al III-lea al Constantinopolului, numit și Grămăticul, a fost patriarh între anii 1084-1111. Sfântul Nicodim Aghioritul consideră că aceste canoane ale Patriarhului Nicolae Grămăticul au fost stabilite de Sinodul de la Constantinopol din anul 1107.

⁸⁰ Canonul 11 al Patriarhului Nicolae Grămăticul^[37; 217].

⁸¹ Acest canon nu este inclus în *Pidalion*.

mai mulți dintre duhovnici îi canonisesc cu aceste canoane pe cei ce se mărturisesc». Iar aceasta ce zice răspunsul: «Cei ce au cunoștința binelui și nu-l păzesc trebuie a se îndrepta», însemnează după Balsamon că: «Ia aminte, dar, o, duhovnicule, să faci după mântuitoarea sfătuiră aceasta și să nu întrebuițezi mult pogorământ la cei ce ți se mărturisesc, temându-te de pilda pe care o citim în istorii. Că un boier, apropiindu-se să moară, a chemat un grămătic să-i scrie diata. Și, după altele, i-a zis: «Voiesc ca trupul meu să se dea pământului, că dintr-însul s-a făcut; iar sufletul meu să se dea diavolului, pentru că este al lui.» Acestea auzindu-le grămăticul, a rămas uimit, și nu voia a mai scrie. Atunci, mâniindu-se bolnavul, îi zice iarăși: «Sufletul meu trebuie a-l lua dracii, și sufletul muierii mele, și sufletele copiilor mei, și sufletul duhovnicului meu. Sufletul meu pentru că cu nedreptate am răpit lucruri străine și le-am ținut. Al muierii mele, pentru că ea la aceasta m-a îndemnat. Al copiilor mei, pentru că, vrând a-i face avuți, am nedreptățit. Și al duhovnicului meu, pentru că afară de lege m-a iertat, și nicio dată n-a sfătuit, nici nu m-a muștrat. Și acestea zicându-le, și-a dat sufletul.»⁸²

Întâmplarea aceasta șochează. Ea ne arată că duhovnicul care *nici nu sfătuiește, nici nu muștră* netezește creștinului calea spre iad.

Este valabil pogorământul legat de neputința trupească și în cazul înfrânării conjugale? În mare, la această întrebare există două răspunsuri ferme și antitetice. O parte a duhovnicilor – un procent destul de mic (și dintre aceștia majoritatea sunt ieromonahi), susțin că nu. „Păcatele rămân păcate, indiferent de

⁸² Din *Theatron politikon*, foaia 353_[19; 740].

cum se schimbă vremurile. Dacă mâine ar fura majoritatea oamenilor, nu înseamnă că furatul nu ar mai fi păcat”, spun aceștia. „Iar călcarea postului conjugal este un păcat, care trebuie canonisit.”

Cealaltă parte a duhovnicilor, adică majoritatea, se împart la rândul lor în două categorii. Unii afirmă că tradiția Bisericii nu leagă postul alimentar de cel conjugal și că principiul de bază trebuie să fie înțelegerea dintre soți, care trebuie să stabilească singuri cât și cum să își asume postul conjugal.

Iar ceilalți, care cunosc predania și canoanele Bisericii, spun așa – și consider că e necesar să detaliez poziția acestora⁸³: „Pentru cei care pot să postească și nu o fac, indiferent că este vorba de postul alimentar sau de cel conjugal, călcarea postului este un păcat. Dar majoritatea oamenilor sunt afectați de serioase neputințe atunci când e vorba de postul conjugal. Au intrat în căsătorie după ce au trăit mai înainte în concubinaj și după ce au mai avut cine știe câte relații, cu care au făcut păcate de tot felul. Sfântul Vasile cel Mare spune în Canonul 26 că astfel de relații ar fi fost mai bine să se desfacă, nu să ajungă în fața sfântului altar: „Desfrânarea nu este căsătorie, dar nici începutul unei căsătorii. Astfel, dacă s-ar putea ca cei care trăiesc împreună în desfrânare să fie despărțiți, acest lucru ar fi cel mai bun. Dar, dacă doresc în orice caz căsătoria, trebuie să cunoască epimimia pentru desfrânare, dar să li se permită [căsătoria], ca să nu se întâmple ceva mai rău”^[4; 117]. Dar, din moment ce au ajuns în fața altarului, aceste căsătorii nu trebuie tratate ca și căsătoriile celor feciorelnici. Pentru că, dacă

⁸³ Rezum aici poziția părintelui Bartolomeu de la Mănăstirea Țigănești. O consider reprezentativă și pentru mulți duhovnici de mir – chiar dacă el însuși era ieromonah.

cei feciorelnici au avut o lungă experiență de luptă cu poftele trupești și au învins⁸⁴, ceilalți au o experiență negativă, de înfrângere, de cedare în fața poftelor trupești. Și cum să ceri de la ei să țină aceleași posturi pe care le țin soții care s-au căsătorit feciorelnici? Nu ai cum.

Poate că unii dintre aceștia, care au trăit un moment de convertire, de pocăință profundă, care au râvnă duhovnicească, le-ar putea duce. Dar soțiile lor, nu. Sau invers. Puține sunt cazurile în care soți sau soții care au trăit în păcat înainte de căsătorie (ba chiar, de-a lungul vieții, cu mai mulți parteneri sau parteneri), ar putea rezista să țină posturi lungi, cum este Postul Sfințelor Paști sau Postul Nașterii Domnului. Și, atunci, tocmai conștientizând «neputința lor trupească», este nevoie de pogorăminte. Pentru că a pune poveri prea grele pe umerii lor înseamnă a-i pierde. Pentru aceștia, a ține toate posturile rânduite de Biserică ar putea fi un efort prea mare, o lipsă de dreptă socoteală. De aceea trebuie să se obișnuiască cu postirea încetul cu încetul, ca să nu cadă în alte greșeli. Trebuie să urce pe scara postului în ritmul în care pot, sprijiniți fiind de duhovnicii lor.”

Cine are dreptate? Preoții care consideră călcarea înfrânării conjugale un păcat sau cei care consideră că tocmai respectarea acestei înfrânări ar putea duce la păcate mai mari?

În trecut, majoritatea preoților de mănăstire aveau prima poziție, dar de-a lungul timpului până și

⁸⁴ De aceea cununile care se pun pe capul mirilor la nuntă simbolizează coroanele care arată că mirii sunt împărați tocmai pentru că au împărățit prin înfrânare asupra poftelor trupești.

poziția lor a devenit mai puțin exigentă, mai îngăduitoare, mai înclinată spre pogorăminte.

Unii dintre creștinii contemporani nici nu sunt interesați de acest subiect, ci calcă posturile ori de câte ori vor, considerând că Dumnezeu nu Se supără pentru că ei își manifestă iubirea cu soțiile lor. Dar există și creștini care sunt sinceri în căutările lor și vor să primească un răspuns clar la întrebarea: „Este păcat să ai relații conjugale în zilele de post sau nu? Care duhovnici au dreptate, cei care sunt mai aspri sau cei care sunt mai îngăduitori în această privință?”

Răspunsul la această întrebare îl găsim în tradiția Bisericii – păstorul iscusit este cel care folosește atât pogorământul cât și acrivia pentru a tămădui oile bolnave. Sinodul V-VI Ecumenic (din anii 691-692), prin Canonul 102, stabilea că „cei care au primit de la Dumnezeu puterea de a lega și dezlega⁸⁵ trebuie să ia în considerare calitatea păcatului și dispoziția păcătosului spre reîntoarcere și astfel să aplice bolii tratamentul corespunzător, ca nu cumva, întrebuițându-le pe amândouă în exces, să greșescă în privința mântuirii celui care suferă. (...) Căci toată grija lui Dumnezeu și a celui căruia i-a fost încredințată conducerea pastorală este de a întoarce oaia rătăcită și de a o tămădui pe cea mușcată de șarpe, ca să nu o împingă nici până la marginile deznădejduirii și nici să-i slăbească frâiele înspre degradarea și disprețuirea vieții, ci să stea într-un anumit mod, fie prin remediile cele mai amare și mai constrângătoare, fie prin cele mai delicate și mai blânde, întru totul împotriva patimii și

⁸⁵ Canonul se referea la episcopi, dar poate fi înțeles prin extensie și la preoții care au primit de la episcopi prin hirotésie puterea de a lega și dezlega păcatele.

să se nevoiască spre vindecarea răni, examinând roadele pocăinței și îngrijindu-se în chip înțelept de omul chemat spre purtarea strălucirii celei de sus. De aceea, trebui să le cunoaștem pe ambele, și pe cele ale acriviei, cât și pe cele ale obiceiului⁸⁶, dar să urmăm, în privința celor care nu acceptă rigurozitatea, modelului transmis, precum ne învață Sfântul Vasile”^[2; 334-335].⁸⁷

(Acest canon ne arată că duhovnic iscusit nu este cel care folosește doar pogorământul sau doar acrivia, ci acela care știe să le folosească pe amândouă, în funcție de situația cu care se confruntă. Deci, este o greșeală a lăuda un duhovnic că este foarte aspru sau că este foarte îngăduitor – duhovnicul trebuie lăudat pentru că îi ajută pe credincioși să se tămăduiască bolile lor, folosind de fiecare dată metoda potrivită.)

În tâlcuirea acestui canon, Zonara scrie: „Dacă doi oameni au comis același păcat și se întâmplă ca unul să fie pregătit pentru pocăință, iar celălalt se află într-o stare mai anevoioasă, cel care îi vindecă pe aceștia ar da greș cu privire la mântuirea celui care lucrează dacă se uită doar la păcat și îl tratează pe fiecare dintre ei în mod asemănător. Căci cel care este pregătit

⁸⁶ Este interesant faptul că acest canon opune acriviei obiceiul, adică pogorământul, ceea ce arată că și în acea vreme în general obiceiul era al folosirii pogorământului, nu al folosirii acriviei.

⁸⁷ Deși în Canonul al doilea, același Sfânt Sinod Ecumenic, după ce a stabilit respectarea canoanelor anterioare ale Sfințelor Sinoade Ecumenice și Locale și ale Sfinților Părinți, a precizat: „dacă cineva ar fi prins că aduce inovații la vreun canon dintre cele menționate, sau că ar încerca să suprimă vreunul, va fi răspunzător față de un asemenea canon”^[3; 328], trebuie să înțelegem că era osândită doar ignorarea sau nerespectarea tradiției – dar că folosirea pogorământului nu era considerată o greșeală.

pentru pocăință, chiar dacă epitimia ar fi mai aspră, ar accepta-o și s-ar supune el însuși voinței celui care îl tratează. Iar cel care nu arată ardoare spre pocăință, va renunța la medicamente drastice și nu numai că nu va fi vindecat, ci va cădea probabil în deznădejde și va fi scufundat în greșeli mai mari”^[11; 506].⁸⁸

Iar Balsamon scrie în tâlcuirea aceluiași canon: „A fost hotărât și la alte sinoade ca episcopul locului, care a primit puterea prin harul Preasfântului Duh de a lega și dezlega, să nu-și îndrepte atenția întotdeauna la cele ce au fost legiferate de canoanele pentru epitimii⁸⁹, ci să trateze aceste lucruri cu iconomie în legătură cu persoanele supuse epitimiei, adică în funcție de vârsta lor, de dispoziții, de obiceiuri, dar și în funcție de natura păcatului. Și să ofere astfel fiecărei boli tratamentul corespunzător”^[11; 508].

⁸⁸ Diferența aceasta de atitudine pastorală se oglindește și în raportarea aceluiași duhovnic la soții care nu vor să se înfrâneze în perioada posturilor – cu unii folosește pogorământul, cu ceilalți acrivia, dar nu pentru că ar avea o atitudine duală, ci pentru că încearcă să-i ajute pe toți, în funcție de măsura la care se află în acel moment. Dacă ar folosi același pat al lui Procust, cu siguranță că pe unii i-ar pierde...

⁸⁹ Arhimandritul Vasilios Bacoianis scria despre faptul că epitimia nu e o pedeapsă, ci un tratament: „Epitimiile reprezintă canonul pe care duhovnicul îl dă penitentului. (...) Doctorul dă medicamente bolnavilor săi nu ca să-i pedepsească, ci ca să-i vindece, să-i ajute să ajungă la o simțire mai adâncă”^[25; 53-54].

După ce am prezentat repere generale legate de pogorăminte în ținerea canoanelor, vom cita o hotărâre sinodală legată tocmai de înfrânarea conjugală în vremea postului.⁹⁰

În anul 2000, Sinodul Bisericii Ortodoxe Ruse a stabilit următoarele: „Soții creștini trebuie să-și aducă aminte cuvintele Sfântului Pavel: *Să nu vă lipsiți unul de altul decât cu bună învoială pentru un timp, ca să vă îndeletniciți cu postul și cu rugăciunea și iarăși să fiți împreună, ca să nu vă ispitească satana din pricina neînfrânării voastre* (I Cor. 7, 5). Este evident că în acest domeniu decizia soților trebuie luată de comun acord, la sfatul duhovnicului lor. Iar acesta din urmă trebuie să fie cu luare-aminte, cu înțelepciune pastorală la condițiile concrete de viață ale cuplului, la vârsta, sănătatea, gradul maturității lor spirituale și la multe alte împrejurări, făcând o distincție între cei care pot ține cele mai înalte exigențe ale înfrânării și cei cărora nu le este dat (cf. Matei 19, 11) acest lucru, îngrijindu-se înainte de toate de păstrarea și întărirea familiei”⁹¹.

Ultima referință scripturistică menționată mai sus este importantă, așa că vom reproduce versetul aici, alături de versetele anterioare, pentru a se înțelege mai bine despre ce este vorba în decizia sinodală:

⁹⁰ Chiar dacă nu era necesar să fac o paranteză atât de lungă, am considerat că este important nu doar ca cititorii să înțeleagă care este poziția ortodoxă în această privință, ci să înțeleagă și modul în care trebuie judecat pentru a ajunge la înțelegerea acestei poziții.

⁹¹ *Biserica și societatea sau Fundamentele concepției sociale a Bisericii Ortodoxe Ruse*, document promulgat la Sinodul episcopal jubiliar al Bisericii Ortodoxe Ruse, Moscova, 13-16 august 2000, p. 55 – poate fi citit integral pe https://www.theologie.net/data/pdf/Biserica_si_Societatea.pdf.

„Eu zic vouă că oricine va lăsa pe femeia sa, în afară de pricină de desfrânare, săvârșește adulter; și cine s-a însurat cu cea lăsată săvârșește adulter.” Ucenicii i-au zis: „Dacă astfel este pricina omului cu femeia, nu este de folos să se însoare”. Iar El le-a zis: „Nu toți pricep cuvântul acesta, ci aceia cărora le este dat” (Matei 19, 9-11).

Altfel spus, Sinodul Bisericii Ortodoxe Ruse a stabilit că postul conjugal nu poate fi ținut de toate familiile, ci numai de acelea cărora *le este dat*. Prin menționarea versetului respectiv, s-a statornicit faptul că esențială este păstrarea unității conjugale, postul trecând pe plan secundar, iar duhovnicii trebuie îi ajute pe soți să stabilească modul potrivit de viețuire în familie, evitând excesele de orice fel.

Mergând pe aceeași linie, doctorul psihiatru Dimitri Avdeev, unul dintre cei mai cunoscuți psihoterapeuți ruși, scria: „Postul înseamnă abținere; abținere de la plăcerile senzuale. De aceea, ar fi primitiv să privim postul ca pe un regim alimentar și, în rest, să ne permitem orice altceva. Postul este abținerea de la distracții, posibilitatea unei concentrări aparte, stare de rugăciune deosebită. Postul este și refuzul unor activități distractive. Presupun că astfel poate fi privită și abstenența de la relațiile conjugale. Este important să ținem minte că există o măsură a postului, și această măsură este definită de fiecare om în parte. De exemplu, omul poate hotărî să nu bea și să nu fumeze de dragul lui Hristos și, în același timp, să nu promită că va renunța la crenvurști cu omletă. Sigur că Domnul va primi și un astfel de post. În cadrul postului există și înlesniri; de exemplu, pentru cei bolnavi. Dacă omul nu poate rezista fără lactate, atunci măcar să nu mănânce carne. Sau miercurea și vinerea, în timpul postului, să nu mănânce nici chiar lactate”^[23; 20-21].

Sfântul Ioan Gură de Aur zice: „Față de cei căsătoriți Pavel se poartă cu multă înțelegere, sfătuindu-i să nu se lipsească unul de altul, chiar dacă unul dintre ei ar voi să o facă, și nici să prelungească multă vreme această lipsire, chiar atunci când se face prin bună înțelegere”^[45; 64]. Prelungirea prea mult a postului poate avea rezultate contrare față de cele așteptate...

Unor anumiți duhovnici mai rigoriști le place să citeze cuvintele Sfântului Ioan Gură de Aur despre importanța postirii, dar parcă aceștia fac abstracție de constatarea sfântului privitoare la faptul că în vremea sa mulți călcau posturile sau le țineau fără o angajare duhovnicească serioasă: „Mulți creștini, nedând o prea mare importanță postului, îl țin fără tragere de inimă sau nu îl țin deloc”^[47; 348]. Dacă așa stăteau lucrurile în secolul al patrulea, care este numit secolul de aur al Bisericii, ce putem spune despre vremurile noastre, când procentul creștinilor care postesc a scăzut atât de mult? Este nevoie ca duhovnicia să reușească să îi convingă pe soți să respecte, în ritmul în care pot, posturile conjugale. Nu este aici vorba de un *aggiornamento*, de o adaptare a doctrinei la cerințele omului contemporan (cum se întâmplă în lumea catolică – în care postul nu mai are aproape nicio valoare), ci este vorba de o încadrare corectă a omului în tiparul sfințelilor canoane din vechime. Și, trebuie să repetăm, tocmai faptul că un om era bolnav făcea necesară aplicarea pogorământului în privința mâncării (fără ca prin aceasta să fi intrat sub osânda canonică), tocmai același fapt îi face pe unii dintre soții zilelor noastre să nu fie foarte stricți în ținerea postului conjugal.

Cu toate că sinodul adunat de patriarhul Nicolae Grămăticul⁹² constata că blândețea canoanelor Sfântului Ioan Ajunătorul „pe mulți i-a pierdut”, totuși de-a lungul veacurilor râvna creștinilor pentru mântuire s-a împuținat - și de aceea de-a lungul secolelor duhovnicii au folosit la scaunul de spovedanie din ce în ce mai des diferite pogorăminte.

Într-un text despre spovedanie, Sfântul Dumitru Stăniloae, după ce a citat un fragment din Canonul 102 al Sinodului Trulan⁹³, a scris: „Părinții ulteriori [Sinodului Trulan – n.n.] au procedat la scurtări importante ale timpului de oprire de la Sfânta Împărtășanie. Astfel, «Teodor Studitul nu cunoaște epitimii ce se prelungesc mai mult de trei ani și numai față de păcătoșii care nu se pocăiesc găsește necesar să se observe vechile canoane severe (și anume, cele ale Sfântului Vasile cel Mare)».⁹⁴ (...) Astăzi, când mulți se împărtășesc destul de rar, oprirea de la Sfânta Împărtășanie pentru un an, doi sau trei nu mai e simțită ca un canon eficient. Mai eficientă e recomandarea înfrânării de la păcatele mărturisite și anumite reparații corespunzătoare”^[65; 94]. Exact în același duh, Sfântul Porfirie Kavsokalivitul a făcut o afirmație care pe unii i-ar putea șoca: „Eu nu merg întotdeauna după canoane”^[50; 52]⁹⁵.

⁹² Sfântul Nicodim Aghioritul scrie în *Pidalion*^[19; 736] că aceste canoane ale Patriarhului Nicolae Grămăticul au fost stabilite de Sinodul de la Constantinopol din timpul împărăției lui Alexie Comnenul – sinodul a avut loc în anul 1107.

⁹³ Canonul din care am citat mai sus și care arată că duhovnicul trebuie să folosească atât acrivia, cât și pogorământul.

⁹⁴ A. Pavlov, *Nomocanon pri bolšom Trebnic*, Moscova, 1897, p. 29 (n.a.).

⁹⁵ Mărturia aceasta a fost consemnată de o ucenică a sfântului, căreia el îi spusese ca în post să mănânce miere cu lapte, pentru că „are o mare importanță pentru programul personal

Nu cred că greșesc dacă repet aici tâlcuirea lui Zonara la Canonul 102 al Sinodului Trulan: „A fost hotărât și la alte sinoade ca episcopul locului, care a primit puterea prin harul Preasfântului Duh de a lega și dezlega, să nu-și îndrepte atenția întotdeauna la cele ce au fost legiferate de canoanele pentru epitimii, ci să trateze aceste lucruri cu iconomie în legătură cu persoanele supuse epitimiei, adică în funcție de vârsta lor, de dispoziții, de obiceiuri, dar și în funcție de natura păcatului. Și să ofere astfel fiecărei boli tratamentul corespunzător”^[11; 508]. Citită în această cheie, mărturisirea Sfântului Porfirie arată că, deși uneori călca canoanele în literă, le respecta în duh, tocmai pentru a-i ajuta pe cei bolnavi suflețește să se vindece.

Despre aceasta, un ucenic al lui⁹⁶ mărturisea: „Sfântul Porfirie era omul iubirii desăvârșite, de un mare discernământ și bunătate. Prin luminarea dumnezeiască cu care se distingea, era împotriva canoanelor aspre într-o epocă ca a noastră, caracterizată de apostazia și decăderea morală generale. Stând de vorbă pe diferite teme teologice, mi-a spus:

- Din fericire, am închis Pidalionul; și bine că l-am închis.

Altcândva mi-a mărturisit următorul lucru impresionant:

- Biserica este deasupra timpului”^[59; 170] .

(Aceste afirmații ale Sfântului Porfirie îi pot sminti pe cei care și-au făcut un idol din înțelegerea fixistă a canoanelor bisericești. Ar fi poate de folos să

de regim alimentar”^[50; 52]. Evident, sfatul respectiv era adresat strict femeii în cauză.

⁹⁶ Domnul Panait din Corint (numele de familie nu apare menționat în carte).

scrie cineva un articol întreg despre *tâlcuirea* lor. Oricum, ca să nu se înțeleagă că Sfântul Porfirie era modernist și că milita pentru *îngroparea* canoanelor, merită amintită o întâmplare relatată de el însuși: „A venit ieri o femeie și mi-a mărturisit că i-a spus unui avocat care voia s-o nedreptățească: «Dumnezeu îți va plăti pentru asta». Eu i-am zis că acesta este un blestem și că dacă s-ar fi spovedit la mine i-aș fi dat canon să nu se împărtășească doi ani”^[51; 68]. Și asta în condițiile în care unele pravile din vechime – cum e cea de la Govora din 1640 – canonisesc blestemul cu o pedeapsă de două ori mai mică⁹⁷. Sfântul Porfirie știa când trebuia să folosească pogorământul și când trebuia să folosească acrvia. Și așa ar trebui să facă orice duhovnic care își pune sufletul pentru ucenicii săi.)

Poziția Sfântului Porfirie și cea a Sinodului de la Moscova din anul 2000 par a fi într-un duh mult mai lax decât poziția exprimată de marele canonist Balsamon în secolul al XII-lea: „Dacă am învățat că nu trebuie să mâncăm pește și nici de dulce în Postul Mare și în zilele de miercuri și vineri, cu atât mai mult trebuie să ne îndepărtăm de la relațiile conjugale. Cei care au păcătuit și au transformat pocăința, care vine de la post și de la înfrânarea de la poftele trupești, în neînfrânarea diavolească (ca și cum nu le-ar fi fost de ajuns toată perioada din afara posturilor ca să își satisfacă aceste pofte) să nu se împărtășească cu Sfintele Taine în ziua de Paști și să primească canon de la preot”. Dar, în realitate, în fiecare perioadă a istoriei Biserica a știut să dea fiilor ei hrana de care avea nevoie. Și tocmai de aceea învățături cum este cea prezentată de Balsamon nu au fost incluse în corpusul

⁹⁷ A se vedea <https://doxologia.ro/cum-pot-scapa-de-obiceiul-rau-de-blestema>.

canonic al Bisericii Ortodoxe. (Altfel, Sfântul Simeon al Tesalonicului nu ar fi menționat posibilitatea ca prin pogorământ postul conjugal din timpul Postului Mare să poată fi redus pentru cei lipsiți de râvnă duhovnicească la doar câteva zile înainte de primirea Sfintelor Taine.⁹⁸)

Închei acest text, reproducând un cuvânt al Sfântului Ioan Gură de Aur, care arată că cel mai important scop al vieții de familie este sfințirea soților: „Căsătoria a fost lăsată de Dumnezeu pentru nașterea de copii. Dar a fost lăsată de Dumnezeu și pentru o altă pricină, cu mult mai mare, anume ca să stingă aprinderile firii noastre. Martor îmi este Pavel, care spune: *Dar, din cauza desfrânării, fiecare să-și aibă femeia sa*⁹⁹. Prin urmare, căsătoria n-a fost lăsată pentru nașterea de copii. Mai mult: Pavel poruncește credincioșilor să se căsătorească, dar nu cu scopul principal de a da naștere la mulți copii.

- Atunci, de ce să se căsătorească?

- *Ca să nu vă ispitească Satana*¹⁰⁰, răspunde Pavel.

- Dar ce le spune?

- Le spune: *Dar, dacă nu se pot înfrâna, să se căsătorească*¹⁰¹.

La început, după cum am spus mai sus, căsătoria avea aceste două pricini: nașterea de copii și potolirea poftelor. În urmă, însă, după ce s-a umplut de oameni pământul, marea și toată lumea, căsătoria nu mai are decât o pricină pentru a exista: îndepărtarea păcatului

⁹⁸ Se poate ca și perioada de timp care trecuse din secolul al XII-lea până în secolul al XV-lea să fi fost marcată de o slăbire a credinței și a râvnei creștinilor pentru nevoie.

⁹⁹ I Cor. 7, 2 (n.tr.).

¹⁰⁰ I Cor. 7, 5 (n.tr.).

¹⁰¹ I Cor. 7, 9 (n. tr.).

și a desfrânării. (...) Căsătoria este de mare folos, căci îi scapă [pe oameni] de necurăție, îi scapă de umblatul din femeie în femeie și le dă putința să trăiască în sfințenie și castitate...”^[45: 32-33].

Acest ultim citat rezumă aproape toată învățătura creștină despre viața de familie. Sfântul Serafim de Sarov spunea că scopul vieții creștine este dobândirea Duhului Sfânt. Și acesta nu e doar scopul vieții monahale, ci al tuturor creștinilor. Iar câtă vreme nu înțelegem acest lucru arătăm că nu Îl cunoaștem și nu Îl iubim cu adevărat pe Dumnezeu...

„Postul cel adevărat” și rostul pogorămintelor

Cartea monahului Daniel Cornea *Sexualitatea – o privire din tinda Bisericii* are un motto din Jose Ortega y Gasset: „Nu există un drum mai sigur de a nu rezolva o problemă decât acela de a o ignora, considerând-o inexistentă încă”^[36; 5]. Acest motto, potrivit pentru abordarea subiectului relațiilor conjugale din perspectivă creștină, este cu atât mai potrivit când este vorba de subiectul pogorămintelor în postul conjugal. Există și aici două extreme – unii consideră că postul conjugal poate fi încălcat ori de cât ori au chef, iar alții care consideră că postul conjugal nu trebuie călcat niciodată. Oarecum, pentru astfel de oameni problema pogorămintelor în postul conjugal nici nu ar exista, de fapt. Dar, reflectând la motto-ul citat, ne putem da seama că, până la urmă, nu e de niciun folos ignorarea unei probleme, ascunderea ei sub preș.

Pe cât este de clară învățătura patristică privitoare la pogorăminte în cazul posturilor alimentare, pe atât de neclară este învățătura privitoare la pogorăminte în cazul postului conjugal. Dacă în primul caz avem o mulțime de sfinți care au abordat subiectul, mai pe larg sau mai pe scurt, în cel de-al doilea caz nu există decât abordări fugitive. Tocmai de aceea, prezentarea unei învățături pe această temă riscă să fie greșită. Până la urmă, este nevoie de curaj și de conștientizarea faptului că un demers de pionierat, atunci când este făcut cu frică de Dumnezeu, poate fi de folos celor care, ulterior, îl vor calibra într-un mod optim.

Este firesc însă să atragem atenția de la început că, cu toată bunăvoința arătată în abordarea acestui subiect, există riscul de a prezenta o perspectivă greșită. Recomandăm cititorilor să citească acest articol cu precauție, căutând să se lămurească ulterior asupra informațiilor care trebuie păstrate și a celor care trebuie lăsate deoparte.

Descurajator început de articol, nu? Ce bine era dacă aș fi putut scrie un text infailibil pe această temă... Numai că acest lucru este, evident, peste puterile mele...

Totuși, pot da o mărturie personală – și anume că, după mai mult de un sfert de secol de la căsătoria mea – voi scrie și pentru că ceea ce scriu nu sunt doar simple teorii, ci sunt lucruri care au fost verificate și de propria experiență de viață.

Sfântul Ioan Gură de Aur le spunea credincioșilor: „Sunt, da, sunt căi cu mult mai bune decât calea postului, care ne pot deschide ușile îndrăznirii celei către Dumnezeu. Cel ce mănâncă și nu poate posti să facă milostenii mai bogate, să se roage cu mai multă stăruință, să fie cu mai multă râvnă la ascultarea cuvintelor dumnezeiești, pentru că boala trupului nu-i este o piedică la acestea. Să se împace cu dușmanii, să alunge din sufletul său orice gând de răzbunare. De vrea să facă asta, atunci a postit postul cel adevărat, acela pe care mai presus de toate îl cere de la noi Stăpânul. Că pentru aceasta poruncește și această abținere de la mâncăruri, ca, înfrânându-ne săltările trupului, să-l facem plecat pentru împlinirea poruncilor. Dar, dacă din pricina unei boli trupești nu vrem să avem ajutorul ce ni-l dă postul și arătăm și mai multă trândăvie pentru împlinirea faptelor bune, atunci fără să ne dăm seama ne păgubim cumplit. Dar, dacă postul nu ne e de niciun folos de ne lipsesc faptele bune

de care am vorbit mai sus, apoi vom fi și mai trândavi de nu putem folosi nici leacul postului.

Aflând aceste lucruri de la mine, vă rog, ca pe cei ce puteți posti, să duceți mai departe, atât cât vă stă în putință, această frumoasă și laudabilă râvnă. *Cu cât se strică omul nostru cel din afară, cu atât se înnoiește cel dinăuntru*¹⁰² [44; 116-117].

Cuvântul este cât se poate de clar. Sfântul le recomandă celor care pot să postească, iar celor care din pricina neputințelor nu pot să postească le recomandă măcar să țină „postul cel adevărat” al faptelor bune – pe care trebuie să îl țină, de fapt, toți creștinii; mai cu seamă în vremea posturilor alimentare, dar și în afara acestora.

Merită amintită aici poziția părintelui Epifanie Theodoropoulos privitoare la cazurile în care bolnavii primeau dezlegare de la post: „Când îi spuneai că ești bolnav și că medicul ți-a recomandat să nu postești, părintele îți ușura postul până și la dezlegări complete, fără să cerceteze în mod scolastic chestiunea. În punctul acesta se vede că unii i-au reproșat că este foarte plecat în aplicarea economiei. În mod concret, cineva i-a spus odată:

– Numai atunci trebuie ca duhovnicul să dea binecuvântare să se dezlege postul pe motive de sănătate, când (potrivit cu cele spuse de Sfinții Părinți ai Bisericii noastre) este în astfel de stare, încât, fiind întins pe pat și luând foc casa din cele patru colțuri, să nu se poată scula să fugă. Atât de bolnav trebuie să fie.

Atunci Starețul i-a răspuns:

- Sfinții Părinți nu spun astfel de lucruri.
- Spun, insistă acela.

¹⁰² Cf. 2 Cor. 4, 16.

– Nu spun, deoarece Sfinții Părinți nu scriu prostii! Eu mărturisesc ținuiți în pat, ce au avut comotii cerebrale, sau infarct, sau sunt betegi din pricina diferitelor boli nervoase ereditare, care nu numai că pot posti, dar și medical li se impune să postească, datorită bolii lor. Dimpotrivă, am fii duhovnicești care par a fi sănătoși, deoarece sunt activi și lucrează, dar li se impune să dezlege postul, din pricina neputinței lor ascunse, de pildă, diabetul zaharat. Așadar, criteriul dezlegării sau nu a postului nu este dacă cineva este ținuit în pat sau merge, ci felul suferinței sale și părerea medicilor evlavioși, care vor fi întrebați” [67; 106].

Părintele Ene Braniște, cunoscutul profesor de liturgică și pastorală, scria că Biserica poate îngădui anumite pogorăminte privitoare la modul de ținere a postului: „Respectarea postului este o datorie a oricărui bun credincios, impusă de porunca a doua a Bisericii¹⁰³. Totuși, trebuie să avem în vedere faptul că vechile dispoziții canonice privitoare la durata, asprimea și obligativitatea diferitelor posturi de peste an au fost formulate pentru credincioși care trăiau în alte vremuri și în condiții de viață cu totul deosebite de cele în care trăiesc credincioșii de astăzi. De aceea, aplicarea lor integrală nu mai este astăzi posibilă decât cel mult viețuitorilor din mănăstiri și unui număr restrâns de credincioși laici, cu o conștiință religioasă mai riguroasă. De altfel, hotărârile canonice privitoare la posturi nu au caracter de dogmă, adică nu trebuie privite ca niște reguli neschimbate și eterne, ci fac parte din normele bisericesti cu caracter moral-disciplinar, care au fost formulate de autoritatea bisericască în funcție de nevoile, împrejurările și evoluția vieții

¹⁰³ Vezi *Învățătura de credință ortodoxă*, București, 1952, p. 359 [26] (n.a.).

religios-morale a credincioșilor și care pot fi deci anulate, modificate sau atenuate de aceeași autoritate, la nevoie. Dovadă este variația acestor reguli după epoci și regiuni, în trecut.

De aceea, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, ținând seama de principiul acesta al acomodării normelor disciplinare-morale la nevoile timpului, în ședința sa din 27 februarie 1956, a hotărât următoarele pogorăminte cu privire la respectarea posturilor în condițiile actuale:

A. Copiii până la împlinirea vârstei de 7 ani să fie dezlegați de pravila postului, putând a mânca tot timpul anului orice fel de alimente.

B. Pentru copiii cu vârste între 7-12 ani și pentru credincioșii de orice vârstă, care sunt cuprinși de slăbiciuni și suferințe trupești, pravila postului să fie obligatorie numai în zilele următoare :

a) Toate miercurile și vinerile de peste an, afară de acelea când este dezlegare la pește.

b) Prima și ultima săptămână din Sfântul și Marele Post al Paștilor și tot așa din Postul Crăciunului.

c) De la 24 până pe 29 iunie, adică 5 zile din Postul Sfinților Apostoli Petru și Pavel.

d) De la 1 până la 15 august (adică cele două săptămâni din Postul Adormirii Maicii Domnului).

e) Ajunul Crăciunului, Ajunul Bobotezei, 29 august și 14 septembrie.

C. Pentru cealalte zile și săptămâni din timpul marilor posturi bisericești, copiii de la 7 până la 12 ani și credincioșii de orice vârstă care sunt suferinzi să fie dezlegați a mânca: pește, icre, ouă, lapte și brânză¹⁰⁴[26; 211-

¹⁰⁴ Vezi *Temeiul nr. 1426/1956, Sumarul ședințelor Sfântului Sinod din 27 febr. 1956*, pp. 3-4, manuscris dactilografiat, din

212]. Ce se întâmplă însă cu soții care pot să țină postul de alimente, dar nu pot să țină postul conjugal?

Înainte de a putea înțelege răspunsul la această întrebare, ar trebui să înțelegem învățătura scripturistică despre unirea conjugală. Într-o emisiune radiofonică, *Despre sexualitate*, părintele Constantin Coman a tâlcuit versetele pauline *Bărbatul să-i dea femeii iubirea datorată, asemenea și femeia bărbatului. Femeia nu este stăpână pe trupul său, ci bărbatul; asemenea nici bărbatul nu este stăpân pe trupul său, ci femeia (I Cor. 7, 3-4)*: „Ce înseamnă aceasta? Că celălalt îți este măsură. Nu-ți ești tu însuți măsură. Fiecare dintre cei doi este măsură pentru celălalt. Cred că este limpede de ce. Dacă fiecare dintre cei doi soți se așază în această postură, atunci mișcarea devine una de dragoste. Dacă fiecare se are pe sine măsură, atunci întâlnirea se desfășoară în termeni egoiști, deci nu este o mișcare de dragoste. Prin urmare, când vine celălalt spre tine, să-i răspunzi pe măsura lui. Aceasta presupune deseori un anume grad de sacrificiu sau jertfire de sine. Lucrul acesta presupune și evitarea abuzului și evitarea refuzului. Celălalt să-ți fie măsură. Când tu ai imboldul să mergi spre celălalt, să-l iei în calcul pe el, dispoziția lui, starea lui etc., și să ai puterea să te înfrânezi. Să faci efortul să te depășești, să-ți biruiești

Arhiva Sfântului Sinod. Încă de la sfârșitul secolului trecut, episcopul Partenie al Dunării de Jos, în adresa sa către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române din 4 mai 1899 (tipărită în revista *Candela* de la Cernăuți, 1899, p. 482 și urm.) aducea la cunoștință că Sinodul Bisericii Ruse din acel timp admisesese consumul de pește în toate posturile și cerea împuținarea zilelor de post și îmbunătățirea hranei în zilele de post pentru cei ce au nevoie de dezlegări și pogorăminte” (n. a.).

chiar indispozițiile când celălalt vine spre tine. Trebuie însă atenție mare, căci la principiul acesta paulin nu funcționează reciproca. Nu poate să spună bărbatul: «Iată ce spune Sfântul Apostol Pavel, că eu sunt stăpân pe trupul tău.» Nu! Acest lucru nu îl spune bărbatului, ci femeii, bărbatului îi spune că femeia este stăpână pe trupul lui. Nu poți spune, plecând de la cuvintele Sfântului Pavel: «Eu sunt stăpân pe trupul celui-lalt!» Aceasta ar fi o răsturnare a cuvintelor pauline”^[34; 191-192].

Teoria expusă de părintele Constantin Coman este foarte frumoasă. Numai că, în realitate, unii creștini nu reușesc să aplice astfel de învățături în viața lor. Dar, așa cum întreaga viață creștinul trebuie să se lupte să trăiască după voia lui Dumnezeu, chiar dacă de multe ori cade în tot felul de greșeli și păcate, și în viața de familie trebuie să se străduiască să ajungă la măsura prezentată de Sfântul Apostol Pavel, chiar dacă îi este greu, chiar dacă de multe ori se poartă cu totul altfel decât ar trebui.

Principiul pare simplu: „trupul tău nu este al tău, ci al celui-lalt”. Atunci, dacă fiecare este al celui-lalt, oare aceasta înseamnă sufocarea oricăror porniri spre dragostea trupească, în numele așteptării inițiativei celui-lalt? Nu, evident că nu.

Cum se împacă nevoia de afecțiune și de tandrețe și nevoia de a face dragoste cu soția sau soțul tău cu faptul că trupul tău nu este de fapt al tău, ci al celui-lalt? Nu este ușor de răspuns la această întrebare.

Tâlcuind cu finețe învățătura Sfântului Apostol Pavel, părintele Constantin Coman vorbește despre o măsură de iubire foarte înaltă, în care trupul fiecăruia este al celui-lalt, dar, în realitate, spre această măsură trebuie să se tindă, este un fel de ștachetă foarte înaltă. Așa cum în viața creștină avem sau ar trebui să avem

ca ideal sfințenia, chiar dacă suntem aproape la începutul scării duhovnicești, tot așa în viața de familie ar trebui să avem o ștachetă cât mai înaltă, indiferent cât de departe suntem de ea în momentul actual (totuși, dacă e prea înaltă, dacă e nerealistă și utopică, ar putea să inhibe orice dorință de schimbare).

În aceeași emisiune radiofonică, părintele Constantin Coman mai spunea că „Biserica funcționează cu două măsuri, cea a deplinătății, a acriviei, și cea a pogorământului, a iconomieii. (...) Măsura deplinătății reprezintă modul ideal de cum ar trebui să se desfășoare lucrurile, iar măsura pogorământului corespunde puținței la care se ridică omul. Dacă omul se ridică la glezna, să zic, suișului său existențial, nu poți să-i ceri măsura deplinătății, este foarte greu. Biserica este extrem de înțelegătoare, dar nu putem spune că ea permite sau îngăduie păcatul. Nu îngăduie sau permite păcatul, ci îl primește pe cel care vine și spune cu părere de rău: «Iată, nu am putut să mă ridic la nivelul rugăciunii desăvârșite, ci am trăit numai la acest nivel»^[34; 192-193].¹⁰⁵

Unul dintre cele mai clare pasaje din Noul Testament în care vedem prezentată învățătura despre pogorăminte îl aflăm în Evanghelia după Marcu: *Pe când mergea El într-o sâmbătă prin semănături, ucenicii Lui, în drumul lor, au început să smulgă spice. Și fa-*

¹⁰⁵ Și, continuând, părintele Coman a exemplificat: „Eu le spun tinerilor căsătoriți când ridică acest subiect (al metodelor contraceptive – n.n.): „Vreți să vă dau eu binecuvântare să folosiți metode contraceptive? Nu este posibil așa ceva! La mine veți veni și veți mărturisi că le-ați folosit, recunoscând că ați greșit prin raportare la măsura deplinătății, sau la măsura minimalei rigori”^[34; 192-193].

riseii Îi ziceau: „Vezi, de ce fac sâmbăta ce nu se cuvine?” Și Iisus le-a răspuns: „Au niciodată n-ați citit ce a făcut David, când a avut nevoie și a flămânzit, el și cei ce erau cu el? Cum a intrat în casa lui Dumnezeu, în zilele lui Abiatar arhiereul, și a mâncat pâinile punerii înainte, pe care nu se cuvenea să le mănânce decât numai preoții, și a dat și celor ce erau cu el? Și le zicea lor: „Sâmbăta a fost făcută pentru om, iar nu omul pentru sâmbătă. Astfel că Fiul Omului este domn și al sâmbetei” (Marcu 2, 23-28).

Vedem aici nu numai faptul că Hristos nu i-a muștră pe ucenicii Săi pentru că, smulgând spice sâmbăta, călcau Legea Veche, ci, mai mult, vedem chiar faptul că a luat chiar apărarea pogorământului făcut de David, când a mâncat împreună cu oamenii săi din pâinile punerii-înainte primite de la arhiereul Abiatar.

Pentru a înțelege cât mai limpede învățătura ortodoxă despre pogorăminte, vom cita un subcapitol – intitulat *Pogorământul, micșorarea sau dezlegarea postului* – din cartea aceluiași părinte Constantin Coman *De ce postim sau Eliberarea de noi înșine*¹⁰⁶.

(Chiar dacă părintele se referă în acest subcapitol la postul alimentar, vom încerca ca prin scurte reformulări¹⁰⁷ să arătăm că afirmațiile sale sunt valabile și în cazul pogorămintelor legate de postul conjugal. Este nevoie de o singură precizare – că așa cum boala afectează trupul, așa și diferite boli afectează trupul iubirii, forma iubirii, modul de trăire și de manifestare

¹⁰⁶ Apărută la Editura Bizantină, București, 2021. Citatele sunt marcate cu caractere italice, pentru a fi mai ușor de diferențiat.

¹⁰⁷ Nu e vorba de reformulări propriu-zise, ci de adaptări ale învățăturilor respective la tema postului conjugal.

a iubirii. Dacă sufletele ar fi sănătoase, atunci nu s-ar pune problema călcării posturilor conjugale. Dar, tocmai pentru că sufletele nu sunt sănătoase, atunci iubirea este într-un anumit fel bolnavă. Termenul poate părea forțat, dar îl folosim aici mai ales pentru a înțelege mai ușor învățătura despre pogorăminte. Un bărbat creștin care refuză să țină posturile conjugale nu este conștient de faptul că sentimentul lui că are o iubire foarte puternică față de soția sa nu se oglindește în viața reală. El doar se îndreptățește justificându-și neputințele în numele iubirii. Totuși, iubirea adevărată presupune dăruire, nu forțare, nu impunere, nu manipulare a celuilalt. De aceea, chiar dacă este puțin greu de înțeles folosirea termenului de iubire *îmbolnăvită* – în sensul de pătimasă, egoistă, care nu ține seama de celălalt –, nădăjduiesc că parafrazele vor fi lesne de înțeles.)

Părintele Constantin reproduce la începutul subcapitolului respectiv un citat filocalic: „*«Dacă uneori trupul e bolnav și trebuie să mănânci și de două, de trei și de mai multe ori, să nu fie întristat cugetul tău. Căci ostenelele trupesti nu trebuie să fie ținute și în timpuri de boală și de slăbiciune, ci trebuie lăsate atunci mai slobod în anumite privințe, ca să se întărească trupul din nou spre aceleași ostenele ale viețuirii»* – Evagrie Monahul¹⁰⁸.

Aici este expus foarte clar principiul pogorământului de la post în situații de boală sau de slăbiciune a trupului. Dacă regula obișnuită este să mănânci o dată în zi, în situații de boală sau de slăbiciune, poți mânca și de două ori și de trei ori și chiar

¹⁰⁸ Evagrie Monahul, *Schiță monahicească, în care se arată cum trebuie să ne nevoim și să ne liniștim, Filocalia I, Sibiu, 1947, pp. 46-47 (n.a.)*.

de mai multe ori. Este invocat principiul general, conform căruia în timpuri de boală și de slăbiciune toate ostenele trupesti, în care intră și postul, sunt lăsate mai slobode, pentru ca să se întărească trupul și să-și reia după aceea ritmul normal de nevoie. Acest principiu îl vom găsi la toți Părinții, până în vremurile noastre, și el este în consens cu aplicarea celor două măsuri, a acriviei și a iconomieii/pogorământului.

Reformulez: Așa cum, atunci când trupul este bolnav, trebuie să mănânci de două sau mai multe ori pe zi, tot așa, când iubirea suferă din partea unor încercări sau ispite, poți să nu respecti măsura postului conjugal, tocmai pentru ca ispita să fie depășită, iubirea să revină și, mai târziu, posturile conjugale să fie ținute cu strictețe.

Există totuși o deosebire esențială. Cei care citec scrierile filocalice sunt de obicei oameni hotărâți să meargă pe calea mântuirii. Este de la sine înțeles că ei țin posturile rânduite de Biserică, ba chiar uneori, cu binecuvântarea duhovnicilor lor, țin posturi chiar mai aspre. În cazul posturilor conjugale, cel mai întărit în credință vrea să le țină, iar celălalt nu. Adică, nu se pornește în același tip de cursă, de călătorie, de drum. Ci la un alt gen de drum. Mai precis, dacă în cazul posturilor alimentare excepția este dezlegarea postului, în cazul posturilor conjugale, atunci când unul dintre soți este la începutul vieții sale creștine, excepția de la normalitate (excepție care nu ar mai putea primi numele de „pogorământ”, fiind de fapt un anti-pogorământ) ar putea fi tocmai ținerea postului, și ar veni de la cel mai slab (tocmai pentru că cel slab nu este în măsură să țină un post întreg așa cum trebuie).

În acord cu alți părinți contemporani, părintele Constantin Coman observă că, în zilele noastre, pogorământul a devenit normă, iar acrivia excepție de la normă. Mai precis, din cauza modernismului și a secularismului normele ortodoxe sunt abordate superficial, pentru a putea trăi fără muștrări de conștiință o credință căldicică, confortabilă, „all inclusive” – deci accesibilă tuturor, fără restricții. Numai că – atenție – în cazul posturilor conjugale pogorământul poate fi tocmai ținerea posturilor nu din cauza diluării învățăturilor creștine, ci tocmai din pricina conștientizării diluării viețuirii creștine. Nuanța este foarte importantă. Adică tocmai ținerea posturilor conjugale atunci când este o povară prea grea pentru tinerii căsătoriți ar putea avea efecte contrare postului. Postul, dacă este înțeles ca un scop în sine, duce la pierderea adevăratului său rost.

Acrivia înseamnă respectarea cu rigoare și exactitate a rânduielilor, iar pogorământul înseamnă suspendarea pentru un caz anume, din rațiuni de neputință, a rânduielii sau a unor prevederi din aceasta.

Din tradiția și practica noastră creștinească știm că postul se dezleagă pentru cel bolnav, pentru călător, pentru femeia însărcinată și pentru cea care alăptează etc.

Din păcate, din aceeași practică creștinească nu reiese la fel de clar când se poate dezlega postul conjugal. Sau, chiar dacă la nivel teoretic se face referire la faptul că cel mai tare trebuie să se coboare la nivelul celui mai slab, se simte nevoia unor explicații și precizări care să nu îl facă pe cel mai slab să se simtă ca o povară permanentă pentru celălalt.

Este important de subliniat faptul că celui care este nevoit să facă pogorământ i se spune să nu fie întristat pentru aceasta, adică să nu-și încarce cugețul cu muștrarea că a încălcat rânduiala de post.

Unii duhovnici, mai ales cei din mănăstiri, încearcă să-i aducă pe credincioși pe „drumul cel bun” tocmai convingându-i să fie cât mai apăsați de neînfrânarea lor și să fie – dacă s-ar putea – cât mai întristați pentru faptul că și-au permis să le ceară soțiilor sau soților lor călcarea postului. Adică se folosesc șabloane care, deși par sau sunt prezentate ca și cum ar fi duhovnicești, de fapt nu țin seama de nivelul duhovnicesc real al celor doi soți. Caz în care muștrările pentru neînfrânare nu fac altceva decât să sape o groapă între cei doi soți, groapă care, în timp, poate culmina cu divorțul.

Pentru că pogorământul nu este, cum spuneam, încălcarea legii, ci este suspendarea ei pentru un caz anume sau o situație concretă.

Evident că, în general, orice duhovnic trebuie să îi ajute pe credincioși să se lupte cu patimile și să își asume înfrânarea în timpul posturilor, atât cât o pot duce. Poate că un soț care, fiind la începutul vieții creștine, calcă de câteva ori un post de patruzeci de zile este mai nevoitor decât cel care nu îl calcă niciodată, după ani de zile de viață creștină – și mai ales după ce problemele vârstei își spun cuvântul. Tocmai aici se vede iscusința duhovnicului – că știe să judece situațiile concrete în funcție de detalii și de nuanțe și nu pune totul pe același calapod juridic și canonic.

Pogorământul este justificat și de faptul că postul nu este un scop în sine, ci este un mijloc, un instru-

ment. Nu este nicio datorie, ci este mai curând o șansă, un medicament, o terapie. Medicamentul, deși este amar, îl luăm, pentru că ne este necesar. Așa cum nu este nimeni lăudat cum că ar avea merite deosebite pentru că ia medicamente, tot așa nu poate fi cineva lăudat că postește. În consecință, nici nu pierde laudele dacă dezleagă sau suspendă postul pentru cauzele amintite aici, adică pentru boală și slăbiciune a trupului.

Teoretic, postul nu este scop în sine. Dar unii postesc în mod fariseic și automat postul lor își pierde calitatea de instrument, devenind scop în sine. Pentru mulți oameni, și mai ales pentru multe femei, există tendința de a confunda postul conjugal cu un scop în sine. Sau cel puțin cu un mijloc automat de a atrage binecuvântarea lui Dumnezeu peste o familie în care există neînțelegeri și tensiuni. Femeia apără ținerea postului fără să se gândească la faptul că prin asta își poate împinge soțul în brațele altei femei (la limită, există unele care chiar consideră că merită să își asume un astfel de risc, pentru a putea apăra cât mai bine postul; dar această poziție este evident greșită, nu merită să i se acorde prea multă atenție). S-ar putea ca, dacă soția ar avea antene duhovnicești, să își dea seama că poate ar fi de folos ca postul să fie călcat chiar mai des decât i-o cere soțul, doar pentru că bunăvoința lui de a respecta cât mai mult postul pe care îl vrea soția lui să nu fie un efort prea mare pentru el. Ideal ar fi ca această idee să fie menționată, chiar și în trecut, de duhovnic, tocmai pentru ca femeia să nu perceapă călcarea postului ca pe o trădare a credinței în Dumnezeu și ca nu cumva dăruirea trupei să fie în vremea postului să fie ceva atât de sec și de lipsit de iubire încât soțul să ajungă să facă alergie la călcarea

postului cu soția sa. Uneori, bărbatul dezamăgit de *refrenele* soției sale ajunge să caute o altă femeie, care nu are încorsetările ideologice pe care soția lui și le-a asumat prin punerea postului mai presus de legătura dintre ei.

Este foarte important să nu capitalizăm practica postului în termenii împlinirii unei datorii și a dobândirii de merite. În al doilea rând, pogorământul este o măsură foarte realistă, care ține seama de firea omului, de putințele sau de neputințele lui. Pogorământul este excepția de la regulă sau de la lege și din experiență cunoaștem că tocmai pogorământul confirmă și salvează legea.

Tocmai acesta ar trebui să fie punctul de plecare al raportării la pogorăminte și în cazul postului conjugal – pogorământul nu numai că nu presupune disprețuirea sau abandonarea legii, ci este o formă de asumare a legii. Evident, trebuie făcută o mare diferență între pogorământ și ignorarea legii. Sunt cazuri în care, obosite să se tot certe cu soții lor, unele femei renunță pur și simplu să mai țină post, ba chiar se îndepărtează cu totul de biserică – deoarece au ajuns la concluzia că *rețeta* de viață conjugală creștină nu este funcțională, că este utopică și duce la îndepărtarea dintre soți. Dar o astfel de raportare la situație este greșită. În unele cazuri, femeia trebuie să lupte, poate chiar și ani de zile – dacă nu zeci de ani – pentru a-și ajuta soțul să înțeleagă valoarea postului, și să se bucure pentru fiecare pas, cât de mic, pe care acesta îl face. Cu cât ar aștepta de la el pași mai mari, forțându-i libertatea, cu atât ar întârzia procesul schimbării lui profunde.

În spațiul creștin avem exemplul tradiției romano-catolice, unde nu a funcționat și nu funcționează pogorământul. Consecința acestui fapt, în cazul postului, este că s-a ajuns la desfîințarea posturilor.¹⁰⁹ Îmi amintesc discuția pe care am avut-o cu un preot catolic, în timp ce mă aflam la o universitate din Apus pentru o perioadă de timp. Dânsul era intrigat de faptul că noi, ortodocșii, ne permiteam să facem câte o excepție de la regulă, în timp ce dânsul, foarte dedi-

¹⁰⁹ În *Codul catolic de drept canonic* promulgat în anul 1983 putem constata cât de mult au fost scurtate posturile de către catolici: „Canonul 1250: «Zilele și timpurile de pocăință în Biserica întregă sunt toate vinerile din an și timpul Postului Mare.» Canonul 1251: «Abstinența de la consumul de carne sau de alt aliment, în conformitate cu dispozițiile Conferinței Episcopilor, să fie respectată în toate vinerile din an, dacă ele nu coincid cu o zi cuprinsă în rândul solemnităților, în schimb, abstenența și postul să fie respectate în Miercurea Cenușii și în Vinerea Pătimirii și Morții Domnului nostru Isus Cristos»”^[9; 757]. Adică, practic, catolicii au renunțat la postul prevăzut de canoanele apostolice în ziua de miercuri și la celelalte posturi în afară de Postul Mare. În anul 1922, părintele Adolph Tanquerey, un cunoscut profesor de drept canonic și teologie dogmatică, scria: „Actul conjugal nu este strict interzis în nicio zi de sărbătoare de rânduiala actuală. Totuși, este mai înțelept să te reții de la a pretinde împlinirea datoriei în zilele de praznic, de post și în noaptea ce precede primirea Sfintei Împărtășanii. [Datoria], însă, trebuie să fie oferită conform cererii legitime, în special dacă celălalt soț se teme de pericolul căderii în desfrânare” - în *Supplementum ad Tr. de Matrimonio*, în *Synopsis Theologiæ Moralis et Pastoralis*, vol. 1, *De Pœnitentia, De Matrimonio et Ordine*, ed. a 9-a (Roma: Desclée & Co., 1922), n. 24, citat de James Walther în articolul *Sunt relațiile sexuale în Post păcătoase?* - <https://www.catholicintimacy.com/journal/is-sex-during-lent-sinful>).

cat și râvnitor, nu-și îngăduia pogorăminte. A fost situația foarte concretă în care Universitatea respectivă organiza o excursie pe lună pentru bursieri. Ortodocșii, între care și eu, preot fiind, sacrificam mersul la Sfânta Liturghie din duminica respectivă și mergeam în excursie, în timp ce preotul catolic ne spunea că el nu va putea niciodată să sacrifice Liturghia pentru a merge în excursie. Noi îi spuneam că nu este vorba de un principiu, ci de o excepție, date fiind condițiile concrete. Argumentul nostru a fost invocarea postului. «Uite, părinte, i-am spus, noi, ortodocșii, tocmai pentru că acceptăm pogorământul, păstrăm în continuare nemodificate rânduielile de post – toate posturile mari și postul celor două zile pe săptămână – în timp ce dumneavoastră, tocmai pentru că nu ați acceptat pogorământul, ați renunțat încet-încet la rânduielile postului, ați renunțat de fapt la post.» Pot fi date și altfel de exemple.

Acceptarea faptului că pogorământul nu este o formă de călcare a legii, de lepădare a legii, ci o formă de acceptare a acesteia, este, evident, ceva ce contrazice rațiunea obișnuită. Problema este că cei care nu vor să accepte pogorămintele o fac doar pentru că pun șablonul raționalist până și pe viața duhovnicească. Dar tocmai soții sau soțiile care încearcă să le impună cu orice preț celorlalți exigențele postului arată de fapt puținătatea credinței lor. Adică, dacă ar fi cu adevărat mai tari în credință, așa cum pretind, atunci ar trebui să înțeleagă cât de important este să se coboare la măsura celorlalți și să accepte, uneori, pogorămintele cerute de aceștia. Dar, tocmai pentru că nu acceptă aceste pogorăminte, arată de fapt nu puterea, ci slăbiciunea credinței pe care o au.

În fine, ultimul lucru, dar cel mai important, scos în evidență de această atitudine, este sublinierea suveranității omului, anume că legile și rânduielile sunt pentru om și nu omul pentru ele. Legile și rânduielile slujesc omului. În situația în care ele s-ar aplica fără excepție, atunci omul ar deveni rob al acelora. Tocmai posibilitatea excepției de la regulă îi confirmă omului suveranitatea și libertatea. Să ne amintim excepțiile repetate pe care le face Mântuitorul Hristos de la Lege tocmai pentru a confirma adevărul exprimat de cuvintele Lui că Omul este Domn/Stăpân și al Sâmbetei (Matei 12, 8) și că Sâmbăta a fost făcută pentru om, iar nu omul pentru sâmbătă (Marcu 2, 27).

A se avea în vedere totuși că prin pogorământ nu se micșorează nevoițele și ostenele în general, ci numai pentru un timp, scopul acestora fiind tocmai întoarcerea la ritmul de mai înainte al ostenelelor și nevoițelor”^[35; 67-71].

Omul este pentru post sau postul este pentru om? Această întrebare nu și-o pun mulți dintre cei care încearcă să impună celor cu care s-au căsătorit un post peste măsura pe care ar putea să o ducă aceia – și, evident, lucrul acesta este valabil nu doar în cazul în care bărbații sunt cei mai neiuibitori de înfrânare, ci și femeile.

Hristos a spus: Vai vouă, cărturarilor și fariseilor fățarnici! Că dați zeciuială din izmă, din mărar și din chimen, dar ați lăsat părțile mai grele ale Legii: judecata, mila și credința; pe acestea trebuia să le faceți și pe acelea să nu le lăsați. Călăuze oarbe, care strecurați țânțarul și înghițiți cămila! Vai vouă, cărturarilor și fariseilor fățarnici! Că voi curățiți partea din afară a paharului și a blidului, iar înăuntru sunt

pline de răpire și de lăcomie. Fariseule orb! Curăță întâi partea dinăuntru a paharului și a blidului, ca să fie curată și cea din afară. Vai vouă, cărturarilor și fariseilor fățarnici! Că semănați cu mormintele cele văruite, care pe dinafară se arată frumoase, iar înăuntru sunt pline de oase de morți și de toată necurăția (Matei 23, 23-27).

Aceste cuvinte ar trebui să îi mustre nu numai pe fariseii de ieri, ci și pe fariseii de astăzi. Am auzit de la un preot de mir o tâlcuire gen: „Vai vouă, duhovnici ieromonahi, care puneți juguri grele pe umerii creștinilor căsătoriți, pe care voi înșivă nu le-ați putea purta, dacă ați fi în locul lor...” Cred că astfel de vai-uri ar fi multe: „Vai vouă, soții care țineți nevoința cea ușoară a postului și a rugăciunii, dar lăsați nevoința cea grea a sprijinirii soților voștri în momentele de ispită. Vai vouă, că vă uitați doar la forma exterioară a postului, și treceți cu vederea înțelegerea și armonia din familie. Vai vouă, morminte văruite, care credeți că omul e pentru post, nu postul pentru om. Vai vouă, că în numele credinței în Dumnezeu vă distrugeți sensibilitatea și delicatetea, lipsindu-vă de bunăvoie de ele în numele unor valori îndoielnice...”

Și aceste „vai”-uri ar putea continua. Ele sunt în egală măsură valabile și pentru bărbații care le impun soțiilor lor posturi peste măsura lor. Și tot „vai-uri” ar trebui să audă și bărbații care nu țin niciodată seama de oboseala soțiilor lor (sau de momentele în care își manifestă lipsa de stare potrivită relațiilor conjugale), ci le calcă în picioare libertatea, doar pentru a-și satisface poftele trupești ori de câte ori li se năzare.

Un lucru este clar – pentru armonie în viața de familie trebuie ca fiecare să țină seama și de dorințele, și de frământările, și de eventuala lipsă de dispoziție a

celuilalt. Pentru că, așa cum postul poate fi transformat în anti-post, în ceva care este potrivit postului atunci când este ținut doar exterior și se trece cu vederea sensul postului, tot așa și unirea trupeză a soților, în loc să fie „amestecare a trupurilor”, cum apare menționată în Pidalion^[19; 250], ajunge să fie o despărțire a sufletelor lor. Și, până a ajunge la armonie deplină, este nevoie de unele pogorăminte – și dintr-o parte, și din cealaltă...

Despre *virtutea* îndreptării

În ziua de astăzi, mulți oameni suferă de patima îndreptării. Și eu, și tu, și alții... Oricât de mari sau de mici sunt greșelile noastre, considerăm că ele trebuie justificate, trebuie îndreptățite.

Numai în rare cazuri o femeie părăsită de soțul ei are puterea de a înțelege cât de mare este propria contribuție la căderea soțului ei. Tot așa, doar în rare cazuri soțul care ajunge la divorț fără voia lui își dă seama cât de mare a fost partea lui de vină și de responsabilitate pentru acest deznodământ nedorit.

În cartea *Efectul compus* Darren Hardy relatează o întâmplare de la un seminar la care a participat pe când avea vârsta de 18 ani. „Speakerul ne-a întrebat: «Pentru ca o relație să funcționeze, cât la sută din responsabilitate îți revine ție și cât celuiilalt?» Eram adolescent și, prin urmare, mare meșter într-ale dragostei. Bineînțeles că aveam la mine toate răspunsurile.

- Cincizeci la sută mie și cincizeci la sută celuiilalt, am trântit-o eu.

Era cât se poate de evident; ambele persoane trebuiau să fie dispuse să împartă responsabilitatea în mod egal, altfel una dintre ele ar fi fost trasă în piept.

- Cincizeci și unu la sută mie, patruzeci și nouă la sută celuiilalt, a strigat altcineva, susținând că trebuie să fii dispus să faci mai mult decât cealaltă persoană. Doar relațiile se întemeiază pe sacrificiu și generozitate, nu?

- Optzeci/douăzeci, a strigat un altul.

Instructorul s-a întors spre flipchart și a scris cu litere mari, negre: 100%/0%.

- Trebuie să fii dispus să oferi sută la sută, având zero așteptări să primești ceva înapoi, a spus el. Abia când ești dispus să-ți asumi responsabilitatea ca relația să funcționeze, acest lucru se va întâmpla. Altfel, o relație lăsată la voia întâmplării va fi mereu în pericol să ajungă la dezastru”^[42; 61].

Putem fi de acord cu această perspectivă? Suntem dispuși să considerăm că suntem răspunzători într-un procent foarte mare pentru o reușită, pentru o victorie, dar suntem dispuși să ne asumăm un procent foarte mare în cazul unui eșec?

Da, este clar că nu poți fi răspunzător în procent de 100% nici de victorie, nici de eșec. A-ți asuma victoria sau eșecul în procent de 100% înseamnă a face abstracție de celălalt, de valoarea lui, de calitățile, dar și de defectele lui.

Totuși, chiar dacă amândoi sunteți responsabili și de victorii, și de eșecuri, este important modul în care tu te raportezi la ele. Adică, în cazul victoriilor, este firesc să ai o atitudine smerită și să te pui în umbra celuilalt. Iar în cazul eșecurilor, să vezi doar greșelile tale, nu și pe ale celuilalt. Da, știu, teoria este ușoară, practica este grea. Dar nu putem schimba teoria, doar pentru că practica este grea.

În problema ținerii sau a călcărilor posturilor conjugale, fiecare își apără punctul de vedere. Persoana care vrea să țină postul (adică în cele mai multe cazuri femeia) se îndreptățește: „Pentru mine, mântuirea este pe primul loc. În viața creștină, postul este foarte important. Oricum îmi este greu să trăiesc așa cum trebuie, fără post simt că m-aș scufunda. E unul dintre puținele mele puncte de sprijin. Este unul dintre puținele lucruri pe care le fac pentru Dumnezeu. Cred că, dacă l-aș călca, L-aș supăra pe Dumne-

zeu. Sufăr foarte mult că soțul/soția mea nu mă înțelege, că privește postul meu ca pe o ciudățenie. Comentează până și la postul alimentar, dar la postul conjugal și mai și. Postul ajunge să fie o mare cruce pentru mine, îmi este foarte greu să îl duc. Uneori îmi vine să renunț și la post, și la rugăciune, ba chiar și la mersul la biserică, pentru că nu mai pot. Nu mai găsesc în mine resurse să merg mai departe. Dar, până la urmă, depășesc ispita. Mi-aș fi dorit un soț/o soție care să mă sprijine pe calea mântuirii, dar văd că nu am parte de sprijin și nici măcar de înțelegere.”

Au dreptate cei care gândesc așa? Da, în mare parte au, dar nu în întregime. Cine te-a pus să te măriți/căsătorești cu cineva care nu corespunde așteptărilor tale duhovnicești? Înainte de nuntă nu știai că e așa? Unele/unii știau, dar sperau că își vor schimba soțul/soția. Altele/alții știau, dar nu dădeau atât de multă importanță acestei probleme. Iar altele/alții nu știau – poate pentru că soțul/soția și-a schimbat comportamentul după căsătorie (la o perioadă mai scurtă sau mai lungă de timp).

Ce au de făcut oamenii care se regăsesc în îndreptățirile de mai sus? În primul rând, să înțeleagă că, dacă vor să țină post, atunci trebuie să îl țină nu oricum, ci să îl țină într-un mod creștin. Adică să înțeleagă că trupul lor nu le aparține și că, din acest motiv, nu au dreptul să refuze soților/soțiilor iubirea trupescă de care au nevoie și pe care o cer chiar și în vremea postului. Adică, nu să renunțe la post, ci să urce la un nivel mai înalt al postului. Adică să înțeleagă că adevăratul post este spre întărirea unității familiei, nu spre surparea acestei unități. Și, călcând formal postul, de fapt țin un post mai folositor.

Să trecem acum la îndreptățirile celui/celei care vrea să calce postul. De obicei, bărbații sunt în această

situație (dar în ultima vreme din ce în ce mai multe femei se regăsesc în această poziție). „M-am căsătorit ca să iubesc și să primesc iubire. Pentru mine postul înseamnă sufocarea acestei iubiri. Un post de patruzeci de zile mă poate înstrăina aproape total de soția mea/soțul meu. Oare Dumnezeu nu vede asta? Oare Dumnezeu e absurd? Cu cât mi se cere mai insistent să respect postul, cu atâta simt că relația cu soția mea/soțul meu se subțiază, se diluează. Dumnezeu nu poate să fie de acord cu asta. Nu cred că Dumnezeu vrea să cad în brațele altei femei/altui bărbat, doar pentru că mi se refuză sistematic iubirea de care am nevoie. Înțeleg că sunt mai slab/slabă în credință, dar tocmai de aceea am nevoie de și mai multă înțelegere. Această slăbiciune – în măsura în care e slăbiciune și nu o dovadă de dragoste – mă face să am dreptul de a fi sprijinit. Este normal ca cel mai slab să fie sprijinit de cel mai tare, în orice privință. Oare am cum să îmi sprijin eu soția/soțul, din moment ce am credință slabă? Dacă celălalt, având repere creștine, nu vrea să înțeleagă că trupul său nu îi aparține și se poartă ca și cum i-ar aparține, eu ce fel de repere aş putea avea ca să rezist și să nu caut iubire în altă parte?”

Sunt justificate aceste cuvinte de îndreptățire? Sunt, în mare parte sunt. Cine are dreptate atunci? Ne aflăm ca în situația în care doi evrei merg la un rabin să îi spună problema lor. Când intră primul, rabinul îi spune: „E clar, tu ai dreptate.” Iese primul, intră al doilea. Rabinul îi dă exact același verdict. După ce iese al doilea, ucenicul rabinului îi spune: „Rabbi, dar nu se poate ca și primul să aibă dreptate, și al doilea să aibă dreptate.” La care rabinul, gânditor, spune: „Știi ceva? Și tu ai dreptate...”

În cazul de față, și cel care vrea să țină postul are dreptate, dar și cel care vrea să îl calce are dreptate. Și

am dreptate și eu, observând că într-o anumită măsură amândoi au dreptate. Și într-o anumită măsură amândoi greșesc. Așa cum de multe ori greșesc și eu.

Cine greșește mai mult? Se poate spune că greșesc amândoi la fel de mult. Sau se poate spune că, din moment ce acela care vrea să postească are un mod greșit de înțelegere a postului conjugal, neînțelegând că trupul său nu este al său, greșește mai mult decât celălalt, care nu are repere clare de orientare în viața creștină.

Dar nu contează cine greșește mai mult. Și unul și celălalt ar trebui să înțeleagă că iubirea trebuie să îi facă să cedeze în fața celuilalt. Dacă nu poți ceda din iubire, atunci iubirea pe care o ai este îndoielnică. Iar dacă celălalt îți tot cere să cedezi tu, iar el nu cedează niciodată, atunci și iubirea lui e îndoielnică.

Încearcă să îl înțelegi și pe celălalt. Așa cum ți se par foarte justificate îndreptățirile tale, încearcă să îți dai seama că, din perspectiva celuilalt, îndreptățirile tale nu au valoare și că doar ale lui stau în picioare.

Până la urmă, din modul în care fiecare se raportează la propriile îndreptățiri se vede dacă vrea cu adevărat ca relația conjugală să fie puternică, să fie armonioasă, să fie iubitoare. Sau nu...

Calea de mijloc în înfrânarea conjugală

Am primit de-a lungul anilor multe întrebări, prin viu grai dar și în scris, legate de postul conjugal. La unele poate am răspuns cum trebuie, la altele nu.

„Cum să îmi conving soțul să mă lase să postesc? Pe măsură ce trec anii, ajung să fac alergie la avansurile pe care mi le face în vremea postului. Nu își dă seama, dar mă simt călcată în picioare, mă simt ca un obiect pe care îl folosește ori de câte ori are nevoie. Am tot sperat să se schimbe ceva, dar nu se schimbă. Îmi e teamă ca slăbirea relației noastre să nu ducă, în cele din urmă, la divorț. M-am rugat mult, am dat o gramadă de pomelnice, dar problemele dintre noi nu se micșorează.”

„Cum să îmi conving soția să nu mai fie atât de habotnică? Oare nu își dă seama că e un record de fidelitate faptul că după atâta vreme de la căsnicie tot pe ea o doresc? Când atât de mulți dintre cunoscuții noștri s-au săturat de soțiile lor, eu i-am rămas fidel. Și cum îmi este răsplătită această fidelitate? Eu mă agăț de dragostea trupească pe care i-o port, dar ea nu înțelege acest lucru. Reperele mele spirituale nu sunt așa de clare ca ale ei. Dacă mă mai refuză mult în zilele de post, s-ar putea să mă piardă...”

În privința posturilor conjugale, ideal ar fi ca fiecare dintre soți să renunțe la ceea ce vrea el și să facă așa cum vrea celălalt. Dar, în practică, foarte rar se întâmplă așa. De aceea, trebuie să fim conștienți de faptul că urcarea pe scara lepădării de voia ta, pentru binele amândurora, alternează cu agățarea de propria

voie. De propriile dorințe, de propriile concepții de viață. Binecuvântarea dată de preot în Taina Nunții nu aduce brusc nivelarea asperităților și a diferențelor dintre cei doi soți. Așa cum nici Taina hirotoniei nu îl transformă automat pe cel hirotonit într-un robot duhovnicesc, care alege în permanență binele, virtutea, nevoința, jertfirea de sine.

Taina nunții este doar un start, un început al unui drum în doi pe calea mântuirii. Dar procesul sudării soților pentru a deveni una este dificil și de durată. Tocmai de aceea fiecare trebuie să fie conștient de treapta duhovnicească pe care se află și să se poarte cât de bine poate în momentul respectiv.

Altfel, a stabili măsuri exacte și criterii sufocante înseamnă a lovi tocmai în baza familiei. Adică măsura ideală o știm – fiecare să lase de la el pentru celălalt: cel care vrea să țină postul ar trebui să îl calce pentru a-i da o mână de ajutor celuilalt, iar cel care vrea să îl calce ar trebui să îl țină, din același motiv.

Care este însă situația reală? Și când poți cere: „Deși ar trebui să cedez eu, te rog să mă înțelegi și să cedezi tu?” Oare câți soți și câte soții nu ar fi putut evita să se ajungă la tensiuni care au putut provoca un divorț, dacă ar fi știut să comunice propriile nevoi într-un mod care să fie luat în considerare?

Aș fi vrut să pot scrie acum o listă cu cinci, zece sau douăzeci de puncte în care cei care vor să calce postul să se poată regăsi. Și alta în care cei care vor să țină postul să se poată regăsi. Și să reușească, și unii și ceilalți, să își ajute soții și soțiile să înțeleagă încercarea și frământarea prin care trec.

Totuși, îmi este foarte greu să scriu astfel de liste. Pentru simplul fapt că personalitatea omului este complexă și, dacă aș neglija ceva, aș putea greși. Și nu vreau să greșesc atunci când abordez un subiect atât

de important. Îmi este greu să precizez foarte clar, din experiența proprie, în ce condiții un post ar trebui ținut și ce condiții ar trebui călcat.

Oamenii sunt atât de diferiți încât cred că un singur lucru contează. În ce măsură ținerea unui post sau pogoământul călcării lui ajută în mod obiectiv la unitatea dintre cei doi soți. Nu mă refer aici la percepția subiectivă pe care o are fiecare – pentru că cel care vrea să postească e sigur de faptul că postul va aduce binecuvântarea lui Dumnezeu peste amândoi soții, iar cel care vrea să calce postul este sigur că așa evită posibilitatea căderii în desfrâu.

Cred totuși că trebuie găsită o cale de mijloc. În care fiecare să țină seama nu doar de voia proprie și de concepțiile proprii și de neputințele proprii, ci și de ale celuilalt.

O întrebare simplă: când soțul unei femei îi spune, într-o perioadă de post, că are mare nevoie să facă dragoste cu ea, iar ea îl refuză, și el ajunge să o înșele, nu e evident că vina e în mare parte a ei?

Sau dacă într-o perioadă de post ea îl roagă să o înțeleagă și să se înfrâneze, pentru că vrea să se împărtășească, iar el refuză, și ea se supără, devine nervoasă și sursă de reproșuri, nu e evident că e în mare parte vina lui?

Calea de mijloc este să încerci să lași cât mai mult de la tine, iar când îți este greu să poți comunica sincer: „Știi că de obicei facem cum vrei tu, dar acum pentru mine ar fi important să mă înțelegi și să lași de la tine.” Iar în perioadele critice, să poți spune direct: „Aș vrea să pot lăsa de la mine, dar de data aceasta mi-ar fi foarte greu. Cred că iubirea noastră ar avea de suferit dacă nu m-ai înțelege. Ia-o cum vrei, ia-o ca pe o neputință, ia-o ca pe o slăbiciune a mea, ia-o ca pe un capriciu dacă vrei, dar te rog să mă înțelegi.” Nu ar

trebui să sune ca o amenințare, dar ar trebui să fie totuși un semnal de alarmă clar.

E nevoie însă de dorința reciprocă de a-l bucura și de a-l împlini pe celălalt. Fără această dorință, legătura dintre soți se va deteriora în mod sigur. Dacă nu există această dorință, *trenul* căsătoriei va ajunge, mai devreme sau mai târziu, la *stația* divorțului.

Numai că oamenii nu își dau seama de acest lucru. Fiecare își apără punctul de vedere, dorințele și slăbiciunile. Cum spunea un părinte grec, de multe ori în vremea posturilor femeile creștine își refuză soții nu din pricina motivelor religioase, ci din cauză că maschează propria neputință de a se dăruii soților lor sub o mască religioasă. Adică pentru ele postul e de fapt doar un pretext pentru a fi lăsate în pace de niște soți care vor cât mai mult sex.

O astfel de femeie se închide în ea, dar după ce postul se termină rămâne la fel de rece și de dezinteresată. Fapt care îl convinge pe soț că iubirea dintre ei s-a răcit sau chiar a dispărut. Și nu este de mirare când el devine receptiv față de avansurile unei alte femei. Care, dacă este și mai tânără, are șanse mari să îl cucerească.

Din păcate, multe femei, respingându-și soții în vremea postului, i-au făcut pe aceștia alergici la credința creștină. „Ce fel Dumnezeu e acela care mă îndepartează de soția mea?”, s-au tot întrebat ei. O întrebare justificată. Dar astfel de bărbați trebuie să își dea seama că nu Dumnezeu e de vină pentru falsa religiozitate a soțiilor lor. Dacă ele erau așa de credincioase, de ce nu s-au măritat cu bărbați foarte evlavioși, care să le lase în pace în perioada posturilor?

E foarte greu pentru un bărbat puțin credincios să rabde jugul căsătoriei cu o femeie credincioasă.

Pentru că, deși ea are dreptate cu multe dintre lucrurile pe care le crede/spune/face, totuși lui îi este greu să le înțeleagă. Și, cu cât ea vrea să se îndepărteze de relațiile conjugale, în numele împlinirii datorii religioase, cu atât îl îndepărtează pe el de biserică. E cât se poate de simplu acest lucru: dacă ea l-ar iubi cu adevărat, ar înțelege că postul adevărat este să lase de la ea, pentru a nu se ajunge la tensiuni în familie.

În același timp, e foarte greu pentru un bărbat credincios să rabde jugul căsătoriei cu o femeie puțin credincioasă. El încearcă să îi impună tot felul de lucruri pentru a o aduce mai aproape de Dumnezeu și de Biserica Sa, dar nu își dă seama când trebuie să îi respecte libertatea de a face altceva decât i se cere. Adică, dacă ea nu vrea să vină duminica la biserică, nu trebuie forțată să vină. Decât să vină și să stea ca un lemn, poate e mai bine să stea acasă și să se odihnească. Dacă în loc să meargă la o mănăstire vrea să urce pe un vârf de munte, trebuie să i se respecte libertatea.

În relația cu Dumnezeu, ca și în relațiile conjugale, e nevoie de libertate. Sfântul Sofronie de la Essex spunea că doar lucrurile făcute în deplină libertate au plată de la Dumnezeu, au valoare veșnică. Deci ce e făcut cu inima strânsă, cântind, din obligație, nu are plată.

Scriu aceste rânduri fiind bărbat. Mi-aș dori ca nimic din ce scriu să nu fie părtinitor față de bărbați. După cum spunea Sfântul Ioan Gură de Aur, la capitolul relațiilor conjugale soții se află într-un raport de deplină egalitate. Nu este soțul cap, iar femeia obligată să i se supună orbește și să îi facă toate poftele.

Calea de mijloc în privința postului conjugal diferă foarte mult de la o familie la alta. Ideal ar fi ca posturile să fie ținute cu deplin acord între soți.

Până se ajunge la acest ideal, fiecare cuplu căsătorit ar trebui să știe foarte clar unde se află pe scara duhovnicească. Adică dintre soți unul se poate afla foarte sus, altul foarte jos. Dar legătura dintre ei unde se află? Poate fi mai sus, mai jos, poate fi foarte sus sau foarte jos. Important este ca soții să încerce să sudeze și mai tare această legătură.

Poate că, pentru a se suda și mai strâns, ar trebui să calce și mai multe posturi decât au făcut-o până în prezent. (Da, paradoxal, pentru a ajunge să țină toate posturile, s-ar putea să aibă nevoie ca pentru o perioadă de timp să se înfrâneze cât mai rar sau chiar deloc.) Sau poate ar trebui să nu mai calce niciun post. Lucrul acesta nu îl poate stabili în mod mecanic un duhovnic – iar dacă o face, arată că își depășește atribuțiile. Sfătuindu-se cu duhovnicul lor, lucrul acesta îl pot stabili soții – având conștiința vameșului și dacă țin posturile, și dacă le calcă. Pentru că, decât să țină posturile cu conștiința fariseului din Evanghelie, poate că e mai bine să nu le țină.

Dar important este ca și unul și celălalt să fie foarte atenți la modul în care crește sau descrește iubirea lor. Soțul sau soția care respinge orice idee de post, dacă se va *droga* permanent cu relația conjugală, va ajunge în mod firesc la epuizare, la plictiseală. Celălalt nu îi va mai spune nimic, în relația lor totul va deveni monoton. Dar vina nu va fi a celuiilalt.

Dacă soțul sau soția care pune pe primul plan postul și refuzul avansurilor „pătimașe” ale celuiilalt va privi cu atenție, din afară, relația cu soția/soțul, va observa că încetul cu încetul iubirea a fost înlocuită de indiferență. Dar vina nu este a celuiilalt.

De multe ori, soții – fie că e vorba de cei care vor să postească, fie că e vorba de cei care nu vor să postească – se plâng că nu sunt înțeleși. Că parcă ar vorbi

la pereți despre problemele lor. În multe cazuri, așa și este. Faptul că un om este creștin, că merge de ani de zile la duhovnic, că se spovedește etc. nu îl face neapărat și un om mai cald, mai deschis, mai comunicativ. Deși așa ar fi fost normal să fie.

Am citit o întâmplare reală, în care într-un sat din Moldova de peste Prut bărbații spuneau că își loveau femeile. Și în același timp se considerau creștini. Lucru greu de înțeles. Nu, bărbatul care își lovește soția, care o înjură etc., nu este creștin decât cu numele. Nu e vina credinței că unii rămân cu sufletele de piatră după ani de zile de mers la biserică. Nu e vina lui Dumnezeu că unii aleg să transforme credința creștină într-o învățătură lumească. Este strict problema lor.

Faptul că în multe familii soții nu știu să comunice este dureros. Ar fi trebuit ca, înainte de a se căsători, soții să fi fost catehizați. Și să li se explice că, dacă nu vor comunica sincer și deschis unul cu altul, iubirea lor va muri.

Cunosc un duhovnic american care, înainte de a-i căsători pe tineri, le pune o întrebare de baraj. Pe el îl întreabă: „Ești gata să mori pentru ea?” Și pe ea: „Ești gata să mori pentru el?” Și, dacă nu răspund amândoi afirmativ, înseamnă că nu sunt încă pregătiți să se căsătorească.

Soții trebuie să învețe sau să reînvețe să comunice cu adevărat. Virtutea comunicării, și nu numai între soți, ci între toți oamenii, cred că este o mare virtute, chiar dacă este oarecum ignorată.

Dacă în familiile care se consideră creștine s-ar da mai multă importanță comunicării, atunci rata divorțurilor ar fi mult mai mică. Pentru că nu există iubire adevărată fără comunicare, fără înțelegerea celuilalt, fără respect, fără nevoița de a lăsa de la tine pentru binele comun.

Este foarte greu ceea ce propun, chiar dacă pare simplu: propun ca amândoi soții să crească cu grijă floarea iubirii lor (evident, nu e o propunere originală, nu am inventat eu *roata* familiei; ci doar susțin o propunere elementară din vechime). Cel care e mai tare în credință să știe că, așa cum trebuie ținută aprinsă candela iubirii de Dumnezeu, așa trebuie ținută aprinsă și candela iubirii pentru celălalt. Nu sunt două iubiri antagonice. Sunt două iubiri care se susțin. Numai anumite manifestări pot fi antagonice – iar atunci nu e vorba de iubire adevărată, ci de o iubire pățimașă.

Cred că, pentru soții care se iubesc cu adevărat, cele scrise în acest text sunt mai mult decât suficiente. Iar pentru cei care nu se iubesc, nici dacă aș scrie un tratat nu aș putea să îi ajut să se lămurească.

ANEXE

Tema relațiilor dintre soți¹¹⁰

Mărturia Sfântului Paisie Aghioritul

Există printre creștini trei atitudini privitoare la înfrânarea conjugală în vremea postului. Unii nu prea vor să postească, alții impun celor cu care s-au căsătorit posturi mai grele decât pot duce, iar alții postesc cu dreaptă socoteală. Indiferent de poziția pe care o au, oamenii își îndreptățesc punctul de vedere și sunt aproape opaci la o perspectivă care le răstoarnă prejudecățile.

Textul care urmează este scris de un monah. Dar nu de un monah obișnuit, ci de unul care a urcat pe culmile sfințeniei, fiind mare făcător de minuni în timpul vieții: Sfântul Paisie Aghioritul.

Este o epistolă adresată unui preot căsătorit, părintelui grec Dionisie Tatsis, care îi cere sfatul privitor la perspectiva ortodoxă asupra înfrânării conjugale în perioada postului. Iată că un preot de mir, în loc să considere că experiența sa de duhovnic și de soț este suficientă pentru a nu mai avea nevoie de sfaturi, îi cere sfaturi privitoare la viața conjugală unui om care a trăit în toată viața sa în feciorie. Părintele Dionisie a cerut acest sfat cu credința că Dumnezeu îl va lumina

¹¹⁰ Epistola este luată din volumul Cuviosului Paisie Aghioritul *Epistole și alte texte*, ediție îngrijită de Nicolae Zournatzoglou, Editura Egumenița, 2015, pp. 56-61. Întrucât sunt importante, notele editorului la această scrisoare au fost scrise cu italic și inserate între cuvintele Sfântului Paisie.

prin cuvintele sfântului. Și așa a fost. Fie ca mărturia Sfântului Paisie să ajungă la cât mai mulți creștini, pentru a învăța cum trebuie să se raporteze la acest subiect...

***

Iubite Părinte Dionisie, bucură-te! Noul An să fie binecuvântat de către Preasfântul Prunc din Betlem!¹¹¹

Am primit scrisoarea ta. În legătură cu subiectul relațiilor conjugale (ale preoților căsătoriți și ale mirenilor), despre care îmi scrii, Sfinții Părinți nu au rânduit ceva cu strictete; înseamnă că în privința aceasta nu toți oamenii pot fi puși pe același calapod; de aceea și Părinții l-au lăsat la discernământul și mărimea de suflet a fiecăruia, potrivit cu sensibilitatea și puterea duhovnicească pe care o are¹¹².

Comentariul preliminar al Starețului la subiectul delicat al relațiilor dintre soți este că – dincolo de

¹¹¹ Scrisoarea a fost scrisă la Chilia Cinstita Cruce în ziua de 1 ianuarie 1974.

¹¹² Încă de la început, Sfântul Paisie Aghioritul atrage atenția asupra unui lucru esențial: Sfinții Părinți nu au trecut cu vederea acest subiect doar pentru că ei înșiși au dus o viață monahală și nu puteau vorbi din experiență despre așa ceva, ci pentru că subiectul este atât de delicat încât nu poate exista o măsură de înfrânare standard, comună tuturor familiilor. Dacă privitor la postul de mâncare de dulce lucrurile sunt reglementate destul de clar, în ceea ce privește postul conjugal există o libertate mult mai mare de asumare a modului de postire. Paradoxal, exact „sensibilitatea și mărimea de suflet” a fiecăruia la care făcea referire sfântul constituie de fapt criteriul esențial după care un post conjugal poate fi considerat ca fiind prea aspru, prea lax sau ținut cu dreaptă socoteală.

alți factori importanți pe care se întemeiază călăuzirea pastorală a unui cuplu – Sfinții Părinți ai Bisericii folosesc drept criterii – în funcție de puterile duhovnicești ale fiecăruia – discernământul, mărirea de suflet și sensibilitatea duhovnicească (notă Nicolae Zournatzoglou).

Ca să mă fac înțeles mai bine, mă voi referi la cazurile unor familiști nevoitori, preoți sau mireni, care sunt în viață și pe care îi cunosc.¹¹³

Dintre aceștia, unii au trăit împreună după căsătorie și, dobândind unul, doi sau trei copii, mai apoi petrec în curăție.¹¹⁴ Alții sunt împreună o dată pe an

¹¹³ Este foarte importantă mărturia directă despre aceste tipuri de familie. Ortodoxia nu este o filosofie care ne uniformizează, anihilându-ne personalitatea, ci este un mod de viață. Ortodoxia nu poate propune un tip de viață care la nivel teoretic sună impresionant, dar care la nivel practic eșuează. Orice demers apologetic care face abstracție de realitatea vieții de familie riscă să devină manipulator și capătă accente eretice.

¹¹⁴ În vechime practica aceasta, de înfrânare a soților care făceau un anumit număr de copii (de obicei mult mai mare decât cel pe care îl menționează Sfântul Paisie referindu-se la soți contemporani cu el) și apoi se înfrânau de comun acord era mult mai răspândită. În ziua de astăzi, tentativa de a repeta o astfel de nevoință poate avea la bază o raportare greșită la uniunea conjugală, motivată de dorința unei vieți cât mai ascetice (provocată, poate, și de căderile de care unul dintre soți – sau chiar amândoi – au avut parte înainte sau chiar după căsătorie). După cum arată Sfântul Paisie spre sfârșitul epistolei, există riscul ca unul dintre soți să accepte propunerea de înfrânare doar pentru a nu-l dezamăgi pe celălalt, dar această acceptare poate avea efectul de slăbire a unității conjugale (și, până la urmă, poate duce chiar la divorț, cu toată intenția duhovnicească afișată inițial).

pentru nașterea de prunci, iar apoi trăiesc din nou ca frații.¹¹⁵ Alții evită răstimpurile posturilor și după aceea trăiesc împreună. Alții nu pot să izbutească nici asta. Alții [au relații] o dată la mijlocul săptămânii, ca să fie trei zile înaintea Dumnezeieștii Împărtășiri și trei zile după. Iar alții se poticnesc și în asta – de aceea Hristos, când li S-a arătat apostolilor după Înviere, le-a grăit întâi de toate cuvântul: *Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, vă trimit și Eu pe voi. (...) Luați Duh Sfânt; căroră veți ierta păcatele, le vor fi iertate și căroră le veți ține, ținute vor fi.*¹¹⁶

Smerita noastră părere – susținută și de con-vorbirea cu Starețul pe această temă – este că ordi-nea în care Părintele menționează diversele căi prin care cei căsătoriți întâmpină problema relației con-jugale nu este o simplă înșiruire ierarhică de la o cale superioară până la una mai puțin de dorit, ci expri-mă, de asemenea, poziția sa personală cu privire la acest subiect.

De altfel, poziția Starețului – ca țintă duhovni-cească ideală – nu putea fi una diferită de cea a Sfân-tului Apostol Pavel – Și pe aceasta v-o spun, fraților: că vremea s-a scurtat de acum, așa încât și cei ce au femei să fie ca și cum nu ar avea (I Cor. 7, 29), sau a

¹¹⁵ Este destul de dificil de înțeles iubirea unor astfel de soți, care vreme de un an preferă să trăiască în înfrânare și apoi fac dragoste o singură dată, în dorința de a mai avea un copil. Pentru vremurile trecute, în care nu de puține ori căsătoriile erau aranjate de părinți, iar tinerii nu aveau libertatea de a-și alege perechea, o astfel de înfrânare putea fi o evadare din jugul conjugal. În vremurile noastre, când căsătoriile aranjate aproape că au dispărut, numărul familiilor în care soții fac dragoste doar o dată sau de câteva ori pe an și în restul timpului se înfrânează cât mai mult este mic.

¹¹⁶ Ioan 20, 21-23 (n. tr.).

*Sfântului Apostol Petru – Iubiților, vă îndemn ca pe niște străini ce sunteți și călători aici, pe pământ, să vă feriți de poftele cele trupești care se războiesc împotriva sufletului (I Petru 2, 11) (notă Nicolae Zournatzoglou).*¹¹⁷

Scopul este ca omul să se nevoiască cu discernământ și mărire de suflet, pe măsura puterilor sale duhovnicești. La început, firește, nici vârsta nu ajută¹¹⁸, însă cu cât trec anii și trupul se vlăguește, duhul poate să câștige stăpânire și în același timp încep și cei căsătoriți să guste puțin din desfătările dumnezeiești; iar aceasta ajută mai mult la o firească îndepărtare de plăcerile trupești, pe care le văd atunci ca pe niște fleacuri¹¹⁹.

¹¹⁷ Precizarea faptului că ordinea modurilor de viață conjugală prezentate în epistolă nu indică o scară spirituală descendentă este foarte importantă – mai ales că a fost întărită de Sfântul Paisie și prin viu grai. În mod superficial, mulți confundă măsura ascezei cu măsura sfințeniei în viața de familie, dar perspectiva aceasta este contrazisă de explicațiile prezentate aici – și care se regăsesc și în ultima parte a scrisorii Sfântului Paisie.

¹¹⁸ Din cauza înmulțirii căderilor trupești înainte de căsătorie, în ziua de astăzi unii se căsătoresc fiind aproape consumați sufletește și trupește. Se agață de ideea că poate viața de familie îi va împlini, dar nălucirea aceasta se risipește la câteva luni sau câțiva ani după căsătorie. În astfel de cazuri, lipsa atracției dintre soți nu este un efect al sporirii duhovnicești, ci doar al paraliziei sufletești și trupești care afectează din ce în ce mai multe persoane.

¹¹⁹ Nu este vorba aici de o atitudine de dispreț a unirii trupești, cum era cea pe care au avut-o ereticii condamnați de Sinodul de la Gangra, ci de o transfigurare a iubirii, de o ridicare în alt plan, în care iubirea crește într-un mod firesc și se manifestă altfel decât înainte.

„Când cei căsătoriți gustă bucurii duhovnicești, acestea (plăcerile trupești și pofta față de ele) de la sine se dau la o parte”, spunea Starețul într-o con-vorbire similară (notă Nicolae Zournatzoglou).¹²⁰

Astfel dobândesc curăție, în felul lor, și cei căsă-toriți, și ajung în Rai pe cărarea cea cotită și cu odihnă, în timp ce monahii iau cu asalt culmile și, cățărân-du-se pe stânci, urcă în Rai.

Se cade să ai în vedere că problema relației con-jugale nu este doar a ta, nici nu ai dreptul să o rându-iești de unul singur, ci *cu bună învoială*, după Apos-tolul Pavel¹²¹.

În deplin acord cu învățătura Sfântului Apostol Pavel și cu o deplină cunoaștere a profunzimilor su-pletului omenesc – care la cei mai mulți se caracteri-zează prin neînfrânare (I Cor. 7, 5) – Starețul îi amin-tește preotului care întreabă despre aceasta că pro-blema relațiilor conjugale se cade a fi rânduită cu bu-nă învoială (I Cor. 7, 5) (notă Nicolae Zournatzoglou).

¹²⁰ Aici apare o cu totul altă perspectivă – adică, în timp ce unii soți, nemulțumiți de relația lor conjugală, își imaginează că dacă se vor înfrâna cât mai mult de la iubirea trupească vor avea parte de mari bucurii duhovnicești, Sfântul Paisie arată că sporirea în înfrânare trebuie să vină ca o consecință, și nu ca o cauză, a sporirii duhovnicești. Efectul nu trebuie să fie confundat cu cauza. Altfel, după cum nu este greu de observat, o înfrânare lipsită de discernământ poate distruge familia.

¹²¹ Din păcate, pe cât de simplă pare această teorie, pe atât de dificil este de pus în practică. Cel mai sporit în viața duhovni-cească se consideră în măsură să impună măsura lui de înfrâ-nare celui neduhovnicesc, iar acela se simte și mai îndreptățit să impună măsura lui celuiilalt, neavând suficiente repere pen-tru a înțelege cum trebuie înfrânarea. Practic, de aici pornesc o mulțime de conflicte conjugale.

Iar atunci când se petrece și asta, *buna învoială*, iară e nevoie de luare-aminte; cel mai puternic trebuie să se pună în locul celui mai slab.¹²² De multe ori, pentru a nu-l mâhni pe celălalt, unul spune că se învoiește, dar în sinea lui suferă.

În cele ce urmează, Starețul, cu discernământ și luminare duhovnicească, face o discuție pe marginea învățăturii Sfântului Apostol Pavel – cu privire la buna învoială a soților în abordarea acestei probleme – arătând că este posibil ca unul dintre soți să afirme că se învoiește (la înfrânarea temporară de la relațiile conjugale) pentru a nu-l mâhni pe celălalt, în timp ce în realitate își dorește contrariul și astfel se chinuiește lăuntric; în această situație, Starețul este de părere că „cel mai puternic trebuie să se pună în locul celui mai slab”. Reiese, totodată, cât de mult discernământ se cere din partea povățuitorului duhovnicesc, la care întotdeauna – la fel ca și în privința acestui subiect – Starețul face trimitere¹²³ (notă Nicolae Zournatzoglou).

¹²² Interesantă nuanța la care se referă sfântul: iată că nici măcar acordul dintre soți nu este suficient, ci trebuie ca acordul să se facă aproape unidirecțional – cel mai tare să se coaboreze la nivelul celuilalt.

¹²³ Din păcate, nu este greu de observat și faptul că există unii duhovnici lipsiți de un astfel de discernământ, care consideră că problemele conjugale se pot rezolva doar prin cât mai multă rugăciune și cât mai multă înfrânare a celui care este mai tare în credință. Iar efectele apar în chip firesc și de cele mai multe ori nu sunt cele dorite.

Se întâmplă aceasta mai ales cu femeile, atunci când au puțin frică de Dumnezeu și un trup zburdalnic.¹²⁴ Deseori, din lipsă de discernământ, unii soți evlavioși, auzind din gura soțiilor că se învoiesc, trec fără socoteală la un răstimp îndelungat de înfrânare și atunci soțiile lor suferă și au ieșiri nervoase etc.

Starețul avertizează că este cu putință ca buna învoială să fie doar o încuviințare a buzelor, în timp ce dorința lăuntrică, reală, să fie alta. Din acest motiv, se cere mult discernământ – negreșit, în acord cu opinia părintelui duhovnicesc, care se dovedește a cunoaște mai bine dispoziția și înclinațiile credinciosului – și, în orice caz, nu perioade lungi de înfrânare, mai ales atunci când apar semne de nervozitate, fără vreun motiv întemeiat. Această poziție are un vădit caracter „terapeutic” și preventiv (evitându-se astfel abateri grave, precum infidelitatea conjugală), dată fiind neînfrânarea, fie a unuia, fie a ambilor soți (notă Nicolae Zournatzoglou).

Bărbații lor cred că soțiile lor au sporit în virtute și voiesc să trăiască în mai multă curăție vreme mai îndelungată, ca apoi ele să intre în ispită și să-și dozească să-și facă prieteni ș.a.m.d. Când se întâmplă așa, le mustră cugetul (pentru cădere), iar bărbații se străduiesc să trăiască într-o mai mare înfrânare, văzându-și soțiile fără dispoziție și crezând că au sporit

¹²⁴ Este logic că numărul femeilor care au o astfel de problemă este mai mare decât al bărbaților. Dar asta și pentru că, în general, în biserici sunt mai multe femei decât bărbați. Tocmai de aceea, însă, bărbații sunt mai puțin predispuși să aibă o astfel de problemă – și nu pentru că ar avea trupurile mai puțin zburdalnice, ci pentru că nu acceptă decât în rare cazuri o înfrânare exagerată, impusă de capriciile ascetice ale soțiilor lor.

și mai mult duhovnicește și nu mai doresc cele trupești¹²⁵.

Pricina este, de bună seamă, atât egoismul femeii, cu îndreptățirile lui, cât și invidia ei, căci se simte în inferioritate. Văzându-și soțul că voiește să ducă o viață duhovnicească, femeia se silește pe sine ca să-l întrecă.

*Foarte importantă și această remarcă pătrunzătoare a Starețului – că este cu puțință ca atât acor-
dul arătat de soție să aibă drept cauză „egoismul fe-
meilor și invidia”, ca și sentimentele de inferioritate,
stări care o fac pe femeie „să se silească pe sine”, fără
a se afla, cu toate acestea, la măsura trebuincioasă
unei astfel de nevoie (notă Nicolae Zournatzoglou).*

Iartă-mă că am intrat în ogrăzi străine, căci lu-
crul monahului este șiragul de mătăni și nu astfel de
subiecte¹²⁶, dar, ca să nu te mâhnesc, m-am silit să-ți

¹²⁵ Sfântul face iarăși o observație fină – lipsa dispoziției pentru iubirea conjugală poate fi considerată în mod greșit semn al sporirii duhovnicești, când de fapt poate fi un indicator al bolii sufletești, al împuținării iubirii față de celălalt.

¹²⁶ Deși sfântul are conștiința faptului că a intrat în ogrăzi străine, după cum mărturisește el însuși, totuși a făcut acest lucru fiind luminat de Dumnezeu și a prezentat o perspectivă autentic ortodoxă, într-un mod în care puțini preoți căsătoriți reușesc să o facă, deși au și experiența practică a vieții de familie. Această conștiință smerită că intră în ogrăzi străine l-a ajutat pe sfânt să trateze acest subiect cu atâta delicatețe. Stilul lui contrastează cu cel abordat de unii monahi ai zilelor noastre, care se poartă de parcă ar fi experți în probleme care le depășesc de multe ori competența (timp în care neglijează tocmai lucrarea care ar trebui să le fie proprie – adică rugăciunea, „lucrul monahului”, cum o numea și Sfântul Paisie). Iar părerile lor sunt departe de a fi infailibile.

scriu câte ceva despre acestea (pe care le cunosc [doar] de departe), care îi chinuiesc pe mulți dintre frații noștri din lume și dau loc vrăjmașului.

Are mare însemnătate dacă soții se aseamănă la alcătuire.¹²⁷ Când se întâmplă ca firea unuia să fie molică, iar a celuilalt energică, este nevoie ca cel mai puternic să facă o jertfă pentru cel șubred, și încet-încet să fie ajutat și acesta să dobândească sănătate, ca așa să poată să înainteze amândoi cu sănătate.

Se poate observa din nou discernământul Starețului, care sfătuiește ca cel mai puternic să facă o jertfă pentru cel „șubred”, astfel încât și cel de-al doilea să dobândească sănătate duhovnicească (notă Nicolae Zournatzoglou).¹²⁸

Cum pomeneam și la început, și iarăși sfârșesc cu asta, este nevoie de mărire de suflet și de nevoință cu discernământ și din partea celor căsătoriți, pentru a dobândi și aceștia curăție. Căci, dacă cercetăm puțin

¹²⁷ Când amândoi soții au un mod similar de a se raporta la post le este mai ușor să trăiască în armonie. Dar, în cele mai multe cazuri, nu se întâmplă așa. Ba chiar și soți care în perioada de după căsătorie nu aveau probleme la acest capitol, din diferite motive (probleme la locul de muncă, oboseală, modificări hormonale ale femeii după naștere etc.) ajung la neînțelegeri. Adică până și armonia de la început se poate pierde. Dar, în egală măsură, alți soți, care la începutul vieții de familie trăiau în certuri tocmai pentru că aveau ritmuri și nevoi diferite, au ajuns la armonie tocmai pentru că fiecare s-a străduit să-i arate cât mai multă iubire celuilalt.

¹²⁸ O familie în care doar unul iubește înfrânarea, iar celălalt se vede lipsit permanent sau în mare măsură de iubirea trupescă după care tânjește, merge cu pași repezi spre divorț. Cel care iubește postul trebuie să înțeleagă că de multe ori tocmai prin călcarea lui îl ajută pe celălalt să se însănătoșească.

duhovnicește, înțelegem că și celor căsătoriți li se cade să se nevoiască puțin (fiindcă socotesc că nu este corect aceasta, ca, adică, dacă sunt căsătoriți, să aibă drept scop mâncarea, somnul și plăcerile – căci toate acestea sunt trupești, iar omul nu este doar trup, ci și duh). Trupul trebuie să ajute la curățirea sufletului și nu la surprerea lui.¹²⁹

Starețul revine și, în acord cu Sfinții Apostoli Petru (I Petru 2, 11) și Pavel (2 Cor. 7, 29) sfătuiește ca și cei căsătoriți să se nevoiască, cu mărimă de suflet și dreaptă socoteală, pentru a dobândi curăție (notă Nicolae Zournatzoglou).

Prin asta nu voiesc să spun că cei care după unul-doi copii trăiesc în curăție, cei care doar o dată pe an sunt împreună, pentru naștere de prunci, cei care se înfrânează în posturi ș.a.m.d. sunt primii de [nota] 10, cei de-ai doilea de 8, cei de-ai treilea de 6 și cei de-ai patrulea de 4. Dumnezeu cunoaște nevoința fiecăruia și puterile pe care i le-a dăruit, potrivit cu care îi va și răsplăti.¹³⁰

¹²⁹ Lipsa înfrânării, nu doar de la mâncarea de dulce, ci și de la relațiile conjugale în vremea postului poate surpa sufletul (atunci când cauza este satisfacerea propriilor poftă și nu dorința de a-l sprijini pe cel mai slab în credință).

¹³⁰ Aceasta pare a fi ideea cea mai importantă din scrisoare. Noi, în mod obișnuit, suntem ispitiți să judecăm până și lucrurile duhovnicești în mod lumesc, negustoresc, matematic. Ni se poate părea că între aceste categorii de oameni unii sunt de nota 10, alții de 6, alții de 4, dar aprecierea noastră nu poate fi obiectivă. Numai Dumnezeu ne poate judeca în adevăr și El știe singur în ce măsură nevoința noastră este exagerată sau este prea puțină. În fiecare familie soții trebuie să fie cât se poate de sinceri cu glasurile conștiințelor lor și să se străduiască să urce, în ritmul în care pot, pe scara duhovnicească.

Starețul încheie cu observația că Singur Dumnezeu cunoaște puțința (și circumstanțele) fiecărui credincios și îi va răsplăti potrivit cu mărimea de suflet și sensibilitatea duhovnicească de care dă dovadă. Dimpotrivă, noi, oamenii, necunoscând toate acestea, se poate să greșim și, de aceea, nu trebuie să judecăm în nicio împrejurare – precum, desigur, nici în privința subiectului de față (notă Nicolae Zourna-tzoglou).

Eu pe toți îi iubesc deopotrivă și sunt mișcat de cei ce se nevoiesc cu mărime de suflet.¹³¹ Numai să nu săvârșească crima avorturilor și altele [de acest fel].¹³²

Îmi cer iertare pentru scrisul neîngrijit, căci, având o îndeletnicire duhovnicească, iar apoi, în continuare, o mulțime de scrisori, scriu în mare grabă, pentru a mă reîntoarce curând la programul meu.

Domnul și Maica Domnului să fie cu tine!

Prețuirea mea părintelui vostru, preotul.

Cu dragoste în Hristos,

Monahul Paisie

***

În mod obișnuit, noi ne plângem că vremurile s-au schimbat, că totul merge din rău în mai rău etc.

¹³¹ Un povățuitor duhovnicesc adevărat nu împarte uceniciei în mod artificial între cei sporiți și cei nesporiți. Poate că Sfântul Paisie scria aceste rânduri tocmai pentru a-i atrage atenția părintelui Dionisie Tatsis asupra faptului că ucenicii trebuie iubiți și sprijiniți indiferent de faptul că sunt mai iubitori sau mai puțin iubitori de nevoie.

¹³² Aceasta este măsura clară – neputințele privitoare la postire pot fi înțelese, dar aceasta nu înseamnă în niciun caz că nu trebuie să existe nicio limită în abaterile de la rânduială.

Dar oare suntem conștienți de faptul că în zilele noastre avem acces la mari comori duhovnicești, printre care la loc de cinste sunt scrierile sfinților, mult mai ușor decât o făceau cei din vechime?¹³³ Această scrisoare a Sfântului Paisie Aghioritul este o comoară pentru familiile creștine care se orientează după ea. Important este ca ea să fie citită cu atenție, nu cu superficialitate.

Sfântul Paisie Aghioritul spunea un lucru de mare folos pentru raportarea corectă la vremurile pe care le trăim: „Vin ani grei. Vom avea încercări mari... S-o luăm în serios, să trăim duhovnicește. Împrejurările ne silesc și ne vor sili să lucrăm duhovnicește. Și este bine să facem aceasta cu bucurie și de bunăvoie, iar nu cu mâhnire, de nevoie. Mulți sfinți ar fi dorit să trăiască în vremea noastră, ca să se nevoiască” [54: 36].

¹³³ Sau că mult mai ușor putem merge în pelerinaje în Țara Sfântă sau la alte locuri de închinare decât o făceau înaintașii noștri? Sau că avem posibilitatea de vedea sau de a asculta înregistrări cu părinți cu viață sfântă, șansă pe care cei din vremurile de demult nu o aveau?

Despre intimitatea conjugală în timpul postului și altele cu glas tare¹³⁴

Protoiereul Vladimir Pucikov

„Nu este, deci, drept, să ne lăsăm biruiți de plăcerile dragostei, nici să vorbim cu admirație despre poftele trupești, dar nici să fim mișcați puternic de dorințele cele nesocotite și nici să dorim să ne întinăm. Numai celui căsătorit îi este îngăduit să seme-ne, ca plugarului. Și aceasta să o facă atunci când timpul primește sămânța” [31; 268].

Clement Alexandrinul

În ultimele trei decenii, în mediul bisericesc s-au format mai mult de treizeci de modele de atitudine față de intimitatea conjugală, de la cea extrem de riguroasă (de tip „unirea conjugală este permisă doar pentru conceperea copiilor”) până la cea moderată (de tip „intimitatea este o normă în relațiile conjugale”). Opinia că intimitatea este tolerată și acceptabilă doar în contextul procreării predomină de obicei printre oamenii care trăiesc după principiul „Iartă-mă, Doamne,

¹³⁴ Materialul este preluat, cu acordul celor de la spzh.news, de pe <https://spzh.news/ro/chelovek-i-cerkovy/69394-supruzheskaja-blizosty-v-post-i-ne-tolyko-vsluh-o-sokrovennom> (traducerea a fost diortosită pe alocuri). Pentru ușurarea lecturii, am intercalat propriile comentarii în text și le-am marcat cu caractere italice. Am pus ca motto al acestui articol un cuvânt al lui Clement Alexandrinul care rezumă o raportare la subiectul relațiilor conjugale diferită de cea a părintelui Vladimir Pucikov. Acest motto este un fel de disclaimer: „Anexarea acestui articol în volumul de față nu presupune în mod automat și faptul că toate punctele de vedere ale părintelui sunt în deplin acord cu pozițiile sfinților din vechime”.

că nu sunt călugăr”. Orice încercare de a lămuri acest subiect nu va duce nicăieri dacă va fi dezvoltat în mod izolat de un alt subiect la fel de important - atitudinea Bisericii față de intimitatea conjugală ca atare.

În prezent numai leneșul nu vorbește despre absența literaturii ascetice pentru mireni în Biserică¹³⁵, iar aici ne confruntăm cu o consecință directă a acestei absențe. Concepția formată de literatura scrisă de călugări pentru călugări va vedea inevitabil în intimitatea conjugală ceva ce, dacă nu este chiar complet de prisos, atunci cu siguranță se admite doar pentru o necesitate extremă. Tăcerea păstrată de multe veacuri de Părinții și teologii Bisericii față de acest subiect poate servi drept bază pentru formarea unei convingeri înșelătoare că în afară de călugări nu există nimeni altcineva care să scrie despre acest subiect. Și, prin urmare, intimitatea trebuie să fie pe cât este posibil rară, rușinoasă, și, în cazul în care soții nu au scopul de a concepe un copil, este necesar să meargă la spovedanie.

¹³⁵ Părintele profesor Gleb Kaleda, un preot de mir care L-a mărturisit pe Hristos în Rusia comunistă, scria o idee asemănătoare în prefața cărții sale *Biserica de acasă*: „Literatura patristică din secolul al IV-lea, scrisă în cea mai mare parte de către călugări, aproape că nu pomenește problemele legate de familie și de întemeierea bisericii de acasă. Cărțile Filocaliei au fost stabilite de călugării athoniți care, de altfel, nu se preocupau de probleme de acest gen, nu neapărat din cauza voturilor monahale, ci și pentru că femeilor le este interzis accesul pe Sfântul Munte”^[49; 6]. Totuși, *Filocalia* – care a fost editată în limba greacă în secolul al XVIII-lea de Sfinții Nicodim Aghioritul și Macarie al Corintului, nu includea și scrieri specifice mirenilor pentru simplul fapt că era o culegere de scrieri patristice scrise de către monahi și adresate mai ales monahilor.

Și cui îi pasă de faptul că utilitatea și valoarea operelor ascetice nu constă în capacitatea de a combina viziunea monahală asupra lumii cu modul de viață laic, ci în primul rând în experiența neprețuită a luptei cu patimile și cu păcatul? Sau de faptul că nimeni dintre autorii scrierilor ascetice nu a dezvoltat conceptul de „intimitate numai pentru nașterea de prunci”.

O astfel de poziție ar fi arătat o lipsă de cunoaștere a slăbiciunilor și neputințelor omului. Prin contrast, scrierile ascetice fac referire și la faptul că uniunea trupească a soților este o stavilă împotriva desfrânării. Sfântul Apostol Pavel spune clar că din cauza desfrânării, fiecare să-și aibă femeia sa și fiecare femeie să-și aibă bărbatul său (I Cor. 7, 2). A neglija acest aspect înseamnă a nu înțelege decât superficial viața de familie.

Conceptul acesta [de „intimitate numai pentru nașterea de prunci”] a fost dezvoltat de cei care au încercat să orânduiască viața duhovnicească după modelul monahal, dar trăiesc în lume.

Un stareț al unei mănăstiri athonite le-a spus unor pelerini că, după ce un creștin vine la o mănăstire și apoi, după ce se întoarce în familia sa, regretă faptul că nu s-a călugărit și naște tot felul de pricini de tensiune din pricina faptului că se află într-o stare de nemulțumire continuă, vina nu este a lui, ci a mănăstirii la care a stat, pentru că părinții de acolo, în loc să îl ajute să sporească duhovnicește în viața de familie pe care o duce, i-au sădit în suflet părerea de rău că nu a ales viața monahală.

Unii dintre acești oameni, considerând că prin faptul că au fost pelerini sau chiar hagii (închinători la Locurile Sfinte) sunt deasupra celorlalți, fac eforturi disperate de a se sfinți cât mai repede și cu orice

preț, de obicei sufocându-și soțiile printr-un comportament caracterizat atât prin cât mai multă asceză, cât și prin indiferență sau răceală. O atitudine similară o au și unele femei iubitoare de pelerinaje. (Până la urmă, vina nu este doar a lor – pelerinii sunt oarecum îndreptățiți de faptul că orice pelerinaj ar trebui să fie un prilej de schimbare profundă a vieții, un prilej de a pune încă un început bun pe calea mântuirii.)

Problema este că unii părinți duhovnici, în loc să le atragă atenția asupra râvnei exagerate pe care o au și să îi călăuzească pe calea de mijloc, le încurajează asceza fără măsură care duce, în mod firesc, spre divorț. Iar, dacă duhovnicii respectivi sunt chiar ieromonahi, pot vedea în divorț o cale rânduită de Dumnezeu pentru izbăvirea de o soție sau un soț mai puțin râvnitori în cele duhovnicești. Când, de fapt, rolul duhovnicului era tocmai de a-i ajuta pe soți să înțeleagă că sunt legați în fața lui Dumnezeu și că urcușul duhovnicesc trebuie să fie în doi. Sau măcar că sporirea duhovnicească a celui mai râvnitor nu trebuie să ignore nevoia celuilalt de afecțiune, de tandrețe, de înțelegere.

Nu este un secret faptul că mulți, mulți, care îl înțeleg greșit pe Sfântul Ierarh Ignatie Brianceaninov se străduiesc ca totul în viața lor să fie literalmente „după cum zic Sfinții Părinți”, iar ceea ce nu poate fi justificat „de Părinți” și întărit de un citat adecvat, sunt gata să arunce în coșul de gunoi chiar în acel moment.

Iată un astfel de citat „adecvat”. În Cuvântul I – Despre lepădarea de viața deșartă și de retragere, aflat la începutul Scării Sfântului Ioan Scărarul, găsim scris: „I-am auzit pe unii care petrec în lume cu nepăsare zicând către mine: «Cum putem noi, cei ce viețuim cu soțiile noastre, să petrecem viața călugărească?»

Acestora le-am răspuns: «Toate lucrurile bune pe care le puteți face, faceți-le: nu defăimați pe nimeni, nu furați de la nimeni, nu mințiți pe nimeni, nu vă înălțați față de nimeni, nu urâți pe nimeni, nu vă despărțiți de adunările de la slujbele din biserică, pătimiți împreună cu cei lipsiți, nu pricinuiți nimănui sminteală; de ceea ce e al altuia să nu vă apropiați; îndestulați-vă cu ceea ce vă pregătesc femeile voastre. De veți face așa, nu veți fi departe de Împărăția cerurilor»^[14; 56].

Unii, citind acest pasaj, consideră că au chemare spre o utopică „viață călugărească în viața de familie” și se îndepărtează de soțiile lor – sub pretext că Sfântul Ioan Scărarul nu le cerea și să își iubească soțiile. Dar sfântul nu recomanda o astfel de îndepărtare. Ci, adresându-se celor care petreceau în lume „cu nepăsare”, le dădea sfaturi elementare privitoare la urcușul duhovnicesc. Toate sfaturile date în citatul respectiv sunt valabile pentru orice soți creștini, nu doar celor care cer sfaturi privitoare la „viața călugărească în familie”. Înțelegem de aici că, de fapt, Sfântul Ioan Scărarul nu încerca să îi forțeze să experimenteze o asceză nepotrivită vieții de familie – de altfel, el nu recomandă un ideal monahal în viața de familie, ci doar temperează elanul celor care își imaginau că un astfel de ideal ar alunga de la ei nepăsarea și i-ar face mai râvnitori în cele duhovnicești.

Ar fi de dorit ca în privința vieții de familie toți duhovnicii de la mănăstiri să aibă o viziune echilibrată, așa cum este cea a Sfântului Ioan Scărarul. Care nu este deloc de vină pentru faptul că unii, fiind prinși de râvnă fără măsură, i-au denaturat învățăturile. Așa cum nu sunt de vină Sfinții Evangheliști că ereticii au răstălmăcit Sfintele Evanghelii...

Încercați să găsiți ceva despre intimitatea conjugală în scrierile Sfinților Părinți! Și, dacă veți găsi, va fi foarte puțin și cu siguranță nesistematizat și fără detalii!

Aici părintele Vladimir Pucikov nu are în totalitate dreptate. Faptul că în Canoanele Sfințelor Sinoade și ale Sfinților Părinți, ca și în scrierile patristice, subiectul este tratat în puține locuri, nu înseamnă că Biserica l-a ignorat. Ci experiența practică a vieții de familie, cu sfaturi transmise din generație în generație, reprezenta o predanie suficient de clară pentru a nu fi nevoie de prea multe canoane și scrieri ca să o lămurească. Abia ruptura lanțului de transmitere a acestei predanii, care s-a manifestat cu putere în secolul XX, a accentuat nevoia de informații creștine pe această temă.

Ar fi fost ideal să avem mai multe materiale patristice legate de aspectul vieții conjugale în viața de familie. Totuși, învățăturile Sfântului Ioan Gură de Aur conțin răspunsuri la multe dintre întrebările pe care și le pun soții din vremurile noastre. Problema nu este doar lipsa învățăturilor patristice, ci este în egală măsură – dacă nu chiar mai mult – lipsa cercetării scrierilor pe care le avem la dispoziție.¹³⁶

În ultimele trei decenii s-a format o tradiție absurdă de a-i mărturisi duhovnicului anumite detalii din viața de familie, care nu se referă nici indirect la problema mântuirii sufletului.

¹³⁶ Chiar părintele Vladimir Pucikov va afirma, nu peste multe rânduri, că o bună cunoaștere a învățăturilor sfinților despre unirea conjugală i-ar surprinde chiar și pe cei cu o cugetare liberală.

În ultimii ani ai secolului XX, norii ateismului comunist începeau să se risipească. Întoarcerea la credința ortodoxă a fost pentru mulți bruscă și dorința de a duce o viață cât mai bineplăcută lui Dumnezeu era cât se poate de justificată. Dar tocmai lipsa unor cărți despre dobândirea sfințeniei în viața de familie, ca și lipsa păstorilor cu experiență duhovnicească, și-a spus cuvântul, așa că, în numele căutării adevărului, au apărut tot felul de practici îndoielnice.

Calea de ieșire se impune de la sine: îi vom întreba pe preoții de mir, adică pe duhovnicii căsătoriți, despre ceea ce nu au avut cum să cunoască [din proprie experiență – n.n.] Sfinții Părinți [care au fost călugări -n.n.].

Este evident că sfaturile date din experiență au o mare valoare. Când un profesor de religie s-a dus la Sfântul Paisie Aghioritul și l-a întrebat dacă să țină sau nu cateheze tinerilor, acesta i-a zis: „Să-ți spun ceva, fiule. În America ai fost?”. „N-am fost”. „Bine. N-ai fost. La brutăria din cartier știi să mergi?”. „Știu. Mă duc în fiecare zi și cumpăr pâine”. „La școala din cartier știi să mergi? Adică dacă te întreabă un copil cum să ajungă la școală, știi să-i explici?”. „Știu, părinte, mă duc în fiecare zi”. „Dar dacă te întreabă cum să ajungă în America, știi să-i spui?”. „Nu, părinte, nu știu, pentru că n-am fost în America.” „E, așa să faci și în viața ta în general. Asta să faci și la lecțiile de cateheză: le vei spune cum să meargă la brutărie și cum să meargă la școală, adică lucrurile pe care le trăiești și pe care le știi. Să nu-i duci în America, pe care n-o cunoști.”

Totuși, mulți creștini și-au ales duhovnici prin schituri și mănăstiri tocmai pentru că acolo au găsit povățuitori cu o viață de nevoiță și de rugăciune

aleasă. Soluția nu este ca ucenicii lor să își caute alți duhovnici, de mir, doar pentru că au experiență în viața de familie. Până la urmă, alegerea unui duhovnic presupune și nevoița ascultării de sfaturile sale. Dar, așa cum în probleme care țin de subiecte duhovnicești subțiri (cum sunt lucrarea inimii în rugăciune, vederea luminii dumnezeiești, dobândirea smereniei etc.), mulți duhovnici de mir, cunoscându-și limitele, îi trimit pe creștini pentru a fi sfătuiți de duhovnici ieromonahi cunoscuți pentru sfințenia lor, tot așa ar fi normal ca, în probleme care țin de relațiile conjugale, unii ieromonahi să își trimită ucenicii căsătoriți pentru a fi sfătuiți de preoți de mir.

În mod tradițional, nu se observă nici cel mai mic interes din partea clerului parohial, adică de mir, pentru acest subiect. Mai mult decât atât, încercările de a stăruii asupra detaliilor a ceea ce se întâmplă în dormitorul conjugal se pot lovi adesea de o reacție dură, dar destul de justificată. Și din această cauză că întrebările delicate au căzut pe umerii călugărilor. În același timp, faptul că monahii, prin definiție, nu pot avea cunoștințe despre viața de familie și despre sfera ei cea mai intimă (cunoașterea celor care înainte de monahism au avut experiența unei căsătorii nereușite are o valoare foarte îndoielnică), desigur nu a fost luat de nimeni în considerare.

Dacă un ieromonah a avut parte înainte de a se călugări de o căsătorie „nereușită” (fie că a trecut printr-un divorț, fie că rămas văduv), poartă într-un fel pecetea traumei respective. Aceasta nu presupune faptul că, prin darul lui Dumnezeu, un astfel de ieromonah nu poate ajunge un bun sfătuitor pentru soți. Dar nici nu trebuie neglijat faptul că poate eșecul

la care a ajuns i se datora și lui, într-o anumită măsură (aproape întotdeauna vina divorțului apasă pe umerii ambilor soți, chiar dacă unul are impresia că este nevinovat și că povara e doar a celuilalt). Mai mult, renumele unor duhovnici ca fiind iscusiți povățuitori de suflete se datorează de fapt aproape exclusiv imaturității duhovnicești a ucenicilor.

Iată o mărturie dată de părintele ieromonah Ioachim, de la Chilia Bunavestire a Mănăstirii Simonopetra de la Sfântul Munte Athos, despre cum vedea lucrurile Sfântul Porfirie Bairaktaris, marele făcător de minuni din secolul XX: „Fiindcă nu puteam să merg prea des la Atena, cu binecuvântarea sfântului, mi-am luat mai întâi ca duhovnic un părinte aghiorit, dar, fiindcă (așa mi se părea mie atunci) nu putea să-mi fie de ajutor la rugăciunea minții, mi-am căutat un alt aghiorit, cu renume de mare dascăl al rugăciunii minții, fiind mai ales cunoscut pentru nevoița și sporirea lui. Sub călăuzirea sa am simțit că speram și eu în rugăciune. Când, după o vreme, am ajuns la Atena, sfântul, înainte de a apuca să-i vorbesc, m-a luat prin surprindere:

- Ai luat rugăciunea pe dos.

- Dar, așa m-a învățat acest părinte foarte cunoscut.

- Și el a luat-o pe dos.

Asta m-a lăsat fără cuvinte, fiindcă toți îl socoteau pe acest părinte drept mare dascăl al rugăciunii minții. Când m-am întors în Sfântul Munte, mi-am căutat alt duhovnic, și el cu faimă de om virtuos și sporit în rugăciunea inimii, cu care am început să iau lecții. Duhovnicul acesta ținea șirul de mătânie cu mâna întinsă, trecând nodurile destul de repede, în timp ce buzele rosteau rugăciunea șoptită și în grabă.

Când l-am vizitat pe sfânt, mă aștepta cu zâmbetul pe buze, șezând în pat cu mâna dreaptă întinsă și trecând nodurile foarte repede. Avea aceeași poziție cu duhovnicul aghiorit, și iarăși am înțeles că nici de data aceasta nu reușeam să-mi aflu dascălul potrivit.

Îmi amintesc că l-am întrebat:

- Să-mi împărtășesc gândurile la cutare (foarte cunoscut) duhovnic?

- Nu, nu...

- Atunci să-l cercetez pe egumenul cutare, care e foarte bun?

- Nu, nu..., nici pe el.

- Pe cine să îmi aleg drept călăuză?

- Pe niciunul dintre aceștia” [58; 187-188].¹³⁷

Părintele Ioachim căuta atunci un călăuzitor iscusit pe calea rugăciunii și îi era greu să găsească. Cei pe care îi găsisese, chiar dacă aveau faimă, nu aveau lucrare pe măsura faimei pe care o dobândiseră, dar care nu era justificată.

La fel se întâmplă cu unii ieromonahi care, vorbind despre viața de familie fără să o cunoască din experiență, dau sfaturi care în realitate slăbesc unitatea familiei. Și la fel se întâmplă cu alții la care, deși au avut parte de viață de familie înainte de intrarea în mănăstire, faptul că au ajuns la un eșec și-a pus amprenta în mod negativ pe modul în care înțeleg nevoița și armonia în viața de familie.

Din cuvintele Sfântului Porfirie trebuie să înțelegem ce mare responsabilitate avem când ne alegem

¹³⁷ Tot Sfântul Porfirie Kavsocalivitul a spus următoarele: „Ce îți poate spune un Părinte, îți pot spune și cărțile. Însă Părintele, în timp ce ți le spune, îți transmite și trăirea lui” [50;

un povățuitor duhovnicesc. Faima unora nu trebuie să fie un criteriu suficient. Poate că alții, mai puțin renumiți, dar mai smeriți, fie că sunt preoți de mir, fie că sunt ieromonahi (și poate au trecut chiar printr-un divorț sau prin alte necazuri înainte de a se călugări), pot fi călăuzitori mai buni pe calea mântuirii.

Oricum, un preot de mir, prin faptul că este căsătorit, nu este neapărat un duhovnic mai bun decât un ieromonah. Există mulți ieromonahi sporiți în viața duhovnicească – și faptul că mulți preoți de mir se spovedesc la ei arată tocmai că știu că acolo primesc sfaturile potrivite.

Ca urmare, în ultimele trei decenii s-a format o tradiție absurdă de a-i mărturisi duhovnicului anumite detalii din viața de familie care nu pot avea nici măcar o legătură indirectă cu problema mântuirii sufletului. În continuare - și mai grav. Actualmente unii duhovnici neînțelepți intervin brutal acolo unde nimeni nu-i așteaptă, pun întrebări picante până și celor care vin pentru prima dată la mărturisire și împrăstie epitimii în stânga și în dreapta pentru lucruri pe care nu trebuie să le cunoască.¹³⁸

Pentru a clarifica pentru tine însuți problema locului intimității conjugale în relațiile de familie este

¹³⁸ Voi analiza diferența dintre întrebările justificate și cele nejustificate într-un articol viitor. Alergie nu fac doar creștinii cărora li se pun întrebări nepotrivite, alergie fac și cei cărora li se pun la spovedanie întrebări legate de păcatele pe care le fac și pe care preferă să le ascundă, deoarece nu vor să se lupte pentru ele. Cele legate, de exemplu, de păcatele împotriva firii – subiect analizat în articolul următor din această carte. Iar acolo arăt că până și în îndreptarul de spovedanie scris de Sfântul Sofian Boghiu se arată că perversiunile sexuale sunt păcate și trebuie spovedite ca atare.

suficient să deschizi Biblia. Încă din primele capitole aflăm că din punctul de vedere al Scripturii în intimitatea conjugală nu există nimic rușinos, necurat, tolerabil doar de dragul continuării neamului. *Adam a cunoscut iarăși pe Eva, femeia sa* (Facerea 4, 25). Așa este - intimitatea dintre soți în limbajul Bibliei este o cunoaștere. Cea mai apropiată și profundă, nu numai la nivel sufletesc, ci și trupesc. Prin urmare, ea este firească în căsătorie și permisă numai în căsătorie, când orice altă cunoaștere este deja un fapt săvârșit.

Desigur, se poate discuta în privința termenilor biblici, dar este de netăgăduit faptul că intimitatea conjugală nu este reprezentată nicăieri în paginile Scripturii ca o cauză a mâniei lui Dumnezeu sau pur și simplu ca fiind ceva necurat și păcătos. Dimpotrivă, Apostolul Pavel spune despre căsătorie: *cinstită să fie nunta într-o toată și patul nespurcat* (Evrei 13, 4) și contrapune doar curvia și adulterul. Și, observați – nu face nicio analiză a detaliilor.

Dar, atenție, părintele Vladimir Pucikov face referire aici tocmai la relațiile conjugale în care patul este nespurcat și în care nu există nimic „rușinos și necurat”. După cum vom vedea imediat, el contrazice opinia duhovnicilor care văd ceva murdar în atracția trupească dintre soți – și nu se referă acceptarea tacită a păcatelor împotriva firii sau a altor păcate.

Este posibil să vedem păcatul și în însăși atracția trupească dintre soți. Dar, iertați-mă, pentru aceasta trebuie să fim cel puțin mai înțelepți decât regele Solomon care, fiind mânat de Duhul lui Dumnezeu, a folosit tocmai această atracție ca pe una dintre imaginile din cartea Cântarea Cântărilor, înfățișând metaforic dragostea lui Dumnezeu pentru poporul Său, pentru Biserica Sa. Unde am ajuns în cele din urmă?

Deci, primul punct: intimitatea conjugală este o normă a relațiilor familiale. Nu ceva „permis” sau „tolerat”, ci firesc și de la sine înțeles. Mai mult, motivarea sa doar prin necesitatea procreării poate fi făcută doar dacă intrăm în polemică cu același Apostol Pavel, care a spus: *Dar, din cauza desfrânării, fiecare să-și aibă femeia sa și fiecare femeie să-și aibă bărbatul său* (1 Cor. 7, 2), adică cel puțin nu se referea numai pentru nașterea de copii.

Al doilea: tăcerea de veacuri a Bisericii pe tema intimității conjugale nu se datorează faptului că numai scriitorii ascetici pot vorbi despre acest subiect, ci se explică prin înțelepciunea tradiției bisericești, care nu permite discuții publice despre lucrurile intime. (...) Și, acum, despre ceea ce este principal. Postul este o perioadă de abținere și de înfrânare a dorințelor. Nu numai a dorințelor păcătoase, căci cu ele trebuie să luptăm nu numai în timpul postului, ci și cu dorințele firești și naturale. Astfel, înfrânarea de la intimitatea conjugală arată la fel de natural ca și înfrânarea de la alimentele de dulce. Mai mult, înfrânarea în viața conjugală ca formă de asceză se regăsește în paginile Scripturii. *Pogorându-se deci Moise din munte la popor, el a sfințit poporul și, spălându-și ei hainele, le-a zis Moise: „Să fiți gata pentru poimâine și de femei să nu vă atingeți!”* (Ieșirea 19, 14-15). Prin urmare, refuzul intimității conjugale în perioadele asociate cu alte restricții, în alimentație, în divertisment etc., este destul de justificat.

Totuși, să nu uităm că postul ca fenomen a suferit de-a lungul veacurilor o anumită evoluție, și că postul despre care au scris și au vorbit atât de mult autoritățile bisericești în secolele IV-VII este complet diferit de ceea ce numim acum post. Postul în înțelegerea biblică și în conștiința Bisericii vechi este un refuz

total la hrană și apă în decursul unei zile. În timpul postului ajunau până seara¹³⁹, iar unii nici nu cinau în fiecare zi.

Scopul postului este să te înfrânezi și să te limitezi – și aici sensul este mai important decât forma.

În comparație cu perioada veche, practica noastră modernă a postului (oricâte persoane s-ar plânge de greutatea lui), arată ca o mare îngăduință. Și slăbiciunea omului în a posti a devenit la un moment dat atât de evidentă pentru Biserică, încât ea nu doar a permis această ușurare, ci a și stabilit-o ca normă. Adică Biserica nu manifestă față de post rigoarea devenită atât de familiară pentru noi în prezent (amintiți-vă, cine s-a confruntat cu idei gen: „postul este stabilit de Biserică, preotul nu are dreptul să binecuvânteze ușurarea lui”, „sarcina nu scutește de păcatul întreruperii postului”, „dacă ați avut binecuvântare pentru ușurarea postului, este necesar să vă mărturisiți”). Scopul postului este să te înfrânezi și să te limitezi, și aici sensul este mai important decât forma.

Biserica nu spune nimic despre intimitatea conjugală, ceea ce nu este deloc surprinzător din motive de delicatețe; subiectul dat nu este foarte popular la predicatorii, părinții și învățătorii Bisericii. Și dacă în lucrările bisericesti se regăsesc cugetări despre asemenea subiecte, ele îi pot surprinde nu doar pe rigoriști, dar și pe liberali prin îngăduința lor.

De exemplu, *Interogarea lui Chiric*, un monument al scrierii bisericesti rusești din secolul al XII-lea, conține următoarele cugetări: „Dacă preotul slujește duminică și din nou va sluji marți, poate să o cunoască pe soția sa? După ce s-a gândit, Mitropolitul

¹³⁹ În vechime era răspândit postul până la ora 15.00.

(Sfântul Ierarh Nifon al Novgorodului¹⁴⁰) a spus că, dacă este tânăr și îi este greu să se înfrâneze, atunci să nu i se interzică. Dar, dacă se va înfrâna, va proceda mai bine. Însă nu trebuie să fie interzis cu forța, fiindcă este un păcat mai mare”.

Dacă un astfel de răspuns ar fi dat de un ierarh contemporan, cu siguranță că s-ar fi găsit ieromonahi cărturari care să îi conteste poziția, acuzându-l de laxism sau modernism. Dar Interogarea lui Chiric este o scriere bisericească din anii '40-'50 ai secolului al XII-lea. Este scrisă de Chiric de la Novgorod, călugăr la Mănăstirea Sfântului Cuvios Antonie de la Novgorod. Conține întrebări și răspunsuri cu caracter dogmatic și canonic; la întrebările călugărului Chiric răspund Sfântul Arhiepiscop Nifon de Novgorod, Mitropolitul Kievului și al întregii Rusii Clement Smoliatici, precum și alte persoane.

Este nevoie de înțelepciune și dreaptă socoteală pentru ca acest răspuns al Sfântului Nifon de la Novgorod – care recomanda, în mod firesc, înfrânarea în situația respectivă, dar care înțelegea și rostul pogorământului – să fie înțeles în duh ortodox și să nu fie răstălmăcit, ca și cum ar fi o recomandare pentru călcarea posturilor bisericești.

Desigur, noi nu trăim în secolul al XII-lea. Biserica lui Hristos este un organism viu și o anumită practică ascetică nu este o învățătură dogmatică. Pentru

¹⁴⁰ Este vorba de Sfântul Ierarh Nifon al Novgorodului, ale cărui sfinte moaște se află la Mănăstirea Pecerska. Cu treisprezece zile înainte de adormirea sa (pe 8 aprilie 1156), i s-a arătat Sfântul Teodosie de la Pecerska și i-a spus: „Bine ai venit, frate Nifon. De acum înainte vom fi împreună pentru totdeauna” [18;

timpul nostru, înfrânarea de la intimitatea conjugală în posturile lungi a devenit o normă. Trebuie să înțelegem că înfrânarea conjugală este semnificativ diferită de înfrânarea de la hrană. Dacă cea din urmă este pe puterea tuturor care sunt cât de cât sănătoși, atunci cea dintâi este cu atât mai greu de ținut cu cât soții sunt mai tineri. În esență, despre acest lucru vorbește de fapt citatul susmenționat din *Interogarea lui Chiric*. Atracția dintre soții tineri este adesea atât de puternică încât lipsirea unuia de celălalt devine imposibilă.

De fapt, nu devine imposibilă, dar consecințele ei, atunci când nu este făcută în deplină înțelegere, pot fi dezastruoase. Aici, autorul forțează puțin termenii, tocmai pentru a sublinia importanța ideii prezentate.

Să nu vă lipsiți unul de altul decât cu bună învoială, pentru un timp (1 Cor. 7, 5), cum scrie Apostolul Pavel. Și dimpotrivă, cu cât cuplul este mai în vârstă, cu atât pasiunea în relații se micșorează și pentru ei este incomparabil mai ușor să se controleze.

Prin urmare, cerând fără echivoc înfrânarea soților în timpul postului, trebuie totuși să înțelegem că este imposibil să măsurăm toată lumea cu aceeași măsură. Totuși, până și rânduiala actuală a postului cu privire la hrană nu este ținută de întreaga Biserică în forma în care este arătată în calendar.

Până și calendarele publicate cu binecuvântarea episcopilor și vândute în magazinele bisericesti uneori diferă unul de celălalt și toate împreună de Tipicul Bisericii. Și acest lucru nu deranjează pe nimeni. Ce să cerem de la soții tineri, a căror atracție unul față de celălalt (care este firească și nu vicioasă, după cum am remarcat deja) cu greu se încadrează în orice norme,

și cu atât mai mult în programul nostru obișnuit de sărbători și posturi.

Nu ar fi mai corect să oferim acestor cupluri posibilitatea să stabilească de comun acord cum va fi înfrânarea lor conjugală?

Ideea părintelui este prezentată sub forma unei întrebări retorice. Ideea este foarte curajoasă. Pare o idee modernistă, inovatoare etc. Dar, de fapt, este o idee argumentată scripturistic. Iar construcțiile teologice care au ignorat această bază scripturistică s-au dovedit, în practică, falimentare.

Căci, la urma urmei, conștientizarea de comun acord a necesității înfrânării ca atare este mult mai importantă și mai valoroasă decât postul conjugal tradițional impus cu bâta.

Spune oare aici părintele să renunțăm la post? Nu, în niciun caz. Ci doar prezintă ca reper „înfrânarea în măsura posibilului”. Adică, de fapt, cea mai grea măsură de înfrânare adevărată. Pentru că un post impus „cu biciul” reproșurilor nu are nicio valoare. Nu Îi place lui Dumnezeu. Și nu face decât să slăbească legătura dintre soți.

****

Textul părintelui Vladimir Pucikov se termină brusc. Lasă lucrurile deschise comentariilor și criticilor. De aceea, țin să completez ceva. Sunt conștient de faptul că fiecare om percepe realitatea potrivit propriilor lentile, mai curate sau mai murdare. Sunt conștient de faptul că unele afirmații ale autorului pot fi înțelese în altă cheie decât cea în care am înțeles-o eu. Poate că unele nuanțe mi-au scăpat, în timp ce unele amănunte mi-au atras atenția. Dar cred că, cu toate

afirmațiile care ar putea genera polemici, în linii mari acest articol reflectă poziția unui mare număr de preoți de mir legat de acest subiect.

Este lesne de remarcat în text o anumită critică la adresa unui anumit tip de ieromonahi, cei care încearcă să dea răspunsuri în probleme care îi depășesc. Tensiunea existentă între cele două categorii de preoți – cei căsătorii și cei din mănăstiri, este anulată doar în cazul în care avem de-a face cu părinți sporiți duhovnicește, care sunt oarecum în același duh, chiar dacă trăiesc în lume sau în mănăstire.

Cât privește faptul că, în general, un segment al credincioșilor respinge sfaturile preoților de mir și caută duhovnici pe la mănăstiri și schituri, Sfântul Antonie de la Optina îi scria unui ucenic următoarele: „Scrii că nu ai atâta folos de la preoții din Moscova ca de la părinții de prin sihăstria. Asta poate și pentru că *nu este prooroc disprețuit decât în patria lui* (Matei 14, 57). Așa că nu ei (preoții din Moscova) sunt vinovați, ci cei care caută folosul duhovnicesc fără credință. Sunt oameni smeriți, care pot primi ceva de folos de la orice preot, și sunt oameni fără smerenie, care nu numai că nu se încred într-un tot în preoții aflați încă în viață, dar nu se încred nici măcar în Părinții plecați dintre noi, cinstiți de Biserică. Așa că doresc fierbinte ca și tu, ucenic fără fățarnicie, să fii ca cei dintâi, nu ca ceilalți, pentru ca Domnul să poată privi și asupra smereniei tale, și nu va mai trebui să te duci nici prin pustii, nici la Ierusalim. Căci împărăția lui Dumnezeu nu se află pe cine știe ce munte înalt, ci jos, pe pământ, de vreme ce cei cu inima smerită o vor afla în lăuntru lor” [63; 119-120].

Ar fi fost poate de așteptat ca Sfântul Antonie de la Optina să încurajeze stilul ucenicului său, de a căuta folos doar la părinții din sihăstria. Iată însă că sfântul

îi atrage atenția că a face așa ceva înseamnă a căuta folos duhovnicesc „fără credință”.

Într-o emisiune televizată, părintele ieromonah Arsenie Muscalu de la Mănăstirea Cornu a fost întrebat: „Există un trend, există o modă să-i spunem, ca oamenii să se spovedească în mănăstiri și mai puțin să apeleze la preotul din parohia de care aparțin. Ce părere aveți, care este postura firească a călugărului, să fie deschis către lume sau, singur cu Dumnezeu, să-și dedice majoritatea timpului rugăciunii? Este călugărul mai specialist în a îndruma familii pe calea mântuirii?” Și părintele a răspuns: „Cred că un preot de parohie e mai potrivit să îndrume familii pe calea mântuirii. Da, oamenii probabil că au de multe ori un sentiment de seriozitate - că lucrurile se fac cu o mai mare seriozitate, cumva, la mănăstire, că un monah are și timp mai mult pentru asta, dedică mai mult timp pentru o discuție cu cineva, pentru spovedanie. Adică există acest sentiment. Dar eu personal pot să spun că de exemplu în București sunt foarte mulți preoți de parohie foarte buni, preoți tineri, foarte buni. Eu așa-i văd. Foarte buni duhovnici, foarte buni slujitori, cu multă dragoste și râvnă pentru slujbe, pentru biserică, pentru oameni, și cred că pentru îndrumarea unei familii este mai potrivit un preot de parohie.”¹⁴¹

Ca și sfatul Sfântului Antonie de la Optina, această poziție a părintelui ieromonah Arsenie Muscalu vine în sprijinul afirmațiilor părintelui Vladimir Pucikov. Și comentariile par de prisos.

¹⁴¹ <https://www.youtube.com/watch?v=z89bmHQe7Tw>, minutele 37-39.

„Toată cealaltă necuviință...”

Sodoma și Gomora și cetățile dimprejurul lor care, în același chip ca acestea, s-au dat la desfrânare și au umblat după trup străin, stau înaintea ca pildă, suferind pedeapsa focului celui veșnic (Iuda 1, 7).

În a doua jumătate a secolului I, Sfântul Clement Romanul, în Epistola Bisericii din Roma către Biserica din Corint, scria: „Cine dintre cei care au trecut pe la voi n-a lăudat credința voastră virtuoasă și tare? (...) Faceți totul fără pătimire și umblați în poruncile lui Dumnezeu (...). Femeilor le porunceți să săvârșească totul cu conștiință nepătată, demnă și sfântă, iubindu-și după cuviință soții lor” [5; 395].

Acest „după cuviință” arăta diferența dintre comportamentul conjugal creștin și spurcăciunile păgânilor. Viața creștină nu este o viață în care doar în perioadele de post creștinii se înfrânează de la mâncări și de la pofta trupești. Nici în afara posturilor creștinii nu se îmbuibă peste măsură cu bucate. Și în afara perioadelor de post modul în care soții creștini își arată iubirea este „după cuviință”, adică ei nu se lasă biruiți de porniri trupești care întinează sufletul.

Articolul de față este o critică a perversiunilor sexuale. Citirea lui ar putea fi vătămătoare pentru cei care duc o viață de familie curată, în care patul este *nespurcat* (cf. Evrei 13, 4). După cum spunea Clement Alexandrinul în *Stromate*, „este lucru bineplăcut lui Dumnezeu să călăuzim cumințenia noastră de la limbă la fapte și să știm că vorbitul cuvintelor de rușine este cale spre nerușinare, că amândouă au ca sfârșit săvârșirea de fapte rușinoase” [32; 185]. Chiar dacă

el se referea la vorbirea vulgară, nu la mustrarea unor păcate, totuși până și mustrarea perversiunilor sexuale poate murdări mințile curate.

Tot în *Stromate* Clement Alexandrinul scria: „Sunt în scrierea aceasta și gânduri pe care le arăt cu cuvinte acoperite; asupra unora voi insista; de altele voi vorbi numai, dar voi căuta să vorbesc de ele ca și cum n-aș vorbi; am să le dau pe față, ca și cum le-aș ține ascunse; am să le arăt, ca și cum le-aș tăcea”^[32; 19].

Pare aproape cu neputință să scrii despre perversiunile sexuale „ca și cum ai tăcea”. De aceea, este bine ca acest articol să fie citit doar de către persoanele care fac perversiuni sexuale și de cele care ar fi dispuse să facă așa ceva, fără să vadă neapărat ceva rău în asta.¹⁴²

Canonul 90 al Sfântului Vasile cel Mare începe cu un pasaj care s-ar putea aplica și acestor păcate¹⁴³: „Necuviința chestiunii despre care scriu, care a fost în general suspectată și discutată, mi-a umplut sufletul de durere, dar mi se pare totuși până acum de necrezut. Astfel, cel care este conștient de greșeală să primească scrisoarea privitoare la această chestiune ca pe un medicament, iar cel ce este fără greșeală, ca pe o

¹⁴² Am ezitat mult dacă să includ sau nu acest articol în volumul de față (l-am așezat la urmă tocmai pentru a fi mai ușor de sărit de către cei pe care nu îi interesează subiectul abordat). Nu intenționez să îl scriu dar, pe măsură ce căutam canoane și citate pe care să le folosesc în cartea despre post, am găsit unele cuvinte împotriva perversiunilor sexuale pe care m-am gândit că ar fi de folos să le adun într-un text. Articolul este, de fapt, doar o culegere de citate. Nădăjduiesc că vor fi și cititori care se vor folosi de el. Iar cei care își dau seama că un citirea unui astfel de material îi poate vătăma pot trece direct la postfața *Simfonia trupurilor*.

¹⁴³ Chiar dacă respectivul canon este de fapt împotriva păcatului simoniei, al vinderii lucrării harului.

prevenție, iar cel indiferent, ceea ce sper că nu se găsește la voi, ca pe o pledoarie”^[4; 151]. Prin indiferență nu trebuie înțeles în acest citat lipsa de interes față de subiect, ci ignorarea păcatului ca atare, trecerea lui cu vederea, nebăgarea de seamă.

În tâlcuirea acestui canon, Sfântul Nicodim Aghioritul spune despre „nebăgarea de seamă” că este periculoasă pentru „răul cel mare pe care aceasta îl pricinuieste, oriunde se află. Căci pentru cel ce face răul și bagă de seamă că face răul este nădejde că oarecând va înceta a-l face și se va îndrepta. Iar cel ce face răul și nu bagă de seamă că face rău, niciodată nu nădăjduiește că va lăsa răul și se va pocăi, precum zice Zonara. Drept aceea, învățându-ne de la Sfântul Vasile prin puține cuvinte cât de mare răutate este nebăgarea de seamă, să o gonim de la noi, fraților. Că străină este cu totul de viețuirea creștinilor. Că aceasta răstoarnă lucrurile și mai pe toate răutățile le-a născut, pe netemerea de Dumnezeu, pe neevlavie, pe răceala către cele dumnezeiești, pe defăimarea lucrării făcătoarelor de viață porunci dumnezeiești. La fiecare lucru, cuvântul acesta de Dumnezeu blestemat punându-l înainte: «Și ce este (rău în – n.n.) aceasta? Și ce este (rău în – n.n.) aceea? Aceasta nu-i nimic. Acea nu-i nimic. Și, în scurt, din nebăgarea de seamă mulți au căzut și cad în eresuri și în necredința în Dumnezeu”^[19; 650-651].

Chiar și în *Sfătuirea către cei ce se spovedesc*, îndrumarul de spovedanie al Sfântului Cuvios Mărturisitor Sofian Boghiu de la Antim, găsim între întrebări și aceasta: „Nu cumva ai făcut păcate de urgie, care atrag urgia lui Dumnezeu asupra locului și asupra persoanelor care le fac, adică perversiuni, păcate împotriva firii?”^[74; 275]. Deci, din moment ce un sfânt cuvios a considerat (sau mai bine-zis a constatat) că

păcatele împotriva firii ar trebui păstrate¹⁴⁴ în îndreptarul de spovedanie (și deci trebuie spovedite ca atare), cu atât mai mult ar trebui să existe materiale apologetice împotriva lor

Dacă cineva se gândește că poate acest articol nu trebuia să fie inclus în volumul de față, pentru că numărul creștinilor celor care fac astfel de păcate nu este mare, să ia aminte la cuvintele Sfântului Ioan Gură de Aur: „Să nu-mi spui: «puțini sunt cei pierduți de turmă». Chiar dacă ar fi cinci sau doi sau unu. Fiindcă și păstorul acela pentru aceea (pentru oaia pierdută – n.n.) a lăsat cele nouăzeci și nouă de oi, ca să fugă după una, și nu s-a întors până iarăși nu a adus-o înapoi și nu a plinit numărul celor o sută prin revenirea celei rătăcite. Să nu spui că este una, ci gândește-te că este un suflet pentru care s-au făcut toate cele văzute, pentru care sunt legile și pedepsele, și chinurile, și miile de minuni, și feluritele purtări de grijă ale lui Dumnezeu, pentru care nu a cruțat nici pe Unul-Născut” [73; 95].

***

În Vechiul Testament găsim o descriere a modului în care femeile idolatre ale caldeilor, atunci când păcătuiau cu trecătorii, le batjocoreau pe celelalte: *Femei încinse cu funii se așază la drumuri, ca să ardă tărâțe ca tămâie. Când una dintre ele, atrasă de vreun trecător, s-a culcat cu el, își bate joc de vecina sa*

¹⁴⁴ Au existat și oameni, creștini doar cu numele, care și-au manifestat nemulțumirea față de identificarea perversiunilor ca păcate, întrucât ei le consideră o formă de manifestare a iubirii conjugale. Poate că un astfel de text îi va ajuta să se lămurească în privința poziției Bisericii față de aceste practici.

că nu s-a învrednicit ca ea și că funia ei a rămas neruptă (Epistola lui Ieremia 1, 42-43).

Cei care aleg să se *învrednicească* de păcate de tot felul nu se mulțumesc cu acest fapt, ba încearcă și să îi batjocorească pe cei care nu cad în aceleași păcate.

Creștinii care duc o viață curată trebuie să nu se lase influențați de articolele, emisiunile sau prietenii care îi manipulează să considere perversiunile sexuale ca fiind ceva firesc, sub pretext că „în familie trupul femeii e al bărbatului și invers”. Da, în căsătorie niciunul nu e stăpân pe propriul trup, dar nici nu are dreptul vreunul dintre soți să batjocorească trupul celuilalt, care este templu al Duhului Sfânt.

Sfântul Paisie Aghioritul spunea că nu e bine ca soții să pomenească cuvântul „divorț” sau să se gândească la așa ceva. Chiar și gândul la un astfel de subiect este toxic. Cu atât mai mult soții creștini nu trebuie să se gândească la păcatele împotriva firii, la un mod de a-și manifesta iubirea care este condamnat de Biserică. (Chiar și citirea unor materiale apologetice în care se pune prea mult accent pe asemenea păcate poate fi vătămător, pentru că poate deschide o portiță în suflete și doar cu greu va putea fi închisă.)

Totuși, pentru cei care amestecă iubirea cu patimile împotriva firii, e nevoie de precizarea perspectivei creștine legate de acest subiect. Sfântul Ioan Gură de Aur spunea: „Dacă (mirele – n.n.) se apropie de o mireasă curată și vede numai trupul aceleia, dorința lui va fi foarte mare și frica de Dumnezeu va fi mai mare și nunta va fi cu adevărat cinstită, primind trupurile lor curate și neîntinate, și odraslele lor vor fi pline de binecuvântare și mirele și mireasa vor fi îngăduitori unul cu altul. Căci fiecare dintre cei doi, neavând experiența altor obiceiuri, se vor supune unul altuia. Dar cel care

de tânăr începe să desfrâneze și să aibă experiența obiceiurilor desfrânate, numai în prima seară și în a doua seară își va lăuda nevasta, iar după aceea va aluneca în acea desfrânare, în râsul cu hohot și fără rânduială, căutând vorbele pline de josnicie, purtările și înfățișările deșănțate și toată cealaltă necuviință¹⁴⁵ pe care nu este potrivit să o spunem. Iar femeia liberă nu suferă să facă așa ceva, nici nu se pătează pe sine” [73; 118].

Părintele Marcel Hancheș, care a tradus *Cuvântările despre viața de familie* ale Sfântului Ioan Gură de Aur, comenta acest fragment într-o notă de subsol: „Deci, dacă bărbatul începe să pretindă de la femeie acte necuviincioase și desfrânate, ea îl poate părăsi pentru motiv de desfrânare. Aceasta arată că nunta nu este pentru desfrâu și pentru ca cei doi să repete «legal» toate urâciunile care ni se oferă la televizor și pe stradă. Pentru asemenea acte desfrânate, Dumnezeu nu poate da binecuvântare” [73; 118].

Și tot el atrăgea atenția asupra unui aspect ignorat uneori în catehezele contemporane despre viața de familie: „De remarcat că acel mic lucru, ca cei doi să fie feciorelnici când intră în căsătorie și să nu-și fi întinat simțurile și mintea cu niciun fel de imagine erotică sau poftă lumească, este cheia bunului mers al căsniciei. Faptul că azi soții sunt neîngăduitori unii cu alții, copiii sunt agitați și nu-și găsesc locul și sensul, instituția căsătoriei este călcată în picioare, tinerii nu mai au evlavie și rușine, partenerii de căsătorie se satură repede unii de alții atât în ceea ce privește relațiile sexuale, cât și în suportarea unuia de către altul, toate

¹⁴⁵ Formularea aceasta, „toată cealaltă necuviință”, reușește să prezinte într-un limbaj lipsit de vulgaritate spurcăciunea păcatelor împotriva firii. De aceea, a fost aleasă și ca titlu al acestui articol.

acestea sunt urmări directe ale desfrâului și ale batjocoririi nobleței omului ca persoană. Pentru cei care intră curăți în căsătorie, chiar apropierea trupești intensifică frica dumnezeiască (frica lui Dumnezeu – n.n.), fiindcă fiecare are conștiința că nu se atinge de un oarecine, ci de cel care este dar al lui Dumnezeu pentru el. Deci, dacă batjocorește darul, Îl batjocorește pe Dumnezeu, Care i l-a dat”^[73; 118].

Din păcate, așa cum o arată diferite statistici¹⁴⁶, făcute și în țări ortodoxe, din ce în ce mai puțini tineri ajung să se căsătorească feciorelnici. Un anumit procent dintre ceilalți ajung să se căsătorească după ce s-au apropiat de Dumnezeu și aleg viața de familie ca o cale a mântuirii. După ce au făcut păcate și perversiuni de tot felul, au o conștiință puternică a păcatelor făcute și încearcă să ducă o viață creștină cât mai plină de nevoiță. După ce se căsătoresc, încearcă să impună soțiilor/soților lor un mod de viață prea ascetic. La început, acesta pare ideal, dar după o vreme nu mai poate fi dus, și de aceea unii revin la păcatele/perversiunile cu care erau obișnuiți înainte de a se căsători/de a se apropia de Biserică. Și, astfel, căsătoria se întinează...

¹⁴⁶ Statisticile respective ar putea fi falsificate (și nu este necesară citarea lor), dar în această privință mulți duhovnici dau mărturie asupra numărului mare de tineri care încep viața sexuală înainte de a se căsători (afirmațiile lor nu trebuie privite ca o călcare a tainei spovedaniei, căci nu sunt – fiind simple constatări generale, nenominale; sunt doar un semnal de alarmă asupra faptului că tinerii aleg drumuri greșite, ale căror efecte se răsfrâng mai târziu de multe ori în chip dureros asupra vieții de familie).

Să facem acum o paranteză puțin mai lungă. Din păcate, de-a lungul secolelor, râvna creștinilor s-a împuținat, iar viața creștină s-a diluat din ce în ce mai tare, atât în lume cât și în mănăstiri.

Încă de la începutul secolului al XV-lea, Sfântul Simeon al Tesalonicului scria cu durere: „Cine dintre credincioși mai petrece acum ca un adevărat rob al lui Hristos? Cine viețuiește viața creștinească? Cine dintre arhieriei păzește fără prihană cele arhieresti? Unde este râvna episcopilor? Unde este învățătura dascălilor? Unde este curăția vieții? Care preot păzește preoția nevătămată? Care călugăr păzește cele călugărești? Ne-am făcut oare toți netrebnici? Pentru ce sunt făcute bisericile și mănăstirile? Au nu pentru a fi case de mântuire? Au nu, precum zice Hristos, facem dumnezeieștile Lui biserici peșteri de tâlhari, răpind cele sfinte? Și călugări, și preoți viețuim în voia noastră, nu îngrijim de rugăciuni; cheltuim rău cele ale lui Dumnezeu cu rudele, prietenii și cunoscuții noștri, păcătuiind mai mult decât cel ce se leapădă de cele sfinte, fără credință, căci, fiind credincioși, nu băgăm în seamă cele dumnezeiești. Drept aceea Dumnezeu nu Se mânie atâta când se defaimă de către neamuri cele sfinte, fiindcă sunt necredincioși, cât Se mânie pe cei credincioși. Deci să nu se mire cineva că se batjocoresc cele sfinte de cei păgâni, sau că îi prigonesc cei necredincioși pe cei credincioși, ci să se minuneze în ce chip rămânem cu totul pe pământ, arătându-ne atât de nebăgători în seamă de Dumnezeu”^[72; 210].

Sfântul Paisie Aghioritul le recomanda călugărilor: „Străduiți-vă să aveți dragoste între voi, căci altfel din chinovie¹⁴⁷ veți ajunge căinărie”^[39; 453]. Spunea chiar că „la mănăstirile de maici, rânduiala de sine

¹⁴⁷ Adică din mănăstire de obște.

este rânduială demonică. Mănăstirea de maici cu rânduială de sine pot să spun că este 100% demonică” [39; 433].¹⁴⁸

Într-o novelă împăratul Nichifor Fokas dădea mărturie despre degradarea viețuirii călugărești în multe mănăstiri încă din veacul al X-lea: „Văzând acum boala limpede din mănăstiri și din alte sfinte așezăminte – căci boală numesc eu această lăcomie –, nu știu ce tămăduire a răului să născocesc, sau cum să pedepsesc lipsa de măsură... Alergând toată ziua să agonisească întinderi nemăsurate de pământ, construcții semețe, turme întregi de cai, boi, cămile și alte nenumărate dobitoace, și-au întors toată purtarea de grijă a sufletului spre acestea, încât călugăria a ajuns să nu se deosebească cu nimic de viața lumească, înnegurată de grijile ei cele multe” [12; XVII-XVIII].¹⁴⁹

Și, arătând cu degetul ipocrizia celor care transformau viața monahală în arenă de satisfacere a patimilor, scria: „Când văd cum cei care făgăduiesc să vină

¹⁴⁸ Din păcate, există și multe familii cu rânduială de sine, adică în care iubirea este înlocuită de egoism, iubire de sine și satisfacerea dorințelor proprii, ignorându-l pe celălalt. Familia este, sau ar trebui să fie, o mică biserică.

¹⁴⁹ Editorii precizează: „În 964, la numai un an de la încoronarea sa ca împărat al «romeilor», Nichifor Fokas (963-969) emite probabil cea mai controversată novelă din întreaga sa domnie. Era vorba de o măsură de o severitate extremă, prin care se interzicea întemeierea de noi așezăminte monahale (cu câteva mici excepții, privind doar locașurile eremitice), cât și intrarea în posesia mănăstirilor de noi proprietăți funciare (fie cumpărate, fie danie). Este cât se poate de posibil ca o astfel de lege să fi avut și scopuri politic-economice. (...) Deși aparent defavorabilă așezămintelor călugărești, resortul duhovnicesc al măsurii pare să fi fost tocmai încercarea de a îndrepta o stare de lucruri care păgubea și falsifica însași esența vieții monahale” [12; XVI-XVII].

spre o astfel de viață [monahală] și se pecetluiesc cumva cu schimbarea hainei (la intrarea în monahism – n.n.), prin purtarea lor își transformă făgăduințele în minciună și își tăgăduiesc veșmântul, nu știu de ce nu aş numi lucrul acesta spectacol de teatru, născocit spre hulă, împotriva numelui lui Hristos”^{[12; XVIII].¹⁵⁰}

Nu cu multă vreme în urmă, la sfârșitul secolului XX, un stareț cu viață sfântă, arhimandritul Emilian Simonopetritul, îndurerat de neorânduiala și căderile din unele mănăstiri, întreba retoric: „Nu cumva mănăstirea, locul lui Dumnezeu, poarta cerului, poate să ajungă o groapă cu căcat, asemenea aceleia la care s-a referit mai înainte Cuviosul Nil¹⁵¹? Sigur că poate să ajungă, și nu numai prin păcate. Poate să ajungă așa prin orice neliniște (...). Așadar, orice altceva îmi poate schimba pustia, poate preface mănăstirea într-o cloacă”^[40; 229].

Fratele Ioan David de la Strungari (1920-†1995), care printr-o mare nevoie a ajuns la mari măsuri duhovnicești, constata cu amărăciune: „Monahismul de azi se află într-o mare criză duhovnicească”^[22; 149].

De ce am reprodus aceste citate despre greșelile și căderile care au loc în unele mănăstiri? Pentru că ne este mai ușor să vedem greșelile celorlalți. Când un preot sau un călugăr face un păcat, imediat îl judecăm

¹⁵⁰ Dacă așa stăteau lucrurile în secolul al X-lea, poate că e cazul ca paseiștii (adică cei care au o imagine idilică asupra trecutului) să își revizuiască punctul de vedere.

¹⁵¹ Sfântul Nil Calavritul a întrebat un paracliser care era biruit de patima iubirii de arginți: „Cei siliți de nevoia firească pe drept stau la vespasiană (adică își fac nevoile în latrină – n.n.). Dar tu, care ești fără această trebuință, de ce stai în zadar lângă cei care-și deșartă mațul gros și le sorbi duhoarea?”^[40; 124]. Întrebarea, chiar dacă este dură, descrie chirurgical lumea păcatului.

și dăm cu barda. Dar, când e vorba de păcatele noastre, suntem foarte înțelegători... Când e vorba despre păcate, să se vorbească cât mai dur despre păcatele altora, iar ale noastre să fie trecute cu vederea, dacă se poate...

Sfântul Paisie Aghioritul spunea că mănăstirea poate ajunge căinărie, adăpost pentru căini, atunci când între călugări nu este dragoste curată. Dar familia în care nu este iubire și înțelegere între soți, nu se poate transforma într-o *căinărie*? Răspunsul nu este greu de dat. Sau, făcând referire la cuvintele dure folosite de starețul Emilian, ar putea întreba cineva: Dar familia în care soții trăiesc în păcate de tot felul nu ajunge la rândul ei o cloacă? Nu cred că este cazul să și răspundem aici...

Sfântul Ioan Gură de Aur avea cuvinte foarte dure la adresa celor care nu voiau să respecte postul conjugal: „Este un neînfrânat omul care nu poate să se depărteze de desfrânare atunci când are neconținut lângă el pe femeia lui, atunci când își poate satisface neconținut pofta de împunere”^[45; 55].

Am auzit pe cineva întrebând: „Dar cum a putut Sfântul Ioan Gură de Aur să numească desfrânare legătura soților, care este binecuvântată prin căsătorie?”

Unirea trupească a soților este binecuvântată de Biserică, însă, atunci când pentru ea soții nu mai țin seama de posturi și sărbători, poate deveni o formă de desfrâu – chiar dacă are loc în cadrul familiei. Și de aceea Sfântul Ioan Gură de Aur întreba retoric: „Poate exista o robie mai amară decât robia plăcerilor trupului? «Vreau, exclamă bărbatul, să propășesc în virtute; vreau să zbor în înaltul cerului; vreau ca prin stăruința mea continuă, în post și în rugăciune, să-mi curăț murdăria sufletului; dar, dacă femeia mea nu vrea să fie de aceeași părere cu mine, sunt silit să ajung robul desfrâ-

nării ei.» Pentru ca să-l scape pe bărbat de a scoate astfel de exclamații de durere, Pavel spune chiar de la începutul sfătuirilor sale: *Bine dar este pentru om să nu se atingă de femeie.*¹⁵² Pentru aceasta și ucenicii Îi spuneau Domnului: *Dacă este așa pricina omului cu femeia, nu este de folos să se însoare*¹⁵³. Au vorbit așa pentru că-și dădeau seama că este foarte greu să se înțeleagă soții în privința timpului hotărât postului și rugăciunii și că au să-și facă mult sânge rău din pricina acestor neînțelegeri”^[45; 50-51].

Da, așa este, mulți soți își fac mult sânge rău din pricina faptului că se raportează în mod diferit la înfrânarea conjugală. Sfântul Ioan Gură de Aur pune aici degetul pe rană, de parcă ar trăi în zilele noastre și ar sposedi familiile obișnuite. Dar, dacă are dreptate, și dacă poate fi numită desfrânare chiar și numai lipsa înfrânării conjugale, cum ar trebui numită conviețuirea soților care fac și păcate împotriva firii?

Unii se justifică spunând că, din moment ce trupul unuia dintre soți este al celuilalt, pot face tot ce vor cu el. Potrivit unui vechi principiu de drept din Anglia, „tot ce nu este interzis este permis”¹⁵⁴. Numai că păcatele împotriva firii au fost condamnate de Biserică din cele mai vechi timpuri. Așa că principiul invocat nu este valabil în acest caz.

Sunt oameni care nu cunosc limbajul bisericesc, așa că nu știu că păcatele împotriva firii – nu doar cele făcute între persoane de același sex – poartă numele general de „sodomie”. În acord cu tradiția bisericească, părintele ieromonah Nicodim Sachelarie, în cartea

¹⁵² I Cor. 1, 10 (n. tr.).

¹⁵³ Matei 19, 10 (n. tr.).

¹⁵⁴ Principiul este menționat încă din Canoanele atribuite Sfântului Patrick, Apostolul Irlandei (†461)^[16; 86].

sa *Pravila bisericească*, dă sodomiei următoarea definiție: „Sodomia este păcatul curviei făcut nefirește bărbat cu bărbat sau bărbat cu femeie” [61; 333].¹⁵⁵

În *Pravila de la Târgoviște* (1652) citim: „Nu se cheamă că face sodomie numai cel ce se împreunează trupește cu parte bărbătească, ci și cel care se va împreuna cu muierea peste fire, (...) nu cum este obiceiul muierilor” [15; 443].

Surprinzător sau nu, pe site-ul Wikipedia găsim o definiție asemănătoare, dar mai amplă (din Merriam-Webster Dictionary): „Sodomia este un act sexual non-coital oral¹⁵⁶ sau anal cu un membru al aceluiași sex sau cu un membru al sexului opus. De asemenea, termenul mai înseamnă și copulația cu un animal (bestialitate sau zoofilie).”¹⁵⁷

Poziția ortodoxă față de păcatele împotriva firii este exprimată concis de Sfântul Teofilact al Bulgariei: „Ia aminte că femeia nu-și stăpânește trupul, ci bărbatul¹⁵⁸, însă doar întru împreunarea cea după fire, nu și în cea afară de fire și fără de lege. De aceea, dacă bărbatul ar cere femeii cu nelegiuire a se împreuna cu dânsa afară de fire, ea nu trebuie să se supună la aceasta, ci să-l oprească cu orice chip și să nu-l primească” [68; 85].

În Vechiul Testament se face o referire la Rebeca, cea care avea să îi fie soție lui Isaac, fiul lui Avraam:

¹⁵⁵ Nici în Sfânta Scriptură referirile la Sodoma și Gomora nu sunt legate exclusiv de homosexualitate.

¹⁵⁶ În limba română, pentru sex oral în limbaj bisericesc este folosit uneori și termenul de gomorie (de la numele orașului Gomora), deși cuvântul nu apare ca atare în DEX.

¹⁵⁷ <https://ro.wikipedia.org/wiki/Sodomie>. Tot acolo găsim și precizarea: „Termenul de sodomie nu e sinonim cu orientarea homosexuală, ci se referă la o practică sexuală anală și orală.”

¹⁵⁸ Cf. I Cor. 7, 4 (n. ed.).

Aceasta era foarte frumoasă la chip, fecioară, pe care nu o cunoscuse încă un bărbat (Fac. 24, 16). Rashi, unul dintre cei mai importanți cărturari evrei care au tâlcuit Vechiul Testament și Talmudul, spune că precizarea respectivă arată că Rebeca era fecioară în adevăratul sens al cuvântului, spre deosebire de fecioarele păgânilor care „își păstrau doar fecioria vaginală, însă aveau alte feluri de relații sexuale.”¹⁵⁹

Ca să înțelegem nevoia de a lămuri subiectul păcatelor împotriva firii, facem o paralelă cu explicația dată de canonul 54 al Sinodului Trulan legată de faptul că este de folos să precizezi care sunt tipurile de păcate, tocmai pentru a nu se cădea în ele din neștiință: „Fiindcă Dumnezeiasca Scriptură ne învață în mod clar: *să nu intri la nicio rudă trupească a ta, ca să-i descoperi goliciunea* (Levitic 18, 6), purtătorul de Dumnezeu Vasile a enumerat în canoanele sale (e vorba de canonul 87 – n.n.) câteva dintre căsătoriile interzise, însă le-a omis prin tăcere pe cele mai multe, aducându-ne totuși prin ambele un beneficiu. Căci, pentru a evita mulțimea denumirilor rușinoase, ca nu cumva să-și mânjească cuvântarea prin asemenea vorbe, a desemnat aceste necurății cu nume generice, prin care ne-a indicat căsătoriile ilegite în ansamblul lor. Dar, fiindcă prin această tăcere și prin nedistingerea interzicerii căsătoriilor nelegiuite s-a amestecat firea însăși, am prevăzut să expunem mai lămurit cele legate de această problemă, hotărând ca, de acum înainte, cel care se împreunează cu verișoara sa primară în vederea unei comuniuni conjugale, sau tată și fiu cu o mamă și o fiică, sau tată și fiu cu două surori, să cadă sub pedeapsa canonică de (oprire de la primirea Sfintei

¹⁵⁹ <http://mobile.jewishvaluesonline.org/question.php?id=1162>.

Împărtășanii vreme de – n.n.) șapte ani, evident, după ce s-au îndepărtat de relația ilegitimă”^[2; 306-307].

Marele canonist Balsamon explică că „folosindu-se de acest canon (87 al Sfântului Vasile, menționat mai sus – n.n.), unii s-au forțat să creadă că nu sunt interzise acele căsătorii care nu sunt enumerate în acela ca fiind ilegitime și au amestecat firea, împreunând rudeniile”^[11; 417]. Din această pricină, deși Sfinții Părinți de la Sinodul Trulan au lăudat *nemânjirea* Sfântului Vasile prin enumerarea detaliată a păcatelor respective, totuși ei au decis că lista de păcate trebuie să fie cât mai clară, tocmai pentru a nu mai da ocazia altor răstălmăciri, cum se făcuse din rea-voință de-a lungul secolelor.

Menționând în *Pidalion* câteva canoane atribuite Sfântului Ioan Ajunătorul care fac referire la păcate grave¹⁶⁰, Sfântul Nicodim Aghioritul scria: „Să nu mă prihănească cineva că am scris aici despre aceste păcate nefirești și afară de fire¹⁶¹. Că aceasta am făcut-o, frații mei, de nevoie, ca să dau știre părinților celor duhovnicești cum să le canonisească, de vreme ce în celelalte canoane pentru niște păcate ca acestea nu se află (menționări – n.n). Că, deși se fac rar, nu lipsesc cei care îndrăznesc a face și unele ca acestea. Drept aceea, părinții cei duhovnicești, neavând știința aceas-

¹⁶⁰ Unul dintre ele se referă chiar la păcatele împotriva firii făcute cu soția: „Dacă cineva a făcut sodomie cu soția sa, va fi sub epitimie opt ani, dacă mănâncă uscat după ceasul al nouălea și dacă face două sute de metanii în fiecare zi”^[4; 273].

¹⁶¹ În *Pedagogul*, Clement Alexandrinul scria că „nici pomenire nu trebuie să facem de cuvintele desfrânate, de atitudinile rușinoase, de sărutările femeilor stricate și de alte destrăbălări ca acestea”^[31; 285].

ta, nu se dumiresc și nu știu cum să le îndrepteze precum se cuvine și canoniceste”^[10; 719]. În zilele noastre, păcatele împotriva firii se fac mult mai des decât în vremea Sfântului Nicodim Aghioritul († 1809). De aceea, pentru a-i convinge pe cei care fac astfel de păcate să renunțe greșelile lor este nevoie de o argumentare cât se poate de solidă.¹⁶²

Încă din Așezămintele Sfinților Apostoli, așa-numitele Constituții Apostolice, putem citi: „Împreunările legitime (...) nu pot întina firea omului sau să o separe de Duhul Sfânt, ci numai necredința, impietatea și acțiunea contrară legii. Pentru că Duhul Sfânt rămâne mereu în cei care L-au dobândit, cât timp vor fi vrednici, iar pe cei de care se separă îi face pustii și predați duhului rău. (...) Nu socotim rea împreunarea legiuită (...). Pentru că atunci când are loc cu dreptate, unirea între un bărbat și o femeie se face cu voia lui Dumnezeu (...), însă scârboasa împreunare împotriva firii sau actul contrar legii e o dușmănie a lui Dumnezeu. (...) Prin urmare, căsătoria e cinstită (Evrei 13, 4) și respectabilă, fiindcă nu e nimic rău în ce-i bun”^[5; 708-709].

În Canoanele pentru desfrânare din *Îndrumarul de spovedanie* al Sfântului Cumian, scris în secolul al șaptelea, citim: „Cei care își spurcă buzele¹⁶³ să facă pocăință timp de patru ani; dacă această practică le-a

¹⁶² Totuși, chiar și lecturarea unor citate patristice ar putea sminti anumite minți foarte curate, așa că repetăm aici precizarea că lectura acestui articol nu este de folos pentru orice cititor. Așa că repet și eu rugămintea Sfântului Nicodim Aghioritul: „Să nu mă prihănească cineva că am scris aici aceste păcate nefirești și afară de fire...”

¹⁶³ Prin „spurcarea buzelor”, Starețul Cumian se referea la sexul oral.

devenit obișnuiță, să facă pocăință șapte ani. La fel și cei care fac sodomie¹⁶⁴ să facă pocăință șapte ani”^[16; 103].

În canoanele atribuite Sfântului Teodor de Canterbury (+690), citim că sexul oral este „cel mai rău dintre rele”: „Cel care își varsă sămânța în gura cuiva (care face sex oral – n.n.) trebuie să se pocăiască vreme de șapte ani. Acesta este cel mai rău dintre rele. În altă parte a fost judecat ca cei doi care fac acest păcat să facă pocăință până la sfârșitul vieții. Sau (în altă parte – n.n.) doisprezece ani. Sau, cum apare mai sus, să facă pocăință șapte ani”^[16; 186].

În Pravila din 1646 (din vremea domnitorului Vasile Lupu), la capitolul *Când și în ce chip se desparte bărbatul de muierea sa pentru sodomie*, citim: „Poate muierea să ceară voie de la biserică să se despartă de bărbat, când îl va învăța diavolul meșteșugul lui cel spurcat și urât tuturor ce se zice să nu se împreuneze cu femeia lui după fire, ci împotriva firii, pentru că atunci biserica îi desparte până la puțină vreme, până doar s-ar pocăi bărbatul de acest păcat spurcat, ce se numește sodomie. (...) Despărțirea¹⁶⁵ căsașilor (adică a soților care trăiesc în aceeași casă - n.n.) pentru aceste vini scrise mai sus trebuie să se facă pentru o vreme, iar nu de totului tot”^[8; 114-115].

Precizarea aceasta, că despărțirea soților se face doar temporar, nu definitiv, nu apare menționată în toate pravilele. Ci în alte părți apar precizate detalii

¹⁶⁴ Deși în canonul respectiv sexul oral nu era considerat ca o formă de sodomie, era canonisit la fel de aspru atunci când devenea obișnuiță. Ceea ce arăta că diferențierea păcatelor respective ținea numai de termenii folosiți, nu și de gravitatea lor.

¹⁶⁵ În text apare „împărțirea căsașilor”.

legate de împărțirea averii după divorțul pricinuit de păcatele împotriva firii.

În Pravila de la Târgoviște din 1652 (în capitolul *Despre bărbatul care se află cu femeia lui în afară de fire, că se desparte, și despre canonul lui*) găsim o referire la o pravilă mai veche în care scrie că după despărțire soția trebuia să își recupereze toată zestrea, precum și o parte din avere: „Aceasta se găsește într-o veche lege la sfânta arhiepiscopie a Ohridei: «Dacă bărbatul se află cu femeia lui în afară de fire, ceea ce este afară de firea omenească și osebit de neamul creștinilor, ca o faptă și împreunare urâtă și plină de rușine, femeia să se despartă de dânsul fără nicio compătimire și să-și ia toată zestrea ei și darurile dinaintea nunții; și din averea lui să ia atâta cât face a treia parte din tot ce i-a dăruit înaintea nunții.» [Pravilă – n.n.] a patriarhului [Ioan -n.n.] Postnicul și a lui Grigorie al Salonicului: «Cine face cu femeia lui păcate împotriva firii, preot să nu fie făcut, ci numai să se despartă de femeia lui; și după ce s-a despărțit să ia canon, să nu se cuminece cincisprezece ani»^[15; 1108].

Putem înțelege că, dacă soțul nu voia să se pocăiască pentru păcatul lui, ci după o despărțire temporară încerca să o forțeze din nou pe soție să păcătuiască împotriva firii, despărțirea temporară era urmată de una definitivă.

(Pravilele citate aici fac referire la situația în care bărbatul o obligă pe femeie să accepte perversiunile pe care le vrea el, dar păcatul este, evident, la fel de mare și când soția vrea păcate împotriva firii și îl forțează pe soțul ei să i se supună – chiar dacă recurge la alte mijloace, nu la forța fizică.)

În *Epistola zisă a lui Barnaba*, una dintre cele mai vechi scrieri creștine, citim: „Pe bună dreptate

Moise a urât și nevăstuica¹⁶⁶, pentru ca să nu fii ca aceia de care auzim că din pricina necurăției fac în gura lor nelegiuirea, nici să te lipești de acele femei necurate, care primesc nelegiuirea în gura lor; că animalul acesta zămisleşte în gură¹⁶⁷ [20; 127].

În vremurile noastre păcatele împotriva firii sunt prezentate în mass-media ca mijloace de manifestare a iubirii. Important este doar să nu fie forțare a voinței celuilalt, să nu fie ca un viol, ci să fie doar „iubire și armonie”. Și atunci totul este permis...

Mai multe argumente care să contrazică o astfel de poziție ar putea fi plictisitoare. Totuși, vom mai reproduce câteva citate dintr-un articol scris pe această temă de un creștin căsătorit, Claudiu Bălan, care prezintă acest subiect prin prisma predaniei ortodoxe: „Se întâmplă adesea ca perversiunile sexuale să apară în viața soților atunci când relațiile intime normale nu-i mai satisfac, îi plictisesc, dorindu-și mai multă plăcere. Monotonia din patul matrimonial are ca și cauză neînfrânarea soților în perioadele de post și în sărbători. (...) Perversiunile sexuale sunt o formă materială de exprimare a egoismului propriu. În perversiunile sexuale cauți plăcerea și percepi totul la nivel carnal, pierzându-se acea rușine și pudoare care împodobește firea fiecărui om. (...) Ar trebui să știm că sexul oral și toate celelalte gesturi animalice urâte sunt un păcat pentru că pervertesc firea umană, legând-o și mai mult de trup. Trupul este templu al Duhului Sfânt,

¹⁶⁶ Levitic 11, 29 (n.trad.) – în traducerea sinodală apare cârțița.

¹⁶⁷ „Cei vechi credeau că nevăstuica primește sămânța masculului în gură și naște prin urechi (vezi tratatul antic Physiologus)” (n.trad.).

iar noi prin toate aceste urâciuni îl facem casă a diavolului. Nu uitați că perversitatea cere și mai multă perversitate, astfel că repetarea ei te va duce în aceeași stare ca înainte de a le face: dorința de a avea și mai multă plăcere, și într-un alt mod mai deviat de la normal. Setea de veșnicie din om este greșit dirijată în căutarea plăcerii, pentru că niciodată nu ne vom sătura, vom vrea și mai mult... și mai mult.”¹⁶⁸ Quod erat demonstrandum.

Notă: Când ÎPS Serafim de Pireu a tras alarma asupra faptului că sexul oral duce la creșterea riscului de a face cancer orofaringian, unii s-au amuzat, considerând că este o bazaconie de-a creștinilor. Dar există o mulțime de studii medicale în acest sens – iar ierarhul a și menționat unele dintre ele. Uneori, plata păcatului este moartea (Rom. 6, 23). Fapt care ar trebui să îi pună măcar pe gânduri pe sexologii și psihologii care încurajează practicarea sexului oral și a altor perversiuni sexuale. Și mai ales pe cei care fac astfel de lucruri, fără să fie conștienți de toate urmările lor...

Faptul că slujitorii altarelor muștră păcatele – și nu doar păcatele împotriva firii, ci și pe celelalte – nu trebuie înțeles ca o reminiscență medievală, care nu mai are ce căuta în lumea modernă. Ci e o încercare de a-i ajuta pe oameni să înțeleagă că păcatul rămâne păcat, oricât de mulți oameni l-ar considera nevinovat sau chiar faptă bună.

După cum spunea Sfântul Ierarh Ioan Maximovici, „cu toții păcătuim, cu toții încalcăm poruncile lui Hristos și legile Sfintei Biserici, dar unii se recunosc

¹⁶⁸ <https://ortodoxiatinerilor.ro/perversiunile-sexuale/>.

păcătoși din pricina căderii lor și se căiesc de greșelile lor, iar alții, în loc de aceasta, resping înseși legile și nu voiesc să li se supună, spun că aceste legi s-au învechit, că nu mai este nevoie de legi, că noi am fi mai deștepți decât cei care au dat legile Bisericii, pe care însuși Domnul Hristos le-a dat prin apostolii și arhieriei Săi. Iată cele două căi care se află în fața voastră: calea tâlharului înțelept și calea tâlharului care, prin povara hulei, s-a coborât în iad. (...) Dar întrucât legile Bisericii lui Hristos sunt neschimbătoare, creștinul trebuie să se supună legilor și rânduielilor Bisericii, indiferent de felul în care alții se raportează la ele, indiferent dacă societatea este binevoitoare sau ostilă față de ele. Cei ce-I sunt credincioși lui Hristos Îl urmează pe calea acelor legi, pe calea rânduielilor păzite cu sfințenie de Sfânta Biserică. Iar cei ce-și doresc înlesniri fără măsură și bucurii în lumea aceasta pământească, care va pieri mai devreme sau mai târziu, aceia preferă alte legi, nu pe cele ale Bisericii, ci pe cele care le permit să trăiască așa cum vor și să gândească după bunul lor plac, să-și așeze voia lor proprie deasupra duhului Bisericii (duh dat de Însuși Domnul Dumnezeu) și îi cheamă și pe alții să le urmeze calea...” [48; 48-49]

Interviu despre „postul cel adevărat”¹⁶⁹

Părintele Petru Pruteanu

- De fiecare dată când începe o perioadă de post, Biserica ne amintește că postul corect nu înseamnă o simplă abținere de la anumite bucate, ci și abținerea de la anumite patimi și obiceiuri urâte. Sectarii chiar ne critică pentru abținerea de la bucate, spunând că Biblia învață cu totul altceva despre post. Ce ne spuneți sfinția voastră despre acest lucru?

- Întrebările sunt foarte complexe și voi încerca să răspund la ele pe rând.

De la bun început vreau să subliniez că posturile n-ar trebui să fie niște perioade cu totul speciale în viața noastră, ci doar o intensificare a luptei fiecăruia cu păcatul și patimile din el. După căderea în păcat a protopărinților, omul este chemat la o continuă postire și înfrânare, la trezvie și contemplație, numai că această lucrare duhovnicească este realizată cu o intensitate diferită în perioadele anului bisericesc, dar care nu trebuie să înceteze niciodată.

Haideți să facem o comparație. Un student bun învață tot timpul, iar în sesiune doar intensifică studiul

¹⁶⁹ Interviuul este preluat de pe https://www.teologie.net/-2013/03/21/interviu-despre-postul-cel-adevarat/?fbclid=IwAR3G17tR84-XzLuq4wkeER4tByqAakkm4cd7R3qMtE_7-jdnTQffeBQhzTVQ. (În anul 2022, ieromonahul Petru Pruteanu a fost ales și hirotonit arhiepiscop, cu titlul de „episcop de Caffa”, în Mitropolia Rusă pentru Europa Occidentală.) Am inclus în carte mare parte din acest interviu nu doar pentru pasajele referitoare la relațiile conjugale în post, ci pentru că nu poți avea o perspectivă obiectivă asupra postului conjugal fără să înțelegi importanța postului alimentar.

și completează golurile care i-au rămas; iar dacă a trecut cu bine examenul, nu se relaxează definitiv, ci numai se odihnește puțin, apoi își continuă drumul său în lumea cunoștințelor. Tot așa este conceput și anul bisericesc. Ne nevoim pe parcursul întregului an, inclusiv prin posturile de miercuri și vineri din fiecare săptămână, iar în „sesiunile” de post intensificăm și completăm golurile ascezei noastre, ca să putem trăi mai intens bucuria și *teologia* sărbătorilor. Apoi ne odihnim puțin, dând dezlăsură la de toate, bineînțeles cu măsură, după care reluăm nevoia noastră. Și asta toată viața...

Despre raportul dintre postul alimentar și cel duhovnicesc se pot spune foarte multe, dar aș dori să încep prin a răspunde la întrebarea despre abordarea sectară a postului. De obicei, neoproteștanții invocă textul de la Isaia, capitolul 58, unde profetul vorbește despre „postul cel adevărat”. Acest text este bine cunoscut și de ortodocși, iar cântările din Postul Mare fac numeroase trimiteri la legătura dintre înfrânarea de la bucate și iubirea de săraci. Biserica Ortodoxă niciodată n-a văzut postul prin prisma unor interdicții: „ce este permis” și „ce nu este permis”, ci cheamă în permanență la o re-poziționare a priorităților în viața noastră, la o revizuire a scării valorice. Renunțând la unele bucate, acest exercițiu duhovnicesc este mult mai eficient. Iată de ce „postul adevărat” de care vorbește profetul Isaia nu exclude, ci include în mod obligatoriu și abținerea de la bucate. Întrebați-i pe sectarii de ce Moise, Ilie, David, Ioan Botezătorul, Apostolii și chiar însuși Mântuitorul Hristos au ținut posturi alimentare foarte stricte și de durată? Oare nu știau ei de textul de la Isaia? Bineînțeles că știau și chiar îl aplicau, numai că nu așa cum își închipuie sectarii care, având burțile pline de carne, strigă în microfoane

„Aliluia”. Nu așa se intră în Împărăția lui Dumnezeu (cf. Romani 14, 17).

- *Dar aceiași sectari spun că nu-i nevoie să ținem postul toți odată și atunci când spun preoții, ci fiecare poate ține postul atunci când vrea și cum vrea.*

- Ei spun asta pentru că liberalismul vieții lor ascetice nu le permite să postească perioade atât de lungi. Nu mai au nici posturi, nici monahism, nici metanii, ci numai muzică și dansuri. Biserica Ortodoxă este însă una ascetică, după modelul de asceză pe care Însuși Hristos și Apostolii ni l-au lăsat. Deci preoții nu spun ceva de la ei înșiși.

Iar faptul că ortodocșii țin posturile toți odată este pentru că și sărbătorile le avem toți odată și ne pregătim pentru ele după o rânduială pe care multe generații de sfinți au experimentat-o. Deci avem o „Universitate” (a se citi „Biserică”) serioasă, cu „sesiuni” serioase și avem încredere că și „diploma” va fi una „recunoscută” în cer.

Bineînțeles, nu se vor bucura de „diplomă” cei care prin botez s-au înscris la „Universitate”, dar nici măcar n-au mers la „ore”, nemaivorbind de trecerea „sesiunilor de examinare”. Dar slavă Domnului, avem și mulți „studenți” serioși...

- *Cred că comparația aceasta a explicat multe lucruri, dar mulți se întrebă totuși cum ar trebui să postească omul contemporan din punct de vedere alimentar, având în vedere că trăiește în lume și muncește mult?*

În primul rând, reiau ideea că postul alimentar trebuie să fie însoțit de înfrânarea simțurilor și a celor mai ascunse și (aparent) „nevinovate” poftă, iar nevoița în sine trebuie să fie trăită ca o jertfă de curățire

adusă din iubire față de Dumnezeu și față de aproapele. Iată de ce postul presupune multă rugăciune și contemplare duhovnicească, dar și o lucrare mai intensă a faptelor bune. La sfârșitul secolului al IV-lea, Sfântul Ioan Gură de Aur spunea să alegem în post mâncărurile cele mai ieftine și mai simple, iar diferența de preț față de produsele consumate de obicei, trebuie să o împărțim la săraci, și numai așa postul va fi primit înaintea lui Dumnezeu. Acest sfat al Sfântului Ioan Gură de Aur a fost tot timpul o „piatră de poticneală” pentru creștini, mai ales atunci când aceștia s-au legat mai mult de litera rânduielilor de post și nu de duhul acestora.

În decursul timpului, Biserica, în baza unei experiențe trăite, a elaborat și a propus anumite reguli generale de postire, consemnate în calendarul bisericesc și care rămân permanent valabile. Conform acestora, creștinii sunt chemați ca pe întreaga perioadă a Postului Mare să se abțină de la produse de origine animală: carne, lapte, brânză, ouă etc. De asemenea, doar la anumite sărbători se dezleagă la pește și vin, iar în mănăstiri există și regula abținerii de la ulei sau de la mâncare gătită. Pe lângă aceste reguli legate de modul de preparare și calitatea mâncării, este important să se țină cont și de cantitatea ei. Nu înseamnă că, dacă am renunțat la carne, putem să ne îmbuibăm cu cartofi prăjiți. Deci trebuie să schimbăm nu numai calitatea mâncării, ci să reducem și din cantitatea ei. Iată de ce, în anumite zile de post, Biserica indică o singură masă pe zi sau rânduiește chiar post total („negru”).

Sunt creștini care nu vor nici măcar să încerce să postească așa cum le recomandă Biserica, dar sunt și mulți care nu pot să se conformeze acestor restricții alimentare. De exemplu, Biserica niciodată nu le-a cerut respectarea regulilor stricte de post copiilor până

la 7 sau chiar 12 ani, bătrânilor foarte slăbiți, celor bolnavi, femeilor însărcinate sau care alăptează, soldaților și altor categorii mai speciale de oameni. Lor li se recomandă să postească cel puțin miercurea și vineri, iar dacă medicul nu prescrie în mod expres consumul de carne, ar fi bine ca ea să fie exclusă pe perioada postului.

Din păcate, există numeroși creștini care viclenesc sau cel puțin se sperie de post, ascunzându-se în spatele acestor derogări de la regulă, cerând slăbirea regulilor postului fără să aibă nevoie de ea. Nu toate bolile implică dezlegare la lapte sau pește, căci sunt și boli care chiar necesită un post mai aspru pentru dezintoxicare. Și dacă persoana respectivă mănâncă de post doar în scop terapeutic, acela nu este post, ci dietă, dar, dacă odată cu postul omul se și roagă, se pocăiește, se împărtășește, atunci postul îi este de folos și trupului și sufletului.

Intenționat n-am trecut în lista excepțiilor de la post pe cei care sunt în călătorie, chiar dacă Părinții din vechime îi dezlegau de la post și pe călători. Dar și aici trebuie să fim sinceri. În trecut lumea călătorea pe jos sau cu carul, iar călătoria dura zile sau chiar luni întregi. Acum însă, în cinci ore lumea trece cu avionul întreaga Europă, stând în scaune comode și la temperaturi confortabile. Deci, despre ce fel de dezlegare poate fi vorba? Într-o cu totul altă situație sunt șoferii de camioane, care luni de zile sunt pe drumuri și mănâncă pe la benzinării. Dar și aceștia nu mai sunt călători, ci muncitori și, în anumite condiții, lor li se pot da anumite dezlegări.

Până la urmă, noi trebuie să înțelegem că postul nu este un scop în sine, ci un mijloc prin care ne curățim de patimi și ne apropiem de Dumnezeu. Postul nu vrea să omoare oamenii, ci patimile lor. Pentru un om

bolnav, însăși boala este un post și nu este nevoie de a-l istovi și cu careva restricții alimentare. Dar dacă un bolnav, care este nevoit să mănânce lapte sau carne, este stăpânit totuși de patimi, el, împreună cu duhovnicul său, trebuie să găsească o altă cale eficientă de nevoiță pentru a scăpa de acele patimi. Trebuie să-și disciplineze voința în așa fel încât să rupă orice dependență sau viciu. Același lucru este valabil și în cazul copiilor. Aceștia pot mânca la școală tot ce li se dă, dar măcar acasă trebuie să fie învățați că nu totul este permis. Aceasta le va ajuta mult în viață. Căci dacă copilul va ști că seara, atunci când mănâncă cu întreaga familie, el nu are voie să mănânce carne (mai ales că lipsa ei la masa de seară nu afectează cu nimic creșterea și dezvoltarea lui), îi va fi mult mai ușor să înțeleagă de ce în loc de două ore de stat la calculator lui i se permite doar o jumătate de oră.

Postul educă foarte bine voința și caracterul omului, pentru că disciplinează chiar și cele mai firești instincte. De aceea, el este un prilej nemaipomenit de a scăpa de alte vicii precum fumatul, dependența de alcool, televizor, calculator, muzică sau jocuri. Anume postul este perioada când foamea trupului trebuie completată cu citiri din Psalmi și Evanghelie, iar fotbalul, telenovele, jocurile și diferitele distracții trebuie să dispară din viața noastră. Și poate că după post nici nu vom mai dori să revenim la ele...

În concluzie, putem spune că fiecare creștin, în funcție de vârstă, starea de sănătate și locul de muncă, sfătuindu-se cu duhovnicul, își alege propria măsură a postului. Această măsură calitativă și cantitativă a postului trebuie să fie cât mai aproape de regulile generale experimentate și recomandate de Biserică. De exemplu, în prima și ultima săptămână din Postul Mare, poate că n-ar fi chiar atât de greu de renunțat la

micul dejun, iar dacă cineva vrea să mănânce doar mâncare uscată, așa cum recomandă tipicul monahal, nu trebuie să se mândrească sau să-și închipuie că a făcut mare lucru. Deci fiecare să-și țină măsura sa și să o facă sincer și pentru Dumnezeu...

- Care ar fi calea de mijloc între postul foarte aspru cerut de rânduielile bisericesti și ofertele „de post” ale industriei alimentare moderne?

- Este important să înțelegem că nicio mâncare în sine nu este spurcată sau interzisă. Postul este o abținere benevolă de la mâncărurile grase, plăcute și scumpe. A înlocui carnea cu produse complementare din soia nu înseamnă a posti, deși uneori se poate îngădui acest lucru. Cineva la Biserică mi-a oferit o ciocolată și a specificat că „este de post”. Iar eu i-am spus: „Mulțumesc, dar pentru mine ciocolata nu poate fi de post”. Atunci doamna a început să-mi citească compoziția produsului, ca să mă conving că nu are lapte. În cele din urmă a trebuit să recunosc: „Înțelegeți, mie prea mult îmi plac ciocolatele și de aceea, indiferent de compoziția ei, pentru mine ciocolata niciodată nu va fi de post”. Poate că am greșit, dar așa înțeleg eu postul.

Bineînțeles, în cadrul familiei, femeia trebuie să știe să gătească diferite bucate de post, pentru a-i hrăni pe cei din casă. Dar atunci când femeile caută cele mai extravagante rețete „de post” și cheltuiesc pentru bucate de două-trei ori mai mult decât pentru o mâncare în afara postului, acesta deja nu mai este post. (...)

Să ne reamintim de principiul Sfântului Ioan Gură de Aur: mâncarea trebuie să fie simplă și ieftină,

iar diferența de preț față de mâncarea obișnuită trebuie dată la săraci.¹⁷⁰ Aici însă cei mai mulți ne amăgim și practic nu înțelegem ce fel de post vrea Dumnezeu de la noi...

Dar cum să mâncăm atunci când mergem în ospeție, la zile de naștere sau alte evenimente mondene?

În primul rând, trebuie să știm că Biserica interzice sărbătorirea zilelor de naștere în Postul Mare (Canonul 52 Laodiceea) și de aceea ar fi bine ca creștinii să se abțină de la astfel de manifestări. Iar dacă pur și simplu se merge la cineva în ospeție, cred că e bine să convină din timp cu gazda ce vor mânca.

Dacă ar fi vorba despre un post particular și facultativ, ar trebui să mâncăm ce ni se pune pe masă și să nu ne arătăm altora că postim. Dar când vine vorba de Postul Mare, acesta este obligatoriu pentru toți cei botezați în Biserica Ortodoxă și dacă cineva mai credincios se va da după cei necredincioși, prin aceasta nu-i va ajuta, ci numai îi va sminti și va cădea și el. Iar dacă își va arăta fidelitatea sa față de regula generală a

¹⁷⁰ Acest cuvânt al Sfântului Ioan Gură de Aur era de folos mai ales în vremea în care hrana, și cea scumpă, dar și cea ieftină, era sănătoasă, și renunțarea la hrana mai scumpă, pentru a-i ajuta pe săraci, era justificată. Dar, în zilele noastre, când multe produse sunt pline de tot felul de chimicale, este mai creștinește să faci un efort și să cumperi o hrană mai scumpă, dar mai sănătoasă, pentru că ești responsabil de sănătatea trupască a ta și a celor care vor mânca din produsele pe care le-ai cumpărat. Dacă însă cumperi produse scumpe, chiar dacă sunt pline de chimicale, doar pentru că sunt gustoase, atunci păcătuiești, pentru că îți otrăvești trupul, chiar dacă ele sunt de post. Într-o anumită măsură, a da la parastase mâncare și băutură care, deși sunt de post, sunt pline de chimicale, este o greșală, chiar dacă produsele respective nu sunt scumpe.

Bisericii, acest lucru îi poate mobiliza și pe alții, înțelegând că nu-i chiar atât de greu să postești.

Nu exclud că ar putea exista situații când putem mânca tot ce ni se pune înaintea (după cum spune și Evanghelia), dar în acest caz trebuie să fim foarte sinceri cu noi înșine și să nu profităm de astfel de ocazii, mai ales în fața acestei societăți ipocrite și imorale¹⁷¹.

De multe ori se întâmplă că, stând la masă cu alții, nimeni nu observă dacă ai mâncat cu pâine sau nu, dacă ai gustat salata sau nu, dar toți urmăresc dacă ai mâncat carne și dacă ai băut atât cât au mâncat și au băut ei. Și, dacă în aceasta n-ai fost ca ei, te iau în râs și te arată cu degetul. De aceea avem nevoie de multă tărie duhovnicească și curaj.

- Dar cum trebuie să fie legăturile conjugale între soț și soție în perioada postului?

- Având o oarecare experiență pastorală, aș vrea, în primul rând, „să-i dezamăgesc” pe cei necăsătoriți, care vin la mărturisire și spun că au avut relații cu „partenerul” în perioada postului. În cazul lor, astfel de relații sunt interzise și în afara postului, nemaivorbind de perioadele de post. Iar dacă există totuși cupluri care trăiesc în concubinaj, dar care reușesc să se abțină de la relații în timpul posturilor, acest lucru este laudabil, dar totuși insuficient pentru a le da dezlegare la împărtașanie.

¹⁷¹ Din păcate, există un curent aproape generalizat în favoarea pogorământelor de tot felul, pe când strictețea (acriția) riscă să fie aruncată la coșul de gunoi al istoriei. Toți spun că nu vor să cadă în extreme, ci să aibă dreaptă socoteală. Dar cine are, cu adevărat, dreaptă socoteală?

Iar acum să revenim la întrebarea dumneavoastră și începem cu precizarea că, spre deosebire de postul alimentar, postul conjugal vizează două persoane distincte și, tocmai de aceea, măsura postului conjugal trebuie stabilită de comun acord. Iată ce spune despre aceasta Sfântul Apostol Pavel: *Femeia nu este stăpână pe trupul său, ci bărbatul; tot așa, nici bărbatul nu este stăpân pe trupul său, ci femeia. Să nu vă lipșiți unul de altul decât prin buna înțelegere a amândurora, pentru un timp, ca să vă îndeletniciți cu postul și cu rugăciunea; apoi iarăși să fiți împreună, ca să nu vă ispitească Satana prin neputința voastră de a vă stăpâni* (I Corinteni 7:4-5).

Ar fi ideal ca toate familiile creștine să se înfrâneze pe toată durata postului, dar de foarte multe ori acest lucru nu este posibil, iar refuzul unuia dintre soți de a avea relații duce la scandaluri și chiar înșelări. Dacă, de exemplu, dintr-o astfel de cauză bărbatul merge la o altă femeie, cea mai mare parte din vină o poartă soția care și-a refuzat soțul¹⁷². Bineînțeles și soțul trebuie să fie înțelegător și, dacă el nu vrea să se spovedească și să se împărtășească, atunci să lase ca măcar soția să se pregătească în modul convenit de împărtășanie (și aceasta nu numai în post, ci și în afara posturilor)¹⁷³.

¹⁷² Realitate pe care, de obicei, femeia aflată într-o astfel de situație nu vrea să o accepte. Consideră că e strict vina bărbatului că „a fost curvar”, în timp ce ea se ruga cu multă nevoință pentru unitatea familiei, neglijându-și cu sârg datoria conjugală.

¹⁷³ Problema apare când soția vrea să se împărtășească săptămânal, iar soțul vrea ca sâmbăta, care este practic ziua de odihnă după o săptămâna în care a muncit cât a putut, să fie împreună cu ea. Dacă ea nu înțelege nevoia lui reală de afecțiune, riscă să îl piardă tocmai prin pregătirea ei săptămânală

Deci, relațiile trupești între soți în perioada postului nu pot fi considerate un păcat mai mare decât judecata aproapelui, minciuna, dependența de televizor sau plăcerea de a mânca ciocolate¹⁷⁴. Până la urmă, soții sunt binecuvântați de Dumnezeu să fie un trup, iar postul conjugal trebuie să fie o măsură convenită de ambele părți ale aceluiași trup, căci nu poate o jumătate de trup să o ia la dreapta, iar alta la stânga.

Mai ales pentru tinerele familii preoții sunt destul de îngăduitori în această privință (chiar dacă unele femei se scandalizează¹⁷⁵), dar persoanele care deja au trecut de 40-50 de ani, cred că trebuie să dea dovadă

pentru primirea Sfintei Împărtășanii. În familie, scopul nu poate fi doar împărtășirea continuă, fără să se țină seama de unitatea soților în Hristos. Împărtășirea continuă în afara perioadelor de post este firească doar pentru soții care vor să meargă în deplină libertate pe această cale și care au binecuvântare de la duhovnic pentru o astfel de nevoință grea, nu și pentru situația în care doar unul vrea, iar celălalt este lăsat să își vadă de ale lui.

¹⁷⁴ Afirmația aceasta tranșantă (chiar dacă poate va fi greu de înțeles mai ales de persoanele cărora nu le place ciocolata), arată o perspectivă foarte echilibrată a vorbitorului. Sunt mulți care în perioada posturilor nu vor să aibă relații conjugale, dar pierd timp la televizor sau pe rețelele de socializare. Se lasă biruiți de mânie sau de judecată, dar se poartă de parcă „păcatul cel mare” – adică relațiile conjugale – este singurul care trebuie evitat cu orice preț.

¹⁷⁵ De obicei se scandalizează față de astfel de pogorăminte femei care, nefiind împlinite în viața de familie, își concentrează tot elanul ascetic în cât mai multă înfrânare de la relațiile cu soții lor, neînțelegând că o astfel de asceză nu este bineprimită de Dumnezeu. Sau, având chiar unele probleme de sănătate – de exemplu, fiind frigide – nu vor să recunoască faptul au astfel de probleme, ci încearcă să vadă problemele la alții, chiar și acolo unde nu există.

de mai multă înfrânare¹⁷⁶, mai ales că majoritatea, atingând această vârstă, nu mai vor sau nu pot să nască copii. (...) ¹⁷⁷

(A consemnat L.V.)

¹⁷⁶ Unele femei, când ajung la menopauză, își pierd într-o anumită măsură interesul pentru relațiile conjugale. Ajung să fie din ce în ce mai absente în timpul actului respectiv și vor să fie înțelese și lăsate în pace cât mai mult. Este tocmai perioada în care soții lor, care încă nu au ajuns la andropauză, încep să exploreze pe coclauri, pentru a-și găsi împlinirea alături de alte femei. Pentru că de soțiile lor au fost neglijați – cu sau fără intenție, pe o perioadă mai lungă sau mai scurtă de timp. Problema este aceeași și în cazul bărbaților care își pierd interesul pentru viața conjugală, în numele unor fantomatice idealuri duhovnicești, și le împing pe femeile lor pe calea desfrâului. Totuși, după vârsta de 40-50 de ani este firesc ca soții să poată ține mai ușor posturile rânduite de Biserică decât o făceau în primii ani de după căsătorie.

¹⁷⁷ Restul interviului va fi citat în volumul *Poemul iubirii împlinite*, care este în curs de apariție.

În loc de încheiere

Simfonia trupurilor

După ce, cu mai mult de douăzeci de ani în urmă, am scris și am tipărit *Cartea nunții. Cum să-mi întemeiez o familie*, un mare număr de persoane mi-au pus întrebări legate de acest subiect – pe e-mail, prin Facebook, prin scrisori sau prin bilețele trimise la conferințe, dar cele mai multe prin viu grai. Majoritatea au fost puse de fete sau de femei care voiau lămuriri.

Dar numai o parte dintre aceste cititoare îmi puneau întrebări legate de întemeierea unei familii. Alte două categorii de întrebări erau legate de subiectul divorțului și de cel al relațiilor sexuale în familia creștină.

Pe tema divorțului am scris o carte căreia i-am pus un titlu simplu – *Despre divorț*. Pe tema relațiilor conjugale am scris și rescris articole de-a lungul acestor douăzeci de ani, dar nu eram mulțumit de ceea ce ieșea. Una dintre probleme era că nu reușeam să concep o carte în care subiectele să fie abordate în mod echilibrat din punctul de vedere al cantității informației. Despre subiectul relațiilor conjugale în post, de exemplu, aveam foarte mult de scris, în comparație cu subiectul frigidității, al relațiilor conjugale la menopauză sau al recordurilor sexuale. După îndelungi ezitări, am decis să tipăresc separat volumul de față – pe tema relațiilor sexuale conjugale în perioada postului.

Mărturisesc faptul că scrierea acestei cărți a fost un proces destul de greu, pentru că îmi dădeam seama că fiecare cititor va putea înțelege cartea potrivit propriei personalități, propriilor patimi, așa că există riscul de a fi înțeles greșit. Așa cum, de exemplu, după ce am tipărit *Cartea nunții*, o cunoștință mi-a spus: „Am

dat cartea ta să o citească angajatele din biroul meu. Cum de unele au înțeles că ești împotriva divorțului, iar altele că ești pro-divorț?” Grea întrebare, mai ales că toate citiseră aceeași carte. Eu eram – și sunt – împotriva divorțului. Dar, cu toate acestea, cred că, în unele situații, divorțul este răul cel mai mic. Numai că cititorii au libertatea de a înțelege sau de a răstălmăci orice text după bunul plac.

Spre sfârșitul cărții de față simt nevoia de a face o confesiune scurtă și clară: au fost posturi pe care am reușit să le țin cu soția mea - și m-am bucurat că am reușit să o fac. Au fost însă și unele posturi pe care nu am reușit să le țin. Au fost momente în care soția mea a știut să mă țină departe într-un mod care m-a ajutat să depășesc momentele de *ispită*. Dar au fost și posturi în care respingerile au săpat, pur și simplu, o mică prăpastie între noi. În astfel de momente, mi-aș fi dorit ca soția mea să fi putut citi o carte așa cum este cea pe care o țineți în mână. Și mi-am dorit ca măcar finii mei, ca și cei care mi-au cerut sfaturi legate de acest subiect, să aibă șansa de a o citi. (O parte dintre aceste sfaturi au fost scrise pentru doi tineri care ne-au cerut – mie și soției mele – să le fim nași de cununie. M-a ajutat să pot scrie faptul că aveam în minte un *public țintă* precis.)

Din păcate, nu am scris această carte ca unul care a reușit să țină toate posturile așa cum trebuie. Clement Alexandrinul spunea că „nu vor scăpa de blestemul lui Buzige¹⁷⁸ cei care socot că nu le este de folos să

¹⁷⁸ Buzige, după tradiție, era cel mai vechi plugar din Attica, inventatorul jugului boilor - de unde și numele (bou plus jug) și al legislației muncii câmpului. Cei care călcau această legislație erau amenințați cu blestemul lui Buzige, adică erau puși la jug (n.tr.).

facă ei înșiși unele fapte, dar îi îndeamnă pe alții să le facă sau invers”^[32; 182]. Eu nădăjduiesc că nu mă aflu sub acest blestem, pentru că îi îndemn aici pe alții să țină postul conjugal crezând că și mie îmi este de folos să îl țin – deși uneori nu l-am ținut așa cum ar fi trebuit.

Sfântul Maxim Mărturisitorul spunea cu smerenie: „Mulți suntem dintre cei ce vorbim (sau scriem – n.n.), dar puțini cei ce facem. Dar nimeni nu trebuie să strice cuvântul lui Dumnezeu pentru negrija proprie, ci să-și mărturisească neputința sa, să nu ascundă adevărul lui Dumnezeu. Aceasta pentru ca nu cumva, pe lângă călcarea poruncilor, să ne facem vinovați și de răstălmăcirea cuvântului lui Dumnezeu”^[13; 145].

Aș fi preferat să citesc eu însumi o carte despre crucea postului conjugal scrisă de cineva care să fi purtat cu vrednicie această cruce. Dar, pentru că nu știu să existe o carte pe această temă, cel puțin nu în limba română, m-am apucat să scriu eu, pentru a strânge laolaltă o parte dintre răspunsurile pe care le-am dat în conferințe, în live-uri pe internet, în e-mail-uri sau în discuții particulare celor care mi-au pus diferite întrebări pe această temă. Și, fiind apăsător de neputința mea, am încercat ca măcar să nu mă fac vinovat și de *răstălmăcirea cuvântului lui Dumnezeu*. Și nu scriu aceste rânduri cu smerenie, cum o făcea Sfântul Maxim Mărturisitorul. Ci o scriu cu amărăciunea că, neînțelegând din primii ani de căsătorie cât de echilibrată este poziția Bisericii în această problemă, am avut parte de extreme atât dintr-o parte, cât și din cealaltă. Și de-a stânga, și de-a dreapta, cum se zice.¹⁷⁹

¹⁷⁹ Un părinte apropiat mie, căruia i-am trimis manuscrisul electronic al acestei cărți, tocmai mi-a scris că i se pare că această scurtă mărturie personală ar trebui scoasă din carte (ca să nu le dau unor cititori ocazia să mă judece). Încercând

Am scris cartea *Postul și relațiile conjugale* încercând să îi ajut pe cei care nu vor să țină acest tip de post să înțeleagă valoarea și folosul lui. Dar am încercat în același timp să îi ajut și pe cei care vor să îl țină cu orice preț că, pur și simplu, nu au acest drept, din moment ce trupul lor nu le aparține – după cum învață cât se poate de clar acest lucru Sfântul Apostol Pavel. Mă gândeam să tipăresc o carte neobișnuită, care să aibă două părți. Pentru cei din prima categorie să existe o copertă și un text, iar pentru ceilalți să existe coperta de pe spate – și de acolo să înceapă cartea pentru ei. Cele două părți ar fi trebuit să se întâlnească pe undeva pe la jumătatea cărții. Dar mi-am dat seama că exista riscul ca persoanele care vor să calce posturile să citească doar jumătatea care le convenea, și care era adresată celorlalți. Și riscul, la fel de mare, ca persoanele care vor să țină posturile conjugale forțându-i pe ceilalți la înfrânare să citească, tot așa, doar ceea ce le convenea – adică cealaltă jumătate, evident. Atunci am preferat să amestec ca într-un pachet de cărți de joc cele două tipuri de sfaturi, nădăjduind că așa cititorii vor citi și sfaturile cu care nu sunt de acord...

Oricum, după ce am abordat aceste subiecte în diferite conferințe și live-uri pe Facebook, mi-am dat

să privesc lucrurile din afară, cred că nu e normal ca o carte pe un astfel de subiect să nu conțină și ceva legat de experiența celui care scrie. Poate că, dacă aș fi ținut toate posturile cum trebuie, aș fi putut să trec cu vederea experiența personală, ca să nu se creadă că mă mândresc cu faptul că sunt campion al posturilor conjugale. Dar, nefiind în situația respectivă, nu consider că e ceva rău în a-mi mărturisi slăbiciunile în fața publicului cititor. Sfântul Apostol Pavel spune: *Cine este slab și eu să nu fiu slab? Cine se smintește și eu să nu ard? Dacă trebuie să mă laud, mă voi lauda cu cele ale slăbiciunii mele!* (II Cor. 11, 29-30).

seama că această carte va fi atacată atât de moderniști – pentru că apăr importanța postului, cât și de falșii tradiționaliști, care au un mod fariseic de înțelegere a vieții conjugale. De aceea, nu intenționez să lansez cartea în multe orașe, cum am făcut cu alte cărți ale mele. Am scris aici tot ce am considerat necesar legat de subiectul relațiilor conjugale în zilele de post.¹⁸⁰

Sper că vor exista cât mult mai mulți cititori care se vor folosi informațiile din ea – pentru că nu am scris decât în mică măsură părerile și ideile mele, și mai mult am scris repere generale, de folos pentru orice familie.

Faptul că termin de scris această carte mă ajută să prind mai mult curaj și să continui lucrul la o altă carte despre viața sexuală a soților din perspectivă creștină, care se va intitula *Simfonia trupurilor – Muzica iubirii conjugale*.

Inițial, voiam să pun ca titlu aceluși volum *Patul și prejudecățile. Radiografia iubirii conjugale*. (Dar o maică pe care o cunosc, care se ocupă de vânzarea cărților la pangarul unei mănăstiri din Moldova, m-a întreat: „Cum crezi că aș putea vinde o carte cu acest titlu la pangarul mănăstirii? Cred că va fi o carte de folos pentru cei căsătoriți, dar te rog să îi schimbi titlul și să îi pui o copertă cuminte.” Bănuiesc că nu greșesc ținând seama de sfaturile ei.¹⁸¹) Apoi, m-am gândit să

¹⁸⁰ Iar despre subiectele asemănătoare – înfrânarea în zilele de ciclu menstrual al femeii, în perioada sarcinii și a alăptării, înainte și după primirea Sfintei Împărtășanii, înainte și după zilele de sărbătoare etc., ceea ce am scris voi tipări în volumul următor din această serie, care va fi intitulat *Poemul iubirii împlinite – Sfaturi despre relațiile conjugale*.

¹⁸¹ De altfel, cărții pe care o țineți în mână voiam să îi pun titlul *Pofta și cuiul. Despre relațiile conjugale în post*, dar am

îi pun cărții un alt titlu: *Oglinzile de aramă. Despre iubirea conjugală din perspectivă creștină*. Ce sunt oglinzile de aramă și ce legătură au ele cu subiectul abordat?

Creștinii nu cunosc răspunsul la această întrebare. Unii dintre evrei îl cunosc. În Vechiul Testament, la Ieșire 38, 8, găsim o referință la aceste oglinzi, folosite la facerea băii de aramă și a tălpii ei: *Și a făcut spălătoare de aramă și temelia ei de aramă din oglinzile femeilor celor ce au postit, cele ce străjuiau la ușa cortului mărturiei*.¹⁸² Rashi, un rabin francez care a trăit în secolul al XI-lea și care a fost unul dintre cei mai importanți tâlcuitori ai Vechiului Testament din perspectivă iudaică, a scris așa: „Femeile israelite dețineau oglinzi din cupru, în care se priveau când se împodobeau. Ele nu au ezitat să le aducă și pe acestea ca donație la Cort¹⁸³. Dar Moise intenționa să respingă o astfel de donație, pentru că [oglinzile] erau făcute

renunțat, tocmai pentru ca titlul să nu îngreuneze receptarea cărții.

¹⁸² Am citat versetul din ediția Bibliei ortodoxe din 1914. În traducerea mitropolitului Bartolomeu Anania versetul este aproape identic: *A făcut apoi baia de aramă, cu tălpica ei tot de aramă; a făcut-o din oglinzile femeilor postitoare, ale celor ce-au postit la intrarea cortului mărturiei*. Din păcate, în versiunea actuală sinodală a Bibliei versetul este tradus într-un mod care nu mai face referire la oglinzile de aramă: *A făcut apoi baia de aramă și postamentul ei tot de aramă, cu chipuri iscusit lucrate care împodobeau intrarea cortului adunării*.

¹⁸³ *Pentru a strânge cele necesare pentru cortul mărturiei și pentru cele din curtea Cortului mărturiei, a grăit Moise la toată obștea fiilor lui Israel și a zis: „Iată ce a mai poruncit Domnul să vă spun: aduceți din ale voastre, daruri Domnului; fiecare să aducă Domnului daruri cât îl lasă inima (Ieș. 35, 4-5)*. Iar unele femei au adus oglinzile de aramă.

pentru a satisface vanitatea femeilor, dar Cel Sfânt [Dumnezeu] i-a spus: «Primește-le; acestea [oglinzile] îmi sunt mai dragi decât toate celelalte donații, deoarece cu ajutorul lor femeile [evreice] au făcut acea mulțime mare de copii în Egipt».”

Explicația este următoarea: „Atunci când soții lor erau oboșiți din cauza muncii istovitoare [la care îi supuneau egiptenii], femeile le aduceau mâncare și băutură și îi convingeau să mănânce. Apoi luau oglinzile și fiecare femeie se privea în oglindă împreună cu soțul ei, spunându-i cu afecțiune: «Vezi, sunt mai frumoasă decât tine!» Astfel, ele trezeau afecțiunea soților lor și mai apoi deveneau mamele multor copii... Și din acest motiv a fost făcută spălătoarea de aramă din ele [din acele oglinzi], pentru că servea scopului de a întări pacea dintre bărbați și soțiile lor.”¹⁸⁴

Chiar dacă această tâlcuire nu se regăsește la Sfinții Părinți (și, oricum, nici nu este singura tâlcuire rabinică la acel verset), totuși mi se pare impresionantă. Da, e de înțeles faptul că Moise ar fi ezitat să primească o astfel de donație, care s-ar fi putut să i se pară de o calitate inferioară față de altele. Dar, în realitate, faptul că femeile reușeau să fie atrăgătoare pentru soții lor, care erau istoviți de muncile la care îi supuneau egiptenii, a fost tocmai factorul care a dus mai departe continuitatea poporului evreu. Și imaginea acestui Dumnezeu, care preferă oglinzile de aramă altor donații, este de fapt strâns legată de imaginea Dumnezeului care a inspirat scrierea Cântării Cântărilor, în care iubirea dintre Dumnezeu și sufletul omenească, sau cea dintre Dumnezeu și poporul ales, este

¹⁸⁴ <https://www.sefaria.org/sheets/76874.22?lang=bi&with=all&lang2=en>.

prezentată în chip tainic sub forma iubirii dintre bărbat și femeie.

Am renunțat însă la și titlul cu *Oglinda de aramă* tocmai pentru că povestea legată de acele oglinzi nu este cunoscută în mediile creștine. Și asta ar fi făcut aproape imposibil de înțeles titlul respectiv.

În cele din urmă, am decis să pun cărții respective titlul *Simfonia trupurilor. Muzica iubirii conjugale*. Deși am șters aproape toate articolele pregătite pentru volumul respectiv, pentru că nu eram mulțumit de ce am scris¹⁸⁵, am păstrat o listă cu întrebări – primite de-a lungul anilor – la care voi încerca să dau răspunsuri simple și clare. Am să reproduc aici o parte dintre întrebări, dorindu-mi să primesc de la cititori și alte întrebări la care să răspund în cartea respectivă¹⁸⁶. Unele întrebări din această listă sunt de interes general, altele nu. La unele mi-a fost ușor să răspund imediat, la altele nu.

Nu sunt un specialist în sexologie, sunt doar un scriitor, un creștin, un soț căruia i s-au pus aceste întrebări și care a căutat să se lămurească în privința subiectelor respective.

¹⁸⁵ Așa am procedat și cu *Cartea nunții* – am șters de mai multe ori tot ce scrisesem până am reușit să scriu, aproape *dintr-o suflare* (care a ținut cam trei luni), volumul respectiv.

¹⁸⁶ M-aș bucura să primesc și alte întrebări pe adresa de e-mail danionvasile@yahoo.com, pentru a le răspunde în volumul respectiv. De asemenea, m-aș bucura să primesc și sugestii, comentarii sau întrebări legate de volumul de față. Deși folosesc rar rețelele de socializare, am creat pe Facebook un grup cu numele „Muzica iubirii conjugale”, în care voi posta o parte din articole înainte ca volumul respectiv să intre la tipar, tocmai pentru ca, în funcție de feed-back-ul primit, să pot face anumite modificări.

Iată deci lista cu o parte dintre întrebările primite într-un interval de timp mai lung de douăzeci de ani și la care intenționez să răspund¹⁸⁷ în volumul *Simfonia trupurilor*:

- De unde putem să ne informăm cu privire la sexualitate fără a risca să primim informații greșite?

- În ce măsură restul vieții de familie afectează unirea trupească a soților?

- Cât este de importantă luna de miere și ce implică lipsa ei?

- Cât de explicit se poate vorbi cu nașii despre problemele din dormitor?

- Care este legătura dintre primirea iubirii și dăruirea iubirii?

- Ce dificultăți vor avea în viața conjugală soții lipsiți de experiență sexuală, care au dus viață curată înainte de căsătorie?

- Cât de importantă este păstrarea fecioriei înainte de căsătorie?

- Cum afectează experiențele preconjugale cu alți parteneri patul conjugal?

- În ce măsură este relația sexuală un barometru al iubirii dintre soți?

- Cât de eficient este „sexul de împăcare” după o ceartă?

- În ce măsură voluptatea e o patimă sau ceva firesc?

¹⁸⁷ Chiar dacă la unele întrebări (cum sunt cele despre relațiile sexuale în post, pe perioada alăptării și a sarcinii, la ciclu etc.) am răspuns deja în articolele din volumul de față sau în cele din volumul *Poemul iubirii conjugale*, voi prezenta aceleași idei, dar pe scurt, și în volumul respectiv. Într-o formă mai accesibilă, fără citate și note de subsol, sub formă de dialog.

- Ce să faci când celălalt are mari așteptări sexuale de la tine?
- Cum să depășești lipsa de chef când celălalt insistă?
- Există poziții sexuale interzise pentru soții creștini?
- Care este ritmul ideal de a face dragoste, pentru a nu fi biruit de pofte?
- Cum să depășești rutina în viața conjugală?
- Cum afectează impotența înțelegerea și iubirea dintre soți?
- Cum poate fi rezolvată problema ejaculării precoce?
- De ce soților creștini nu li se permite să facă dragoste când femeia este la ciclu?
- Ce să faci când soția este însărcinată și totuși ai dorințe trupești?
- Cum îl afectează pe prunc relațiile conjugale în perioada alăptării?
- De ce nu sunt permise anumite practici erotice în familia creștină?
- Cum trebuie înțeles orgasmul?
- Cum să faci când sfaturile actualului duhovnic legate de viața conjugală se contrazic cu sfaturile fostului duhovnic, deși amândoi sunt preoți buni?
- Cum afectează îmbătrânirea viața conjugală?
- Cum să depășești ispita de a-l înșela pe celălalt?
- De ce cu fostul prieten mă înțelegeam în pat mai bine decât cu actualul soț și cum pot repara lucrurile?
- Cum să fac ca soțul meu să dea importanță preludiului?
- De ce soția mea nu înțelege importanța postludiului?

- Cum să îmi conving soțul să acorde mai mult timp și să dea mai multă importanță unirii trupești, care pentru el e ceva aproape mecanic?

- Care este perspectiva creștină privitoare la planning-ul familial, la folosirea metodei calendarului și a altor metode de prevenire a sarcinii?

- Care este legătura dintre lipsa sau raritatea relațiilor conjugale și depresie?

- Cum afectează menopauza relațiile conjugale?

- Cum afectează problemele de la locul de muncă, oboseala și stresul viața intimă a soților?

Și lista așteaptă să fie completată...

Poate că unii dintre cititorii cărții *Postul și relațiile conjugale* se vor întreba ce rost are să răspund la întrebări nepotrivite, banale etc., cum li se pot părea unele dintre cele care apar în lista de față. Nu e o pierdere de timp să le răspund?

Vă mărturisesc că, de-a lungul anilor, mai ales în lungile discuții pe care le-am avut în diferite orașe cu tot felul de creștini, am constatat că mulți și-au pus astfel de întrebări și erau nemulțumiți de faptul că nu găsesc răspunsurile de care au nevoie.

Mi-a luat mulți ani să încerc să mă informez, la rândul meu, legat de multe dintre aceste întrebări. Și, la unele, nu am nici acum un răspuns clar.

Sper să am curajul de a termina și de a tipări *Simfonia trupurilor*. Am anunțat cartea de prea mulți ani, în prea multe conferințe, și prea mulți mi-au spus că așteaptă să o citească. Un ierarh, care ani de zile îmi spusese că nu are rost să scriu despre un astfel de subiect, că „e pierdere de timp” și că o să fiu atacat de gurile rele, în cele din urmă mi-a zis: „E foarte important să scrii cartea asta. Nici nu știi câtă nevoie are lumea de ea. Unii preoți au ajuns chiar la divorț pentru că nu au avut o astfel de carte...” Cuvintele respective

îmi dau curaj și sper să scriu în continuare cu spor. Deocamdată, am terminat de scris cartea *Postul și relațiile conjugale* și mai am puțin de lucru la *Poemul iubirii împlinite. Sfaturi despre relațiile conjugale*. Și mă rog ca Dumnezeu să mă lumineze să termin de scris și *Simfonia trupurilor*. Și îi rog și pe cititori să se roage pentru mine, ca să iasă o carte de folos. Pentru că mărturisesc faptul că eu însumi am avut mare nevoie de o astfel de carte, atunci când m-am căsătorit...

Bibliografie

1. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române (EIBMBOR), București, 2015
2. *Canoanele Bisericii Ortodoxe – vol. I, Canoanele apostolice și canoanele Sinoadelor Ecumenice*, ediție bilingvă, Editura Basilica, București, 2022
3. *Canoanele Bisericii Ortodoxe – vol. II, Canoanele Sinoadelor Locale*, ediție bilingvă, Editura Basilica, București, 2022
4. *Canoanele Bisericii Ortodoxe – vol. III, Canoanele Sfinților Părinți, canoanele întregitoare și prescripții canonice*, ediție bilingvă, Editura Basilica, București, 2022
5. *Canonul Ortodoxiei. Canonul apostolic al primelor secole*, editat de diac. Ioan I. Ică jr, Editura Deisis/Stavropoleos, 2008
6. *Carte de rugăciuni cu scris mare*, Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei, 2017
7. *Carte de rugăciuni*, tipărită cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001
8. *Carte românească de învățătură - 1646*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1961
9. *Codul de drept canonic – textul oficial și traducerea în limba română*, Editura Sapienia, Iași, 2004
10. *Colecțiune de legiuirile României vechi și cele noi*, vol. III, București, 1885 (include *Pravila Bisericească numită cea mică* după versiunea publicată de Academia Română în 1884; originalul a fost tipărit în anul 1640 la Mănăstirea Govora și de aceea această Pravilă este numită și Pravila de Govora)

11. *Comentariile canoniștilor bizantini – Canoanele Apostolice și Canoanele Sinoadelor Ecumenice*, Editura Basilica, București, 2024

12. *Everghetinos*, vol. I, ediție bilingvă cu un text stabilit pe baza tradiției manuscrise, Sfânta Mare Mănaștere Vatoped, Muntele Athos, 2011

13. *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*, vol.II, Editura IBMBOR, București, 2008

14. *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*, vol. IX, EIBMBOR, București, 1980

15. *Îndreptarea legi*¹⁸⁸ (*Pravila lui Matei Basarab de la Târgoviște din 1652*), Editura Pelerinul român, Oradea, 2002

16. *Medieval Handbooks of Penance: a Translation of the Principal „Libri Poenitentiales” and Selections from Related Documents*, Columbia University Press, New York, 1990

17. *Moliftelnic*, EIBMBOR, București, 2013

18. *Patericul Lavrei Peșterilor de la Kiev*, Editura Bunavestire, Bacău, 2000

19. *Pidalion, cârma Bisericii Ortodoxe*, Editura Credința strămoșească, 2007 (ediția originală a fost tipărită de Sfântul Nicodim Aghioritul și ieromonahul Agapie Leonard).

20. *Scrierile Părinților Apostolici*, vol. 1, EIBMBOR, București, 1979

¹⁸⁸ „În anul mântuirii 1652 s-a dat la lumină în Târgoviște, capitala Țării Românești, *Nomocanonul* lui Alexie Aristin, talmăcit de Daniil monahul panoneanul, îndreptat de ieromonahul Ignatie Petriță, care mai bine se putea zice (adică numi – n.n.) *Dreptarolege* sau *Lege Dreptar*”^[19; 10].

21. *Septuaginta 1, Geneza, Exodul, Leviticul, Numerii, Deuteronomul*, Colegiul Noua Europă/Polirrom, București/Iași, 2004
22. *Viața sfântă a pustnicului Ioan David*, Editura Familia Ortodoxă, București, 2022
23. Avdeev, Dr. Dimitri și Besedina, Ioana, *Femeia și problemele ei: perspectiva psihiatrului ortodox*, Editura Sophia, București, 2011
24. Bacoianis, Vasilios, arhimandritul, *Căsătoria. Secretele alegerii, secretele bucuriei, secretele trăinicieii*, Editura Tabor, București, 2010
25. Bacoianis, Vasilios, arhimandritul, *Duhovnicul și spovedania*, Editura de Suflet, București, 2012
26. Braniște, Ene, prof. univ.dr., *Liturgica Generală*, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2002
27. Braniște, Ene, prof. univ.dr., *Liturgica specială*, Editura Basilica, București, 2016
28. Chesarie din Arles, Sfântul, *Predici*, vol. I, editat de Fathers of the Church Inc., New York, 1956, în colecția „Fathers of the Church. A New Translation”, vol. 31
29. Chiril al Alexandriei, Sfântul, *Scrieri, Partea a doua*, EIBMBOR, București, 1992
30. Chiril al Ierusalimului, Sfântul, *Catehezele*, EIBMBOR, București, 2003
31. Clement Alexandrinul, *Scrieri. Partea I*, EIBMBOR, București, 1982
32. Clement Alexandrinul, *Scrieri, Partea a doua, Stromatele*, EIBMBOR, București, 1982
33. Cleopa, Ilie, arhimandritul, *Ne vorbește Părintele Cleopa*, vol. 5, Editura Mănăstirea Sihăstria, Vânători-Neamț, 2004
34. Coman, Constantin, pr. prof. dr., *Între iluzia împlinirii și certitudinea eșecului*, Editura Bizantină, București, 2013

35. Coman, Constantin, pr. prof. dr., *De ce postim sau eliberarea de noi înșine*, Editura Bizantină, București, 2021

36. Cornea, Daniel, monahul, *Sexualitatea – o privire din tinda Bisericii*, Editura Christiana, București, 2018

37. Cozma, Ioan, *Canoanele întregitoare ale patriarhilor de Constantinopol Ioan Ajunătorul, Nichifor Mărturisitorul și Nicolae Grămăticul (studiu istorico-canonic)*, Editura Reîntregirea, 2010

38. Efrem Vatopedinul, arhimandritul, *Gheronda Iosif Vatopedinul – un surâs din veșnicie*, Editura Bonifaciu, Bacău, 2021

39. Eftimie Athonitul, ieromonahul, *Din tradiția ascetică și isihastă a Sfântului Munte*, București, 2016

40. Emilian Simonopetritul, arhimandritul, *Tâlcuire la viața Cuviosului Nil Calavritul*, Editura Sf. Nectarie, Arad, 2010

41. Grigorie Palama, Sfântul, *Scrieri. I, Omilii*, Editura Doxologia, Iași, 2022

42. Hardy, Darren, *Efectul compus*, Editura Act și Politon, București, 2000

43. Ioan Damaschin, Sfântul, *Opere Complete*, vol. I, Editura Gândul aprins, București, 2015

44. Ioan Gură de Aur, Sfântul, *Scrieri, Partea întâi, Omilii la Facere (I)*, EIBMBOR, București, 1987

45. Ioan Gură de Aur, Sfântul, *Despre feciorie. Apologia vieții monahale. Despre creșterea copiilor*, EIBMBOR, București, 2007

46. Ioan Gură de Aur, Sfântul, *Omilii la Epistolele către Tit și Filimon*, Editura Apa Vieții, 2019

47. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Problemele vieții*, Editura Cartea Ortodoxă, Editura Egumenița

48. Sfântul Ioan Maximovici, *Cuvinte pentru viața sufletului*, Editura Sophia, București, 2016
49. Kaleda, Gleb, pr. prof., *Biserica de acasă*, Editura Sophia, București, 2006
50. Kostaku, Ana, *Părintele Porfirie mi-a spus...*, vol. II, Editura Egumenița, Galați, 2015
51. Marousiotis, Ioannis, *Părintele Porfirie mi-a spus...*, vol. I, Editura Egumenița, Galați, 2014
52. Melniciuc-Puică, Ilie, pr.lect.dr., *Studiul Noului Testament – suport de curs sem. I* (de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității Al. I. Cuza din Iași)
53. Milaș, Dr. Nicodim, *Canoanele Bisericii Ortodoxe însoțite de comentarii*, vol. II, Partea I, *Canoanele Sinoadelor Locale*, Arad, 1934
54. Cuviosul Paisie Aghioritul, *Cuvinte duhovnicești*, vol. I, *Cu durere și dragoste pentru omul contemporan*, Editura Evanghelismos, București, 2012
55. Paisie Aghioritul, Cuviosul, *Epistole și alte texte*, ediție îngrijită de Nicolae Zournatzoglou, Editura Egumenița, 2015
56. Papatomas, Grigorie D., mitropolitul, *Îngeneuncherea. Îndreptare canonic*, Editura Metafrază
57. Pharos, Philotheos, părintele, *Înstrăinarea Ethosului Creștin*, Editura Platytera, București, 2004
58. Porfirie Kavsokalivitul, Sfântul, *Strigați-mă și vă voi ajuta*, Editura Sophia/Metafrază, București, 2022
59. Porfirie Kavsokalivitul, Sfântul, *Când voi pleca, voi fi mai aproape de voi*, Editura Sophia, București, 2019
60. Rose, Serafim, părintele, *Ne vorbește Părintele Serafim Rose, Scrisori*, Editura Areopag, București, 2014

61. Sachelarie, Nicodim, ieromonah, *Pravila bisericească*, Editura Credința strămoșească, 2009
62. Saharov, Sofronie, Arhimandritul, *Rugăciunea – experiența vieții veșnice*, Editura Deisis, Sibiu, 1998
63. Sederholm, Clement, ieromonahul, *Starețul Antonie de la Optina*, Editura Bunavestire, Bacău, 1998
64. Șestun, Evghenie, părintele, *Familia ortodoxă – Sfaturi, Cuvinte de învățătură. Rugăciuni*, Editura Sophia, București, 2005
65. Stăniloae, Dumitru, pr. prof. dr., *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. 3, EIBMBOR, București, 1997
66. Tadei de la Mănăstirea Vitovnița, starețul, *Pace și bucurie în Duhul Sfânt*, Editura Predania, București, 2010
67. Teodoropulos, Epifanie, arhimandritul, *Crâmpie de viață*, Editura Evangelismos, București, 2003
68. Teofilact al Bulgariei, Sfântul, *Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni și a Epistolei a doua către Corinteni*, Editura Cartea ortodoxă, București, 2015
69. Vasile cel Mare, Sfântul, *Despre post*, EIBMBOR, București, 2009
70. Viscusso, Patrick Demetrios, *Sexuality, Marriage and Celibacy in Byzantine Law – Selections from a Fourteenth Century Encyclopedia of Canon Law and Theology. The Alphabetical Collection of Matthew Blastares*, Holy Cross Orthodox Press, Brookline, Massachusetts, 2008¹⁸⁹

¹⁸⁹ Titlurile care urmează nu respectă ordinea cronologică. Au fost adăugate după terminarea bibliografiei inițiale.

71. Grigore Cantacuzino, Alexandrina, principesa, *Rolul Bisericii Ortodoxe în dezvoltarea neamului românesc*, București, 2018

72. Simeon, Arhiepiscopul Tesalonicului, Sfântul, *Tratat asupra tuturor dogmelor credinței noastre ortodoxe, după principii puse de Domnul nostru Iisus Hristos și urmașii Săi*, vol. II, Editura Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților

73. Ioan Gură de Aur, Sfântul, *Cuvântări despre viața de familie*, Editura Învierea, Arhiepiscopia Timișoarei, 2005¹⁹⁰

74. Boghiu, Sofian, arhimandritul, *Buchet de cuvântări. Predici și meditații*, Editura IBMBOR, București, 2006

75. *Calendar catehetic lărgit*, editat de Mănăstirea Adormirea Maicii Domnului, Roma, 2009.

¹⁹⁰ Consider de mare folos pentru cititori să își procure și să citească aceste cateheze pentru cei căsătoriți ale Sfântului Ioan Gură de Aur.

Cuprins

<i>Cuvânt înainte: Despre educația în dragoste</i> <i>Pr. Prof. Dr. Docent Mihai Valică</i>	5
Postul și relațiile conjugale – sau când și de ce să-ți pui pofta în cui.....	11

PARTEA ÎNTÂI:

ÎNVĂȚĂTURI SCRIPTURISTICE, PRAVILE ȘI SFATURI DESPRE POSTUL CONJUGAL	20
Despre asumarea benevolă a postului	20
Despre ținerea postului „întru greșală”	35
Învățăturile Sfintei Scripturi.....	45
Pravile și canoane despre înfrânarea soților.....	53
Învățăturile Sfinților Părinți despre postul conjugal.....	66
Duhul de înfrânare și duhul rugăciunilor.....	76
Poziții ale părinților contemporani.....	79
Perspectiva mirenilor căsătoriți.....	85
Concluzii.....	90

PARTEA A DOUA:

RISCURILE ȘI NECESITATEA POGORĂMINTELOR	97
Călcarea postului – păcat sau neputință?	97
„postul cel adevărat” și rostul pogorămintelor	120
Despre <i>virtutea</i> îndreptăririi.....	140
Calea de mijloc în înfrânarea conjugală.....	145

ANEXE

Tema relațiilor dintre soți

Mărturia Sfântului Paisie Aghioritul.....153

Despre intimitatea conjugală în timpul postului
și altele cu glas tare

Protoiereul Vladimir Pucikov 166

„Toată cealaltă necuviință...” 185

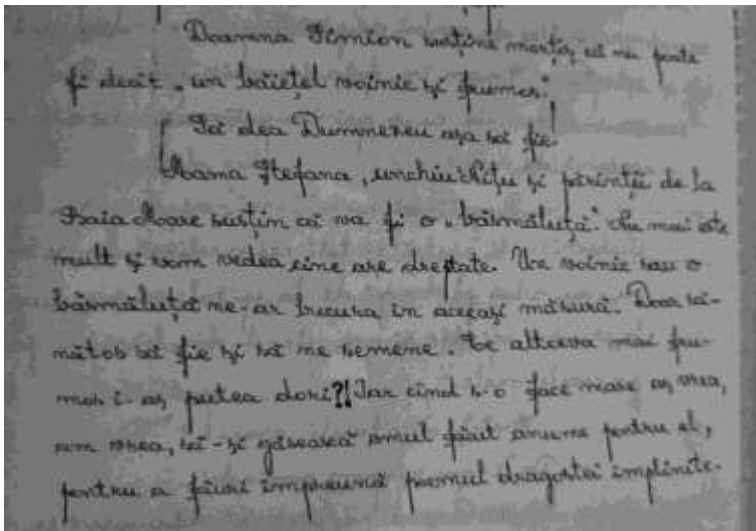
Interviu despre „postul cel adevărat”

Părintele Petru Pruteanu.....206

În loc de încheiere: Simfonia trupurilor 218

BIBLIOGRAFIE 230

*Cu cincizeci de ani în urmă,
de praznicul Adormirii Maicii Domnului,
o mămică scria în jurnalul ei gânduri
legate de nașterea pruncului pe care urma
să îl aducă pe lume după câteva ore.*

Doamna Simionu naștea moartă, eu nu putea
fi decât un băiețel roșnic și frumoș.
Te dea Dumnezeu așa să fie!
Doamna Stefana, surghiucă și părinte de la
Fraia cloare sustin că va fi o „băimăleț”. Că mai este
mult și vom vedea cine are dreptate. Un roșnic sau o
băimăleț, mă ar bucura în aceeași măsură. Doa să-
mătos să fie și să mă nemene. Ce altceva mai fru-
mos e, ar putea dori?! Iar când o face mare cu ma-
mă, să-și găsească omul fătărilor pentru el,
pentru a fi un împărat, pentru dragostei împlinite.

*Acum pruncul de ieri s-a făcut mare și ar vrea
să îi mulțumească pentru toate rugăciunile,
pentru că dorința ei a fost ascultată de Dumnezeu.
Iar el a găsit-o pe cea cu care trăiește, ca într-un vis,
„Poemul dragostei împlinite”.*

*Dacă mama ar mai fi trăit să îl vadă și să se bucure
de el, ar fi vrut să îi spună că acest jurnal i-a
modelat felul în care iubește și l-a învățat să
înțeleagă viața de familie... Și că a apucat să
semene în inima lui tot ce a avut ea mai bun...*

De același autor (ultima ediție):

Învățătura Sfântului Ciprian al Cartaginei despre atitudinea creștină în fața bolii și a morții (Editura Areopag, București, 2024), *Prietenul nostru, Sfântul Vasile de la Ostrog – Izbăvitorul de frică* (Editura Areopag, 2022), *Acuzatul 1988 – Testamentul sfinților închisorilor* (Editura Areopag, 2022), *Prietenul nostru, Evmenie. Sfântul care râde* (Editura Areopag, 2022), *Manual de curaj în fața bolii, a suferinței și a morții. Tâlcuiri la învățăturile Avvei Emilian Simonopetritul* (Editura Areopag, 2021), *Jurnalul convertirii* (Editura Areopag, 2020), *Duhovnicul. Rugăciunea. Postul* (Editura Areopag, 2020), *Doctorul de povești* (Editura Areopag, 2020), *Despre înfruntarea bolii* (Editura Areopag, 2020), *Despre divorț* (Editura Areopag, 2020), *Patericul pe înțelesul copiilor* (Editura Areopag, 2020), *Patericul mirenilor. Pilde pentru secolul XXI* (Editura Areopag, 2020), *Cartea nunții* (Editura Areopag, 2019), *Despre înfruntarea necazurilor* (Editura Areopag, 2018), *Despre avort. Motive, traume, consecințe* (Editura Areopag, 2018), *Vlahiia – Puterea iubirii* (Editura Areopag, 2017), *Cum să ne creștem copiii* (Editura Areopag, 2017), *Mâncăți sănătos – Sfaturile elefantului Sunny și ale prietenilor săi* (Editura Offline Times, 2015), *Povești religioase – Povestea icoanei mele* (Editura Areopag, 2014), *Palatul poveștilor* (Editura Areopag, 2012), *Zorii apocalipsei* (Editura Egumenița, 2008), *Tinerii și sexualitatea – Reperre pentru mileniul III* (Editura Egumenița, 2007).

Contact: danionvasile@yahoo.com

www.danionvasile.com